

Minnesskrift

Visby Arbetareförening

140 - årsjubileum

2013

Minnesskrift

Visby Arbetareförening

140-årsjubileum

2013

Innehållsförteckning

Inledning	7
Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 50-årsjubileum 1923	8
Visby Arbetareförening 1873 - 1923.	13
Visby Arbetareförenings Begravningskassa	52
Visby Arbetareförenings Teater	55
Tioöresfonden	59
Visby Arbetareförenings Föreläsninganstalt 1898 - 1923	60
Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 110 - årsjubileum 1983	81
Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 125 - årsjubileum 1998	120
Visby Arbetareförenings verksamhet 1999 - 2013	124
Bilaga 1: Ordföranden inom Visby Arbetareförening	140
Bilaga 2: Statistik	152
Bilaga 3: Visby Arbetareförenings styrelser	154
Bilaga 4: Källförteckning	159

Inledning

Denna jubileumsskrift tillägnas föreningens pionjärer med vördnad och aktning för den gärning de utfört i glädje över att deras gjorda insatser resulterat i att föreningen idag 140-årsjubilerar, och i förhoppning om att dagens aktivitet består och kan vidareutvecklas.

Nedteckningen av Visby Arbetareförenings historia påbörjades av Gösta Storm för åren 1873-1923, och gavs då ut i bokform till föreningens 50-årsjubileum. Till 110-årsjubileet, 60 år senare, hade Willy Pettersson sammanställt en minnesskrift, där han inledde med en sammanfattning av de första 50 åren, och sedan historik över åren fram till 1984. Vid Willys forskning i arkiv, bibliotek, och andra "gömmor", har han sammanställt föreningens samlade material i form av protokoll, verksamhetsberättelser, foton och andra dokument. Verksamhetsberättelserna, där även Åke Edvardsson var behjälplig, finns samlat i bokform.

Willy har utfört ett gediget arbete med att dokumentera föreningens historia, och genom hans försorg lämnades föreningens handlingar till Landsarkivet i Visby för arkivering.

Mellan åren 1984 och 1997 följde så ytterligare historik, nedtecknat av föreningens dåvarande ordförande, Sven Westfält, och för tiden därefter fram till 2013 har sammanställningen gjorts av Bo Jacobson och Jan Boström.

Vi har i denna skrift tagit med första delen ograverad, och i de därpå följande delarna har vissa redigeringar gjorts, och vissa delar har förtydligats. Även en del nyupptäckta rön har lagts med i historiken. Faktarutor och tidningsnotiser har lagts in i texten vart tionde år, och avsnitt med bilder kompletterar. Minnesskriften avslutas med historik över Arbetareförenings samtliga ordförande under åren, samt lite statistik, och en betraktelse över de olika frågeställningar som behandlats i föreningen under åren.

Ett tack till Ola Sollerman, som varit behjälplig vid framställande av denna skrift.

Visby i maj 2013

Bo Jacobson

Jan Boström

Minnesskrift

utgiven av
Visby Arbetareförening
med anledning av dess
50-årsjubileum
28 maj 1923.

Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 50-årsjubileum 1923

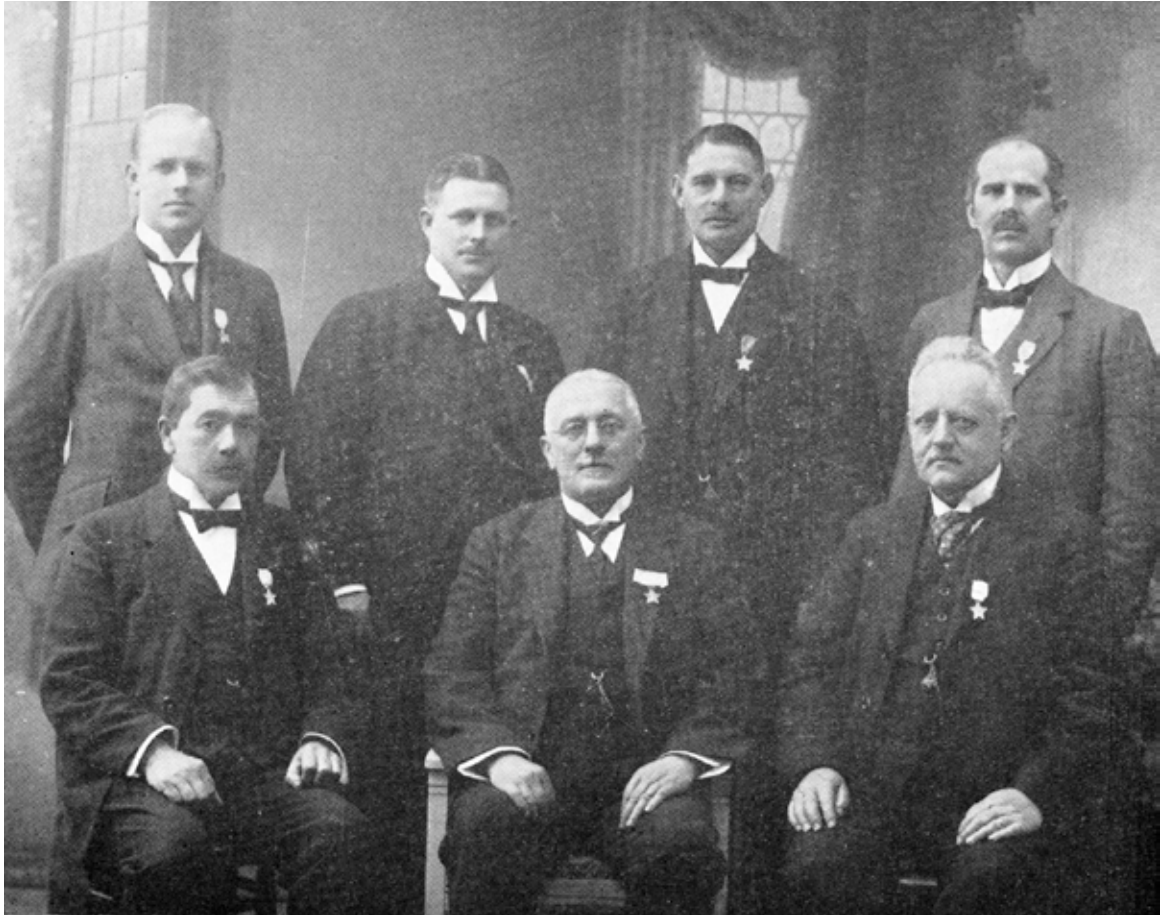
Minnesskrift
utgiven av
Visby Arbetareförening
med anledning av dess
50-årsjubileum
28 maj 1923

Sammanställt av Gösta Storm.

Gruppenbild av Arbetareföreningens medlemmar framför föreningshuset, tagen 6 maj 1923.

Arbetareföreningens styrelse

Övre raden fr. vänster: G. Storm, G. Arvidsson, C. J. Johansson, Th. Wennerberg

Nedre raden : V. Holmquist, Ax Danielson, C. J. Wennersten.

*Hand i hand står brödrakedjan sluten
länk vid länk, och alljämt fast den står,
länk må rosta bort, av tiden bruten,
men där fogas ny, och år för år
växer kedjan blott sig mera härdig,
såväl ungdomsfrisk som manligt värdig.*

*Torn vid torn där står en ringmur grånad,
hög och stolt i sin förnedring än,
som försvarsverk av en nutid hånad
och med bresch av ovän som av vän.
Makt blir vanmakt enligt mormors spånad,
om ej enighet besjäljar den.*

*Än mer forntidsgrå och dock långt mera
levnadsfrisk än bild av mur kring stad
skymtar en vision bland kanske flera
på vår hembygds första hävdablad:
Vita Stjärnas dröm om ormars ringar,
växta fram ur hennes egen barm,
kedjan som oss arbetslycka bringar
och ger kraft åt varje framräckt arm,
ankartåget som mot troll och vågor
håller kvar i ljuset gutars land,
evighetens glans i stjärnelågor,
enighetens tecken: hand i hand.*

*Må vi ock med stolthet städse minnas
än ett namn från längst förflutna da'r.
Intet bättre hedersnamn kan finnas
för en gute, än vad Thjelvars var.
Ty det namnet så de lärde tyda:
hugstor arbetshjälte, strävsam man.
Ingens adelsnamn kan bättre pryda,
ingens vapensköld mer glänsa kan.*

*Må till brödrakretsens mål förbli
tecknet, som oss Vita Stjärna gav
så i namn som dröm. Och må det liva
seglarna på livets vida hav
mera tryggt och sant än praktkarfunkel
förr med blott reflex av aftonbrand!
Lyse klart mot oviss framtids dunkel
Segerns stjärnetecken: Hand i hand!*

John Hellman, 1913

Visby Arbetareförening 1873 - 1923.

FEMTIO ÅR äro icke mycket i evigheten, men femtio år för en förening är dock en ganska avsevärd tidrymd, en tid under vilken mycket hinner inträffa. Det märker man först då man på allvar börjar läsa föreningens handlingar, och då som först kanske kommer man också till insikt om, vad Visby Arbetareförening dock i själva verket betytt såväl utåt som inåt.

Ursprungligen var en arbetareförening bokstaveligen en arbetareförening, det vill säga, den hade till uppgift att vara sammanslutning mellan arbetare inom ett eller flera yrken för att främja och tillvarataga gemensamma intressen. Redan i gamla tider, på 1300- och 1400-talen, funnos sammanslutningar mellan gesäller, de s. k. gesällgillena, men mera allmänt tillkommo dessa arbetareföreningar först på 1800-talet. Arbetareföreningarna avsågo att vara till trevnad för medlemmarna eller hade till uppgift att skapa bildningsmöjligheter för desamma genom sammankomster, föredrag, bibliotek och läsestugor. Även kunde de ha en rent hjälpgivande karaktär såsom sjukkassor, begravningskassor eller kassor för understöd vid olika tillfällen, såsom arbetslöshet, olycksfall eller dylikt. Det lär till och med ha funnits särskilda lagar om vid arbetslöshet understöd lämnande arbetareföreningar, i vilka fall även arbetsgivarne kunnat åläggas att lämna understöd. Om det funnits sådana föreningar i Sverige lämna vi därhän. Arbetareföreningar kunna även ha kooperativ karaktär för gemensam produktion, distribution eller konsumtion, eller kunna de ha ren fackföreningskaraktär, avsedda att stödja arbetarna i deras kamp för bättre levnadsvillkor.

Den äldre typen av våra dagars arbetareföreningar avsåg dock mera att vara en sammanslutning mellan ”arbetare” av olika kategorier, både handens och huvudets arbetare, och därmed även en demokratisk sammanslutning med syfte att utjämna skrankorna mellan klasserna. Dessa föreningar hade på sitt program att samla medlemmarna till givande umgänge under trevliga, lediga och dock värdiga förhållanden, varvid såväl bildande föredrag och uppläsningar förekommo, som också ett gemytligt och kamratligt

umgängesliv. De senare årens fackföreningsliv har ställt arbetareföreningarna på en helt annan plats i samhället än de intogo förr; deras mission har övertagits av andra föreningar med olika ändamål. I Sverige funnos förr många sådana arbetareföreningar, vilka togo aktiv del i kommunens angelägenheter och ingrepo på olika sätt i förhållanden, som berörde deras medlemmars väl. Numera ha dessa föreningar övergått till att vara sällskapsföreningar, föreläsningsföreningar eller understödsorganisationer. Detta hindrar icke att det finnes arbetareföreningar, som äro sällskapsföreningar, men som av sin gamla folkbildande och enande karaktär bevarat så mycket, att de ännu betyda en hel del för det samhälle, vari de befinna sig.

En sådan förening är otvivelaktigt Visby Arbetareförening.

En annan förening är Stockholms Arbetareförening, som bildades 1886 och som ännu utövar sin verksamhet, och Norrköpings Arbetareförening, vilken är den förening som ligger Visby närmast, bland annat därför, att det var från denna förening, som Visby Arbetareförenings stiftare fingo mottaga hjälp och stöd vid startandet av sin förening.

Visby Arbetareförenings protokoll och övriga handlingar berätta mycket av intresse, och man kan ganska väl i tankarne följa våra föreningsfäder i deras öden inom föreningen, ehuru, det måste erkännas, protokollen här och där äro ganska tunna. Utrymmet tillåter här icke heller någon uttömmande redogörelse, utan vi få inskränka oss till att söka i stora drag teckna Visby Arbetareförenings öden under de gångna femtio åren.

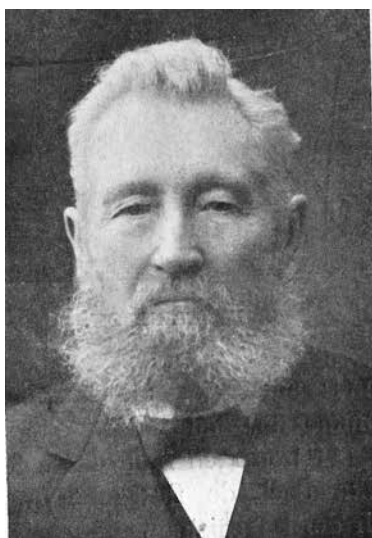
Det var den 28 maj 1873 som Visby Arbetareförening bildades. Däröfver upplyser oss det äldsta protokollet. Skall man emellertid döma efter protokollen på den tiden, tillmätte man tydligen icke saken så stor betydelse som den otvivelaktigt hade, och sekreteraren visade just icke några tendenser till att bli historieskrivare. Protokollet lyder som följer:

”Protokoll fört å första allmänna sammanträdet med Visby Arbetareförening de 28 Maj - 1873.

Waldes intrim styrelse Ordförande A. G. F. Rydström, Styrelseledamot A. R. Lindbom Styrelseledamot C. Klintbom Styrelseledamot H. L. Lindbom Sekriterare A. Klintbom Föreningens Skattmästare E. P. Siggelin och var då Ledamöternas antal 20.”

Nästa protokoll var om möjligt ännu mera kortfattat:

”Allmänt Sammanträde den 8 Juni 1873 Inbetaltes halv inträdesavgift för 23 Ledamöter.”
Punkt och slut.

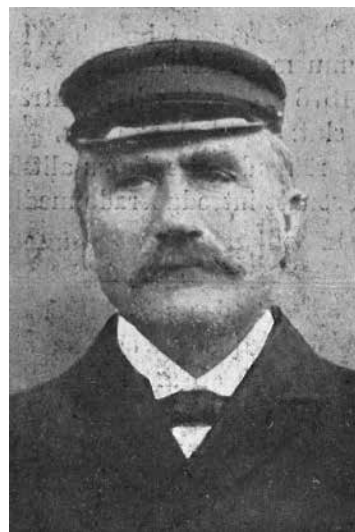

AR Lindbom

Vid första allmänna sammanträdet räknade föreningen alltså 23 medlemmar. I skrivande stund har den senast introducerade medlemmen fått nummer 1,057, vilken siffra alltså skall visa det antal medlemmar föreningen haft under årens lopp. Många ha gått ifrån, en del ha rest, många ha dött, men det har alltid funnits en liten skara, som troget stått vakt kring sin förening och för densamma satt till både tid och krafter. Den har skiftat, de gamla ha gått bort och nya kommit i stället, men man kan se denna lilla skara ända från första tillkomsten.

Den första styrelsens första åtgärd blev förstås att skaffa föreningen stadgar eller som det då hette reglemente. Från Norrköpings Arbetareförening, varifrån säkerligen även de första impulserna gavs för föreningens startande, fick interimstyrelsen mottaga icke blott varma lyckönskningar, utan även fingervisningar och provexemplar av nämnda förenings stadgar, såväl för föreningen själv som för dess olika avdelningar,

såsom sjukavdelning, byggnadsförening etc. Den i hjärtliga ordalag hållna skrivelsen var undertecknad av G. F. Blohm och F. W. Björk, vilka namn kunna vara förtjänta av att minnas i detta sammanhang.

CW Klintbom

På sammanträde den 15 juni fick styrelsen i uppdrag att utarbeta stadgar, och redan den 22 juni antogs stadgeförslaget enhälligt. Besluten följde sedan kompletterande då och då, såsom den 13 juli, då man beslöt att en sjuk- och begravningsfond skulle träda i verksamhet så snart föreningen räknade 50 medlemmar. Likaså beslöts vid samma tillfälle, att en reservfond skulle uppläggas, när detta medlemstal uppnåddes. Föreningsmärket skulle enligt beslut samma dag kosta 1 Rdr Rmt.

Redan så i början visade föreningen, att den ej blott var till för nöjes skull. Den beslutade nämligen på nyssnämnda sammanträde att utdela 10 Rdr årligen till barn, som i skolan visat skicklighet i läsning, skrivning, räkning och ritning. Genom att senare beslut synas dessa 10 riksdaler dock ha uttagits av medlemmarne genom extra uttaxering, ty i protokoll av den 30 november samma år finnes antecknat, att man beslutat en utdebitering av 12 1/2 öre pr nummer för ändamålet.

Föreningen hade detta första år 1873 s:a 16 sammanträden, av vilka dock de flesta skildras i protokoll som blott upptaga datum och den lakoniska meningen ”Ingenting av vikt”. Man tycks i alla fall ha fått en del inkomster, enär det framgår att man placerat sina pengar i D. B. W:s

Kontrakt

Mellan arbetareföreningens styrelse och
Guldsmeden, Herr C. J. Häggström, Wisby.

1) Herr C. J. Häggström åtager sig att till
Arbetareföreningen och på ordförandens requi-
sition förfärdiga föreningens fö-
reningstecken af Silver i form och storlek med dem förut
ärhållna och till ett bestämt pris af 70 öre per styck
då minst 25 beställes och bör en sådan beställning
vara färdig inom högst 14 dagar efter requi-
sitionens erhållande.

2) Förbinder Herr C. J. Häggström sig
att icke till någon hvem det vara må förfärdiga
eller försälja förenings-
tecknet utan förut nämnda requisition vid den
påföljd att till föreningen utan betalning
inlämna denn af Herr C. J. Häggström
förfärdiga stans till tecknens förfärdigande
och stående han i ansvar för den skada som
därvid träffa föreningen.

3) Förbinder sig Herr C. J. Häggström
att till föreningen kostnadsfritt öfverlämna
nämnda stans då hans Guldsmedsyrke icke
drifvas i hans eller hans nu varande frus
namn.

Wisby den 8 Augusti 1873
C. J. Häggström
Guldsmed

På Arbetareföreningens vägnar
AGF Rydström
Ordförande i intrimsstyrelsen

Köpekontrakt för tillverkning av föreningsmärket i silver, 1873.

”Mellan Arbetareföreningens styrelse och guldsmeden, Herr C. J. Häggström, Wisby.

- 1) Herr C. J. Häggström åtager sig att till Arbetareföreningen och på ordförandens requi- sition förfärdiga föreningens fö- reningstecken af Silver i form och storlek med dem förut ärhållna och till ett bestämt pris af 70 öre per styck då minst 25 beställes och bör en sådan beställning vara färdig inom högst 14 dagar efter requi- sitionens erhållande.
- 2) Förbinder Herr C. J. Häggström sig att icke till någon hvem det vara må förfärdiga eller försälja förenings- tecknet utan förut nämnda requisition vid den påföljd att till föreningen utan betalning inlämna denn af Herr C. J. Häggström förfärdiga stans till tecknens förfärdigande och stående han i ansvar för den skada som därvid träffa föreningen.
- 3) Förbinder sig Herr C. J. Häggström att till föreningen kostnadsfritt öfverlämna nämnda stans då hans Guldsmedsyrke icke drifvas i hans eller hans nu varande frus namn.

Wisby den 8 augusti 1873.

C. J. Häggström
Guldsmed

På Arbetareföreningens vägnar
AGF Rydström
Ordförande i intrimsstyrelsen

Sparbank.

Interimstyrelsen satt kvar till den 15 mars 1874, då ny styrelse utsågs. Densamma bestod av herrar A. G. F. Rydström, H. Lindbom, C. Klintbom, W. Weström, J. Svensson, J. O. Cedergren, A. Lindbom och J. W. Engström. Redan i januari detta år hade emellertid föreningen fått sin första fastighet i den egendom väster om staden, Tivoli kallad, som interimstyrelsen jämte några andra ledamöter tillhandlat sig av källarmästare C. F. Ekström för 3,150 kr. Föreningen beslöt att fastigheten skulle vara föreningens gemensamma egendom, och den 25 jan. beslöt man upplåta lokalen för ett föredrag om "Arbetarens ställning i Sverige jämfört med andra länder", - den första föreläsningen förmodligen i föreningens tillvaro. I februari beslöt föreningen uthyra fastigheten på ett år till O. N. Christoffersson för en hyra av 450 kr., varvid man dock förmodligen behöll något rum för sig själv.

H L Lindbom

Revisionsberättelsen för detta första av föreningens verksamhetsår är ganska intressant. Den rör sig om tiden maj 1873 - mars 1874, och inkomster och utgifter balansera här på kr. 202: 37. Bland utgiftsposterna är det särskilt några, som ha dimensioner, de där skulle vara önskvärda även i nutida revisionsberättelser. Eller vad sägs om skrivmateriel 1: 62, annonser 4: 15, hyra 8: 25 och ved 4: 50. Utlånta till åkare Larsson voro kr. 12: 75, tack före vilka interimstyrelsen i avsaknad av papper från åkare Larsson å beloppet vägrades ansvarsfrihet, och det var först sedan interimstyrelsen visat revisorerna revers å beloppet, som dechargefrågan klarades till belåtenhet.

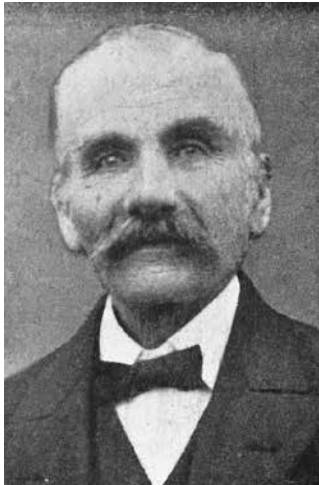
På vårkanten 1874 tillkom föreningens fastighetsbolag, och den 29 november beslöt man annonsera i Stockholmstidningarne efter ett större lån - på 2,000 kr. I samma veva beslöt man även för första gången att bilda en sångförening inom föreningen, vilket arbete uppdrogs åt A. Klintbom. Betecknande är, att allt ifrån begynnelsen och ända fram till på de senaste åren har det allt emellanåt varit frågan om att sälja föreningens fastigheter, denna egendom som dock - vilket också flera gånger av vidsynta styrelseledamöter framhållits - giver föreningens ekonomi stadga och föreningen själv en viss ryggrad. Sålunda höra vi redan 13 augusti 1876 en sång i den tonarten, då föreningen erhöll ett anbud på fastigheten lydande å 5,000 kr. Anbudet avslogs emellertid.

Redan nu hade man anordnat ett slags läsesalong, enär vid nyssnämnda sammanträde beslutades om tider för tidningsläsning. Föreningen förfogade därvid över ett 50-tal tidningar från hela Sverige, vilka dock icke kostade föreningen något, då vederbörande redaktioner välvilligt medgivit gratisprenumeration. Läsesalongen förestods av A. F. Danielsson och P. A. Säve och sköttes väl så länge den varade. Tidningarna förvarades i vackra fasciklar, varå titlarna ritats av Säve. 18 mars 1877 beslöt man inreda det s. k. Karusellhuset till föreningslokal, som det anmärkes i protokollet "på grund av föreningens snabba tillväxt".

Ännu ett par saker äro att anteckna från de första åren. 1 maj 1874 beslöt man bestämma föreningens årsdag till den 28 juni, och mellan den 25 maj och 30 aug. finnes intet protokoll, varför det förefaller som om de nu vanliga sommaruppehållen verkligen äro i viss mån en tradition. Det framgår av protokollen från denna tid, att det även då kunde vara dåligt med sammanhållningen och intresset ibland. Det finnes ett protokoll från november 1875, då sekreteraren anmärker, att som både ordföranden och vice ordföranden lyste med sin frånvaro, kunde intet sammanträde äga rum, och i januari 1876 blev ett sammanträde misslyckat på grund av förfeklad annonsering. I november 1876 beslöt man även att två av medlemmarne skulle i tur och ordning tjänstgöra som vaktmästare. 1876 i oktober revs dansbanan och platsen jämnades, och i mars samma år lade man om golvet i kägel-

banehuset i samband med en del andra smärre reparationer.

I oktober 1876 kom också en medlem upp med

A Klintbom

förslaget att kvinnor skulle kunna bli medlemmar av föreningen. Det tycktes icke vara något hinder för den sakens skull annat än utrymmet, ty föreningen beslutade, efter diskussion i saken, att damerna fingo vänta tills lämpligare lokal hade erhållits.

I detta sammanhang kanske det kan intressera att nämna fastighetsbolagets första styrelse, som bestod av hrr J.O. Pettersson, A.Wessman, quartersman Johansson, J. P. Ahlberg, C. J. Ridelius, L. Åberg och svarfvare Claesson. Namnet på företaget ändrades i oktober 1876 till Byggnadskassa.

I december sistnämnda år utsågs den första styrelsen i en sjuk- och begravningskassa, och invaldes i denna styrelse hrr fabrikör A. Johansson, ordf., F. Stenberg, O. Kölberg, Otto Olsson och C. P. Engström. Den nutida begravningskassans historia få vi söka teckna i ett särskilt kapitel. Om den gamla finnas få handlingar. I detta sammanhang kan nämnas, att Arbetareföreningen beslöt anskaffa ett album, där medlemmarne skulle insätta sina porträtt. Vi beklaga att detta album icke bevarats bättre, ty hade detsamma porträtt funnits kvar, hade den här historiken kunnat bättre illustreras.

Samlingslokalen eller lokalerna voro tydligen, att döma av en del yttranden i protokollen, för små, varför man började umgås med planer på att få större, och i mars 1877 tecknades på extra sammanträde 730 kr, för att därigenom trygga tillkomsten av en utvidgad samlingsal. 2 april

fick byggnadsstyrelsen i uppdrag att söka fastställelse å förslag till byggnad för föreningen. Samtidigt tecknades ytterligare 350 kr. för nyssnämnda ändamål, så att summan nu uppgick till 1,080 kr. Det var mycket pengar på den tiden. Byggnadskassans ställning var annars vid denna tidpunkt just icke så storslagen, ty där fanns enligt en uppgift för 15 april blott 142: 25. 21 maj förelåg i alla fall entreprenadanbud å mellan 1,945 kr. och 2,300 kr. Ett av medlemmarne L. N. Bäckström och J. P. Björklund ingivit anbud å uppförandet av huset för 2,000 kr. godtogs dock av föreningen. Det hus, som då uppfördes, står kvar i denna dag, ehuru något omändrat, och är detsamma som Tempelriddareordens härvarande avdelning äger nere vid Trädgårdsgatan. Att man på denna tid liksom nu för tiden kunde ha sina små roligheter framgår ofta av protokollet. I augusti 1877 t. ex. upprördes sinnena av en skarp diskussion om en klubba, som föreningen beställt långt tidigare. Nu kom i alla fall en annan person och krävde föreningen på 4 kr. för klubban. Föreningen beslöt först att betala bara 2 kr., men hur det var segrade det storsinta tänkesättet, och föreningen beslöt utanordna 4 kr., ehuru med den anmärkningen, att det var dubbelt mot vad klubban var värd.

I september beslöt man hålla blott två sammanträden i månaden, medan man dittills haft oftare. I början av september finnes också antecknat att 18 ledamöter uttalat sig för bildandet av en sångkör, och icke långt efteråt synes sångkören ha kommit igång, när man utanordnat kr. 8:10 för noter och notskrivning.

Den gamla lokalen överlämnades till hyresgästen

C P Engström

E P Siggelin

Hejdenberg, som därför skulle städa och damma samt elda nya lokalen. Invigningen av den nya lokalen skulle äga rum andra söndagen i november, då varje ledamot skulle äga att taga "en kvinna" med sig. Programmet för invigningshögtidligheten granskades av A. Jeurling tillsammans med värdarne, som voro Aug. Johansson, smeden Sandberg, smeden Grönberg, C. W. Klintbom och P. Grönberg. Som hedersgäster inbjödos landshövdingen greve Horn, borgmästaren Mathiesen, konsul R. Cramér, lektor C. J. Bergman, dr Sätervall, major Ihre, skräddare Sandström, kopparslagare Hultman och bryggare Wedin. Om hur själva festen förlöpte säga emellertid icke protokollen någonting.

I december 1877 ändrades stadgarne något; bland annat förlades valen till december i stället för som dittills till februari. Samtidigt beslöt man anställa avlönad sånglärare, och blev den förste innehavaren av befattningen den av alla äldre Visbybor kände fiolspelaren Ljungberg, som för sitt arbete uppbar högst 50 kr. för halvår.

Biblioteksfrågan skymtar fram här och där, och styrelsen utsåg hr A. F. Danielsson - den nuvarande ordförandens far - till läsesalens föreståndare, när man nu öppnade lokalerna för läsning onsdagar och lördagar kl. 7-9 e. m. Besökare av föreningens medlemmar, andra var det icke fråga om, erlade i avgift 25 öre i kvartalet.

På nyåret 1878 beslöt man inköpa Europas karta, men den skänktes sedan i april av urfabrikör M. L. Siltberg. Föreningen fick även litet längre fram en större karta över Sverige, skänkt av fyra ledamöter. Det kan också nämnas, att fabrikör C. Hellman gjorde ett biblioteksskåp för

55 kr. och J. O. Andersson målade det för 6 kr. i ek.

Detta år beslöts en del ändringar i stadgarna för såväl föreningen själv som sjukkassan och fastighetsbolaget, och i mars beslöt man upplösa den gamla sjukkassan och bilda en ny på grundval av gamla och nya bestämmelser. Det kan också nämnas, att redan 1878 beslöt föreningen att i regel endast annonsera i Gotlands Allehanda. I april detta år höll dr P. A. Sävje föreläsning om "Amerikas upptäckande av européerna", varvid föredraget illustrerades med teckningar av såväl föredragshållaren som F. V. Scholander. Föredrag förekommo annars icke så ofta, och någon ordnad föreläsningsverksamhet omtalas icke.

I maj 1878 fingo damerna sin dom, i det då beslutades, "att kvinnor icke skulle äga inträda i föreningen som medlemmar". Pingstdagen var det stor fest i Visby, ty då fick Arbetareföreningen besök av Nyköpings Arbetareförening, som med förhyrda ångaren Nyköping hitlände på morgonen. Då båten kl. 6 lade till vid kajen, hälsades den av Visby Arbetareförening och nationalbeväringens musikkår, vilken som det står i tidningsreferat från denna tid "vid ångfartygets passerande in i hamnen med sina harmoniska toner hälsade resenärerna välkomna till den gamla hansestaden".

Sedan hälsningar utbytts, tal hölls bland annat av ordföranden i Visby Arbetareförening, P. A. Hellgren, som inbjöd resenärerna till en fest på aftonen i St. Nikolaus, tågade man under musik till föreningens lokal. Senare företogs rundvandring i staden och utfärd till Fridhem,

P A Hellgren

besök å Fornsalen, varefter man kl. 3 gick omkring i ruinerna under herrar Bergmans och Säves ciceronskap. Kl. 6 hölls festkollationen i St. Nikolai ruin, varvid vid fyllda bålar aftonen förflöt under angenäm samvaro, skålar och tal. Vid 1/2-10-tiden avtågade man till Tivoli, där i föreningens lokal en sexa arrangerats. Vid middagstiden annandag pingst återvände de besökande till Nyköping. Ett dylikt besök var en stor händelse här då, och tvivelsutan var det också en god hjälp åt föreningen, då den sporrade intresset för densamma och dess arbete.

Den 25 juni detta år var åter en bemerkelsedag för Arbetareföreningen, ty då väcktes på fullt allvar - tydligen i hågkomst av Nyköpingskolegernas besök - en motion av hr A. A. Claesson om att föreningen skulle skaffa sig en - ångbåt. Styrelsen, som behandlade förslaget, förklarade sig till slut "icke kunna annat än avstyrka ett så vansinnigt förslag".

Hr Jeurling skänkte föreningen en gotlandskarta, och för överskottet från festen för Nyköpingsarne inköptes en jordglob. Man firade detta år högtidsdagen den 4 aug., och det nämnes, att läsesalen skulle hållas öppen blott en gång i veckan, då den var fåtaligt besökt. I september deltog föreningen i uppvakningen vid kung Oscars besök, som ägde rum för invigningen av Gotlands då färdiga järnväg Visby-Hemse. I september vill det synas som det första gången förekommer, att en person blivit föreslagen men ej invald. Det omtalas att sångkören nu hade övningar på torsdagsaftnarne, men om den annars var till någon så stor glädje för föreningen nämnes icke. I början av 1879 inköptes en orgel, och fram i oktober talas det åter om anställandet av en sånglärare, i samband varmed även uttalades förhoppningen att sångarne skulle låta höra sig vid sammanträdena. Den 10 november 1878 höll lektor Bergman föredrag, varefter man firade årsdagen av lokalens invigning. I allmänhet synes man vid dylika högtidsfester ha hållit först ett föredrag och sedan ett trevligt samkväm, alltså förenande det nyttiga och det nöjsamma.

På nyåret 1879 instämde föreningen i ett utlåtande från Linköpings Arbetareförening angående införandet av allmän rösträtt. Skrivelsen från Visbyföreningen lyder sålunda:

"Ehuru Visby Arbetareförening icke har till syftemål att deltaga i diskussioner om politiska frågor eller att agitera för sådanas lösning i en eller annan riktning, helst föreningen ej kan anse sig äga till sitt förfogande alla de insikter, som för sådana frågor bedömande torde vara erforderliga, anser föreningen dock, då hon nu om sin mening tillfrågas rörande det viktiga önskningsmål, som av Eder framställts, sig böra uttrycka den åsikten, att det från rättvisans synpunkt vore önskvärt, att Eder petition vunne framgång i så måtto, att politisk valrätt tillerkändes varje myndig och välfrejdad sig själv rådande man som erlägger bevillning efter 2:dra artiklen, d. v. s. är taxerad till en årlig inkomst av 400 kr.; anseende föreningen att till följd av den stigande allmänbildningen en sådan utsträckning av valrätten ej bör inge grundade farhågor för missbruk. Däremot finner föreningen för sin del ej välbetänkt, att petitionera om rösträttens utsträckning så långt som av Eder föreslagits. Derest Ni skulle finna lämpligt att förändra Eder petition i den riktning, som här ovan uttalats, anhåller Visby Arbetareförening att i densamma få instämma."

1879 övertog styrelsen själv biblioteksförvaltningen, och biblioteket hölls då öppet på söndagseftermiddagarne. Avgiften för boklån var 2 kr. för år, 20 öre i månaden och 6 öre i veckan, men illustrerade verk kostade dock 10 öre i veckan. Man beslutade att icke uthyra föreningslokalen utom till föredrag och föreläsningar, då tillstånd skulle kunna lämnas. Samtidigt anställde föreningen sin första avlönade vaktmästare, A. Wessman, som erhöll en lön av 25 kr. pr år, en lön som följande år höjdes till 35 kr. På byggnadsstyrelsens förslag beslöt man söka ett kreditiv på 1,000 kr., "att handhavas med stor försiktighet". Inkomsterna voro tydligen icke så storslagna på denna tid, och allt som oftast talas om svårigheterna att få medlemmarne att betala sina avgifter. Vid ett sammanträde fick man in 75 öre i avgifter och 5 öre i böter, en klen dagskassa. Hela föreningen hade på den här tiden en massa bestyr med föreningens fastigheter och andra angelägenheter, varför det vill synas som om styrelsen icke hade så stor befogenhet. Detta var naturligtvis en nackdel för arbetet och mycket tröttande för medlemmarne. Hyresgästen, fru Malmsten, för vilken hr R. Wendt gått i borgen, krånglade med hyran och blev avföckad, sedan ärendet varit före på en rad sammanträden. Föreningen diskuterade i augusti ett förslag från hr

Rydström om anskaffandet av två - bisamhällen, men föreningen ville tydligen icke vara med om binärings bedrivande, utan avskog framställningen. Något återgåldande av Nyköpingsbesöket blev denna sommar ej av, men man höll en högtidsfest 29 juni. I september 1879 fick föreningen sin 200:de medlem.

På denna tid kan man då gott säga, att Arbetareföreningen var sin uppgift trogen i så måtto, att den var samlingsplats för personer ur olika samhällsklasser, där funnos arbetare och åtminstone en länsbokhållare, en kapten, fabrikörer etc. etc. I oktober tillsattes en kommitté ”för nytta och nöje”, som skulle anordna samkväm under vintern men ”inga speciella dansnöjen för de unga”. Högtidsdagen firades den 9 november. Förslag kom upp från fastlandsföreningar om att antaga ”Allehanda för folket” som gemensamt organ för landets arbetareföreningar, och detta förslag understöddes av föreningen i Visby. Tidningen torde dock aldrig ha motsvarat förväntningarna så som man hoppats.

P. A. Säve

Dr Säve, som denna tid var en värdefull ledamot av föreningen - han hade bland annat upprättat en katalog över biblioteket - kom i december 1879 fram med ett förslag, som mottogs med gillande och som säkert skulle ha stött på ringa ogillande även i våra dagar. Han önskade nämligen, att för ökad trevnads vinnande ledamöterna skulle beredas tillfälle att efter sammanträdena ”för en ringa avgift erhålla ett par glas punsch”. Kommittén för nytta och nöje fick i uppdrag att arrangera saken och stöta på styrelsen om det mötte svårigheter, vilket med dåtidens frihet från Bratt- eller andra system säkerligen icke var att befara. Mellan jul och nyår gjordes storstädning och uteslötos c:a 25 personer ur föreningen för det de icke fullgjort sin skyldighet. Det bör framhållas, att Visby Arbetareförening torde vara ensam om sin stadbestämmelse, att det skall vara 2/3 majoritet för att en person skall kunna vinna inträde i föreningen.

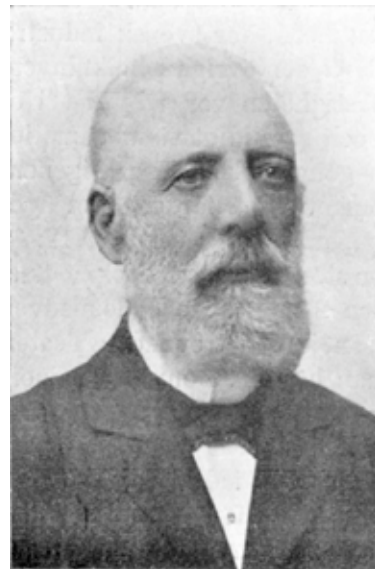
I februari 1880 väckte J. P. Wallin förslag om bildandet av en 10-öresfond för fattiga barns beklädnad, en fond, vars öden vi längre fram skola ägna några rader. Tidningen Allehanda för Folkets strävan mot protektionismen stödde föreningen genom att 15 februari fatta beslut, vari framhålles, att ”skyddstullarne för svensk industris skyddande blott skulle skydda ett fåtal på den övriga befolkningens bekostnad”. I april meddelades att fastigheten var uthyrd till en Carl Pettersson från Sanda för 350 kr. och samtidigt väcktes motion om en lustresa till Nyköping. Denna gång gick förslaget igenom, biljetterna kostade 6 à 8 kr., och överskottet på färden, som ägde rum med Thjelvar under pingsthelgen, belöpte sig till hela 12:34. I slutet på april hade man tydligen någon större fest, som dock omtalas endast såsom eftermäle, i det ordföranden 2 maj tackade de medverkande för deras arbete för ledamöternas nöje och trevnad. Teatersällskapet - det är första gången man hör talas om teater inom föreningen - hade till föreningens sjuk- och begravningskassa överlämnat 140 kr., till 10-öresfonden 24:64 och till en fond för ett standar 50 kr., ett långt ifrån föraktligt resultat i dessa dagar.

I juni hade byggnadsstyrelsen tydligen uppfört sig misshagligt ty medlemmarne Björklund och Andersson framställde en del anmärkningar mot sagda styrelse för allt för stor självrådighet. För-

eningen gav emellertid anmärkarne på moppe för att de klagade i oträngt mål, och ansåg byggnadsstyrelsen vara i sin rätt att sköta fastigheten som den för gott fann. Byggnadsstyrelsen blev emellertid chockerad av anmärkningarne, ville avgå och gick också i juli.

På sommaren gjorde man en utfärd till Roma, och på hösten kom det upp förslag om anordnandet av en aftonskola med undervisning i skrivning, räkning och bokföring. Skolan skulle också starta, men torde aldrig ha kommit i gång, beroende på att för få deltagare anmälde sig. Man hade annars på denna tid ett bra sätt när man ville nå medlemmarna med listor för teckning av deltagande eller dylikt, man uppdrog bara åt brevbärare Nordström att taga med sig listan, och det var ju en enkel lösning.

Vid behandling av förslaget om årsfest detta år beslöts att gift medlem skulle "få taga med två fruntimmer" och "ungkarl ett fruntimmer", men hr Björklund fick inte taga med sin pojke, enligt vad protokollet berättar.

C A Sandberg

Det hände på 1870-talet

Emmigrationen till Nordamerika ökar stadigt.

Amerika återhämtar sig efter inbördeskriget.

Telefonen, fonografen och glödlampan kommer till världen.

Oscar II krönes till Sveriges kung.

Saxat ur tidningarna

Mördaren Tektor avrättas på Stenkumlabacke, trenne hugg med bilan erfordras, enligt GA.

GA 1878: "Telefon eller fjärrtalare. Denna våra dagars märkligaste uppfinning har nått äfven våra bygder. Sedan mitten af förra veckan har på Gotland Allehandas redaktionsbyrå en fjärrtalare varit i daglig verksamhet och dervid visat sig öfver förväntan fylla sitt ändamål att förmedla förbindelsen mellan de olika lokalerna."

GA 1879: "En neger tillhörande besättningen på det strandade klipperskeppet Ester Smeed visade sig i förrgår i staden, till stor förnöjelse för en mängd pojkar och andra nyfikna och sysslolösa personer, som följde honom på gatorna."

GA: "SVERIGES FÖRSTA QVINNLIGA STUDENT GOTLÄNDSKA

Fullständig och godkänd studentexamen har d. 16. d:s blifvit aflagd vid Nya Elementarskolan i Stockholm af fröken Betty Pettersson från Wisby, som sålunda är den första svenska kvinna, hvilken genomgått nämnda kunskapsprof. Den 16. Maj är dermed en betydelsefull dag i den svenska kvinnans historia."

I december 1880 var allmänna rösträtten uppe till diskussion inom föreningen, varvid denna uttalade den önskan att "strecket" nedsattes från 800 till 400 kr. samt att rösträtt måtte tillerkännas var och en välfrejdad person, som sig själv försörjer.

Sångövningarne voro nu så dåligt besökta, att man beslöt inställa dem tillsvidare. Då sammanträdena även voro ganska fåtaligt besökta föreslog C. A. Sandberg, att i stället för två möten i månaden skulle blott hållas ett, första söndagen i månaden, vilket efter styrelsens tillstyrkan även blev föreningens beslut. Så sker som bekant ännu i dag. Samtidigt föreslog ordföranden i sjuk- och begravningskassan, styckjunkare C. G. Brodd, att stadgarne skulle ändras därhän, att sjukhjälp utbetalades med 5 kr. pr vecka under högst 13 veckor av ett år samt för minst en vecka. Skälet var att årsavgiften, 2 kr., var för liten och för otillräcklig, vilket bland annat framgick däraf, att under åren 1878-1880 influtit kr. 534: 50, medan under samma tid utbetalats kr. 1,217: 50. Styrelsen tillstyrkte förslaget, men hur det sedan gick med detsamma förmåla icke protokollen.

I april hade föreningen uthyrt bostadslägenheten med kägelbanan - man hade annat spel på den tiden än nu, i varje fall var väl käglor mera känt än poker - var uthyrd för sammanlagt 392 kr. I början av juli beslöt man så att dela fastigheten, ett förslag som godkändes av magistraten. Därigenom behöll föreningen själva föreningshuset med ca 5,100 kvf. av trädgården, och återstoden av tomten, 20,020 kvf. jämte bostadsfastigheten, skulle utbjudas till försäljning för en summa av minst 4,000 kr.

Den 17 juli firade man fest i Skolbetningen, och i september samma år, 1881, tillsattes en kommitté för utredande av frågan om bildandet av en konsumtionsförening. Standarfrågan hade icke avancerat så värst långt, ehuru en del medel funnos för ändamålet. En fröken Procopée erbjöd sig att sy ett standar, men följde med detta erbjudande fordran att få använda standaret för exponering vid utställningar och dylikt under 50 år, vilket gjorde, att föreningen tackade men avböjde. I oktober fattade man ett särdeles framsynt beslut, som dock tydligen icke stått sig genom tiderna. På förslag av hr H. P. Pettersson beslöto nämligen de närvarande att från denna

dag bilda en "hatt-icke-avtagningsförening", d. v. s. man enades om att icke lyfta på hatten, utan hälsa föreningsbröderna medelst en nick eller handens förande till huvudbonaden. Beslutet skulle kungöras i tidningarne. Hr C. A. Sandberg föreslog den 18 dec., förmodligen i tanke att fortsätta demokratiseringen, att man skulle införa tilltalsordet Ni inom föreningen, ehuru utan resultat. Och så slutade 1881.

Året 1882 inleddes med ett avslag å förslaget om konsumtionsförening och ett vid denna tid framkommet förslag om anslag - nu igen - till sånglärare avslogs likaså under motivering att de, som voro roade av sång kunde sjunga och öva i Allmänna Sångföreningen och sedan sjunga ihop i föreningens lokal. Beslutet tillkom dock huvudsakligen av ekonomiska skäl. Den nyssnämnda motionen om införande av tilltalsordet Ni bland föreningens medlemmar bordlades tillsvidare och torde så alltjämt vara. Måhända var det dåliga tider just då, man diskuterade en gång frågan: Är arbetsbrist rådande i staden? men som så många gånger annars i föreningslivet, då man vill ha svar på en aktuell fråga, fick diskussionen utgöra svar på densamma.

I mitten på februari var det tydligen dåligt ställt med kassan, och styrelsen beslöt att annonsera om fastighetens försäljning, men trots detta var det tal om att slå tillsammans fastighets- och föreningsstyrelserna. Enligt vad som meddelas långt fram i tiden i föreningens protokoll upphörde den gamla byggnadskassan detta år. Men när nöden är som störst är hjälpen också närmast, och den 26 februari kunde föreningens ordförande komma med ett meddelande, som man har skäl att antaga mottogs med oförställd glädje. Han meddelade nämligen nämnda dag, att föreningen från fröken Johanna Hägg mottagit en donation av 7,000 kr., som skulle till minne av donators fader benämnas "Johan Häggs donationsfond", att enligt gåvobrevet användas som föreläsningssfond. Räkntan av densamma skulle användas "för beredande av tillfälle till populärvetenskapliga föreläsningar, framsägning av skaldestycken o. d., ej blott till förströelse utan avseende att väcka häg för uppfostrande och sedlig läsning och studier vid egen härd, dels ock till anskaffande av böcker". Om föreningen upplöses skall summan överlämnas till Visby stad för att användas för samma ändamål.

Donations
Brev

Till Arbetareföreningen i Visby!

Under namn af "Johan Häggs föreläsningssfond" öfverlemnar undertecknad härmed till Visby Arbetareförening en summa stor sju tusen (7000) kr., hvaraf räntan skall användas: dels för beredande af populärt vetenskapliga föredrag, framsägande af skaldestycken o. d. - men som dock icke endast afser förströelse för tillfället, utan äfven väcka håg för uppförande och sedlig läsning och studium vid egen härd - dels till anskaffande af lämpliga böcker, tidningar och tidskrifter - hvilka kostnadsfritt hållas tillgängliga för föreningens medlemmar - samt dels till ord-

Donationsbrev på 7000 kr från Johanna Hägg till minne av fadern Johan Hägg till Visby Arbetareförening, 1882.

"Under namn af "Johan Häggs föreläsningssfond" öfverlemnar undertecknad härmed till Visby Arbetareförening en summa stor sju tusen (7 000) kr, hvaraf räntan skall användas: dels för beredande af populärt vetenskapliga föredrag, framsägande af skaldestycken o. d. - men som dock icke endast afser förströelse för tillfället, utan äfen väcka håg för uppförande och sedlig läsning och studium vid egen härd - dels till anskaffande af lämpliga böcker, tidningar och tidskrifter - hvilka kostnadsfritt hållas tillgängliga för föreningens medlemmar - samt dels

Denna vackra gåva hade till följd, att styrelsen med föreningens gillande avlät en längre tack-samhetskrivelse till fröken Hägg. Densamma undertecknades av samtliga styrelseledamöter och var försedd med följande slutkläm:

"Högädla fröken. Det är föreningens varma önskan och fasta hopp, att det goda Ni genom denna stortänkta hand-

ling åsyftat måtte vinnas, så att Edert utsäde må lämna rika frukter av gudsfruktan, människoförädling och fosterlandskärlek och därigenom bereda det skönaste minne åt välgörarinnan och det namn donationen bär."

Nu hade föreningen möjlighet att reparera sin ekonomi, och styrelsen fick arbete med att placera pengarna vinstgivande och säkert. Det omtalas bland annat, att bland 8 sökande till

utbudna 3,000 kr. erhöill Gotlands Allehandas Tryckeri A.-B. desamma. Föreningen fick ny vaktmästare i J. A. Carlsson, som efterträdde Wessman, och den nye vaktmästaren blev även bibliotekarie mot 20 kr. extra lön. Den kontanta vaktmästarelönen var 50 kr. I mars beslöt man åter hålla 2 möten i månaden, och likaledes beslöt man att dock sitta orubbade till årets slut. Sjuk-kassan hade det dåligt ställt för sig, och för att i någon mån hjälpa densamma beslöts att varje medlem skulle erlägga 50 öre till kassan. Samtidigt höjdes kassans årsavgift från 2 till 3 kr. och begravningshjälpen likaså från 50 till 75 kr. Med det Hæggska kapitalet bakom ryggen tyckte förmodligen föreningsstyrelsen att den kunde andas ut och försöka se sig om efter ett mera tidsenligt och lämpligt hem för föreningen. I april 1882 beslöt man därför, att för en köpeskilling av 7,000 kr. försälja hela fastigheten till civilingenjör John Arnell i Stockholm med tillträde 1 juli detta år. Denna affär orsakade föreningen mycket extra arbete, enär Arnell tycks ha låtit fastigheten sköta sig själv, inklusive räntor.

Vid midsommartiden gjorde man en utflykt till Etelhem, varvid biljettpriserna voro så originella som 2: 13 för herre och 1: 87 för dam. Man gjorde stor affär av småsaker denna tid, och därför blev det stort rabalder, då det uppdagades, att det blev en brist på kr. 19: 05, dock icke så mycket för det som för att hr Ax. Sjöström icke velat betala för dels tecknade 4 herrar och 4 damer och dels för det övriga sällskap han medförde på

Carl Hellman

resan, 18 à 20 personer. Han fick protokollsutdrag med anmaning att förklara sig, men tycks i stället ha försvunnit ur föreningskretsen.

Den 20 aug. invigdes standaret, och till föreningens förste standarbärare utsågs hr O. N. Hallgren. Fabrikör C. Hellman arbetade mycket för sången denna tid, och i maj fick man en sånglärare Boberg, som erhöill 2 kr. pr lektion. I september beslöt man sammankalla sångare och sångerskor, och man fick antagligen åter igång sångkören, ty vid nästa sammanträde med föreningen beviljades åter 50 kr. till sånglärare. Men det var mera än sång som intresserade, och 8 okt. hade man gemensam svampexkursion. Det förekommer inte så ofta nu för tiden här nere. Föreningen var rätt ofta föremål för utomståendes intresse, och då och då fick biblioteket några böcker. Till en Gustaf-Adolfsfest detta år erhöill föreningen av borgmästare C. Een 250 biljetter, och borgmästaren liksom flera andra, såsom P. G. Lyth, höllo föredrag för föreningens medlemmar. I december 1882 slutligen fick föreningen nya stadgar, och vid denna tidpunkt framkom också ett förslag om anordnandet av en basar, antagligen den första i föreningens historia. Ändamålet skulle vara att ge sjuk-kassan ett handtag.

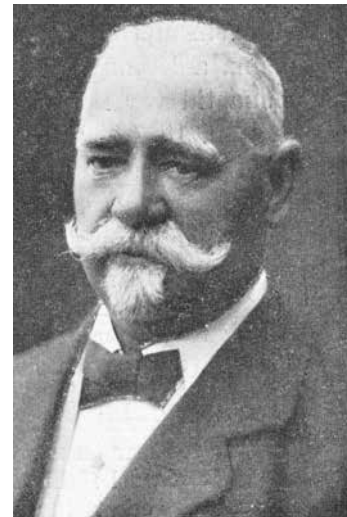
På nyåret beslöt man anordna läsesalong igen. Redan nu började det "trevliga" med Arnell, som ej betalade sina inteckningsräntor. Det kom också till diskussioner angående annonseringen, ett ämne som varit uppe otaliga gånger under årens lopp både förr och senare. Än har man beslutat annonsera i en tidning, än i en annan, än åter i alla tre och så vidare. Läsesalongsverksamheten synes nu på nyåret 1883 ha uppblomstrat mera än förut, och biblioteket ordnades. Den 27 mars, på Johanna Hæggs födelsedag, beredde föreningen henne med stor procession, musik och sång samt tal en vacker uppvaktning. Man synes ha haft svårt med att få medlemmarne att betala sina avgifter, ty i november 1883 stodo 37 medlemmar på restlängd och gävos genom styrelsebeslut ett sista tillfälle att rehabilitera sig. Man sysslade rätt mycket med småsaker på denna tid, såsom att nedsätta vaktmästarelönen från 80 till 50 kr., för att då vaktmästaren ville sluta åter bestämma den till 80 kr.

På nyåret 1884 måste man göra en del reparationer, och för resten muntrade man upp sig

genom en kontrovers mellan den förre och den nye kassören, som kommo ihop sig om en post på hela 75 öre. Föreningen löste emellertid problemet särdeles salomoniskt genom att helt enkelt avföra posten ur böckerna. På sommaren föreslogs en resa till Stockholm eller Västervik. Det förra förslaget avslogs och det senare godkändes, men resan inställdes och i stället for man till Snäckgärdet 13 juli. På tal om landet, så är det anmärkningsvärt hur många medlemmar man den tiden hade från landsbygden, icke bara den närmast kring Visby utan till och med från Roma och andra håll. I september 1884 kom hr A. C. Stenmark med förslag om bildandet av en egen musikkår, men det torde ha stannat vid förslaget, ty det talas icke vidare om saken annat än att i jan. 1887 inköp av bord åt musiken omnämnes. Invigningsminnet firade man varje år i november, och Knutsfester, samkväm och enklare tillställningar förekommo allt emellanåt. År 1885 hölls emellertid antagligen den första barnfesten, och sedan dess ha desamma så vitt vi kunnat finna utom med laga förfall hållits varje år allt intill våra dagar, även det ett jubileum värt att minnas.

Fabrikör Carl Lindell kom i maj 1885 med ett förslag om att föreningen skulle söka statsanslag för föreläsningsverksamheten, och man gick in om 500 kr. men fick avslag, varför också ett förslag, i samma syfte 1886 avslogs redan i föreningen. Rektor Sprinchorn var annars vidtalad till föreståndare för föreläsninganstalten, och Säve och Bergman skulle biträda vid val av föreläsare och ämnen.

Vid Norrköpings Arbetareförenings 25-årsfest 16 aug. 1885 var det meningen att hr P. A. Hellgren skulle representera föreningen, men han fick förhinder och föreningen sände blott telegram. I september var man åter färdig med en livlig debatt om återupplivandet av sångkören. Musikdirektör Söhrling hade förklarat sig villig att leda sången, men det hela strandade på den lakoniska upplysningen, att föreningen inte hade råd att avlöna en sånglärare. Kanske var också föreningen trött på att det aldrig blev något bevänt med sångkören. Från de aftonsamkväm man hade på den tiden förekomma inga långa skildringar, men man kan gissa sig till att där var ganska gemytligt. Nyssnämnda år lämnades en redovisning för hållna sådana samkväm på

Carl Lindell

sammanlagt kr. 48: 93, vilken summa överlämnades till hr Aug. Johansson som ersättning ”för det fortepiano han låtit föreningen använda vid sina festligheter”. Det talas samtidigt om att herr Emil Widström utförde musik i föreningen.

I november 1885 föreslog hr C. P. Engström att man skulle försöka få ångbåtsturerna så lagda, att arbetarne icke behövde hålla på med lossning och lastning på söndagarne eller över huvud taget arbeta dessa dagar. Fartygen borde avgå och komma så, att de icke förekommo på söndagarne. Det blev emellertid ingen vidare diskussion i saken, men däremot kom hr Lagergren med ett mera brännbart ämne, då han ville att föreningen skulle verka för ”att regeringens beslut om krogarnes öppethållande på söndagarne måtte utan någon utsträckning komma att äga rum.” Detta föranledde livlig diskussion, slutande med att föreningen fattade det beslutet, att den för sin del önskade inskränkning i söndagssupandet. Det vill av denna anledning synas som om det absolutistiska lägret redan på denna tid var rätt väl representerat i föreningen.

Den 2 jan. 1887 fick man åter ett intressant diskussionsämne i spannmålstullfrågan, som upptogs till behandling på remiss från tredje svenska arbetaremötet. Efter 4 timmars debatt företogs omröstning, varvid följande resolution antogs:

”Då spannmålstullarne om ock för ett mindretal jordbrukare i vissa delar av vårt land inkomstbringande likväl i det stora hela mera skada än gagna såväl idkare av jordbruk som utvecklingen av jordbruksnäringen; då spannmålstullarne vidare såsom oundgängligen fördyrande produktionskostnaden måste utöva menligt inflytande

på näringslivet i övrigt och då slutligen spannmålstullarne såsom konsumtionsskatt på det oundgängligaste av alla livsmedel, själva brödfödan, äro mer än någon annan beskattning orättvis och obillig, så är föreningen för sin del förhindrad att biträda något uttalande om att vårt land bör med en slik beskattning lyckliggöras.”

Beslutet fattades med 16 röster mot 5. Minoriteten röstade för ett resolutionsförslag som gick ut på, att då landets industri behövde skyddstullar för att kunna bestå i rörelsen, så anslöt sig föreningen till den skyddstullsvänliga rörelsen.

I april skrev Arnell och beklagade sig över att föreningen uppsagt två in-teckningslån å resp. 4,000 och 1,000 kr. emedan han ej fortfarande ville betala 6 % utan ville ha räntan nedsatt till 5 %. Arnell hotades nu med om han ej betalade 5 1/2 bli uppsagd för hela föreningens fordran. I september talas det om att utlåna 8,000 kr., varför det till synas som om Arnell då inlöst sina in-teckningar. Föreningen lånade nu i stället ut pengarna till andra personer. Så var man i november åter färdig med förslag, som kom från hr Hugo Öllander, om att salen skulle upplåtas 2 ggr i veckan för sångövningar. I december samma år kom hr Lagergren med förslag om ”militärt hälsningssätt”, vilket också bifölls av föreningen, men om det även genomfördes omtalas icke. Vaktmästaren Andersson skötte sig dåligt och avskedades mot slutet av 1887, men togs på nyåret 1888 åter till nåder under villkor att han bättrade sig.

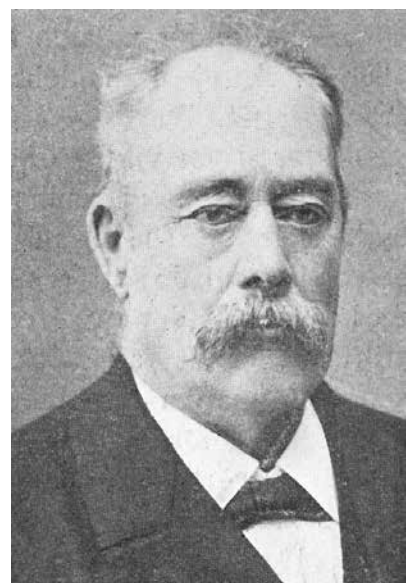
I februari fick sångläraren åter 50 kr. om året, som för övrigt gick tämligen spårlöst förbi i den vanliga lunken. Aftonsamkväm och smådiskussioner då och då. I februari året därpå talas det om att anordna en kostymbal, och vidare fick man från Arbetaremötet i Örebro till besvarande spørsmålet om en ifrågasatt sammanslutning mellan landets arbetaresamfund. Visby Arbetareförening gillade såväl företaget som framlagt stadgeförslag, dock ej utan debatt. Det hela synes dock ha stannat vid blotta förslaget.

I mars 1889 uttalade sig föreningen åter i en viktig fråga, nämligen margarinfrågan. Efter diskussion förklarade sig föreningen vara emot ett margarintillverkningsförbud, när ett sådant måste anses orättvist, då det berövar de mindre bemedlade ett erkänt sunt, kraftigt och billigt näringsämne, dels bereder landet en väsentlig ekonomisk förlust genom att hindra tillvarata-

gandet av och användandet av flera produkter, som annars på många sätt kunna komma till nytta. Mot margarinimport uttalade sig föreningen däremot på det livligaste. Det är rätt anmärkningsvärt, att redan så tidigt kunna få höra talas om att man gillade margarinet, som ännu i denna dag arbetar mot mångas ovilja, trots sina stora fördelar i form av prisbillighet och näringsvärde jämte ökade garantier för fullgod vara.

På hösten, närmare bestämt i oktober samma år, föreslog smedmästare C. A. Sandberg tillsättandet av en kommitté med uppdrag att söka skaffa föreningen en egen lokal, när den nuvarande vore mycket förfallen och oändamålsenlig, dels också på grund av att hyrestiden snart då vore ute. Följande sammantråde utsågs denna kommitté, som fick till ledamöter byggmästare Kihlberg, vagnmakare Lindell, vinhandlare Aug. Johansson, smedmästare C. A. Sandberg och ordföranden, litteratören Algot Sandberg, med Kihlberg som sammankallande. Det framgår med stor tydlighet att lokalfrågan nu verkligen behövde lösas, ty stora reparationer fordrades på lokalen, och man beslöt, att om Arnell icke godvilligt ville reparera, så skulle föreningen låta göra det på hans bekostnad, vilket också skedde.

Detta år 1890 var det stort arbetaremöte i Stockholm 26 juni, och föreningen utsåg till ombud hr Aug. Johansson med fabrikerer C. Hellman och P. A. Hellgren som suppleanter. Vem av dem som for framgår icke av protokollen, men detta var troligen första gången föreningen var formligt representerad på fastlandet vid nå-

C G Kihlberg

gon sammankomst.

I februari 1890 upplästes kommitterades förslag till nybyggnad för föreningen, varvid som plats för den tilltänkta föreningslokalen föreslogs Hallgrenska tomten vid Adelsgatan, Olssonska tomten vid Stora torget i hörnet av Kyrkogatan, eller epidemisjukhusets tomt vid Strandgatan (där nu stadshotellets annex ligger). Den sistnämnda platsen gavs av kommitterade företrädet. Hr Kihlberg hade gjort upp ritningar till en byggnad upptagande samlings-sal, som även skulle kunna användas till teater; vidare en mindre sal samt en del smårum. Ett överslag över kostnaderna slutade på en summa av c:a 30,000 kr. vartill kom tomten, som beräknades komma att gå till 5,000 à 6,000 kr. Under förutsättning att man, på grund av det värde byggnaden skulle komma att få för staden i egenskap av samlings-sal, skulle kunna få tomten av staden utan någon betalningsskyldighet för ögonblicket, skulle man räkna kostnaderna sålunda: lån mot in-teckning av halva taxeringsvärdet 10,000 kr., lån mot in-

Aug. Johansson

Det hände på 1880-talet

Gotska Sandön eldhärjas. Metersystemet införs i Sverige.

Sexårig skolplikt införs i Sverige. Vatten- och brödstraffet avskaffas i Sverige.

Coca-Cola uppträffas i USA. Brasilien avskaffar, som sista land, slaveriet. Eiffeltornet invigs

Saxat ur tidningarna

GA 1880: ”REGLER FÖR PIGSTÄDJA

1. Tag aldrig en piga, som talar illa om sitt förra husbondfolk. Hon har en arg tunga och skall alltid hos er finna något, som icke smakar henne och gifver henne ämne att tala illa äfven om er.
2. Tag icke en som påstår sig kunna göra allt. Hon kan helt säkert mycket lite, om hon ens kan något.
3. Tag icke en, som tvärt vill ha bestämt, hvad hon skall göra och icke göra. En sådan kommer att göra er mycken harm och förtret.
4. Tag icke en, som talar vidt och bredt om, hur hennes förra matmoder gjorde det eller det. Hvarje husmor har sitt sätt och bör sjelf veta hur hon vill ha det i sitt hushåll.”

Tidningen Gotlänningen startas 1884, AC Stenmark är dess ansvarige utgivare.

”Mot fördomar och lumpenhet skall vår tidning höja sin röst; mot råhetens och de egna intressenas sjelfiska murar skall den rikta sina klubbslag och med fördragsamhet mot olika tänkande skall den strida för hvars och ens rätt.”

(AC Stenmark var sedermera ordförande i Visby Arbetareförening 1894)

teckning av föreningen 7,000 kr., genom aktie-teckning 17,000 kr. Med inventarier och tomt skulle fastigheten kunna beräknas till c:a 39,000 kr., och med ränta efter 6 % - 2,340 kr. - skulle föreningen ha att extra anskaffa under året c:a 840 kr., varvid man räknade på hyror etc. för föreningen. Dessa pengar ansåg kommittén dock icke skulle vara så svårt att skaffa, då stora salen skulle byggas som god sång- och musikal och föreningen vid sådant förhållande skulle kunna påräkna Musikaliska sällskapet m.fl. sällskap som hyresgäster. Goodtemplarne vid Mellangatan hade en hyresinkomst på 1,100 kr., varför föreningen borde kunna vara optimistisk i den vägen också. Alternativt föreslog emellertid kommittén att bygga hotell i samma hus med 15 rum, för att därigenom fylla bristen på goda rum för turisterna. Man skulle i så fall kunna påräkna hyra med c:a 1,200 kr från denna avdelning, medan totala kostnaden för huset i stället skulle springa upp till omkring 42,000 kr. Kommitté-rade för sin del gävo företräde åt det sistnämnda alternativet. Vi ha omnämmt detta rätt utförligt, enär det visar vilka stora planer föreningen umgåtts med och hur densamma, om lyckan varit god, nu kunnat ha en större fastighet vid en av stadens huvudgator. Föreningen beslöt också att antaga kommitterades förslag, förutsatt - att man kunde skaffa de äskade c:a 20,000 kr., som fordrades för att kunna starta företaget. Men ödet hade velat annorlunda.

Redan efter några månader, i april, beslöt styrelsen ingå till föreningen med förslag, att i stället för förut ifrågasatt plan på nybyggnad, inköpa Oskarssalen vid Mellangatan, densamma fastigheten som Frälsningsarmén då hade och som den ännu i dag innehar. Orsaken till detta omslag i kommitterades uppfattning var, att de misslyckats i sina ansträngningar att skaffa nödigt kapital för företagens realiserande. Nu hade styrelsen erhållit upplysningar om, att den ifrågavarande fastigheten, ganska bekant för övrigt från tidigare offentliga nöjen i Visby, då där spelades teater och gävos andra föreställningar, skulle av ägarinnan kunna erhållas för c:a 12,000 kr. Styrelsen fann vid behandlande av förslaget, att föreningen skulle kunna ordna köpet och nödiga reparationer för de penningmedel föreningen förfogade över utan risk för vare sig dessa eller föreningen. Denna beslöt på

extra sammanträde bemyndiga styrelsen att gå i författning om inköp av Oskarssalen, d. v. s. hela fastigheten, dock reserverade sig mot beslutet litteratör Aug. Weström och handlanden N. L. Goldensohn. Styrelsen gjorde, med reservation av herrar K. A. Lyberg, Aug. Johansson och Axel Lindbom, upp om köpet för 14,000 kr. och det tidigare fattade beslutet konfirmerades av föreningen 4 maj med 13 röster mot 7. Det var emellertid ingen enighet inom styrelsen sedan heller, och 11 maj blev det helomvändning. Då inkommo två aktstycken i saken. Den ena var från hr C. A. Sandberg, som i en lång skrivelse framhöll vissa betänkligheter mot köpet, såsom för högt pris och för små tomtutrymmen. Han började sin skrivelse:

”Då nu Visby Arbetareförenings öde ligger i styrelsens makt att i dag avgöra köpet av Oskarssalen för 14,000 kr. vill jag underrätta om att alla avträdeshusen ligga på Liljehornska tomten.”

Den andra skrivelsen var från hr Axel Sjöström, som gav *”ett från hjärtat gående varningsrop att icke inlåta sig på detta köp”*, av ett hus beläget *”å en mörk, föga trafikerad gata närmast i stadens utkant.”*

Ansåg att föreningen *”visserligen skulle göra en viss omnejd av staden en tjänst med avhysandet av Frälsningsarmén, men visste man då ej vilken bättre trakt av staden som skulle komma att hemsökas av nämnda sällskap”*.

Följden av dessa skrivelser blev den, att styrelsen blev tveksam och utlyste extra möte, på vilket föreningen, mangrant församlad, upphävde det förut fattade beslutet. Detta beslut medförde ordföranden, Algot Sandbergs, och styrelseledamoten C. G. Kihlbergs omedelbara avgång ur styrelsen. Detta var 1890.

Så bodde man då kvar på den gamla lokalen så länge, och arbetet gick i de vanliga gängorna utan stora händelser, om man undantager att 1891 en regementsintendent Carlsson hyrde lokalen med påföljd att en del inventarier blevo ganska ramponerade.

I februari 1892 var man färdig med en ny kommitté för att söka anskaffa föreningen en ny lokal. Hr Kihlbergs avsägelse var tydligen icke så djupt rotad, ty han kom med i denna nya kommitté jämte herrar Aug. Johansson, E. Gistedt, C. Hellman och C. Lindell. I juli kom kommittén fram för styrelsen med förslag att återköpa

Tivoliegendomen för 10,000 kr., vilket emellertid av styrelsen avslogs. Däremot fick ordföranden i uppdrag att på fem år förhyra en lägenhet om 4 rum och kök 1 trappa upp i Strandgatan 7 för 250 kr. pr år.

Kom så den 30 juli 1892 byggnadskommittén med förslag om att inköpa framlidne konsul J. N. Kinbergs fastighet, hus och tomt vid Bredgatan, och därmed äro vi inne på föreningens nuvarande egendoms fasta grund, den egendom föreningen ännu har kvar, trots alla de förslag som under årens lopp framkommit om densamma försäljning.

Medan byggnadskommittén förmodligen gick och funderade på, hur den skulle ordna saken, kanske den också ansåg frågan vilande i och med våningsförhyrningen, alltnog, när Frankrikes siste konsul till dato i Visby avled, kom helt oförmodat ett tillfälle, som kommittén påpassligt begagnade sig av. Föreningen sammankallades till extra sammanträde och uppdrog på detta åt styrelsen att för högst 13,000 kr. inköpa nämnda egendom. I augusti beslöt styrelsen i samråd med byggnadskommittén att inköpa egendomen Klinterotens 2:dra kvarter n:r 17 jämte tomten på andra sidan gatan (mellan Bredgatan och klinten) för en köpeskilling av 12,500 kr. Uppgörandet uppdrogs åt herrar Johansson, Kihlberg, Lindell och Hellgren, och köpekontraktet skulle underskrivas av föreningens ordförande och sekreterare. Landskamrer O. Melin förhyrde genast övre våningen för 550 kr. pr år, och den 25 sept. samma år höll föreningen sitt första sammanträde i sin nya lokal, i lägenheten på nedre botten åt norr.

I fjol var det alltså 30 år sedan föreningen kom

Gust. Pettersson

Första gången tomten omnämns var 1645, hela området var då oexploaterat. 1697 byggde Clas Trolson ett korsvirkeshus på tomten och 1783 ersatte tullskrivaren Jacob Lutterman detta hus med den för Visby ovanligt stora stenbyggnaden, taxerat till 400 riksdaler. 1790 övertogs gården av den kejsarliga konsuln i Lybeck, Christian Möller. 1792 köpte handlaren Lars Kinberg fastigheten. Under åren 1794-1795 anlätades målaren Johan Torsson för invändigt och utvändigt måleri. Sonen Jacob Kinberg ärver huset 1832. Till gården fanns då ett stall och en lada vilka revs i samband med byggnationen av en förenings- och teaterlokal, 1893.

Källa: Stopet 11, Byggnadshistorisk dokumentation 1994, Jörgen Rehnström, Länsstyrelsen, Gotland.

i denna fastighet.

På detta första sammanträde i nya fastigheten beslöt föreningen uppdraga åt styrelsen att anskaffa förslag till föreningsbyggnad inne på tomten. Ett sådant förslag framlades också 9 okt. 1892, slutande på en kostnad av 6,929 kr. För denna summa skulle man få en byggnad 96 fot lång och 40 fot bred, inredd till en större sal med läktare, ett par mindre rum samt en anordning för scen. I priset var icke inräknat målning och dekorerung. Lindell interPELLERADE ungefär samtidigt om det icke vore förmånligt att sälja tomten på andra sidan gatan, men frågan fick vila liksom nybyggnadsfrågan. I stället tillsattes, som tidigare skett, en kommitté för nytta och nöje, och i denna kommitté invaldes hrr C. Hellman, C. A. Sandberg, Emil Gistedt, Ax. Danielson och Lundberg. I oktober finnes antecknat att Ax. Lindbom och C. P. Engström överfördes till ständiga ledamöter, och att döma efter den diskussion som då fördes om befrielseerna från årsavgifter vill det synas som om dessa skulle vara de första ständiga ledamöter föreningen utsett. I dåvarande stadgarne lär ha funnits en bestämmelse om att 15 års medlemskap stadgades för ständigt ledamotskap, men numera är som bekant villkoret höjt till 20 år. Läsesalongsrörelsen återupplivades liksom biblioteket, och hölls läsesalongen öppen från 9 nov. Den 20 nov. hade man fest i de nya lokalerna, som att döma av de

sedan titt och ofta uppdykande reparationsproblemen ej voro i så värst förstklassigt skick.

Den gamle vaktmästaren hade föreningen haft kvar även här uppe, men fick i februari 1893 en ny i verkställare H. L. Lindbom.

Nya ritningar till nybyggnad företeddes i mars 1893 av Reinh. Pettersson. Kostnaderna skulle gå c:a 10,000 kr., varifrån möjligen avgick något för virket i de lador, som befunno sig å tomten. I april beslöt man bygga 2 kök i stora fastigheten för en kostnad av c:a 2,000 kr. och Kihlberg fick arbetet, medan målningen utfördes av J. O. Andersson. Trädgården skulle uppsnyggas. Detta år 1893 försökte man sig på att ha sommarmöten, men det gav klen resultat. I augusti beslöt man bygga vaktmästarebostad, färdig i november, och Kihlbergs anbud å 537: 40 antogs. Ungefär samtidigt inkom anbud från konsul Björkander på tomten mitt över gatan. Han bjöd 1,000 kr., varvid i köpekontraktet skulle inrymmas bestäm-

melse att den icke finge bebyggas. Föreningen beslöt också 22 aug. att för nämnda summa försälja tomten i fråga, varvid uttrycktes den förhoppningen, att den ifrågavarande tomten snart nog skulle försättas i prydligt skick. Emellertid torde det anno 1923 vara ganska liten skillnad på utseendet på sagda tomthbit. Hr K. A. Lyberg reserverade sig mot beslutet och ansåg att summan var för liten. Den lilla föreningen Gnistan hyrde 1894 ett rum i Arbetareföreningens lokal för 10 kr. i kvartalet.

Byggnadsfrågan, som nu vilat en tid, togs upp i januari, då hr Stenmark var ordförande, och han och hr Kihlberg inkommo i slutet av januari med nytt förslag. Den 11 februari beslöt föreningen efter 2 timmars diskussion på hr Algot Sandbergs förslag antaga en resolution, att "där-est i främsta rummet pengar kunna anskaffas besluta uppföra en byggnad". I mitten av mars fick styrelsen sig förelagt ett nytt förslag, slutande

Sällskapet Gnistan sammanträder, Axel Danielson bakre raden två från höger.

"Gnistan" bildades redan år 1878 i Göteborg och fick sedan en motsvarighet i Visby. Många av medlemmarna var också medlemmar i Arbetareföreningen.

"Gnistan" bidrog till Axel Danielson minnessten tillsammans med Gotlands Allehanda och Arbetareföreningen.

på en summa av 11,598 kr. Styrelsen tillstyrkte och föreningen biföll enhälligt förslaget, som upprättats av hr Kihlberg. Så stod saken över sommaren, och i september beslöt föreningen med frångående av sitt tidigare beslut om nybyggnad, i stället förändra och tillbygga ladorna å den plats dessa befunnos för en kostnad av kr. 4,593: 65, vartill skulle komma ytterligare c:a 1,000 kr. om man ville ha salen 5 fot bredare. Hr Kihlberg kom med lägsta anbudet å 5,250 kr. Det förtjänar också nämnas, att styrelsen för föreningen påpekade, det prisskillnaden mellan papptak och plåttak skulle gå till 281 kr. Som ekonomien var dålig beslöts dock taga papp, vilket nog var en dålig uträkning, ty då nu för några år sedan plåttaket i alla fall kom dit gick detsamma på 3,000 kr.

Från denna tid kan nämnas en del småsaker. Medlemmarne föreslogos vid sammanträdet början och invaldes vid dess slut. Ekonomien var tydligen mycket dålig, enär man icke ens ville gå med på att låta hr C. A. Sandberg bli ständig ledamot på grund av att årsavgiften nu var blott 1: 50 mot förr 3 kr., då man fick in mera i kassan. I december 1894 uttalade föreningen som sin åsikt, att fotograf A. Lagergren skulle ihåggkommas vid stadsfullmäktigevalet samma år. På den här tiden fick man betala böter om man icke bar föreningstecknet. Lokalen var nu tydligen under uppförande, ty man beslöt reparera den dittills använda lägenheten och uthyra densamma från 1 april 1895. Trädgårdsfrågan löstes i en handvändning genom föreningsbeslutet, att ledamöterna skulle förrätta ett dagsverke i föreningens trädgård, varigenom kostnad sparades.

Goodtemplarne vid Murgatan hade tre år i rad gratis upplåtit sin lokal till arbetareföreningens barnfester, och då nu deras lokal under sommaren skulle vara uthyrd till artillerikåren som sjukhus, beslöt föreningen gratis upplåta sin lokal under sommaren för ett möte i veckan. Bland de ledamöter, som detta år invaldes, märkes även Charles Dickens, dock förmodligen icke författaren utan en ingenjör, som vid den tiden vistades här nere. I maj 1895 sålde man lusthuset på gården för 25 kr.

Frampå sommaren var lokalen i ordning och skulle invigas, som också skedde den 30 juni 1895. Det var en bemärkelsedag i föreningens historia, och den firades också vederbörligen.

Festen i den vackert dekorerade lokalen inleddes med musik av en sextett, huvudsakligen föreningens medlemmar, varefter landssekreterare Joh. Hambræus höll högtidstalet, av följande lydelse

”Enighet och broderlig vänskap, till befordrande av upplysning och samband mellan de särskilda arbetsklasserna; gemensamt verkande för allt som kan bereda arbetarens nytta och trevnad, samt laglydig strävan efter egen förbättring och allmänt väl, vare Visby Arbetareförenings ständiga syftsmål!”

För uppnående av de mål, som dessa ord angiva, stiftades Visby Arbetareförening i jan. 1873 av fem arbetare, bland vilka en ännu är en verksam ledamot och sedan flera år tillbaka medlem av föreningens styrelse.

I början, då ledamotsantalet var ganska ringa, kunde föreningens verksamhet ej vara så särdeles omfattande. Efterhand vidgades dock verkningskretsen, och det goda syftsmål, föreningen för sig uppställt, vann snart allt vidsträcktare anslutning inom samhället. En sporre därtill var även exemplet av de på Sveriges fastland nybildade arbetareföreningarna, om vilkas verksamhet kännedom erhöles dels genom tidningarna, dels genom cirkulär och direkta meddelanden. Sedan föreningen sålunda snart nog inom samhället vunnit förtroende genom sina för arbetarnes väl ådagalagda strävanden, och ledamöternas antal till följd därav ökats, uppkom snart tanken att skaffa föreningen en egen samlingslokal. En fastighet, s. k. Tivoli, inköptes, där en efter föreningens dåvarande behov och tillgångar lämpad lokal började iordningställas; och 11 nov. 1877 kunde denna lokal för sitt ändamål invigas av föreningens d. v. ordförande redaktör Anders Jeurling. Visserligen var denna lokal ej storartad, men den var dock ett efterlängtat hem för föreningen och förblev så under en tid av 15 år.

Det egna hemmet gav föreningen mera styrka och sammanhållning samt höjde dess anseende hos utomstående, och föreningen kunde nu med större kraft och framgång ägna sig åt arbete för uppnående av sitt syftsmål. Sålunda blev det nu föreningens mera verkamma strävan att samla ledamöterna till självodlande och upplysande sysselsättningar. En läsesalong inrättades, och det visserligen ej så rikhaltiga, men med goda böcker försedda biblioteket började flitigt användas, lämpliga tidskrifter och tidningar anskaffades; och detta allt blev en källa till intellektuell förkovran och utveckling för ledamöterna. Slutligen anordnades ock föreläsningar och föredrag i populära ämnen till ledamöternas upplysning och nöje. Flere äro de aktade män av de mera bildade klasserna inom samhället, av vilka föreningen i detta avseende er-

höll kraftigt understöd och till vilka hon därför står i stor tacksamhetskund. Bland desse många torde särskilt böra nämnas framl. lektorn C. J. Bergman och d:r P. A. Säve, vilka vid föreningens början verksamt understödde henne genom hållande av lärarika och intresseväckande föredrag samt den sistnämde jämväl genom ordnande av samlingen av böcker, tidskrifter och tidningar, varvid hans praktiska ordningssinne tacksamt erkändes av ledamöterna, vilka sågo upp till honom såsom till en förtrogen vän.

Enligt föreskrift i stadgarna inrättades inom föreningen en sjukhjälps- och begravningskassa, som var i verksamhet några år, men upphörde år 1883, då tillfälle bereddes att med mera fördel begagna en annan likadan, utom föreningen stående inrättning. För infriande av föreningens skuld för fastigheten bildades en fastighetsförening genom frivilliga lånetillskott av ledamöterna, vilka medel dock efterhand, som gävo inkomsterna tillgång därtill, återbetaltes.

Föreningens ekonomiska ställning var emellertid under en följd av år bekymmersam, då föreningen börjat med ringa, för att ej säga inga tillgångar, och likväl underkastat sig stora uppoffringar för ledamöternas nytta och nöje, vartill kom kostnaden för fastighetens underhåll och förbättring. Föreningens strävanden förtgingo dock i den började goda riktningen, om än under tiden många svårigheter yppade sig och hindrade arbetet.

Kom så en vändpunkt i föreningens liv, till följd varav arbetet kunde bedrivas kraftigare än under den närmast föregående tiden, jämte det föreningens tillvaro kunde anses betryggad. Det var nämligen 26 febr. 1882, som d. v. ordföranden Aug. Johansson gjorde föreningen det glädjande meddelandet att fröken Johanna Hägg under benämningen av givarinnans föreläsningssfond donerat till föreningen ett belopp av 7,000 kr., vars ränta skulle användas dels till beredande av populärt vetenskapliga föredrag, framsägande av skaldestycken och dylikt, avseende icke ensamt förströelse för tillfället, utan även väckande av håg för uppfostrande och sedlig läsning och studium vid egen ock till anordnande av aftonsamkväm. I föreningens liv åstadkom denna storartade donation en mäktig lyftning, och arbetet för förverkligande av föreningens systemål kunde nu kraftigare bedrivas. Sålunda förökades boksamlingen genom inköp av en mängd passande böcker m. m., föreläsningar anordnades mera ofta under stark tillslutning både av föreningens ledamöter och andra samhällets medlemmar, varjämte små aftonsamkväm anställdes till trevnad för och sammanhållning mellan ledamöterna. Till ledamöternas nytta sökte föreningen verka även i annan riktning, nämligen genom aftonskolas hållande, där kostnadsfri undervisning meddelades i varjehanda

nyttiga ämnen, såsom skrivning, räkning och bokföring. Detta livligare arbete bidrog kraftigt att höja föreningen och vidga dess verksamhet så väl inåt som utåt. Hon deltog livligt i de för arbetareföreningarna gemensamma angelägenheterna både inom samhället och utom detsamma genom uttalande av sina meningar i åtskilliga allmänna frågor uti brev och cirkulär. Att föreningen i viss mån gjort sig bemärkt bland sina systerföreningar å andra orter kan man sluta därav att hon här sett såsom gäst en av de större arbetareföreningarna å fastlandet och själv såsom gäst besökt Arbetareföreningen i Nyköping, där föremål för ett över all förväntan storartat och festligt emottagande.

Under tiden utvidgades emellertid föreningen genom inval av ledamöter; och det visade sig snart att dess samlingslokal var för inskränkt, utom det att den i andra avseenden befanns mindre ändamålsenlig, varför man blev betänkt på anskaffande av ny sådan. Efter flera förslag till förverkligande av denna tanke kunde föreningen slutligen 30 juli 1892 besluta inköp av den egendom, där vi nu befinna oss, och 11 mars 1894 beslöts uppförande av den byggnad, som här står färdig.

Föreningen, som började med ett medlemsantal av fem, har i närvarande stund 80 ledamöter.

Mina herrar ledamöter av Visby Arbetareförening.

Efter meddelanden, mig lämnade av eder ordförande, har jag här sökt att i korta drag återkalla i minnet föreningens öden under dess 22-åriga tillvaro. Att denna tillvaro ingår i ett nytt skede med föreningens bosättning i detta hem, som genom ledamöternas ansträngningar blivit henne berett, kunna vi inse. Att detta skede måtte bli långt och lyckosamt, det är allas vår gemensamma, livliga önskan. Mätte enighet och broderlig vänskap alltid trivas i detta hem och detsamma bli en härd för allvarligt arbete för upplysning och samband i det goda mellan de olika klasserna av arbetare! Mätte det bli föreningen förunnat att här länge framgångsrikt verka för allt, som kan bereda arbetarens välförstådda nytta och trevnad samt den oskyldiga glädje, som utgör en belöning för väl fullgjort arbete och uppfyllda plikter; och måtte föreningens laglydiga strävan efter egen förbättring och allmänt väl vinna allt större framgång!

Med dessa önskningar och med förhoppning att de måtte i fullt mått vinna uppfyllelse, förklarar jag denna lokal öppnad såsom ett hem för Visby Arbetareförening.

Därefter följde sång av sällskapet N. N. och musik, varpå borgmästaren C. Een höll föredrag i arbetarefrågan. Följde så ytterligare sång och följande prolog, författad och föredragen av redaktör Algot Sandberg:

*”Låt dina portar upp, du minnets ljusa tempel,
För ärans ridder män från längst försvunnen tid!
Låt dina portar upp! Med segerhjältens stämpel
På blodat änne utur griftens frid
Gån fram, I vålnader, som skakat jorden
Med järn, och folken styrt med härskarorden!*

*Så skaldens maning ljudit mången gång,
Och glöden tändes uti unga sinnen,
Och så, i tusenstämmig hänförd sång
De sjöngos, stridernas och blodets minnen,
Kanonens brak och svärdets klang mot stål
Och rivna fanor fladdrande mot höjden,
Trumpetens smattrande vid segerfröjden
Och flammorna från brända städers bål.*

*”Låt dina portar upp!” Ja väl, se dig tillrygga,
Med bröst, som klappar, på vad en gång var!
Var stolt, din forntids sköld är blank och klar,
Och fädren stredo, för att en gång trygga
Vi skulle våra boningar få bygga.
Men glöm ej, när du dväljs i minnets sal,
Att tiderna ha skiftat ideal.*

*”Låt dina portar upp!” Ser du, hur skaror bölja
Som fordomdags på stridens vida fält!
Allt tätare och tätare de följa,
Och härens kadrer fruktansvärt ha svällt
Från tiotusenden till millioner.
De komma dragande från skilda zoner.
Mot fjärran höjd, där fanan plantad är,
Med segervissa fjät dem stigen bär.
Vad är då målet och vad gäller färden?
Hör ropet: ”Framåt, att erövra världen!”*

*Dock ej som förr. - Du ser ej pyntad hop
Med bandolär och hjälm, ej sporrar klinga,
Ej frusta gångare med löddrig bringa,
Du hör ej soldateskens larm och rop.
Nej stilla drager fram den jätteflock;
Dess uniform är torftig arbetsrock,
Dess vapen såg och syl och fil och slägga,
Men kraft man i hanterandet vet lägga.
Där den går fram, ej flöt en droppa blod,
Blott mödans svett i fårad panna stod.*

*Ej mer likt slavar under slag, som svida,
De drivas fram. En var är man för sig.
Med modet friskt sin tid de vise bida
Och gå av egen vilja mödans stig.*

*De veta, att ej fåfången och flärden,
Hur än de yvas, skola vinna världen,
Men att beständigt slutlig seger låg
I friska armar och en stålsatt håg.
Så gå de, fylkade, de tunga fjäten
I härnadståget ifrån dag till dag,
Och när de strida så för eget jag,
De kämpa ock för hela
mänskligheten.*

*Dock, på den fana, som i spetsen går
För arbetshären och dess steg vill länka,
Väl uti stora typer ristat står,
Att oberoende blott flit kan skänka.
Men ock där lyser uti gyllne prakt
En inskrift framför andra värd att minnas.
Den lyder: "Kunskap är den enda makt,
Igenom vilken seger fullt kan vinnas".*

*Ja "kunskap, det är makt".
Så går ett brus
Igenom tiden, och dess böljvall stiger.
Den väckta skaran icke dolskt mer tiger:
Den vill ej blott ha bröd, men mera ljus!
Den tröttnat, att i kalla mörkret treva,
Ty den är ande dock, ej endast kropp;
Den känner, att det fordras för att leva
Som människa, att hjärtat lysas opp,
Att för att dyra rättigheter värna
Där kräves, jämte armar, även hjärna,
Och därför handaflitens sege man
Bland bildningssökarne man skåda kan.
Se, överallt inom den stora skaran
Vårdkasar flamma högt mot himlens bryn.
I deras sken man redan skönjde faran
Att gå igenom livet blott med syn,
Som stannar utmed jordens välvda yta;
Och därför riktas blicken mot den rand,
Där efvighetens strålar genombryta
Det tjocka töcken och där källor flyta
Med ursprung från all sannings ljusa land.*

*I detta ljus, vid dessa klara flöden
Ej längre utan hopp de gå till strid
Att en gång plåna ut från jorden nöden
Och skänka mänskligheten idog frid.
Men under vägen hyddor de sig bygga,
Där de en stund sig kunna vila trygga
Från mödorna av långsamt härnadståg.
Där sprides värmen och där glänser ljuset,*

*Ett bildningstempel blir det enkla huset
För mannen utav hacka, fil och såg
Där renas viljan, där förädlas sinnet.
Där skärpes tanken och där väckes minnet
Att, trots all skröplighet, dock jordens son
Sitt rätta ursprung räknar ovanfrån.*

*En sådan hydda här i dag vi viga
Till bivuak åt fredlig kämpe god
Med tack mot höjden våra tankar stiga,
Att den fullbordad äntligt bland oss stod.
Väl lång var vägen och väl svår tillika
Och mycket av vår kraft helt visst den tömt,
Men vi se framåt dock, i hoppet rika
Är segern vunnen, är allt annat glömt.*

*”Låt dina portar upp!” Dock ej för skuggor bleka
I blodig klädnad från försvunna dar.
Nej, framtidssolens fagra strålar leka
På höga fönster, och hitin där drar
En tropp av dem - jag vågar säga orden -
Som en gång skola helt besitta jorden.*

*Men ej med svärd sin makt de skola nå,
Och ej med hat på split de skola ruva,
Nej fridsamhet på våld, på våld skall rå
Och vettig idoghet allt underkuva.
Det är den stora härens stora kall
Att mildt med fog var skranka nederbryta,
Till dess en gång i tiden härska skall
Ett kärligt broderskap kring jordens yta.*

*Så i din ringhet stolt, du rese dig,
Du samlingsplats för skilda mödors söner!
Sprid ljus allt framgent över deras stig,
Däri sig sammanlänke våra böner!
Låt bildningsflamman ständigt stråla klart
Från din kateder, att det goda, rätta,
Det sanna månde varda uppenbart
Och gräns för ont och lögn och orätt sätta!
Sitt kall en var lär fatta som en man,
Om än det stort är eller ganska ringa
Ty endast den som kan det lilla bringa
Till slut, en gång det stora fylla kan
Så signe du, den högste, vad tillhopa
I enighet blev bragt! När i din vård
Vi verket lämna, tryggt vi kunna ropa:
”Låt dina portar upp, du ljusets
tempelgård!”*

Efter ytterligare sång och musik var festen slut. En del hedersgäster hade inbjudits, såsom landskamrer O. Melin, fröken Johanna Hägg, övers-telöjtnant Carlstedt och bankdirektör H. Pettersson, men huru många av dem som voro närvarande finnes nu ingen anteckning om. På aftonen hade man anordnat en enklare fest med dans. Julisammanträdet var dåligt besökt, blott fem personer, och blev inställt. Bland annat detta år förekom också att Arbetareföreningen genom kommittéutlåtande yttrade sig till K. bef. öfver riksdagens skrivelse angående ifrågasatt lärlingslag. Så var det fråga om basar, som beslöts skulle hållas på hösten. Föreningen måste nu köpa en del inventarier, och bland annat köptes 10 duss, pinnstolar från Tranås för 14 kr. pr dussin, ett pris, som även för att vara 1895 förefaller vara billigt. Hr Gistedt väckte detta år en motion om att föreningen skulle söka öl- och vinrättigheter för fester och samkväm, men på grund av det motstånd som detta förslag rönte från nykterhetsvännernas sida återtogs motionen. Läsesalongsverksamheten fortsattes nu i lilla salen 1 gång i veckan, och i januari 1896 anmäldes, att föreläsningsverksamheten vore ordnad och att avtal träffats med adjunkten Skoglar om fyra föreläsningar. Att man även hade andra intressen skvallrar dock den uppgiften om, som omtalar, att man inköpte 3 spelbord för sammanlagt 25 kr. ” för nytta och nöje”.

I mars 1896 undrade ledamoten Mikael Lindström hur § 19 i föreningens reglemente skulle tolkas, och om föreningen skulle kallas Visby eller Gotlands Arbetareförening, detta med anledning av att medlemmar inkommo i föreningen från landsbygden. Vad nämnda paragraf innehöll kunna vi icke just nu meddela, men sedan interpellanten fått begreppen klarade återtogs skrivelsen och föreningen heter alltjämt Visby Arbetareförening. Hr Gistedt kom åter med ett förslag, denna gång om att föreningen måtte beakta nödvändigheten av att i sin lokal iordningställa en teater, för att därigenom bereda föreningen inkomster och trevnad. Frågan hän-sköts till styrelsen. Det kan i detta sammanhang förtjäna nämnas, att skurningen av stora salen denna tid kostade 3 kr. och av smårummen 1: 50 inklusive såpa.

Att det icke alltid var så helt med ordningen kan man förstå av att 1896 kom en räkning från

Wedinska bryggeriet på öl, som icke betalats av festkommitterade under 1895. Detta föranledde styrelsen att giva kommittén förständigande att före nästa sammanträde visa kvitterad räkning å beloppet, vid risk av att eljest bliva utesluten ur föreningen. Sångföreningen var nu i gång och Hellman rapporterade i maj att densamma begagnade lilla salen. I juli förhyrdes ”ett instrument” för sommaren, men detsamma inköptes sedan för 200 kr. av ägarinnan, fröken Söderberg. Den 5 juli beslöt man lustresa till fastlandet, men den inställdes, liksom en planerad utfärd till Barlingbo. Målare Bergman föreslog i oktober anskaffandet av en matrikel, men den synes aldrig ha kommit. Det kan kanske ha sitt intresse att nämna, det lokalen detta år var ut-tyrd till bland andra sällskapet G. G., Temp-larorden, hr Gistedt, cementarbetarne (musik-övning), danslärare Rosén, musikanter Winckler, sånglärare Goodhe, löjtnant Wessman, hrr J. O. Österberg och Hagvall, namn som hos det äldre Visby nu väcka minnen till liv.

Hr Gistedt föreslog i febr. 1897 att föreningen skulle söka statsanslag till föreläsningsverksamheten, men frågan fick vila till nästa år. I mars kände ordföranden sig manad att tillhålla vär-darne vid föreningens fester att ej utskänka sprit, ty lagarne voro sådana, att det lätt kunde bli trakasserier. Denna varning synes ha varit ganska välbefogad, ty man får av ett beslut i november veta, att ett par klubbmästare (vid samkväm inom föreningen) åtalats vid rådhusrätten för olaga utskänkning, ehuru de av rätten frikändes. Föreningen utanordnade 10 kr. i ersättning till rättegångsbiträde. I maj nästa år fick föreningen punga ut med ytterligare 26: 50 i kostnader för målet i hovrätten, som fastställt rådstuvurättens beslut. 1897 hade man den första basaren på nya lokalen, och lämnade den ett nettoöverskott på kr. 204: 17. Infanteriregementet förhyrde under hela mötestiden, från början av maj till medio av september, föreningens lokal för att där anordna sjukhus, varför mötena inställdes under sommaren. Hyressumman var 275 kr.

Den 6 februari 1898 firade föreningen sin 25-åriga tillvaro med en enkel fest, som man dock förstått giva särdeles anslående former.

Högtidstalet hölls av borgmästare C. Een, och en utförlig redogörelse för föreningens öden under de gångna åren upplästes av dåvarande sekreteraren herr K. A. Lyberg, varjämte musik och sång förekom i rikt mått. Det behöver icke nämnas, att festen var till trängsel besökt.

Under festens lopp avläts bl. a. telegram till kongungen. Det lydde:

”Till Hans Majt. Konungen!

Visby Arbetareförening samlad till firande av sitt 25-årsjubileum uttrycker härmed sin undersåttliga tillgivenhet och vördnad. Å Arbetareföreningens vägnar. Gust. Pettersson.”

Föreningen mottog senare under aftonen följande svar:

Svarstelegram från Oscar II

”Gust. Pettersson. Jag tackar Arbetareföreningen för dess i telegrammet uttryckta känslor samt lyckönskar till 25-årig verksamhet. Oscar.”

Även till redaktör Ander Jeurling sändes telegram. Han var nämligen då den äldste ännu levande ordföranden. Till fröken Johanna Hägg överlämnades från föreningen en vackert textad adress, vari föreningen gav uttryck åt de känslor av aktning och tacksamhet, som besjälade föreningens medlemmar, och vari nedkallades Guds välsignelse och frid över hennes återstående dagar. Skrivelsen slöt med en försäkran att fröken Häggs namn alltid skall leva i minnesgodas medborgares hjärtan.

Under festens lopp ankom även ett hyllningstelegram från Strängnäs Arbetareförening, och i protokollet finnes för övrigt antecknat, att festen bevistades av ett så stort antal ledamöter och deras familjemedlemmar lokalen kunde rymma. Till denna 25-årsfest komponerade musikanföraren Winckler en föreningen tillägnad festmarsch, av vilken ett exemplar sedermera av sergeant Kassell överlämnades till föreningen.

I februari hördes en röst, som ville att föreningen skulle sälja stora fastigheten, då den krävde både tillsyn och kostnader. I mars utsågos ledamöter i en möjligen blivande föreläsninganstalt, vartill valdes ordföranden, hr Gustaf Pettersson, och styckjunkare Osk. Johansson.

Senare kom försäljningen av fastigheten åter på tal, och det nämnes, att styrelsen hade tänkt sig kunna få 20,000 kr. för stora huset. Man fick emellertid icke något anbud, men däremot fick man in netto kr. 148:27 jämte osålda varor kr. 38:80 på årets basar. I december kallades fabrikkör Lindell till hedersledamot och erhöll medlemstecknet i guld. Samtidigt blev en annan gammal medlem av föreningen, hr C. A. Sandberg, ständigt ledamot.

Kom man så till 1899, då läsesalongsverksamheten fortfarande bedrevs. Fester och dylikt gävo icke så stora inkomster, vid ett tillfälle redovisas en kontant behållning av en hel krona, men infanteriregementet förhörde även detta år lokalen till sjukhus under sommaren, varvid föreningen fick arrangera badrum i brygghuset. I april fick föreningen följa sin gamle ledamot fabrikkör P. A. Hellgren till graven, och vid sammanträdet därefter höll ordföranden ett längre vackert minnestal över den avlidne, framhållande hans stora insats i Arbetareföreningens verksamhet under de gångna åren.

Diskussionerna återupptogs nu, och i maj

K A Lyberg

förelåg redogörelse från föreläsninganstaltens första verksamhetsår, som lovade gott. Hr Lyberg förde i maj på tal frågan om bildandet av en sångförening - vilken gång denna fråga därvid var på tal i föreningen är omöjligt att säga, men det var varken första eller sista gången. Nu tillsattes en kommitté, i vilken invaldes hrr Lundahl, C. Hellman och Gustaf Rydelius.

Vid midsommartiden fick man kärt främmande, nämligen Norrköpings Arbetareförening, vilken mottogs av en kommitté, bestående av hrr Gust. Pettersson, Ax. Danielson, C. Lindell, E. Gistedt, J. O. Österberg, K. A. Lyberg och Gustaf Rydelius.

På hösten hade man åter basar, vilken inbringade netto kr. 278: 71. Det talas om att konsul E. Cramér skänkte en del vackra oljemålningar. Sångarfrågan fick emellertid vila, enär det var brist på sångare i en del stämmor. Vid riksdagsmannavalet detta år diskuterade föreningen frågan om kandidaterna, varvid föreningen av de två föreslagna, biskop von Schéele och landskamrer O. Melin, uttalade sig för den sistnämnde.

Det framgår här vid ett tillfälle, att det icke då var så vanligt som nu att föreningen sände krans till begravingar av föreningens framlidne medlemmar, enär här omtalas, att föreningen framförde sitt beklagande av ett inträffat dödsfall.

Denna höst fick styrelsen ett otrevligt arbete, i det att man blev tvungen desinficera lokalerna efter infanteriregementets hyrande av desamma, enär de även använts till smittosamt sjuka. Läsesalongen hölls på vintern alltså öppen, och

BASARVISA

VID

ARBETAREFÖRENINGENS FÖRSTA BASAR

DEN 12 OCH 13 NOVEMBER 1897

AF

GÖSTA RYD.

— PRIS 5 ÖRE. —

Melodi: »När månen vandrar på himlen blå».

Det är på modet i Visby nu
Basarer alltjämt att hålla —
Ett dussin hållas i veckan ju
Att mynt från människor trollo.
För negerungar, för nykterheten
Man lurar pengar från allmänheten
Uppå basar.

Men ifrån all denna köpenskap
Vi hittills hållit oss borta —
Vi ansett det som en galenskap,
Men nu vi kommit till korta,
Ty nu basar vi ju själfva hafva,
Och önska, folk må i massor trafva
Till vår basar.

Det är den första basar vi ha,
Men skall nog ej bli den sista:
Kassören tycker att det är bra
Att pengar få i sin kista. —
Stig på, stig på, mina vänner kära!
Att ni kom hit var en verklig ära
För vår basar.

Och när ni ändtligt i salen står —
Hva! fågring sällsam och vacker!
Vi hoppas att ni däraf ej får
För starka svimningsattacker.
Ja, är den icke charmant den stäten —
Jag tror minsann ni bör bli belåten
Med vår basar.

Se dessa älfvor som sväfva kring
I drägter, gnistrande sköna,
Se dessa tusentals fagra ting,
Som önska åtgång att röna. —
Fåfångans marknad var nog så stilig,
Men tusentals gånger mera »kilig»
Är vår basar.

Och se därinne! Hej, kling och klang!
Där ha vi dryckjom att sälja.
Men den, som nyss till »fiskalen» sprang
Att oss med lagsökning kvälja,
Ej punsch på bordet i kväll skall finna,
Men kaffeloden skall ymnigt rinna
På vår basar.

Hvar sedelbok och hvar späckad pung
Vi skola söka att tömma,
Vi skola pungslå båd' gammal, ung —
På styfvern ingen får gömma,
Med gifmild hand och med ädelt sinne
Ni slösa bör, se'n ni väl är inne
På vår basar.

Vi ha basaren ej blott på lek
— Lindell vet nog hvad det gäller —
Han är kassör och om hypotek
Och räntor alltjämt han gnäller —
Och andra fordringar, hela massan,
Han får — med ett ord: det är för kassan
Vi ha basar.

Och föreläsningar kosta väl
Också en slant, skall ni veta.
Och Skoglars make man får, min själ,
Med fotogénlampa leta.
Men vilja vi på hans visdom höra
Ej guld-»regn-fattig» ni då får göra
Nu vår basar.

Den, som alltså vill med någon skärf
Vår flit, vårt arbete lätta,
Som vet att skatta ett ädelt värf,
Till oss nu kosan skall sätta,
Skall finna glädje, skall finna gamman
Uti att vara med oss tillsamman
På vår basar.

Här nöjets guddom skall trifvas visst
Bland oss i kväll uppå festen,
Men *nyttan* ändock båd' först och sist
Blir högsta målet. — Förresten
Har jag ej mera för er att sjunga —
Välkomna, gamla, välkomna, unga,
Till vår basar!

man hade aftonsamkväm en gång i veckan. I oktober ansåg styrelsen att föreningens bidrag till föreläsningstanstalten, fri lokal jämte lyse och vedbrand, vore värt lägst 300 kr. Fabrikör Lindell ville att man skulle gå i författning om utvidgning av salen, och på Ax. Danielsons förslag tillsattes en kommitté att utreda egnahemsfrågan, dock ej föreningens. Något egentligt initiativ togs dock ej av föreningen.

Man fick icke så mycket betalt för lokalen den här tiden. Den uthyrdes för 8 à 12 kr. pr kväll, men det hände till och med att i särskilda fall hyran gick ned till 3 kr.

1900 i januari bestämdes emellertid hyran till 12 kr. med och 10 kr. utan värme pr afton. Infanteriregementet förhyrde lokalerna även 1900 och 1901 för en hyra av 300 kr. pr sommar. Man var nu inne på det nya århundradet, men redan mot slutet av 1899 väckte hr Gustaf Rydelius diskussionsförslag, om icke en sammanslutning mellan Sveriges Arbetareföreningar skulle

kunna vara till nytta. Man beslöt höra sig för om meningarne på andra håll, men förslaget väckte ingen genklang och detsamma bordlades - och där ligger det ännu. Däremot fattade man det beslutet i april att flagga på flaggdagarne.

Fram i juli månad firade Norrköpings Arbetareförening 40-årsjubileum och hr Gust. Pettersson utsågs att fara dit och representera Visbyföreningen, men suppleanten, hr Carl Hellman, reste antagligen i stället, ty han framförde vid ett kommande sammanträde hälsningar från Norrköping. De nuvarande klubbarna synas ha börjat 1899 eller möjligen 1898, ty 1900 talas om att *även* under denna säsong anordna klubbaftnar. Det rätta är nog att de nu vanliga, obligatoriska skulle man kunna säga, klubbarne äro en fortsättning på de tidigare aftonsamkvämen. Det var på hösten diskussion om föreningen skulle hyra ut lokalen till danstillställningar, av vilka man tidigare haft tråkigheter, och beslutades det att dylik uthyrning endast skulle ske på särskilda villkor.

Det hände på 1900-talet

Visby Elverk producerar elektricitet till Gotland. Gotlands Idrottsförbund bildas. Gotlands första bil rullar.

Arbetareföreningen anlägger arbetarträdgårdar, (kolonilotter)

Gotlands första travtävling anordnas på Bogevikens is, 1905.

Andrée nödlandar på Gotland med sin luftballong, efter att ha startat i Göteborg.

Priset på brännvin är 1 krona och 35 öre per liter.

Gustav V krönes till Sveriges kung. Unionen med Norge upplöses

Bröderna Wright flyger. Revolution i Ryssland, Storstrejk i Sverige

Saxat ur tidningarna

Rådhusrätten i Visby: "Ett kok stryk. Dir. Axel Danielson var instämd för att utanför Gotland Allehandas hus hafva misshandlat tvenne minderåriga pojkar. Svaranden genmälde, att han, för att söka stäffa det oväsen och stoj som efter mörkrets inbrott under en längre tid nästan dagligen rådt utanför hans bostad och Frälsningsarméns lokal, och hvilket t.o.m. öfvergått i mera straffvärdt okynne, en kväll gifvit pojkarna ifråga, hvilka han antog vid tillfället hade del i hvad han velat med sitt ingripande förhindra, ett kok stryk, som, ehuru ganska eftertryckligt, dock icke kunde anses vara misshandel. Svaranden dömdes att böta 25 kr." (Axel Danielson var ordförande i Visby Arbetareförening under 42 år)

Citat ur boken Elektricitet på Gotland av Torgny Rosvall

Det anordnades offentlig diskussion på Arbetareförenings lokal, där lektor Klintberg med instämmande av redaktör Axel Danielson i Allehanda, förordade "att man skulle begrava elektricitetsfrågan i stillhet, och varför inte även de herrar avgående fullmäktigeledamöter, som ivrigast arbetat för det elektriska ljusets införande".

Basaren på hösten inbringade netto kr. 317:23, som man ser ökas behållningarna så småningom och en av de senaste basarerna blev den mest inbringande, men vi komma dit så småningom.

Så kom man då in på nyåret 1901, men detta år måste man på grund av epidemi i staden inställa barnfesten, som annars torde ha hållits alla år. Nu kom upp förslag om att bygga om föreningshuset och eventuellt göra bostad ovanpå stora salen. Kostnaderna skulle belöpa sig till upp emot 2,800 kr. Man tyckte visst emellertid att det var för billigt, ty man lät stadsingeniör Börning titta på ritningarna och komma in med förslag, och då var summan strax uppe i 3,930, alt. 6,000 kr., med bostad i övervåningen. Det befanns emellertid åter vara för dyrt, varför det fick vila, och den utvidgningen väntar ännu i dag på sitt verkställande. I stället kom 1902 hr Kihlberg med förslag att flytta ut norra kortvägen och på det då erhållna utrymmet bygga en teaterscen, hälften så stor som dåvarande salen. Frågan fick ökad aktualitet genom ett meddelande, att källarmästaren på stadshotellet, Persson, hade för avsikt att inreda en teaterscen i sin byggnad. Innan vi gå vidare må det nämnas, att 1901 års basar gav ett sämre resultat än de närmast föregående, i det nettobehållningen endast blev kr. 112:29.

Nå, den 2 mars beslöt föreningen att låta teaterscenbyggandet gå i verkställighet genom att man borttog *södra* väggen och byggde en scen. Styrelsen ansåg nämligen, att denna tillbyggnad jämte en del nödvändiga reparationer skulle kunna göras för c:a 4,000 kr. För att skaffa medel var det ett slag på tal att anordna ett lotteri, men det stannade vid förslaget. Föreningen blev nu sin egen byggherre. Börnings förslag till scenbyggnad gillades och i augusti inköptes fabrikör Joh. Strömbergs tomtbit (sydöstra hörnet av nuvarande scenen) för 300 kr. Byggnadskommitté blev hrr Kihlberg, Lindell, P. J. Pettersson, J. A. Andersson, E. Gistedt, Gust. Pettersson och A. Qviberg. Byggmästare Hammarströms anbud å 5,511:63, antogs, och i juni beslöt man att samtidigt med det övriga bygget inreda en tillämnad materialbod till klädloger samt att bygga nya uthus.

Så byggdes då Visby teater, vilken är värd ett eget kapitel. Under tiden hade man annat att sysselsätta sig med.

I februari 1902 nämndes det att styrelsen uttalat en önskan om, att klubbarne måtte sluta kl. 2 f. m., men det skall erkännas, att det dittills icke någonstades talats något om sillfrukostar i samband med klubbafnarna, vilket ju icke hindrar att man haft klubbar längre än till två förr i världen. I maj skänkte A. A. Claesson en sparbössa till föreningen till förmån för "barnens julfröjd". Men om det kom något i densamma talas icke om. Samma tid var det skarp diskussion om föreningen som sådan skulle deltaga i majdemonstrationen. Meningarna bröto sig mycket, men föreningen beslöt att icke som sådan deltaga i demonstrationståget. Det poängterades under debatten "faran av att föreningen visade den röda färgen".

Ja så byggde föreningen teater, och när arbetet väl kommit i gång fick man reda på att källarmästarens teaterbyggnadsplaner strandat på hans sjukdom. På gården hade dittills stått några träd, närmare bestämt askar, vilka såldes för 10 kr., och i september gick man i författning om att få inledd acetylgasbelysning för en summa av 900 kr. Densamma skulle vara klar till oktober och man skulle därvid placera gasverket under scenen. Elektriskt ljus blev inlett först långt senare. I detta sammanhang beslöt styrelsen inköpa en del gamla teaterdekorationer och inventarier från gamla W6 i Stockholm, och 20 okt. kom laddningen, icke mindre än 223 kolly. Samma månad föreslog ordföranden att antingen sälja stora fastigheten eller att uppdraga åt någon att mot ersättning vara kamrer och vice värd för egendomen. Året därpå 1903 blev också föreningens kassör utsedd att på samma gång vara kamrer för fastigheten, och nu erhöll också vaktmästaren som först avlöning av 100 kr., jämte en del förmåner.

Den 2 november 1902 var teatern färdig, och därmed kan man säga den nya lokalen, ty salen hade samtidigt utvidgats och reparerats, så att ledamöterna knappt kände igen sig. Man firade händelsen med en högtidlig fest dels kl. 4 på eftermiddagen i samband med ordinarie möte, dels kl. 8 under ledigare former. Kl. 6 var det föreläsning. Det var en särdeles angenäm festlighet, varunder bland annat kamrer K. A. Lyberg höll ett tal, vari han gav en återblick på föreningens verksamhet samt önskade densamma lycka och framgång i sin nya lokal, med vilkens till-

komst föreningen fått nya möjligheter att gagna sitt syftemål och stärka sitt anseende utåt och inåt.

Föreningen höll sin basar på nyåret 1903, och den lämnade det då goda resultatet av 425 kr. netto. Vid redovisningssammanträdet avtackades de medverkande, särskilt basargeneralen hr Gistedt och damerna, för oförtröttat arbete, men det nämnes också, att ett tack framfördes till hr Danielson för att han ställt sig och sin jättefonograf - en nyhet då för tiden - till förfogande. Hr Rydelius hade varit en god impresario och visförfattare och hr David Söderling en briljant hovmästare.

De teaterinventarier föreningen inköpt voro ju begagnade, och det visade sig rätt snart, att det blev nödvändigt reparera dem. Den första reparationen utfördes av en direktör Rylander 1903. Sommarbasaren detta år gick med förlust, men en höstbasar betäckte förlusten och lämnade ett överskott av 675 kr., sedan kostnaderna för en basarfest avdragits. I november hade styrelsen under behandling ett förslag att starta teater med avlönade artister från fastlandet och amatörer från staden under direktör Rylanders ledning. Förslaget stötte på motstånd och ledde icke till någon effekt. Däremot är det möjligt att detta förslag gav impulsen till bildandet av den första Arbetareföreningens teaterklubb. Ordföranden meddelade nämligen, att han på sammanträde med 28 damer och herrar diskuterat frågan om en teaterklubb, densamma hade bildats och stadgar antagits, samt namnet bestämt till det nyssnämnda under förutsättning av föreningens gillande. Klubben uppgav sitt första syftemål vara det att skaffa medel till klädloger samt scenens komplettering. På extra sammanträde beslöt föreningen gilla klubben och dess syften i alla delar, och det togs till protokollet föreningens lyckönskan till klubben.

På höstkanten kom trädgårdsdirektör P. Löfstedt med förslag om att föreningen skulle taga initiativ till s.k. arbetareträdgårdar, eller, som de numera allmänt kallas, koloniträdgårdar. Förslaget väckte livligt intresse, och föreningen tillsatte en kommitté, bestående av hrr P. Löfstedt, Ch. May och G. Rydelius.

I februari 1904 blev det stor diskussion. Styrelsen gjorde så en utredning, och till slut beslöt föreningen att göra hemställan till lantbruks-

ingenjör Wellenius om att denne som egen motion till stadsfullmäktige ville upptaga förslaget om upplåtande av lämplig jord öster och söder om staden för dylika koloniträdgårdar, samt i samband därmed tillsätta en trädgårdsstyrelse på fem personer. Hr Wellenius åtog sig detta uppdrag och - idag ha vi koloniträdgårdar, ett faktum som vår stads arbetare ytterst ha Visby Arbetareförening att tacka för.

Det kan nämnas, att föreningen i februari 1904 avlog en begäran från en förening med namnet Facklan om att få förhyra lilla salen, varvid antecknades den motiveringen, att nämnda förening uppgivit sig arbete för arbetarkommuners bildande i staden.

I april blev det fråga om att Odd Fellow skulle köpa hela egendomen, men dels beslöt föreningen begära omkring 40,000 kr. för densamma, dels beslöts med 16 röster mot 1 att icke sälja egendomen. Så var det tal om att skaffa klädloger, men först i maj 1905 antogs hr Kihlbergs anbud på uppförandet av klädlogerna, slutande på en kostnad av kr. 2,898:25. I aug. samma år fick föreningen också lösgolvet i stora lokalen. Teaterinventarierna måste åter delvis repareras, och från Stockholm fick man som ersättning för inhiberade teaterföreställningar en fond, målad av Grabow. Höstbasaren detta år 1904 gav till resultat netto kr. 816:72. I september följande år fick man tacka teaterklubben för ett bidrag av 700 kr. till klädlogerna, och basaren på hösten 1905 gav ett nettoresultat av kr. 788:42, varför föreningen till synes ha goda inkomster.

I december 1904 kunde föreningen emellertid konstatera en annan framgång, i det föreningens kandidat vid stadsfullmäktigeval, direktör Ax. Danielson, blev invald i stadsfullmäktige.

Teaterklubben nöjde sig emellertid icke endast med de 700 kr. den redan skänkt, utan i november 1905 skänkte klubben 150 kr. till inköp av ett piano. Ett sådant köptes också för 648 kr. plus 4 1/2 % ränta till i mars 1906.

Det var i januari 1906 åter fråga om stadsfullmäktigeval, och föreningen uttalade sig nu för löjtnant Algot Nyléns kandidatur.

I februari föreslog hr Lyberg att föreningen skulle skaffa sig ett nytt standar, och en kommitté tillsattes med herrar C. A. Carlsson, F. Bergman och Lars Söderling. I april godkändes förslag till standar, och detsamma förfärdigades sedan av

fröken Meukow för en kostnad av c:a 275 kr. samt invigdes den 16 sept. 1906. Det var också 1906 föreningen fick telefon i föreningslokalen. Den 23 mars firade man direktör Danielsons födelsedag med att under en angenäm festlighet i lokalen där avtäckta ett porträtt av honom. I maj fick man ännu ett porträtt, nämligen av konung Gustaf II Adolf, men var han hamnade framgår icke av protokollen. Så skulle man göra en lustresa till utställningen i Norrköping, men den blev fiasko, när blott 8 personer deltog.

Tiden utvecklades nu alltmera, och man började anse acetylengas föga nöjsam, varför man i november 1906 inforade kostnadsförslag för inledande av elektrisk belysning i föreningslokalen. Två anbud inkommo på respektive kr. 600: - och 736: 24.

Höstbasaren detta år gav till resultat en behållning av n:to kr. 710: 03. 1907 var bibliotekets ordnande allvarligt på tal, och en gallring ansågs nödvändig. Biblioteksfrågan vilar emellertid alljämt, ehuru katalogisering och någorlunda ordning erhållits. Föreningen använder dock som bekant sitt bibliotek för närvarande, och detsamma kan endast under förutsättning av modernisering beräknas komma att motsvara, vad man i början av föreningens tillvaro hoppades på detsamma.

Gustaf Rydelius (Gösta Ryd.)

Från 1907 äro ytterligare att anteckna diskussion om kooperativa föreningsväsendet, av vilken diskussion framgick, att föreningen borde stå välvilligt stämd mot densamma, men att även många voro motståndare till rörelsen. Med anledning av direktör Danielsons 40-årsdag hade en insamling gjorts inom föreningen,

och för de influerna hade festföremålet beslutat inköpa en klocka till föreningslokalen. I september förlorade föreningen en av sina allra mest nitiska medlemmar, i det redaktör Gustaf Rydelius flyttade till fastlandet. Han har visserligen sedermera återkommit, men blott för att taga i besittning sin fastighet söder om staden, på kyrkogården, där han köpte familjegrav före sin avresa. Hans avsked firades med en fest i föreningslokalen, varvid han hyllades med tal och skålar. Detta år, 1907, kom en första förfrågan upp om anordnande av biograf i lokalen, dock från privat håll. Stora fastigheten utbjöds till salu för en köpeskilling av 29,500 kr., ehuru inga anbud inkommo. Höstbasaren inbringade kr. 674: 93 netto.

Så komma vi till 1908, och om de senare 15 åren kunna vi fatta oss kortare, då de ligga vår nuvarande förening närmare i tiden. I mars fick man elektriskt belysning till skioptikonet. Diskussionerna rörde sig om torghandelns ordnande, egnahemsidén m.fl. aktuella ämnen. Fråga var på tal att anordna en språkkurs, vilket dock stannade vid förslaget. 1908 fick föreningens gamle ledamot och arbetsmyra, fabrikör Carl Hellman, vid sin avflyttning till fastlandet mottaga föreningens märke i guld, och en avskedsfest hölls, varvid han ytterligare firades. Vid en sommarutflykt anordnades tävlingar i varpa och längdloppning 1,000 meter.

Vid allmänna sammanträdet i oktober 1908 utspann sig en längre diskussion om familjefesterna, varvid särskilt kortspelsfrågan var på tal. Hr Gistedt ville liksom dr Wennersten helt förvisa kortspelet från dessa fester, medan hr Bergman stod på de äldres sida och ville ha det kvar.

Som av tidigare omnämmande framgår har Visby Arbetareförening ofta tagit ställning och diskuterat kommunalpolitiska angelägenheter. Detta år var det fråga om ett samgående mellan föreningen och Visby allmänna nykterhetskommitté samt Visby Arbetarkommun, men förhandlingarna strandade. Föreningen hade dock, som en talare i debatten framhöll, tidigare kunnat föra fram sin kandidat och behövde icke gå i ledband. Förhandlingarna strandade därpå, att nykterhetskommittén icke ansåg tillbörligt att Arbetareföreningen stödde nykterhetsvännerna kandidat.

1909 fick man till stånd en språkkurs, men få deltagare, likaså kurser i räkning och skrivning samt bokföring, vilka kurser, på en tid då sådan undervisning icke var så lätt att erhålla, var synnerligen värdefull.

1909 fick man också elektrisk belysning i föreningslokalen, och acetylgasverket, som dock lyst föreningen vid många festliga tillfällen, såldes vid auktion på hösten för 100 kr. Så var det förstas på förslag att sälja egendomen igen, men ansågs det vara för dåliga tider för att föreningen skulle kunna få något så när betalt för densamma. Hr Gistedt föreslog bildandet av en kommunalpolitisk klubb, och följden blev, att dr Kobb nedkallades från Stockholm för att hålla föredrag på Frisinnade landsföreningens vägnar, i samband varmed en kommitté tillsattes för att bilda en frisinnad landsförening för Gotland. Ett Arbetareföreningens initiativ alltså, även denna förening. Det var även tal om att bilda en diskussionsklubb, men sedan det framhållits, att de ditills under årens lopp diskuterade frågorna just genom att de dryftats å föreningens sammanträden åsatte en viss uppmärksamhet och nyttig prägel, togs förslaget tillbaka.

Detta år var föreningen inbjuden till att bevista Göteborgs Arbetareföreningens invigande av sitt nya hus, men ekonomiska skäl tvingade Visbyföreningen att inskränka sig till sändande av telegram. Det var också 1909 som förslag kom upp om att här i Visby bilda Visby stads hypoteksförening, och Arbetareföreningen beslöt sig för att gå in som medlem samt placera sina lån i denna förening. Hypoteksföreningen gick emellertid om intet, då den aldrig blev godkänd av K. m:t.

I december kunde kamrer Lyberg fira 30-årsjubileum med föreningen och erhöll vid sammanträdet i januari 1910, som var festligt arrangerat, föreningens märke i guld.

I februari sistnämnda år beslutades också en hel del förändringar av stadgarne. Många diskussionsämnen behandlades under dessa år, såsom t.ex. i mars 1910, då man diskuterade trafikens förbättrande till Högklint och Snäckgården. Inledaren, faktor Holmgren, pläderade för biltrafik, understödd av hrr Bergman och Löfstedt, medan hr Gistedt icke trodde på bärkraften hos ett sådant företag då och ordföranden icke ansåg bilarna vara nog kraftiga ännu för att kunna med framgång klara backarne i Visby. Frågan är

ju ännu icke riktigt ordnad, men biltrafikproblemet är ju dock löst, och det anförda visar vilka aktuella ämnen man på den tiden behandlade i föreningen. Det är kanske också fråga, om icke den här nämnda frågan först förts fram inom Arbetareföreningen och sedan genom dess medlemmar kommit ut bland allmänheten, därifrån den så småningom kommit upp på dagordningen i vårt kommunala liv.

I mars 1910 kom ett sorgebud, då vice ordföranden kunde meddela Gustaf Rydelius' död. Begravningen ägde rum den 3 april, och över 100-talet endast av föreningsmedlemmar jämte andra personer följde stoftet från hamnen till kyrkogården. På aftonen efter begravningen hölls ordinarie månadssammanträde i lokalen, varvid vice ordföranden, hr Gistedt, tolkade vad den avlidne i livstiden betytt för föreningen och dess framåtskridande. Förvisso skulle, sade tal., då föreningens historia en gång bleve skriven, detta namn lysa med en vacker glans. Talaren slutade med att uppläsa pastor Hedgrens stämningfulla dikt till den avlidnes minne. Må vi här med dessa enkla rader ha i ringa grad förverkligat talarens förhoppning.

I maj hade föreningen att yttra sig över yrkesfärekommitténs betänkande. Då ju här nere fanns ytterst liten industri och alltså föga erfarenhet att bygga, blev yttrandet ganska allmänt hållet. Detta betänkande var dock stommen till den nuvarande lagen om arbetareskydd, vilken gjort stor nytta för vårt lands arbetare. Norrköpings Arbetareförening fyllde 50 år detta år, men föreningen måste inskränka sig till att sända telegram.

Vaktmästaresysslan blev ledig och söktes av 32 personer, den vill alltså synas ha varit en eftersökt anställning.

I sept. beslöt man ändra en del i stadgarne. Sålunda utbyttes ordet "arbetsklass" mot "samhällsklasser", och "arbetare" mot "medlem". Därmed poängterades den av många företrädda åsikten, att Arbetareföreningen icke måtte ställa sig som arbetarnes eller rättare kroppsarbetarnes målsman. Tre bostonaftnar, som tillgrepos för att skaffa pengar i kassan, inbringade detta år kr. 50:99. I november beslöt föreningen resa en gravsten å Gustaf Rydelius' grav, och medel härtill insamlades bland medlemmarne. Inskriften lydde: "*Föreningsbröder reste värden, vänsäll man*

Gruppenbild från en Arbetareföreningsbasar under basarernas "storhetstid"

till minnes". Stenen avtäcktes den 7 maj 1911, då föreningsbröderna tågade i samlad trupp ut till kyrkogården, där ordföranden, Ax. Danielson, talade och Allmänna Sångföreningen sjöng. Efteråt samlades man på lokalen, där man drack kaffe och höll möte. Inom parentes sagt slutade icke mötena på den tiden så där snart som de nu göra, utan man kunde hålla på till både 9 och 10 e. m. I januari 1911 beslöt styrelsen överflytta föreningens inteckningslån från Bankaktiebolaget Södra Sverige till D. B. V:s Sparbank, där föreningen därigenom kom att häfta i skuld för sammanlagt 13,00 kr. Det kan här nämnas, att Teaterklubben bidrog med 25 kr. till Rydelius' gravvård.

År 1911 synes vara det första år som tryckt medlemsförteckning utgavs. På sommaren upplät föreningen kostnadsfritt lokalen för riksskyttetävlingarne, som då hölls i Visby, och på hösten höll man den vanliga basaren, som inbragte netto 800 kr. Då nu frågan om försäljning av stora fastigheten om lämpligt anbud inkom.

I februari 1912 upptogs en kollekt för de ar-

betslösa, vilken inbringade kr. 15:47. Föreningen upplät detta år kostnadsfritt sina lokaler för en basar till förmån för pansarbåtsinsamlingen, varjämte föreningen var tillmötesgående vid flera andra tillfällen i liknande fall. Basaren på hösten inbringade b:to kr. 1,697:76 och n:to kr. 512:27. Meningarne om diskussionernas nytta bröto sig skarp detta år, då hr Wennersten understödd av hr Löfstedt ansåg att föreningen borde upptaga diskussioner i allmännyttiga spörsmål. Det poängterades å andra sidan av bland annat hr Gistedt, att det icke var detta som fört föreningen fram till dess nuvarande ståndpunkt, ty då föreningsmedlemmarna på sammanträdena komma samman, var det för att ha trevligt och icke för att höra på torra diskussioner. Hr Lyberg konstaterade, att förslaget hade gamla anor, ty redan under Tivolitiden hade man försökt sig på diskussionsövningar, ehuru intresset sedermera mattades. Han hade nu för sin del intet emot diskussioner, men ansåg, att sång och musik också voro ideella uppgifter värda att odla och därtill sådana som tidi-

Det hände på 1910-talet

A7, Gotlands Artillerikår invigs, från tidigare No 4, och sedan A4. Första flygplanet landar på Gotland. "Solskensolympiaden" i Stockholm, gotlänningar visar upp gotländska sporter. Titanic sjunker. Första världskriget utkämpas. Ryska revolutionen. Sovjetunionen bildas. Finland blir självständigt från Ryssland. Ingmar Bergman och Moder Teresa föds, Strindberg och Buffalo Bill avlider. Joe Hill avrättas.

Saxat ur tidningarna

GA 9/8 1910: *"Fartens tjusning. Automobilerna börja bli alltmer vanliga här på ön. Den modernaste af dem, och minst hästskrämmande, torde vara den som inköpts af handelsagenten E. Christersson. Hans nyinköpta Fordbil står till de resandes förfogande och att man kan komma fort fram med den, derom vittnar följande uppgifter om tid och körslor, Visby-Fårösund, Fårösund-Visby 4 ½ timme."*

GA 23/2 1916: *"32 mjölkbutiker i Visby och dess närhet Från Sofia Söderberg, Klinttorget 4, och Selma Svensson, Judegränd, till Amalia Eklund, Utanföör Österport, och Hulda Nilsson, Södervärn."*

GA 1917: *"GROFARBETARE SAMT GOSSAR till gräfning och terrassanläggning m.m. i trädgård få genast arbete. Korp eller spade bör helst medföras. Äfven hästdagsverken behöfvas. Hög betalning. Docent Roosval, Kolens kvarn"*

GP 2/2 1918: *"SMÅSTÖLDERNA i vårt samhälle fortfara med oförminskad intensitet. Det går knappt en dag utan att någon anmälan göres till polisen om olofligt tillgrepp af något slag. En synnerligen fräck stöld föröfvades i måndags e.m. då tre af begrafningsgästerna vid järnhandl. Wetterlunds begrafning blefvo af med sina galoscher, som placerats ute i tamburen. Polisen har fått anmälan om den djärfva stölden."*

gare varit av stort värde för föreningen. Sedan ordföranden erinrat om att föreningen under årens lopp uträttat en hel del samt att dess föreläsningssyftsamhet m. m. tydligt bar vittne om att föreningen ännu hade ideella syftemål, fick diskussionen utgöra svar på frågan.

I april 1913 fick föreningen hylla sin äldste då levande stiftare, Ax. R. Lindbom, som den 20 april fyllde 75 år, och samma månad följde föreningen med florbehängt standar fröken Johanna Hägg till graven, där sång utfördes och ordföranden, kamrer Ivar Gustafson, uppläste särskilt för detta tillfälle av John Hellman författade verser. Vid sammankomsten å lokalen efteråt hölls tal, vari framhölls den avlidnas stora omtanke om föreningen, i det hon för 31 år sedan donerade föreningen 7,000 kr från faderns kvarlåtenskap. Sedermera då hennes testamente öppnades befanns att fröken Hägg i detsamma

Ivar Gustafson

Såsom ytterligare tillägg till mitt
testamente, hvilket i öfriga delar skall
äga sin giltighet, förklarar jag här
igenom att efter min död det af mig
anskaffade pianinet, hvilket
drives med electricitet, skall tillfalla
Wisby arbetareförening.
Wisby den juni 1912.

Att fröken Johanna Hägg,
i personligen beaktning i sådana
sakens förhållanden för
närare utgående ett tillägg till
mitt testamente, samt att hon här
med vid samt på annat förhållande
handlade frivilligt, afseende på
att det till nämnda förening
intygas som ofrån

Tillägg till fröken Johanna Häggs testamente.

”Såsom ytterligare tillägg till mitt testamente, hvilket i öfriga delar skall äga sin giltighet, förklarar jag härigenom att efter min död det af mig anskaffade pianinet, hvilket drives med electricitet, skall tillfalla Wisby Arbetareförening. Wisby den juni 1912”.

Johanna Hägg

ihågkommit Arbetareföreningen med sitt autpiano med stor samling rullar, samt en del böcker och tidskrifter till ett värde av pianot c:a 1,500 kr. och boksamlingen 125 kr.

Till stimulerande av sångverksamheten inom föreningen beslutades vissa förmåner åt sångarne, och från detta år kan man egentligen räkna den nuvarande Arbetareföreningens manskörs tillvaro. Densamma har under år den existerat, alltså c:a 10 år, under sin energiske ordförandes, hr Gust. Arvidsson, och anförars, hr Gust. Lundbergs, ledning, på mångfaldiga sätt bidragit till föreningens nytta och nöje. Vid många konserter utom föreningens lokal och arbete har kören även genom sitt namn och tillvaro varit en god reklam för föreningen, och densamma är nu en del av Gotlands Sångarförbund.

Vid midsommartiden detta år huserade Svensk-finska mötet i lokalerna under midsommartiden. 1913 års basar gav en behållning av b:to kr. 2,264: 50 och netto c:a 800 kr. I november fick man följa Ax. R. Lindbom till graven, Hr Gistedt föreslog, då han lämnade styrelsen, dec. 1913, att föreningens ekonomi skulle fotas på annan basis, genom att räkenskaperna för de båda fastigheterna skildes åt, något som också beslutades på föreningens sammanträde därefter. På nyåret 1914 gävo sångarne en soaré på lokalen. På allmänna sammanträdet 1 febr. diskuterades 10-öresfondens vara eller icke vara, och man beslöt att anordna fester för att öka densamma. I april erkändes tacksamt en gåva å 11: 74 från teateramatörerna. Den 10 maj lystes frid över Tage Danielsons stoft. I juli beslutades

en hel del reparationer för en sammanlagd kostnad av c:a 1,100 kr., men kriget kom emellan och reparationerna fingo anstå

På vintern 1913-14 igångsattes biografrelse i stora salen, med hr E. Hejdenberg som föreståndare. Biografmaskin med tillbehör inköptes för 1,546 kr. Med 1914 års utgång lämnade kamrer Lyberg styrelsen efter 35-årigt arbete i föreningens tjänst.

Stora fastighetens försäljning kom på tal i juni 1915, då man hade anbud på 21,000 kr. men avslogs av de närvarande, dock med reservation av hrr Wennersten och Niklasson. I juli var det svårt för styrelsen. Den måste då sammankalla extra sammanträde för att tala om, att den icke såg någon utsikt att kunna skaffa pengar till täckande av föreningens reparationer och andra utgifter. Det hela klarades emellertid genom hrr Niklassons och Art. Odins mellankomst, då de ställde sig som borgesmän för ett lån till föreningen på 3,000 kr. På sommaren 1915 fick man gas indragen i stora egendomen och vaktmästarbostaden. Livsmedelsfrågan var under debatt i november, och diskussionen utmynnade i uppdrag åt styrelsen, att på grundval av diskussionen uppsätta en skrivelse och inlämna densamma till

Entrébiljett till Manskörens konsert i Tingstäde.

K. bef. hde (Konungens befallningshavande=Landshövdingen), med begäran om anordnande av allmänt möte i livsmedelsfrågan. Under vintern ordnades biblioteket av hrr Lars Söderling och Medeen. Byggmästare C. P. Niklasson, som satt i styrelsen, gav föreningen denna tid många goda handtag, då det gällde att skaffa pengar för reparationer eller nyanskaffningar.

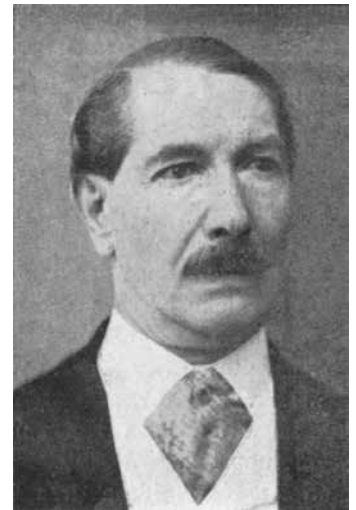
I januari 1916 blev direktör Ax. Danielson åter ordförande, och samtidigt övertog han posten som biografens föreståndare.

Biografen ägna vi i denna minnesskrift endast några få rader. Den har nämligen över huvud taget icke lämnat några angenäma minnen efter sig i föreningens historia. Den startades på den mest olämpliga tid, under brinnande krig, men orsaken till det dåliga utfallet låg dock förnämligast däri, att affären från början med kontrakt bands vid en bestämd filmfirma i Stockholm, vilken genom kriget blev förhindrad att leverera film av ens någorlunda acceptabelt slag. Och det visade sig snart, att trots "Söderns höjder" behövde sin egen biograf, så var publiken icke livad för att kasta ut penningar på vad film som helst. Kontraktet kunde vi icke komma ifrån, och då stod ingenting annat åter än att vid första görliga tillfälle lägga ned rörelsen, tills bättre tider behagade infinna sig. Men de dröjde: kriget efterträddes av den verkliga kristiden, och föreningen ansåg sig lycklig att kunna för acceptabelt pris avyttra apparaterna, så att denna affär dock till slut kunde avvecklas utan penningförlust. Vårt biografskåp står emellertid ännu kvar, i väntan på ändrade tider och lämpliga förhållanden, då vi kanske än en gång göra om försöket. Vem vet?

I april 1916 dog en gammal medlem av föreningen i urmakaren F. Broberg, som även tillhört styrelsen. Han kommer alltid att leva i föreningens minne såsom den oförbränneligt glade skämtaren och humoristen, som alltid satte färg på sammanträden och fester.

Basaren detta år på hösten gav till resultat en b:toinkomst av kr. 2,434:45 och en n:tobehållning av kr. 1,000:75.

Stockholms Arbetareförening firade 50-årsjubileum 1916, men föreningen måste nöja sig med att sända telegram. Mot årets revisionsberättelse gjorde direktör Ax. Danielson skriftlig reservation, enär berättelsen var särdeles otydlig.

F Broberg

Direktör Danielson erhöll guldmärket 23 mars 1917 på sin 50-årsdag samt hyllades med sång och blommor. Den fest, som på aftonen hölls i lokalen och varvid 150 personer deltog, torde ha varit den sammankomst som varit mest besökt någon gång under föreningens tillvaro. 1917 avled konditor Schulze, även han en av föreningens många verksamma medlemmar. I september diskuterade man samhällets mjölkfråga, och på hösten höll man den sedvanliga basaren, som lämnade det bästa resultatet dittills eller över 2,000 kr. netto.

Följden var den, att i januari 1918 var föreningens ekonomi väsentligt förbättrad. Klubbarne hade det tråkigt med förplägnaden nu under kriget, då det som bekant var brödkort infört bland annat. Saken ordnades emellertid så att medlemmarne togo bröd med sig. På nyåret detta år avbetalades 1,000 kr. å föreningens skuld i Bankaktiebolaget Södra Sverige. 60 kr. ur 10-öresfonden tilldelades en behövande medlem. Telefonisterna hade i mars en basar till förmån för ett sommarhem, och ungefär samtidigt fick man nytt anbud på stora fastigheten, lydande å 25,000 kr., som dock avlogs med 3 rösters majoritet inom styrelsen. På sommaren avgjordes den tråkiga biografhistorien genom apparaternas försäljning för 2,500 kr. I oktober slutligen avbetalades ytterligare 1,500 kr. å föreningens skuld. Det var meningen att ha basar även denna höst, men den uppsköts på grund av epidemifaran, då som bekant spanska sjukan härjade här svårt. Basaren gick emellertid av stapeln första dagarna i februari och gav till resultat en behållning av n:to kr. 1,194:59.

I februari höjdes avgifterna till 4 kr. och inträdet till 5 kr. I april 1919 kunde föreningen inbetala ytterligare 1,000 kr. å sina lån, och den 4 maj 1919 fick Visby Arbetareförening sin 1,000:de medlem, kontoristen Isak Westöö, som erhöll märke med inskription. Händelsen celebrerades för övrigt med tal och sång. Bokbindare K. V. Holmquist firades på sin 50-årsdag med fest i föreningslokalen och subskriberad supé för 80 à 90 personer. Hr Holmquist hade då stått i föreningens tjänst i många år, såväl i styrelsen som i kommittéer och enskilda uppdrag, och han kan med skäl sägas ha varit en av föreningens stöttepinningar. På hösten hölls den sista basaren, som inbragte b:to c:a 4,500 kr. och netto kr. 1,544:76, medan den nya uppfinningen nöjesskatten tog 350 kr.

Den 2 april 1920 firades hr Gistedts 50-årsdag med fest i lokalen och avtäckande av hans porträtt. I juli samma år beslöts reparera föreningslokalerna för en kostnad av 976 kr., och på hösten ville Svenska Bio ha biograf i lokalen för 250 kr. pr vecka med uppvärmning, lyse och städning. Anbudet antogs emellertid icke.

Föreningens äldste levande ledamot hr C. P. Engström hyllades i september 1921, då han fyllde 80 år, och nuvarande kassaförvaltaren hr C. J. Wennersten hyllades på sin 60-årsdag samma år.

En utflykt till Högklint gav så dåligt resultat att förlust på 200 kr. uppstod. På vintern anordnades en trevlig men dåligt besök familjefest och vidare är att anmärka, det åren 1921-1922 lades plåttak på föreningshuset. För ökning av 10-öresfonden tillsattes en kommitté, som anordnade en fest, den där inbragte 170:55. Bland de sista årens stora händelser och projekt är det icke mycket som är ägnat att upptagas i denna historik.

Föreningen funderade 1922 på att inleda värmeledning i föreningshuset, men kostnaderna skulle gå löst på 14,000 kr. och då nöjde man sig med att inleda våningsvärmeledning i andra våningen i stora fastigheten för en summa av 2,500 kr., som hyresgästen så småningom får betala. Vattenledningsfrågan var under diskussion vid novembersammanträdet samma år. I december förlorade föreningen en av sina arbetsamma ledamöter, kamrer Ivar Gustafson, och i februari i år slutligen gick ännu en, frisören Lars Söder-

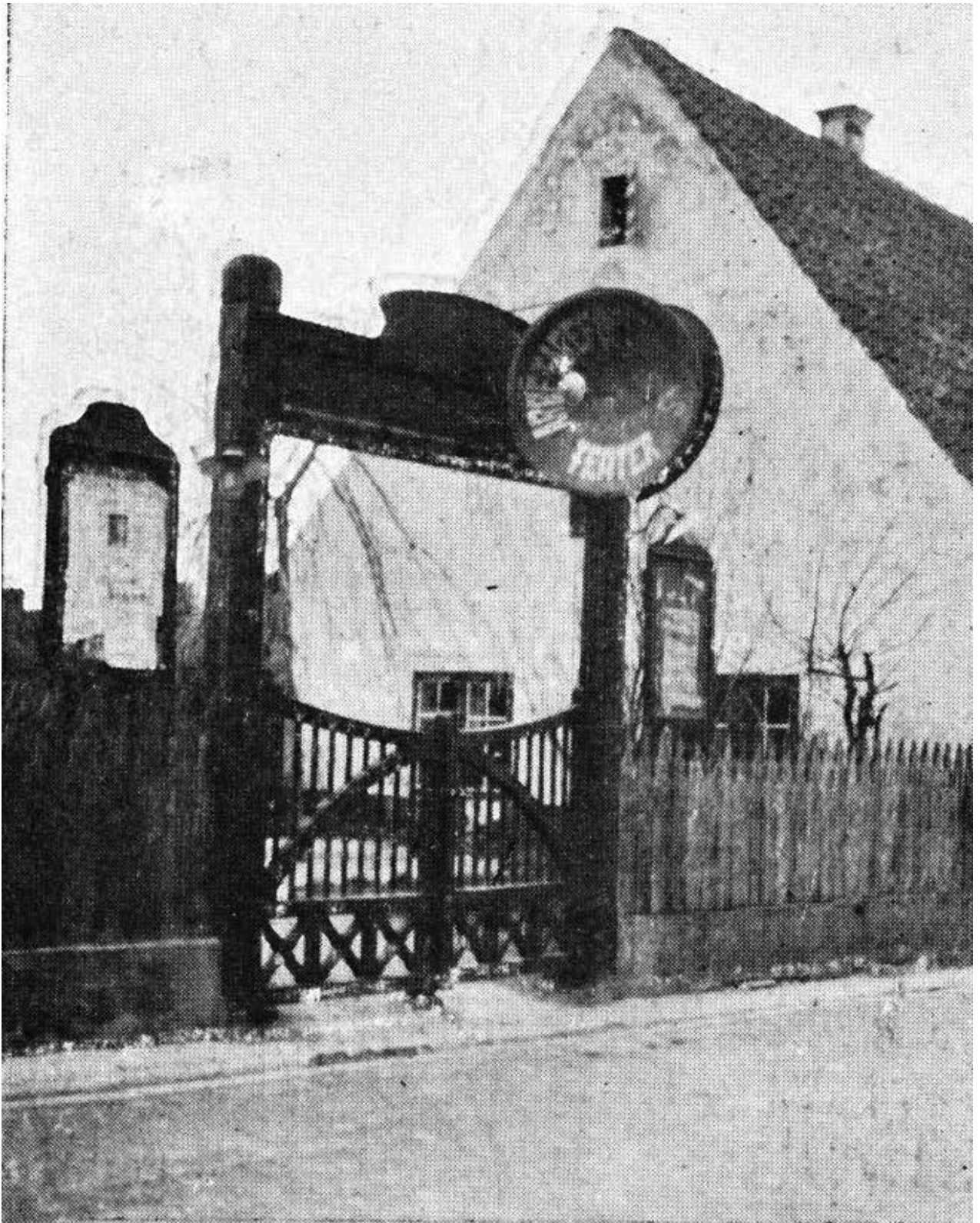

Lars Söderling

ling, in i den sista vilan, saknad för sin glada, tjänstvilliga karaktär och sitt vänsälla väsen.

Så ha vi då kommit till det femtionde året och vår historik är ändad. Icke har där kunnat vara möjligt att nämna alla, som deltagit i föreningens arbete, icke heller kan historiken sägas vara komplett. Siffror ha medtagits, och namn och siffror ha uteglömts, men vi hoppas, att det som är skall förmå ge en liten om också icke fullgod bild av Visby Arbetareföreningens tillvaro under de gångna 50 åren. Förvisso har denna förening betytt mycket för sina medlemmar, och när vi nu se tillbaka på de flydda åren, se vi icke de tråkiga sidorna och de många sorger, som i olika former övergått föreningen. Kvar stå endast de ljusa minnena, och där de mörka sidorna skymta igenom, där se vi dem genom tidens och overseendets försonande innanfönster. Men vad vi på denna föreningens bemärkelsedag ha att göra är, att skänka en tacksamhetens och erkännans tanke åt alla dem, levande och döda, som slutit upp kring föreningens fana under dessa femtio år och som i regn och solsken sett mindre på egen fördel än föreningens väl och bestånd. I denna tacksamhetsgård innefatta vi då alla, ingen nämnd och ingen glömd, och må på samma gång tanken på dessa gamla medlemmar, som fört Arbetareföreningen framåt till en verkligt betydande institution, för oss vara en drivkraft, som skall förmå föreningen att under kommande år alltjämt gå framåt, stärkas och utvecklas, alltjämt i enighet och broderlig vänskap till befordrande av utveckling och allmänt väl. Ske alltså!

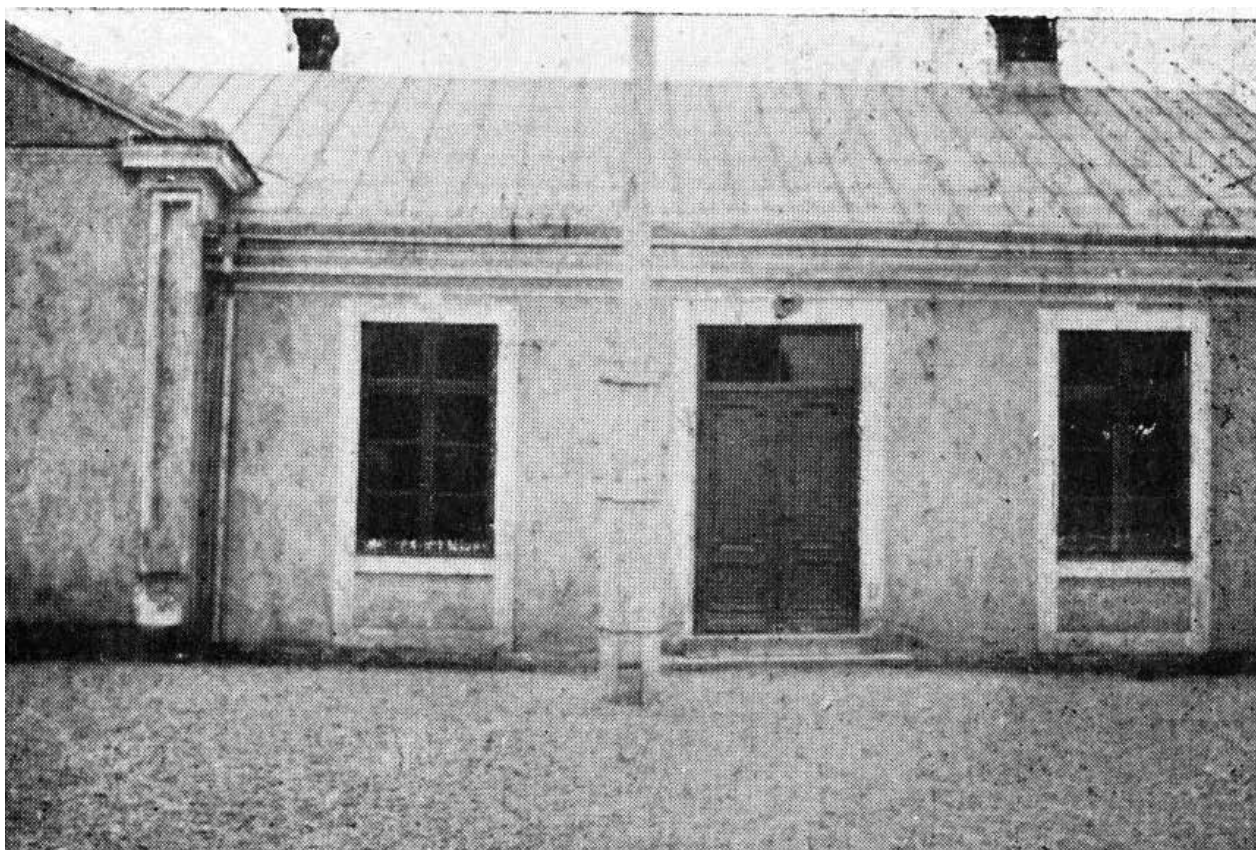
bildades den 16 januari 1901, då konstitu-

Entrén till teaterlokalen från S:t Michaels gränd. 1930 uppfördes den nuvarande stenvuren i stället för trästaketet, till en kostnad av 983 kr.

Fastigheten på Kinbergs plats nr 8 inköptes 1892. På trappan till fastigheten står Konsul J.N Kinberg

Ingången till dåtidens föreningslokal (nuvarande dansskolan).

Visby arbetareförenings Begravningskassa

TH Rethwisch

erande sammanträde hölls. Redan i maj 1899 kom emellertid förslag upp om bildande av en sjuk- och begravningskassa inom Arbetareföreningen, och frågan bordlades sedan från det ena mötet till det andra. Det var först i november 1899 som en kommitté tillsattes för frågans behandling, och sedan dessa kommitterade begrundat förslaget, kommo de till det resultatet, att de icke kunde tillstyrka bildandet av ännu en sjukkassa just då, men möjligen längre fram. Däremot funno kommitterade sig kunna tillstyrka bildandet av en begravningskassa, vilket förslag upptogs av sammanträdet den 7 januari 1900, då frågan diskuterades - och bordlades. Den 4 februari beslöt emellertid föreningen att bilda en begravningskassa med frivilligt inträde för ledamot av föreningen. Sedan gick detta år under utarbetande av stadgeförslag och funderande på saken i allmänhet, tills den 7 okt. kommitterades tidigare framlagda stadgeförslag föranledde en skarp diskussion.

Den 16 januari 1901 hölls som sagt konstituerande sammanträde med intresserade, och man kan då med skäl säga, att frågan varit väl övervägd. Vid första sammanträdet fungerade hr Gustaf Rydelius som ordförande, men valdes trädgårdsmästare Th. Rethwisch sedan till ordförande och frisör Emil Gistedt till kassaförvaltare, befattningar som de sedan innehaft allt intill denna

stund, d. v. s. i över 22 år. Övriga styrelseledamöter blevo handlanden Ivar Gustafson, sekreterare, och red.-sekr. Gustaf Rydelius. Närvarande vid detta första sammanträde voro 11 personer, men följande 15 personer voro dock kassans första medlemmar: Emil Gistedt, barberare, O. E. Löfgren, serg., Gustaf Rydelius, red.-sekr., Ivar Gustafson, kontorist, Carl Lindell, vagnmakare Lars Söderling, barberare, A. A. Claesson, svarvare, A. R. Lindbom, snickare, Otto Svensson, förman, C. A. Carlsson, sadelmakare, Henrik Engström, målare, John Hagberg, förste konst., Frans Widqvist, snickare, Paul Schulze, konditor, och Th. Rethwisch, trädgårdsmästare. Av dessa finnas i närvarande stund endast herrar Gistedt, Lindell, Carlsson, Engström, Hagberg (borta några år men återinträtt) samt Rethwisch. Löfgren har avgått och övriga ha avlidit. Och som ovan nämndes stå herrar Gistedt och Rethwisch alljämt kvar på sina respektive poster i styrelsen.

Emil Gistedt

Vid kassans bildande talade särskilt en stor del av föreningens äldre ledamöter varmt för förslaget, och vid voteringen segrade förståndet, och de ovannämnda 15 personerna anmälde sig som ledamöter, alltså bildande grundvalen för den nya kassan. Bland de av stiftarne, som avlidit, minnas kassans ledamöter särskilt konditor Paul Schulze, vilken vid olika tillfällen omhuldat kassan. Det första dödsfallet i kassans tillvaro inträffade 1902, då medlemmen n:r 36, schakt-

mästare F. O. Winblad, avled och hans dödsbo uppbar 35 kr., motsvarande 1 kr. uttaxering på varje medlem av kassan. Han hade ännu icke hunnit att bli invald i kassan, då han avled i april, men hade dock erlagt sin avgift redan i februari. Styrelsen ansåg därför att han borde räknas som medlem, vilket också skedde. Den summa hans efterlevande uppburo kan möjligen nu synas liten, men den betydde säkert mycket då och, som skattmästaren i sin 20-årsberättelse erinrar om, man kunde på den tiden köpa både kista och svepning för detta pris.

Kassan har emellertid gått framåt, och för närvarande utgår begravningshjälpen med 180 kr., som uttaxeras på medlemmarna vid dödsfall. Enligt beslut utbetalas emellertid summan genast efter dödsfallet, vilket visat sig många gånger vara till stor hjälp för de efterlevande.

Från kassans bildande till den 16 januari i år hava 275 medlemmar varit intagna i kassan, och vid sistnämnda datum kvarstå 185. Till de 29 avlidna medlemmarnes sterbhus ha utbetalats tillhoppa 3,935 kr., medan å andra sidan de avlidna i livstiden inbetalt 6,664:57 och utgifterna kr. 4,425:61, med en behållning alltså i januari i år av kr. 2,238:96. Av kassans medel är grundfonden, 1,000 kr., inestående i Visby Arbetareförening.

De epidemier, som vårt samhälle då och då hemsökts av, ha ej i högre grad drabbat kassan. Av den s. k. spanska sjukan krävdes dock offer. Egendomligt nog ha också största delen av de kassans ledamöter, som skördats av liemannen, varit unga kraftfulla män, vilka mänskligt att döma ännu borde ha haft långt till graven. Det kan nämnas, att åren 1901, 1903, 1905, 1907, 1908, 1911 och 1912 inträffade inga dödsfall alls bland kassans medlemmar.

Statistik är ju ofta tråkig och torr, men den som vill taga sig en liten betraktelse över vad ovanstående siffror ha att säga, den skall säkert erkänna, att den dag Visby Arbetareförening beslutade bilda en begravningskassa fattades ett synnerligen klokt beslut. Med små insatser ha Arbetareföreningens medlemmar genom denna sin sammanlutning skaffat sig en värdefull hjälp och ett lugnt medvetande om att dock ha skaffat sina anhöriga en liten hjälp vid eventuellt inträffade svårigheter, då medlemmen själv faller ifrån. Det är icke någon dyrbar livförsäkring, denna be-

gravningskassas medlemskap, det är icke fråga om läkareundersökning och besvär, det är bara att föreningens medlem anmäler sig och blir invald i kassan, där han erlägger en ringa avgift per år. Man kan ju uttrycka den förhoppningen, att dagen snart skall randas, då alla Arbetareföreningens medlemmar komma till klarhet om, att de böra vara med i denna sin egen begravningskassa, men tänker man rätt på saken förvånar man sig över, att så icke i själva verket redan är förhållandet.

Enighet och självhjälp, ett gemensamt brödraskap, som samverkar för allas bästa, det har varit föreningens mål, och i detta syfte har också Visby Arbetareföreningens begravningskassa fyllt en stor uppgift, liksom den alltjämt fyller densamma, bättre ju större enigheten och anslutningen är.

Visby Arbetareförenings Teater

Visby Teater har Visby Arbetareförening äran av att ha bragt till världen, ty innan den nuvarande scenen - sådan den nu är - kom till hade staden gästade teatersällskap och andra som försökt sig i Thalias tjänande måst anlita andra lokaler med provisoriska anordningar för såväl dekorationer som belysning och ridå etc. Arbetareföreningens teater tillkom 1902 efter många för att icke säga otaliga diskussioner och funderingar i föreningen och man och man emellan. Delvis framgår detta förspel av den här intagna historiken över Arbetareföreningen. Det vill synas som om det var teaterintresset i förening med konkurrens från Stadshotellets innehavare, källarmästare Persson, vilken skulle inreda teaterscen i sitt hus, som avgjorde saken. Det var emellertid icke nog med beslutet, det återstod att skaffa pengar och att skaffa en tomtbit på något över 6 kvm. i sydöstra hörnet av den nuvarande tomten, vilken tomtbit, om den icke kunnat

erhållas, skulle ha förstört scenens användbarhet. Det var också ett slag på tal att i stället för att lägga scenen vid södra gaveln av den redan färdiga salen, slå ut norra kortväggen och lägga scenen där.

Men det var icke nog med en teater, det skulle också vara något på scenen utom skådespelarne för att det skulle bli litet folk i salongen och, last but not least, någonting i kassan; det måste vara inventarier. Då fick man genom förmedling av gamle teater- och gotlandsvänner Holger Klingwall i Stockholm anbud att få köpa en del teaterdekorationer etc. från gamla W. 6 därstädes och detta anbud antogs. Teatern saknade emellertid då något som tillkom först senare, nämligen klädloger, och omklädning och dylikt skedde provisoriskt i övriga tillgängliga utrymmen. De första som spelade teater här voro ingalunda de sämste. Det var nämligen den första Arbetareföreningens teaterklubb, bestående av med-

”Charleys Tant” på vår scen

lemmar av föreningen jämte några kvinnliga anförvanter och bekanta till dessa medlemmar. Vi meddela här en bild från sagda klubbs uppförande av den bekanta komedien Charleys tant. Teaterklubben arbetade särskilt med syfte att skaffa medel till uppförandet av klädloger, och Arbetareföreningen har alltså alla skäl att med tacksamhet minnas denna amatörklubb, för icke endast det nöje den beredde föreningens medlemmar och stadens befolkning, utan även för den oppoffrande och eniga vilja, som kom den att oegennyttigt ställa tid och krafter till förfogande för föreningens bästa.

Amatörklubben överlämnade, utom nu hyror för sammanlagt kr. 516:91, även den 4 juli 1905 som gåva 700 kr. till klädlogebygget och 4 april 1906 150 kr. som bidrag till anskaffandet av ett piano. Tillsammans alltså en summa av kr. 1,366:91.

Kom så i januari månad 1904 det första professionella sällskapet med den s. k. Dramatiska Blixtturnéen, som gästade teatern i två särskilda perioder. De första fem åren uppträdde å teatern följande sällskap, nämligen (siffrorna ange antal föreställningsdagar): 1904: Blixtturnéen 32, Jonassonska sällskapet 16, II. Klingwall (amatörer) 3, van der Osten 8, och Teaterklubben 6; 1905: Sundell 10, Buttedahl 3, H. Klingwall (amatörer) 3, Brofeldt 15 och Teaterklubben 10; 1906: Alfr. Lundberg (2 omgångar) 26, Textorius 7, Rönnblad 8, Strömberg 6 och Teaterklubben 5; 1907: Karin Swanström 5, Anders Frithiof 8, Knut Lindroth 8, Fru Fuchslin (sång) 3; 1908: Wilh. Tunelli 4, Alfr. Lundberg (2 omg.) 26, Anton Salmsson 8, Fru Hwasser-Engelbrecht 3, Anders Frithiof 11, A. Zetterling (amatörer), Sällskapet U. D. (amatörer). Hyresinkomsten för dessa år var respektive kr. 1,402:70, 984:34, 1,316:37, 600:50 och 1,406: -, allt pr år. Från konditoriet erhöll man en sammanlagd inkomst av kr. 424:23, och med avdrag av utgifter hade föreningen en nettoinkomst å teatern av c:a kr. 3,842:15. Under dessa år hade teatern varit uthyrd sammanlagt 236 ggr, de allra flesta till resande sällskap eller den egna klubben, och föreningen hade alltså en nettobehållning av i medeltal kr. 16:27 pr afton eller 768 kr. pr år.

För dessa siffror ha vi att tacka den dåvarande kamreraren, hr K. A. Lyberg, som i en ytterst intressant femårsberättelse lämnat såväl dessa som andra detaljer, vilka emellertid icke i sin helhet

här kunna intagas, men som förvisso bli av stort värde för den, som en gång kommer att skriva Visby teaterhistoria. De största succèserna under dessa fem år var otvivelaktigt dels amatörerna, som för övrigt i alla tider haft god publik i Visby, dels blixturnéen, som gav sammanlagt 32 föreställningar, det norska Buttedahlska sällskapet, som gav 3 föreställningar, kanske det mest konstnärliga sällskap som någonsin besökt Visby, samt Lundbergska sällskapets uppförande av bl. a. Jolins "Unghanses dotter" 9 kvällar å rad för fullsatt salong. Brutto inspelades under perioden summa 48,276 kr., en verkligt respektabel summa.

Den dåvarande kamreren hr Lyberg beräknar i sin berättelse, att c:a 60 % av sällskapens inkomster här, vilka varierade mellan 73 och 431 kr. pr dag, eller omkring 6,000 kr. om året, skulle ha kommit samhället till godo, en långt ifrån föraktlig summa det heller.

Från senare årens verksamhet är icke så mycket att anteckna. Landsortens teaterverksamhet har ju i synnerhet på grund av dyrtiden men delvis även genom dåliga sällskap fördärvats så, att från den livliga spelverksamhet, som utvecklades före kriget, i närvarande stund icke mera än blott några få sällskap förmå hålla sitt arbete uppe. Att närmare ingå på pjäser, uppsättningar och spel tillåter icke utrymmet, vi skola endast här ge en liten förteckning å de sällskap, som under årens lopp uppträtt å Visby Teater.

1904-1908: se ovan. 1909: Johan Eklöf, 13 dagar, Carl Deurell 10, Intima Teatern 3, John Liander 6, 1910: U. D. (amatörer) 2, Studentspex 2, Alfr. Lundberg 11, Gutnalia (amatörer) 2, Musikaliska Sällskapet 2, Eklöf-Trobäck 9, Knut Lindroth 6, Karin Swanström 6, 1911: Alfr. Lundberg 12, Wilh. Olin 5, Nils Hjort 9; 1912: Teaterklubben 2, Nils Hjort 7, Axel Lindblad s:a 19, Nils Hjort 8, Carl Deurell 6; 1913: Frithiof Strömberg 3, Aug. Falck 7, Axel Lindblad 8, Eklöf-Trobäck 5, Erik Bergman 8; 1914: Axel Lindblad 9, U. D. 4, Axel Bergman 5; 1915: Carl Engdahl 7, Carl Deurell 8, Carl Engdahl 5; 1916: Olle Broberg 9, Carl Deurell 5, Skådebanan 5, Amatörerna 6 (i olika repiser), Hildi Waernmark 10, Olle Broberg 8; 1917: William Larsson 3, Knut Lindroth 4, Allan Ryding 11, Stockholmsturnéen 7, Otto Arnold 5, Hildi Waernmark 10. 1918: Olle Broberg 11,

Scenbild ur "Majorens Döttrar"

Hildi Waernmark 2, Amatörerna s:a 11; 1919: Hedvig Lindby 5, Harald Sandberg 8, Hildi Waernmark 4, Axel Bergman 7, Amatörerna s:a 16; 1920: Amatörerna s:a 22; 1921: Allan Ryding 9, Amatörerna 14; 1922: Karin Svanström 5, Amatörerna 4; 1923; Knut Lindroth 2, Aug. Falck 3.

Som man ser ingå i förteckningen för åren närmast före kriget så gott som de flesta av landortens bästa sällskap. Med åren ha dock teatersällskapen blivit allt tunnare här nere, och därtill ha bidragit utom ovan nämnda orsaker även de dyra omkostnaderna, vilka för landsortssällskapen i många fall blivit ruinerande, dock icke de gotländska menat utan i allmänhet. Ångbåtsbolaget har dock välvilligt beviljat rabatter för teatersällskap, men det oaktat har blott ett fåtal vågat sig hit.

Visby Teater har emellertid redan hunnit bli gammal, och för att skaffa en ny fordras pengar. Det är det framtiden får utvisa, om Visby Arbetareförening även i fortsättningen skall kunna

vara den institution, som tar Thalia i Visby under armarna. Den har dock i varje fall varit en stor faktor hittills att räkna med, och så visst som god och välspelad dramatik är av stort bildningsvärde, så säkert har också Visby Arbetareförening genom sin teaterscens anskaffande bidragit till ökandet av stadens bildningsmöjligheter, liksom det skall icke förnekas, även i hög grad till stadens nöjeslivs fullkommande.

Teaterlivet bjuder på löjen och tårar liksom det levande livet, och de som varit med under föreningens teatertid, de minnas säkert på 50-årsdagen de många glada stunder, liksom sorgsna och vemodiga, när den konstnärliga elden flammade högt på Visby Teater, vare sig det nu var professionella sällskap eller det var några amatörer som huserade där. Tre olika amateursällskap ha varit verksamma å denna teater utom U. D. och Gutnalia. Den första teaterklubben var den som bildades med ändamål att i främsta rummet skaffa pengar till klädloger, de båda senare ha mer eller mindre arbetat för egen del eller

för välgörande ändamål. Ett av de senare var verksamt 1912 och 1916, och den senaste teaterklubben har under de sista åren sedan 1918 och 1919 uppträtt allt emellanåt, varvid densamma ibland kunnat glädja sig åt ledning av den svenska skådespelarkonstens nestor, Emil Hillberg, som under sin vistelse här intresserat hjälpt amatörskådespelarne. Vi återgiva här en bild från den mellersta amatörklubbens uppförande av "Majorens döttrar". Det är också på sin plats att här med tacksamhet minnas fru Jonassons mångåriga arbete med amatörerna.

Rörande själva scenbyggnadens förbättrande kan nämnas, att den till att börja med hade acetylgasbelysning, men 1908 elektrifierades. Under årens lopp har föreningen anskaffat en del möbler, och dekorationerna, som ju från början voro begagnade, ha upprepade gånger måst repareras. En gång var det en teaterdirektör som låg här nere och som skulle sätta stil på den dekorativa inramningen, en annan gång skulle en arbetslös aktör måla en Visbyfond på baksidan av en gammal fond, en annan gång åter skulle vaktmästaren renovera dekorationerna, men förklarade att han icke ens mot betalning ville röra vid dem. 1919 beslöt styrelsen emellertid anskaffa en rumsuppsättning med lösa insättningar för en kostnad av 549 kr., vilken varit till stor nytta.

Naturligtvis har det lättare godset i repertoaren allt mera tagit överhand, och bland annat ha de sista tio åren givits tre revyer med lokalt innehåll, varav Lindbladskasällskapets "Stickbaggar och bajngyl" samt amatörernas "Råttsvansbaronen" rönte oanad framgång och beredde många roliga stunder.

Det är omöjligt att på några få rader kunna teckna någon teaterhistoria, tankarne sväva ut och det är så mycket som pockar och vill med. Må vi med dessa rader dock ha i någon mån kunnat erinra om den kulturinsats Arbetareföreningen gjort genom sin teaterverksamhet!

Karl Gerhard när han debuterade på Arbetareföreningens teater i Visby som pastor Manders i Ibsens »Gengangaren» 1908. Teckning av visbyjournalisten Harald Jacobson.

Tioöresfonden

Det finnes ännu i denna dag någonting inom Arbetareföreningen som heter 10-öresfonden. Vi skola här med några ord beröra denna fonds uppkomst och öden.

I föreningens handlingar finnes ett litet brev från medlemmen J. P. Wallin till fabrikör C. Hellman av följande lydelse:

”Broder C. Hellman.

Om icke någon i dag vid sammanträdet väcker förslag om 10-öresfonden så får jag anmoda dig om att uppläsa följande skrivelse för jag är hindrad från att vara själv närvarande.

”Undertecknad får härmed för Visby Arbetareförening föreslå om icke nämnde förening skulle anse att det vore en nödvändighet och till stor nytta att vi lika med många föreningar i Svärge upprättade ett så kallat 10 öresfond Som vi vid varje jul kunde bliva i stånd till att bekläda ett eller flera nödställda fattiga barn i samhället. Vi se dessa trasiga stackars små vandra på våra gator klädda i paltor och sönderspruckna träskor och den allmänna välgörenheten som vid skolorna och fattighuset m. m. icke hinna till åt alla dessa behövande därför låt oss hjälpa dessa om det kan tyckas att det är litet vi kan åstadkomma så låt det så vara det kan nog bliva större bara vi kommer att börja. Sättet att ordna denna fond överlämnar jag åt föreningen att bestämma, om möjligt genast tillsättande av en kommitté för att utarbete några små regler - - -

Wisby den 15:de februari 1880.”

Förslaget upptogs i föreningen gynnsamt och en kommitté tillsattes. Den 7 mars samma år 1880 antogs stadgar, och den första styrelsen kom att bestå av hrr J. P. Wallin, ordf., P. A. Hellgren, sekr., och C. Prien, skattmästare. Till julen samma år utdelade föreningen, sedan en del gåvor inkommit, kläder och skor till sex behövande fattiga barn. Två pojkar fingo kavaj och byxor av korderoj, två flickor klädningar, en flicka klädning och kängor och en flicka klädning eller kängor. Som man ser en ganska vacker början. 1881 utdelades ingenting och 17 dec. 1882-13 dec. 1885 hölls intet protokollfört sammanträde. Sistnämnda dag beslöts att kassan, 87: 91, skulle innestå i bank och inga vidare utdelningar tills vidare äga rum, enär Jultomtarnas m. fl. institu-

tioners verksamhet på sätt och vis övertagit realiserandet av det mål avdelningen från början satt sig före. Så gick tiden och den 23 jan. 1906 överlämnade hr Carl Hellman ett gåvobrev å de återstående medlen från de kvarlevande medlemmarne av kassan, vars kontanta behållning då uppgick till kr. 196: 09 jämte ränta kr. 7: 82. Givarne, hrr Carl Prien, Karl Lindell och H. P. Pettersson, den sistnämnde då i Uppsala, bestämde i gåvobrevet, att kassan, som ursprungligen enligt dessa stadgar var avsedd ”till fattiga behövande barn, företrädesvis efter avliden eller genom sjukdom utblottad ledamot av föreningen”, nu skulle bevaras av Arbetareföreningen och sedan fonden uppnått en storlek av 200 kr., dess ränta utdelas till behövande medlem av föreningen eller sådan medlems barn, eller annars läggas till kapitalet och reserveras för kommande liknande behov.

Ur en god avsikt har tioöresavdelningen växt fram till att för närvarande vara en fond, varur föreningen kan bevilja understöd till behövande medlemmar, något som en och annan gång också ägt rum. Dess bättre synes föreningen lida en glädjande brist på behövande medlemmar, vilket icke hindrar, att tanken på 10-öresfondens ökande och vidmakthållande upprepade gånger varit på tal, och olika sätt föreslagits för att skaffa medel till densamma. Förlidet år anordnades en fest som inbringade närmare ett par hundra kronor.

Detta är i korthet 10-öresfondens historia.

Visby Arbetareförenings Föreläsninganstalt 1898-1923

Vi avsluta denna korta redogörelse för Arbetareföreningens tillvaro under de flydda femtio åren med ett omnämnande av föreningens föreläsninganstalt. Att föreläsninganstalten kommer sist beror icke på att vi anse denna gren av verksamheten hava mindre betydelse - snarare då, att vi anse, att det bästa bör sparas till slut. Ty det är väl utom all fråga, att av alla de olika verksamhetsgrenar utåt, som Arbetareföreningen i tidernas längd ägnat sig åt, har ingen varit så uppskattad av allmänheten, ingen så i ordets egentliga mening välsignelsebringande, som just de populär-vetenskapliga föreläsningarna. De hava haft sin Sturm- und Drang-period, sitt trevande efter att finna den rätta formen under växandet, och det är denna utveckling, vi nu med några ord vilja skildra. En särskild anledning ligger ytterligare däruti, att föreläsninganstalten just i år fyller sitt första kvartssekel.

Som av historiken över Visby Arbetareförening har förut framgått, har föreningen ända sedan sitt första framträdande försökt att efter måttet av sina krafter anordna för allmänheten belärande och nyttiga föredrag i olika ämnen. Under många år höllos dock dessa föreläsningar blott sporadiskt, utan någon bestämd plan, i sista hand beroende på, om någon lämplig föreläsare lätt stode att uppbringa eller måhända anmälde sig frivilligt. Det saknades dock icke ofta återkommande ansatser inom föreningen att bringa metod och ordning i föreläsningverksamheten - men det kostade för mycket pengar, och icke ens den av fröken Johanna Hägg donerade summan förslog att bygga en föreläsninganstalt uppå.

Äntligen föreslog dåvarande ordföranden, fabriker Gust. Pettersson, att Arbetareföreningen skulle ställa sig som principal för en verklig föreläsninganstalt, utse styrelseledamöter i en sådan och ingå till Stadsfullmäktige med begäran, att fullmäktige ville dels utse tre ledamöter i denna styrelse, dels anslå en summa av 300 kronor pr år för verksamhetens bedrivande, allt under villkor att Arbetareföreningen skötte om föreläsningarna, tillhandahöll lokal, vaktmästarepersoner o. s. v. På uppdrag av Arbetareföreningen väckte

också fabriker Pettersson motion därom inom Stadsfullmäktige, och denna blev genast bifallden. Till styrelseledamöter utsågo Stadsfullmäktige doktorerna O. Klintberg och A. P. Skoglar samt dåvarande bokhållaren K. A. Lyberg, under det att Arbetareföreningen nämnde fabriker Gust. Pettersson och styckjunkare O. Johansson. Styrelsen höll sitt konstituerande sammanträde 29 september 1898, och från denna dag till nu har anstaltens verksamhet fortgått utan avbrott. Anstaltens förste föreståndare blev doktor Klintberg, sekreterare blev hr K. A. Lyberg och kassör hr O. Johansson. Åt hr Klintberg uppdrogs att utarbeta interimstadgar, som voro gällande till 1901, då definitiva stadgar upprättades och trycktes.

Arbetsplanen uppgjordes till en början så, att en föreläsning skulle hållas i veckan, alternerande söndag och vardag, samt att ämnena skulle behandlas i serier om 4 till 6 föreläsningar, någon gång mera. Föreläsningens arvoden bestämdes till 10 kronor för "enkel" föreläsning och 15 kronor för sådan, som var utarbetad med ritningar eller andra demonstrationsföremål. Och sålunda bedrevs också verksamheten under första föreläsningåret.

Men redan året därpå beslöt man - då föreläsningarna visat sig vinna genklang hos allmänheten - att utöka antalet föreläsningar till det dubbla och att för täckande av de ökade kostnaderna ingå till K. M:t med begäran om statsanslag av 500 kr. årligen, vilket även beviljades. Samtidigt utökades föreläsarearvodena till resp. 12 och 16 kronor. Vidare bestämdes, att inträdet till alla föreläsningar skulle vara fritt, varjämte man genom utdelande av annonskort till arbetare inom fabriker och yrken sökte fästa deras uppmärksamhet på saken.

År 1903 höjdes föreläsarens arvoden till 18 och 22 kronor. För övrigt fortgick verksamheten ostört några år efter samma plan som förut med längre serier, så att det till och med kunde hända, att ända till 10 föreläsningar höllos om samma ämne. Det visade sig emellertid, att allmänheten tröttnade på serierna. De första föreläsningarna i en serie voro i allmänhet bra besökta, men åhö-

rareantalet brukade tunna av, ju längre serierna fortskredo.

År 1906 uppstod på insändareavdelningen i en av stadens tidningar en polemik om föreläsningens anstalten och dess val av ämnen till föreläsningarna. En del insändare förebrådde anstalten, att den valde allt för "lärda" ämnen, så att publiken icke kunde följa med och ha full valuta av verksamheten. Man ville ha praktiska ämnen, som kunde omsättas till nytta i det dagliga livet. Oväsens det fortgick en liten tid, men hade ingen annan påföljd än föreståndareskifte inom anstalten.

Samma år inträdde inom styrelsen nuvarande föreståndaren' direktör Ax. Danielson, vilken snart föreslog arbetets omläggning så till vida, att man skulle söka kontakt med föreläsungsverksamheten på fastlandet genom att med förmedling av Folkbildningsförbundet inkalla föreläsare därifrån. Orsaken till förslaget var dock icke det nyss nämnda tidningsrabaldret, utan övertygelsen därom, att publiken behövde omväxling och att de "inhemska" föreläsare, som stodo till buds - ehuru var på sitt område alldeles förträffliga - dock i längden måste förlora nyhetens behag för publiken. Styrelsen erkände det berättigade i förslaget, men drog sig till en början för de stora kostnaderna, då resorna till vår ö och de nödvändiga dagtraktamentena skulle jaga upp priset på föreläsningarna alldeles för högt. Saken ordnades emellertid så, att anstalten ingick till Stadsfullmäktige med en anhållan att få det årliga understödet höjt till 500 kronor, varjämte statsanslag söktes å 700 kronor. Båda propositionerna bifollos. Vid närmare kalkyl utröntes så, att de till förfogande stående penningmedlen borde räcka till ett årligt antal föreläsningar av mellan 20 och 25, varvid dock naturligtvis för huvudparten alltjämt måste anlitas inhemska krafter.

Sålunda bestämdes också, och efter denna plan har verksamheten sedan bedrivits till nu. Samtidigt beslöt man att sätta inträdesavgiften till 10 öre för att hindra tilloppet av en massa barn och mycket omogen ungdom, som visserligen fyllde salen och ökade åhörarsiffrorna i statistiken, men som säkerligen hade föga verklig nytta av föreläsningarna. Föreläsningarna höllos också hädanefter endast på söndagarna.

Något senare beslöt man även att - liksom det

sker på fastlandet - utbyta några föreläsningar mot folkkonserter eller dramatiska uppläsningar. Sådana ha under årens lopp hållits till ett ganska stort antal, alltid under livlig tillslutning från publikens sida, trots att inträdesavgifterna vid dessa tillfällen varit höjda, ibland ganska avsevärt.

Under krigsåren nedsatte staten sitt bidrag till 425 kronor, men då Stadsfullmäktige godhetsfullt fortfarande beviljade 500 kronor, kunde verksamheten upprätthållas utan allt för märkbara inskränkningar. Först år 1920 höjdes statsbidraget åter till det förutvarande beloppet.

Omsättningen av medlemmar inom styrelsen har varit ganska rask under årens lopp, med ett enda lysande undantag: den nuvarande kassören, kamreraren K. A. Lyberg, har tillhört föreläsningens anstalts styrelse ända sedan anstalten bildades, och har under dessa tjugufem år i olika funktioner nedlagt ett arbete, som aldrig kan nog uppskattas. För närvarande är han, som nämndes, åter anstalts kassör, och vi hoppas

A.P. Skoglar

Västergötlands museum, bildarkivet

att länge ännu få ha förmånen av hans tjänster. Den förste föreståndaren blev doktor J. O. Klintberg, den förste sekreteraren K. A. Lyberg, den förste kassören Osc. Johansson. Doktor Klintberg avgick emellertid snart och efterträddes en helt kort tid av lektor H. Levin, varefter lektor Hj. Jansson övertog föreståndarskapet. År 1906 blev doktor A. P. Skoglar ordförande och föreståndare, med redaktionssekreterare Gustaf Rydelius som sekreterare. Kassörskapet skötes nu av herr Lyberg. Lektor G. Grath ledde en kort tid 1907 anstalten, men efterträddes följande år av förste provinsialläkaren doktor A. Lagerman, medan lektor Grath bestridde sekreterareposten. Såväl doktor Lagerman som lektor Grath avreste dock snart från vår stad. Man beslöt då att sammanslå föreståndare- och sekreterareposterna, eftersom korrespondensen med eventuella föreläsare i alla fall sköttes av föreståndaren. Till ordförande, föreståndare och sekreterare utgås 1909 direktör Ax. Danielson, som ännu sköter dessa sysslor.

Åren 1911 och 1912 hade anstalten förmånen att räkna bland styrelsemedlemmarna läroverksadjunkten doktor E. Lindskog, som utövade en livlig verksamhet som föreläsare och ordnare av musikaftnar. När doktor Lindskog 1913 avflyttat från orten, inträdde åter doktor J. O. Klintberg, vilken ställde sin rika erfarenhet och sitt intresse till anstalts förfogande ända till dess döden år 1918 kallade honom bort. Ännu en annan av den första styrelseuppsättningen inträdde, nämligen 1912 löjtnanten O. Johansson, som under några år förvaltade kassörsämbetet. När herr Johansson på grund av sjuklighet nödgades lämna styrelsen, övertogs kassörsposten ånyo av herr Lyberg, som fortfarande innehar densamma.

Styrelsen består för närvarande, utom av herrar Danielson och Lyberg, av major H. Bergenström, vilken inträdde i styrelsen redan 1911, folkskollärare Ax. R. Sundahl, och frisör Emil Gistedt.

Anstalts förste av Länsstyrelsen utsedde inspektor var kronofogde Aug. Bokström. År 1905 blev dåvarande rådmannen, numera borgmästaren Hjaln. Torpadie inspektor, och han kvarstod i denna befattning till 1917, då nuvarande inspektor, rektor Rich. Steffen, av Länsstyrelsen förordnades.

Richard Steffens.

Målning av Gunnar Romdahl, 1944.

Vi ha nu försökt att i några, alltför korta, drag teckna Visby Arbetareförenings föreläsninganstalts öden under det gångna kvartsseklet. Säkert är att anstalten i all sin ringhet förmått utöva en välsignelsebringande verksamhet och genom sin tillvaro och sitt arbete förstått att vinna sympati och förståelse för sin principal, Arbetareföreningen. Må den ännu längre få verka i upplysningens tjänst!

Protokoll fört å första allmänna sammanträdet med Wisby
Arbetareförening d. 28 Maj - 1873. Waltes intrim
styrelse Ordförande A. G. F. Rydström, Styrelse
ledamot A. R. Lindbom Styrelseledamot -
C. Klintbom, Styrelseledamot H. L. Lindbom,
Sekrterare A. Klintbom Föreningens Skattmästare
E. P. Siggelin Och var då ledamöternas antal 20.

Allmänt Sammanträde d. 8 Juni 1873
Inbetaltes halft inträdes avgift för 23 ledamöter

- Allmänt Sammanträde d. 15 Juni -73.
1. st. Anmodades Styrelsen att så fort som möjligt
utarbete förslag till Föreningens Reglemente.
 2. d. Anmodades Styrelsen att gå i författning med
någon kunnig Silverarbetare för att till billigaste
pris förfärdiga dett af ledamöterna bestämda fö-
reningstecken.

Utdrag ur protokoll för vid bildandet av
Visby Arbetareförening 28 maj 1873.

”Protokoll fört å första allmänna sammanträdet med Wisby
Arbetareförening den 28 Maj - 1873. Waltes intrim
styrelsen Ordförande A. G. F. Rydström, Styrelse
ledamot A. R. Lindbom, Styrelseledamot
C Klintbom, H. L. Lindbom,
Sekrterare A. Klintbom. Föreningens Skattmästare
E. P. Siggelin och var då ledamöternas antal 20.”

Allmänt sammanträde den 8 Juni 1873
Inbetaltes halft inträdes avgift för 23 ledamöter

Allmänt sammanträde den 15 Juni -73.
1. st. Anmodades Styrelsen att så fort som möjligt
utarbete förslag till Föreningens Reglemente.

2. a Anmodades Styrelsen att gå i författning med
någon kunnig Silverarbetare för att till billigaste
pris förfärdiga dett af ledamöterna bestämda föreningstecknet.

N° 15333.

För försäkring i Händens allmänna Brandstads-
Bolag, med de villkor och förbindelser som af Kongl.
Maj: i nämder förtitillde Reglemente den 30 Juni
1828 uttökas, annalid nedanskrifva Byggnader,
belägna i Wäsbys Stad och Klenta kolans 2de Quarter
N° 17 på fri och egen grund.

Denne gård gränsar, enligt vederbörligt afmättnings-
betyg, i Wester mot gatan 39 $\frac{3}{4}$ alnar, i Norr mot
gatan 81 $\frac{1}{2}$ alnar, i Öster mot Bergslipshu tomten
65 $\frac{1}{4}$ alnar, i Söder mot dito 4 alnar, i Wester mot
dito 4 $\frac{1}{4}$ alnar, i Söder mot dito och Schleswigiska
tomten 25 $\frac{1}{2}$ alnar, i Söder mot tomterna N° 12-13,
26 alnar, i Wester mot tomten N° 16, 11 $\frac{1}{4}$ alnar, i
Norr mot dito 11 $\frac{1}{4}$ alnar, i Wester mot dito 30 alnar,
i Söder mot dito 32 $\frac{1}{2}$ alnar.

Vattenhumbningstället finnes i gården inom
100 alnar från Byggnaderna.

Wäsbys
Stads-
Byggnads-
Nämnden
Wäsbys
Stads-
Byggnads-
Nämnden

N° 1. Ett Boningsstucc af sten med egna murar
å alla sidor, i godt stånd, förbanden med
3de sidor, 32 $\frac{1}{4}$ alnar långt, 17 alnar bredt, 22
alnar högt å gafseln från kragpässen till marken,
Gafflar och skiljeväggar af sten. Innehåller
2de våningar och vind. Fäkt med tegel. Sten-
stovar 2de st. Vattenkammare af trä, Fäktst.
af sten.

Under denna byggnad äro Skaffare med
hjulslag, samt 2de vagnängar till källarna
på stentrappor, från gatan och från gården.

Första våningen innehåller 6 inredda
rum, kök och skaffare, samt förtug
från gatan på huggen stentrappa.

Andra våningen innehåller 6 inredda

Führer Brandstods handl. N. 15333

Führer Brandstods handl. N. 15333.

N:o 1. En Boningshus af sten med yttre murar
å alla sidor, i godt stånd, fastbunden med
3de sidor, 32 1/4 alnar långt, 17 alnar bredt, 22
alnar högt & yttre från kragpassen till marken
Gafflar och sköldväggar af sten. Innehåller
2de våningar och vind. Färdt med tegel. Sker
stann 2de et. Westmanmans af lörd. Färdt
af sten.

Under denna byggnad är Skållaren med
kylskåp, samt 2de våningar till källaren
på stentrapper, från gatan och från gården.
Första våningen omfattar 6 inredda
rum, kök och skaffare, samt förlägg
från gatan på byggens stentappa.

Försäkringsbrev Brandstodsbolaget avseende den fastighet som senare förvärvades av Visby Arbetareförening.
Detta dokument från 1850 är föreningens äldsta sparade handling

1.
VISBY ARBETARE-
FÖRENING.

Tal

vid invigningen af

Wisby Arbetareförenings

nybyggda samlingslokal

11te November 1877

af

Föreningens ordförande.

(Sid. Jeurling,
batlyskare).

Tal vid invigningen av nybyggda föreningshuset vid Trädgårdsgatan, 1877

Protokoll, hållet vid Wisby Adels
Laroförningens byggnadskommittés och
föreningens styrelsens sammankommande
d. 1 Aug. 1892.

Närvarande: Ordf. Hr. Aug. Johansson
Herrn C. A. Sandberg, Lundberg, Golden
Lindell, Gäststr. Kihlberg, Lindblom och
undertecknad, som underskredes för protokollet.

#1.

Ordföranden tillkännagaf att Konsul
Kihlbergs sterbhusdelägare förklarar sig vil-
liga att sälja egendomen Kl. rot. 2
qv. jemte den tillhörande samt emot belägna
oobbyggda tomten för ett pris af 12,500
kr. med vilkor att köp uppgjordes för
d. H kl 12 på dagen. Efter öf-
läggning beslöts enhälligt att för Arbetareföreningens
räkning och enligt dess lämnade
uppdrag avsluta köpet af ifrågavarande
egendom till uppgifna priset, 12 500 kr.
Uppgifvelsen uppdrogs åt Hr. Johansson,
Kihlberg, Lindell och undertecknad, hvilka
hade att dervid så mycket som möjligt
tillgodose Föreningens intressen. Köpeafhand-
lingen skulle å Föreningens vägnar under-
skrifvas af den ordförande och sekreterare

Protokoll fört vid övertagandet av fastigheten Kinbergs plats, augusti 1892.

”Ordförande tillkännagaf att Konsul Kihlbergs sterbhusdelägare förklarar sig villiga att sälja egendomen i Kl. rot. 2 qv. Jemte den tillhörande mitt emot belägna oobbyggda tomten för ett pris af 12 500 kr. Med vilkor att köp uppgjordes för d. H kl 12 på dagen. Efter öfreläggning beslöts enhälligt för Arbetareföreningens räkning och enligt dess lämnade uppdrag avsluta köpet af ifrågavarande egendom till uppgifna priset, 12 500 kr. Uppgifvelsen uppdrogs åt Hr. Johansson, Kihlberg, Lindell och undertecknad hvilka hade att dervid så mycket som möjligt tillgodose Föreningens intressen. Köpeafhandlingen skulle å Föreningens vägnar underskrifvas af dess ordförande och sekreterare”

INSKRIFNINGSDOMSTOLEN
GOTLANDS DÖMSAGA

Gottlands Domsaga

Ink

Nr 29

Ink 1-9 SEP 1892

Nr 6987 00
6942

Int. akt. nr 75/19
Inskrivningsdomaren i
Gottlands domsaga 37

Jän delegerade i dodeback efter Konrad J. N.
Kinberg eller ordes betalar Visby Arkitektförening
efter tre månaders uppsägning åttatusen
femhundra (8500) kronor med två löpande ränta
efter fem procent årligen, och som denna summa
utgör obetald köpeskilling för hus och gård N:
17 i Klüterataus 2:4 kvarter samt den midt för detta
hus belägna brädgård, utgörande den ofruan berget
liggande och numrerad N: 5 och 6 i Klüterataus 1:4 qua-
ter belägna andelen af tomterna N: 11 och 12 i Straus-
rataus 7:4 kvarter här i staden, så medgifva vi ad-
ultan vårt vidare härande inteckning må tagas i
nämnde inköpta fastigheter för sagda köpeskil-
lingsbelopp med ränta. Visby 1 Oktober 1892.

För Visby Arkitektförening
Aug. Johansson
Förordförande

H. Ryberg
Sekreterare

Makalores
VISBY RÅD
DSTUFVURATT
VISBY RÅD

På en gång närvarande vittnin
Till Skuldsedelns Utgifvande Och
Inteckningens Medgifvande,

M. J. Lovin

W. Ström

Ränta betald till 1 Oktober 1893 med 423 kr.

Handpenning 8 500 kr avseende fastigheten på Kinbergs plats, 1892.

Almedalen, 1896. Tivolihuset, föreningens första föreningslokal vid dåvarande Trädgårdgatan, i bakgrunden

Tivolihuset i Almedalen. Huset revs i samband med parkanläggningen mitten av 1950-talet.

Mitt Herrskap!

Wibby Arbetareförening firar i dag en fest af mera sällsynt orsak, det är en högtidsdag i dess djupaste betydelse, emedan föreningen i dag kan blicka tillbaka på en verksamhets tid af tjugufem år sedan dess stiftande.

Da föreningen stiftades skref hon som det mål till hvilket hon förband sig att sträfva:

"enighet och broderlig vänskap till befordran af upplysning och samband mellan de särskilda arbetsklasserna, gemensamt verkande för allt som kan bereda arbetarens nytta och tröfnad, samt laglydig sträfvan efter egen förbättring och allmant väl." Under den gångna tidrym den har föreningen också i någon mån försökt, att, efter de krafter som kunnat stå henne

Ordförandens tal vid föreningens 25-års jubileum, 1898

Basar-Nisse.

Officiellt organ för Arbetareföreningens basar.

Lös-n:r

Orädd, odum, oförargerlig, ostron.
Åtgifvare: Guttaperchagalosch.

1898.

Född:

En odöpt **ungling.**
Föräldrane.

Förlofvade:

Tornspetsförgyllaren
Auguste du Bazar
Sångerskan
Basaria Thonswaagh.
Meddelas på 15 olika sätt.

Tillkännagifvanden.

Se hit!

Basarbesökande måste vid anfordran uppvisa biljettens kontramärke.

Åt den snaskande allmänheten anbefalles
basarens välförsedda

Konditori

hvars varor är af första klass samt prisen i förhållande därtill.

Obs! Allt är sött i denna butik, t. o. m. damerna som servera.

Glöm ej de små

försäljerskorna af frukt och blommor utan köp äfven af dem.

"Fint korn i under-kant!"

Basarens elegant inredda

skjutbana

rekommenderas. Skyttar anmodas att sikta
endast på taffan!

Anmälan.

(Som bör läsas.)

Till envar innehafvare af tio öre (öfverbetalning mottages med tacksamhet) ställa undertecknade den på samma gång allvarliga som skämtsamma bönen och uppmaningen att med aldrig tröttnande nit och snart uppbörande ansträngning köpa ett (eller helst flera) exemplar af denna enastående publikation, som tack vare de högt uppdrifna kommunikationerna (t. ex. blixtrouten till Mars och Nordpolen) och riksarkivets brandfria vägar, kommer att jefva så läge världen står och man icke kan bitra säpa utan makulatur.

Till följd af vårt stora snilles obetydligt ringa kraft och den intelligens, vi tack vare fördelaktiga inköp äro i besittning af, ha vi en soljus natt efter en blodig sänja med kraften af vår vredes iskalla glöd i all vänskap och dignande under den lätta börda, som sakens goda syfte pålagt oss, enhälligt beslutit oss för (med 1 röst emot 1, som var för afslag) att, trots den väntade kritikens oväntade skäreld (+ 973 $\frac{1}{2}$ ° C.) utsläppa denna häpnadsväckande visdomsdrake, hvars rikedom på nöje står i innerligt förhållande till dess fattigdom på nytta.

O, ädle och vanligtvis ganska upplyste läsare! Sedan du i hast sakta öfversett tidningens innebäll, må du ej längre hålla inne ditt väl-lilliga öfverseende med oss, tidningens omsövetet väl lyckade utgifvare. Och då orsaken till tidningens utkomst beror på uppkomsten af behof af inkomst, hoppas vi, hvad läsarens vidkomst angår, att han skall tycka, att tidningen går an och utan användande af hofång taga tidningen i sin hand och gifva basarkassan ett handtag, och förblifva vi, trots både det ena och det andra läsarens bevågne

Gutta Percha. G. A. Losch.

Basarkaféet.

Goda varor

Ferm expedition

Billiga priser.

Basarkaféet.

10 kronor

ntlofvas åt den, som kan upptäcka en tilsenligt stenlagd gata i Visby.

Vill du veta ditt framtida öde?

Köp då de tillförlitliga lyekobref, som på basaren tillhandahållas. Där får du veta allt hvad du vill både om dig själf och andra. Hvad som icke finns i breffen, kan du läsa mellan raderna.

Pris endast 10 öre.

Fiskdammen.

Är ni lifvad för ett napp, Skynda er och spring i kapp.

Till den fiskdam som man har

Ordnat kvickt på vår basar.

Där vid hvarje drag ni får

Napp, så att ni häpen står.

Kom och fiska med besked

Och tag många flera med.

Se öre endast ju

Kostar glädjen. Fiska nu!

Sriluftsscenerier

utanför Österport och, i händelse af mellankommande polis, i Östergafvar, gifvas hvarje afton efter kl. 8 af

Ligapojkarne.

OBS! Fri entré! Öl och lämpliga slagsmålsredskap få medhafvas. — Kvosarkjantor välkomna!

På blyxttur rundt jorden.

Phileas Fogg har reste rundt det klot, hvarpå vi och allehanda djur hafva vår varelse, på 80 dagar och 80 nätter, men jag har gjort resan på mycket kortare tid och sett mycket mer än Phileas Fogg, och har följaktligen mycket mera att berätta, hvarför jag måste ha mycket bråttom, och därför börjar jag lux flux med galejan,

med hvilken jag reste från Visby till Indien. Afresan skedde den dag, då solen var på himlen tidigare än vanligt, och då natten föll på, innan kvällen hade kommit. Utan några mishäligheter anlände vi till Medelhafvet, och då vi genomfarit detta, inlöpte vi i Suezkanalen.

Vi blefvo där vinddrifna på en bank, och medan man var sysselsatt med att flottaga vår skuta, passade jag på tillfället göra en utflykt med

till det inre af Afrika, hvarom jag allt sedan min spensatörna ungdom hört så mycket berättas. På oönsade stigar och efter tusentals svårigheter nådde jag de urskogar, som äro så berömda för sina vilda djur, bland hvilka särskildt orangutangerna skapat sig ett namn för ett värdefullt upprätthållande af kultur och en liflig påminnelse om sitt släktskap med den högre djurformen, människan. Jag ber att få presentera mina ärade läsare bilden af detta betydelsefulla, fruktätande och i hämningkonsten synnerligen välförfarna djur.

Vid återfärden drojde jag en stund vid Nilfodens stränder, där krokodilerna grimade mot min lekamen och flodhästarna lystes med sin fränvaro.

Med afseende på den tropiska hetta, som för tillfället rådde, ber jag att få citera en känd strof:

Solstrålarna trängda tillhops
af floden ett eldnaf bered,
och fiskarne svettas och ropa
phy phan hvad det börjar bli het.

Jag kom just i behaglig tid för att fortsätta resan, och anslände lyckligt till Indiens kust, hvarst den första varelse, jag fick se, var ett

Trots detta omen fortsatte jag med glädje med färden än på järnväg, än på slofstryggen och än till fots och nådde efter sju dygns ansträngningar den stora staden Hongkong. Här gå gatorna emellan husraderna och böne-kreaturen, på grund af en bland dem härjande Ektorosepidemi, på träben.

Från Hongkong gick färden öfver Stilla hafvet till San Francisco, hvarst en kusin till min äldste farfar för närvarande uppehåller sig och har etablerat en synnerligen lönsamma östfabrik.

Med Pacific-kanals kurrirtag går färden vidare

öfver ändlösa majsfält och bland lörande rölskinn. Jag gjorde ett litet uppehåll i den lilla staden Potosi (City) i Wyoming. Där gick jag in i ett hus, hvars yttre tycktes gifva vid handen, att det var ett hotell. Jag klev in i ett af rummen, hvarst anto tre yankes med häret under slökhattarne, benen på bordet och tobakspipa mellan tänderna. Vid mitt inträde rusade de upp med en hastighet, som påminde om en ministerpresident under en dynamitbomb och förklarade, att jag gått in i ett hus, som var helgadt åt en politisk klubb, hvarstefter de gifvo mig en sortie, som såg ut så här

Till ytterlighet vred öfver skynten och mina märkta byxor, beslöt jag, att ej mera hvila på Amerikas jord, utan fortsatte genom Chicago och Newyork till England och åter hit.

Resan var gjord, och jag var punk. Min bicycle fanns på ett pantlånekontor i Liverpool.

Det återstår endast att för mina ärade läsare visa mitt älskliga konterfej. Men på det herrskapet, ej uteslutande — till men för tidningens öfriga innehåll — skola berakta min älskvärdiga gestalt, vill jag endast presentera

Det öfriga må en hvar med fantasiens tillhjälp tänka sig.

Gulla Percha.

Telegram.

Pr Basar-Nissos egen tråd, eller den s. k. "röda tråden".

Sald ängare.

Stockholm, 23 Sept. Sedan under sakkunniges ledning nödiga prof mot skeppsbrokajer verkställda, och dessa utfallit till belåtenhet, har ängf. "Klänthasan" inköpts af aktiebolaget Lindströms stenluggerier för att användas vid stembrytning å Kappeshamn.

Skål!

Trosa, 23 Sept. Fenton till tafferep samlade madammar, hedja få till basaren framföra sin vördnadsfulla hälsning under förhoppning, att den dryck, hvarst de i telegramafskrifningens ögonblick ämnas sin tungas hand lossnade, måtte på basaren få en strykande åtgång.

Hälsning från Västern.

Nebraska, 23 sept. Till de lusarbesökandes lugn och för plånböckerans säkerhet samt deras innehålls ostörda användande under basardagarna, får jag härmed meddela, att jag för närvarande uppehåller mig i det innersta af Nebraska U. S. A.

Westermarck-Rosin.

Gotland var danskt och svenskt tre gånger på en dag. Danskarna vunno tre slag och svenskarne två, men i det sjette slaget, då allt svenskt mantolk var ändadt, då togo gotakvinnafolken påkrav och slogo hjält alla danskar, hvarstefter Gotland blef svenskt.

Bref på gutamal.

För å tiden hölt di laikstana u arbetad sa di bli svaitad, nå har di arbetsam-mänknunstar u gar aldri a läro; de jar mede em när di förr bär hadt stankalmarstar u fastnas hanpytt u ta in u smör a me u var friska lvar evia sin, men nå har di en had stog doktrar u had häm full me salvar män jar sjunk had klabbu. Nukl var de bästar förr allut, da vör bärst hand finnar sum skänd russ u stillnada blod u kvaltrar sum gick haim till en u såhl lva en bithöde, åu nå da vör har fat en bopar hapla sokän-märar ti bettöar u fitat rallrar, sum gar un-kring u pottar hül pa folk, där ei int bi-hyftar nags. De var unkl int åntu at de fauns gäsk u gæstar förr, män claim kund'en vär ei mot um en hadd a länn krän: ai lum-mu u pass pa u sla kuss ai ret taid, män nå jar de värr, för nå fus de iss hapla tramp-vangnar, sum en aldri kan undhöi. De sindasta nytta å har gert me daim, de var när patron upp å kussgåta järren aru kom haim från böin u vat akna på en slik haughjaulter skifting me a rand lytta pa läve, u skrände sin statoru, sum hadd vart upp å magötte u stjal a halvtunnå kån, sa at han släppt säkån u skreid: "sötå, gullå härr fan, ta int mi åntu åi, ta mi int åntu åi!"

Galghumor.

(Motiv från Golgbacken.)

Därute över en staden
 På källans brant ämnas
 Ett par tre gamla galger,
 Halft yttas, skidas de.

De stå så hemskt och jula
 Och blänga argt på dig,
 Fjörvandra allt ingen
 Vill 'på och hänga sig'.

Men fördomslösa, så straffet
 I galgar inge gestalt,
 Kall ofta de besöktes
 Af förtämlig egendömt . . .

Då stängde ej sällan
 En tvoj i galgens tapp,
 Till fröjd för karp och tråko,
 Som äro släckarna opp.

Men nya tiller kommo
 Med "nya, vilda ljus". —
 Man byggde boet på Söder
 Sitt lögn "Gula huset" . . .

Och nu stå galgar trista
 Och stå och tänka på
 Att man i "Gula huset"
 Skall med en kurrum få. —

Men, medan vi de vända,
 Du se i minnens sken
 Milt för sin nämn spelas
 En ny slaga hängningsösen:

Det är när någon slickas
 I spetsar, hand och tål
 Där upp med sin gnasa
 Står till en glad åttal.

Då få de galgar skida
 En ägn, ej ledam alls,
 Ivar slickan änt sig "hänges"
 Ou — usigernemans kols . . .

Det äro gamla galger
 Nog för ett "olägligt" knep. —
 Slik "hängning" är dock bättre
 An hängningar med rep! . . .

G. A. Losch.

Allmännyttigt.

Romansoppa (engelsk dussin-dito)
 tillagas på följande enkla och billiga
 sätt:

Man tager en eller ett par bofvar,
 ett halft dussin detektiver, två varieté-
 slynor och en rik släskpackare, några
 kilo arsenik, en mindre arsenal mord-
 vapen, några lösskägg och peruker, en
 garderob lagom snygga gångkläder.
 Soppan tillsättes med en ytterst obe-
 tydlig tillsats af uppfinningsförmåga,
 samt ett obestämdt antal skiljetecken,
 och man rör om det hela, tills det om-
 fattar cirka 700 trycksidor finstil.

Soppan är därpå färdig att förtä-
 ras af hysteriska mamseller och andra
 medelmåttiga ljushufvuden.

Stor
Konstutställning
är anordnad å basaren.

Den skiljer sig från andra konstutställningar i särdrag.
 att man här ej allena får se men inte riva, utan
 observera de väl utförda utställningarna med
 godkända mål.

Bilda se och köpa!
Billiga priser.
Se och köp!

Tobaksrökning

är å basaren
förbjuden.

Opp, Hopp, Stopp!
Fonograf
 — och —
Panorama
Hick, Prick, Chic!

Af en händelse

(ej olyckshändelse)
 finnes en bättre begagnad
snufva
 samt en nästan ny
magkatarr
 att öfvertaga för billigt pris. Femton
 doktorsrecept och en sjukkassebok under-
 lätta köpet. Hr Pettersson anvisar.

Ringkastning

med dyrbara vinster för den, som träffa
 rätt, är anordnad å basaren.
Öftra en ringa stant på ringarna!

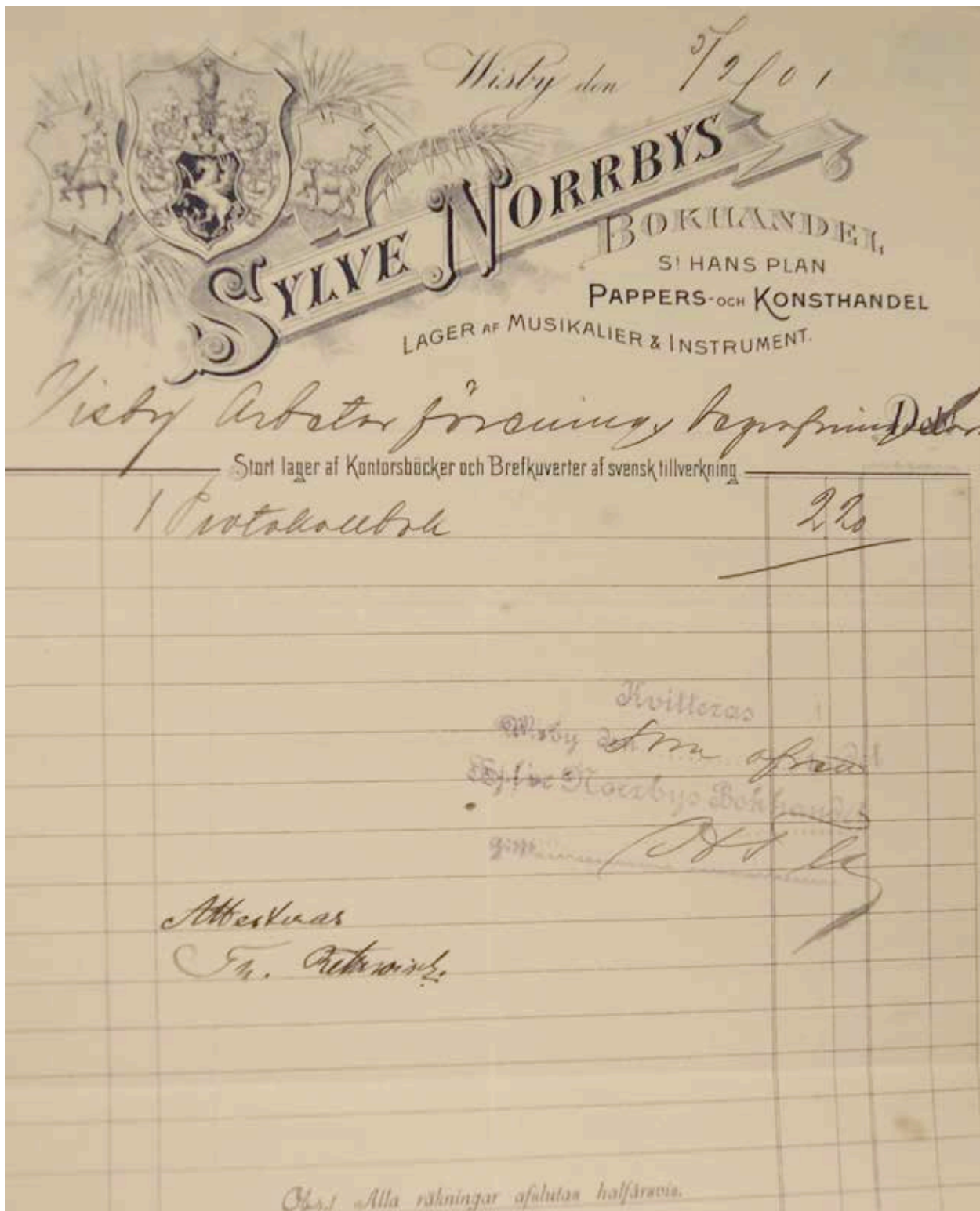

Köp

BASAR-NISSE.

Visby, Gottkänningens tryckeri 1909.

Kvitto på inköp av protokollsbok från Norrbys bokhandel, 1901

32 Mäster-Samuelsgatan 32

Allm. Telefon 70 28.

Aktiebolaget Skandinaviska Orgel- och Piano- Fabriken

STÖRSTA LAGER
i Skandinaviens af
prisbelönta

ORGLAR OCH
PIANINON

Leverantör till:

H. M. Y. KONUNGEN

H. K. H. KRONPRINCESSAN VICTORIA
PRINSA OSCAR BERNADOTTE

Telegrafadress:

ORGELFABRIKEN.

Stockholm den 7 Dec. 1905.

Handwritten text, likely a letter or receipt, mentioning the purchase of a piano. The text is written in cursive and includes the name "Wisking" and "Gustafsson".

Handwritten text, likely a letter or receipt, mentioning the purchase of a piano. The text is written in cursive and includes the name "Wisking" and "Gustafsson".

Handwritten text, likely a letter or receipt, mentioning the purchase of a piano. The text is written in cursive and includes the name "Wisking" and "Gustafsson".

Handwritten text, likely a letter or receipt, mentioning the purchase of a piano. The text is written in cursive and includes the name "Wisking" and "Gustafsson".

Handwritten text, likely a letter or receipt, mentioning the purchase of a piano. The text is written in cursive and includes the name "Wisking" and "Gustafsson".

Handwritten text, likely a letter or receipt, mentioning the purchase of a piano. The text is written in cursive and includes the name "Wisking" and "Gustafsson".

Föreningen köper piano, 1905. Utlånat till Borgen 1961 men därefter ej återlämnat till föreningen.

§ 10.

Hr. Wennersten ville påstå att Arbetareföreningen vore föremål för en mindre smickrande uppmärksamhet från allmänhetens sida på grund af ett rykte att hasardspel bedrefs på våra klubbkvällar. Oaktadt ryktet utan tvifvel betydligt överdref, var det dock vår plikt, att rätta det som möjligen var på tok. Sedan en del talare yttrat sig i frågan, hänsköts densamma till styrelsen, som till ett kommande sammanträde skulle inkomma med förslag till botemedel mot det onda.

§ 11.

Meddelades styrelsens beslut om Tillrättande af Hr. Medeen som Klubbvärdare för hela innevarande säsong. & d. medhjälpare att honour skulle desintons på ord. sammantr. utses, att tjänstgöras på näst följande. För kvällens klubbhäde af styrelsen, anmodats Hr. L. Söderling och

Protokollsutdrag, oktober 1908

”§10 Hr. Wennersten ville påstå att Arbetareföreningen vore föremål för en mindre smickrande uppmärksamhet från allmänhetens sida på grund af ett rykte att hasardspel bedrefs på våra klubbkvällar. Oaktadt ryktet utan tvifvel betydligt överdref, var det dock vår plikt, att rätta det som möjligt var på tok. Sedan en del talare yttrat sig i frågan, hänsköts densamma till styrelsen, som till ett kommande sammanträde skulle inkomma med förslag till botemedel mot det onda.”

Inventarier, upptecknade i Oktober 1910

<u>Diverse inre inventarier</u>		Insept 1935 33	
1 st.	Anslagstafla	2 -	
1	" Bläckhorn med penna o bicka	1 50	
2	" Borstar - (hår-)	1 65	
2	" Kalloteringsrullor m kulor	5 -	
1	" Billiard m 5 st. kulor (Basaren)	6 -	16 15
1	" Billjumbicka	2 50	
2	" Luggarkoppar	50	
1	" Boksumutlåda 5:- 2 st. Kassaskinn 3:50	8 50	
1	" Dyrkeshorn	5 -	
4	" Långhorstar (2 gamla)	2 -	18 50
5	" Socker m. bollar (basaren)	2 25	
1	" Eldgaffel	50	
1	" Estrad 25- 1 par till 2- 1 trappa till 2-4-	31 -	
2	" Eldskåmar	2 -	
4	" Fönsterhakar	1 50	37 25
1	" Fojningsköld	8 -	
1	" Kanon	1 -	
3	" Kartor	3 -	
3	" Klädhängare i 10-	30 -	
1	" St. friständ 6:- 2 st. St. i kök 5:-	11 -	53 -
1	" Lågölf i stora salen	177 94	
3	" Luftklossor (1 ny, 2 äldre)	50 -	
8	" Ljusstakar (2 stora, 6 små)	11 -	
1	" Skrivestafla	5 -	
2	" Ordförandeklubbor	2 -	245 94
2	" Ringklockor	3 -	
5	" Spöklådor	4 -	
1	" Sopskuffel	50	
5	" Skjuttaflor (basaren)	3 75	
1	" Skiffa m pinnar (basaren)	4 25	15 50
3	" Taflor (portin)	35 -	
2	" Termometrar	1 50	
2	" Tombola	6 -	42 50
		Insept 1984 07	

Del av föreningens inventarieförteckning, 1910

*Ekskåp tillverkat 1877 av Carl Hellman till ett pris av 55 kr.
JO Andersson målade skåpet för 6 kr. Skåpet är föreningens äldsta bevarade möbel.
I takt med att lokaler och inventarier moderniserats har det gamla skåpet fått en mera
undanskymd plats i dag. Det används dock fortfarande som dokumentskåp.*

Fastigheten Kinbergs plats, tidigt 1900-tal

Fastigheten Kinbergs plats, 1968.

Fastigheten Kinbergs plats, 2013. Muren i förgrund uppfördes 2008.

Minnesskrift

Visby Arbetareförening

110-årsjubileum

28 maj 1983

FÖRORD till minnesskrift vid Visby Arbetareförenings 110-årsjubileum den 28 maj 1983

För att celebrera Visby Arbetareförenings 110-årsjubileum har denna festskrift tillkommit. Avsikten är närmast att ge information och orientering om föreningens historia.

Vid föreningens 50-årsjubileum utgavs en festskrift, men vid 100-års jubiléet kom någon sådan ej till stånd av skilda orsaker.

Visby Arbetareförenings styrelse har därför gett undertecknad i uppdrag att försöka sammanbinda de båda jubiléerna i en historik över föreningens 110-åriga verksamhet.

Under arbetet med genomgång av gamla protokoll och handlingar har befunnits att goda skäl föreligger att göra en förnyad sammanställning där en vidgad information kring arbetareföreningsrörelsens uppkomst överförs från uppslagsverk och skrifter till en lokal föreningshistorik.

Man kan uttrycka det så, att följande historik avser att inom en liten ram ge en bild från en svunnen tid och samtidigt anknyta till tidigare idéalitet, för att även konstatera att trots förändringar i samhället från tidpunkten för föreningens bildande har föreningen funnit uppgifter anpassade till den nya tid vi finner oss i.

Man finner i gamla protokoll och handlingar hur man ständigt var på språng att utvinna erfarenheter i syfte att stärka rörelsen, detta i synnerhet under de första årtiondena men även senare. Hur den lokala verksamheten bedrivits framgår av sammanställningar i årtalsform baserade på tidigare sammanställningar och på genomläsning av protokoll och arkivhandlingar.

Det bör sägas, att denna skrift vill vara ett uttryck för Visby Arbetareförenings hyllning och tack till de många som alltifrån bildandet och till dagens jubileum byggt upp, skapat och med sitt intresse medverkat till att föreningen kan leva idag och arbeta vidare.

De män som skapade föreningen och alla de som under långa perioder i ledande ställning arbetade för den, inte bara de första åren utan även senare, har för alltid lämnat oss.

Initiativtagarna, och män som bl a Hedersordföranden Axel Danielsson, som under mer än fyrtio år var föreningens ordförande och allt i allo, som med kraft och ett aldrig sinande intresse

arbetade för att skapa en levande förening trots förändringarna i målsättning för verksamheten. Även dessa män tillägnas denna skrift.

Visby Arbetareförening har en växlingsrik historia bakom sig. I likhet med andra arbetareföreningar innehöll i begynnelsen även denna, så gott som alla de uppslag vilka sedan utvecklats och förts vidare: sjukförsäkring, bibliotek, bildningsverksamhet, diskussionsklubbar, föreläsungsverksamhet, hjälpverksamhet, teaterverksamhet och föredrag i allmänna frågor med mera. Man lärde sig organisation och sammanhållningen.

Jag ber läsaren av denna historik om överseende då sådant behövs, belåtenhet där sådan är möjlig, men framförallt ber jag om aktning för de män som byggde upp Visby Arbetareförening utan tanke på annan vinst än glädjen att få verka för de arbetande klassernas höjande. Dessa män ville något och deras sega uthållighet bör inge respekt.

Låt deras gärningar leva vidare och mana till nya krafttag för vår gamla ärevärdiga förening.

Visby i februari 1983

Willy Pettersson

Willy Pettersson

År 1923 hade femtio år förrunnit sedan föreningen tillkom den 28 maj 1873. Alltså ett jubileumsår och detta skulle naturligtvis på något vis uppmärksammas. Till styrelse för jubileumsåret omvaldes den gamla som kom att se ut på följande sätt: ordförande Axel Danielsson, vice ordförande K V Holmqvist, kassör C J Wennersten, vice kassör Hj. Medeén, sekreterare Gösta Storm, vice sekreterare Th. Wennersten, ceremonimästare Gustav Arvidsson samt C J Johansson, revisorer K A Lyberg och Herman Nilsson med Axel Sundahl som suppleant. Föreläsninganstalten förestods av Axel Danielson och Emil Gistedt. Dessa herrar fick nu ansvaret att dels anordna en jubileumsfest, och dels gå i författning att iordningställa en festskrift. Dessa arrangemang satte givetvis sin prägel på mötesverksamheten och medlemsanslutningen på mötena var mycket stor.

Rapporter från festkommittén förekom varje möte. Efter många turer enades man om att hålla en högtidsfest den 27 maj med ett pampigt program, med inbjudna gäster från dels broderföreningar på fastlandet, och dels en del prominenta personer i staden. Till att hålla högtidstalet skulle landshövdingen eller borgmästaren tillfrågas. Senare på kvällen skulle en mera intim fest anordnas för medlemmarna med damer, med dans och trevlig underhållning.

Då man var betänksam om de egna lokaliteterna skulle förslå då man räknade med stor tillslutning infordrades anbud från Stadshotellet, Solhem och DBV:s Paviljong, men man enades till slut om att försöka hålla sig till egna lokaler. Vidare skulle en jubileumsskrift tryckas och för denna skulle en del foton anskaffas. Bland annat skulle en gruppfotofering ske av föreningens medlemmar. Alltnog, festligheterna kom till stånd och referatet av desamma får tala för sig. Verksamheten i föreningen var givetvis på topp, och det kan nämnas att vid det möte som var anordnat i samband med gruppfotoferingen, var inte mindre än 114 medlemmar närvarande. Föreningens enda kvinnliga medlem Emilie Gistedt fyllde 50 år och uppvaktades med present och blommor. Hon hade under många år varit föreningens matmamma och ordnat med matfrågan vid klubbafnarn och festligheter. Hon bad nu att få dra sig tillbaka med ålderns rätt och till hennes ersättare utsågs vaktmästare Ei-

Fru Emilie Gistedt

nar Lundgren med fru. Fru Gistedt avtackades för sina tjänster under många år för föreningens fromma och föreningsbröderna gav henne sin uppskattning genom att stående utbringa ett leve och tillönska henne en god fortsättning i föreningen även nu efter det hon sluppit det ansvarsfulla ansvaret som matmamma.

Att intresset var stort kan man utläsa av att föreningsmöte hölls på själva Påskdagen med motivering att då får medlemmarna tillfälle att sova ut på Annandagen. Varför så sena möten?

Gamle hedersledamoten Carl Hellman avled och följdes av ett stort antal medlemmar till den sista vilan, beledsagad av föreningens florbehängda standar. Det verkade inte förekomma någon programverksamhet på mötena, men sångkören medverkade då och då. Var det kanske för att det hölls föreläsningar nästan varje vecka i föreläsninganstaltens regi där medlemmarna hade gratis entré? Däremot förekom det intagningar nästan varje möte.

Stadgarna hade översetts och omarbetats och förelåg nu i nytryck. Bland annat hade den gamla stavningen bytts ut mot nystavning. En segdragen fråga var de så kallade ständiga medlemmarna. Meningarna var mycket delade. Många tyckte det skulle slopas helt då det förefanns risk att det skulle bli för många ständiga medlemmar inom några år och genom detta stora inkomstbortfall. Efter diskussioner på många möten enades man till slut om att medlem som tillhört föreningen i 20 år skulle flyttas upp som ständig medlem och vara befriad från årsavgifter.

1924 var man efter ett livligt och intensivt jubileumsår inne i den vanliga föreningslunken igen, med siktet inställt på nästa 50 år.

Styrelsen fick förnyat uppdrag, med nyval av handlare K Sundahl som ersatte den avlidne ledamoten A B Björkman. Stora frågor stod på dagordningen. Bland annat hade två spekulanter inkommit med förfrågan om att få hyra lokalerna för bioverksamhet, men då farhågor förekom att det skulle vara ganska riskabelt att hyra ut för sådana arrangemang, avskrevs frågan.

En annan fråga som gav resultat var installation av centralvärme i föreningslokalerna. Kostnaden gick på 5 000 kronor. I samband med detta gjordes även en uppsnygning av lokaliteterna. Barnfesten gick av stapeln, där amatörerna medverkade med att spela en barnpjäs, som hette "Kungen och Mjölnaren Pålle". Dessa barnfester var en höjdpunkt för stadens barn och mäktade populära.

1925 ställde det sig svårt att bli av med festskriften varför den skulle realiseras för 2,50 per exemplar, varav 50 öre skulle tillfalla säljaren. Mötena hölls på söndagarna efter föreläsningarna.

Nu var frågan uppe om en eventuell indragning av vattenledning och gas i fastigheten.

Vattenledning höll på att nedläggas i staden och i anledning av detta kunde det bli en obligatorisk förpliktelse för fastighetsägare att dra in vatten. Bland annat skulle brandpost i teatersalongen bli oundviklig enligt lag. En obligatorisk vattenavgift skulle tas upp på skattsedlarna. Man beslutade att dra in vattenledningen, och firma August Nilsson fick efter ett anbud på 1 130 kronor, uppdraget. Vattenavgiften skulle bli 110 kronor i fast avgift och 3 kronor per kbm.

Begravningskassan fyllde 25 år och avhöll en festlighet i anledning av detta. Från den så kallade 10-öresfonden gjordes en utdelning till två änkor. Nyköpings Arbetareförening fyllde 60 år och föreningen representerades av sin ordförande Axel Danielson.

1926 kommer en tvistefråga upp på dagordningen. Det var i anledning av att Konsul Björkander ville bebygga den tomt som föreningen sålde till honom 1894 med servitut på att den ej skulle få bebyggas. Nu överklagade styrelsen byggnadstillståndet och blev också instämnd inför Rådhusrätten där det blev avslag för föreningen. Frågan gick vidare till Hovrätten men

även där blev det avslag, med motivering att det i servitutet nämndes att tomten ej fick bebyggas till en höjd, ej överstigande 6 fot eller 6 meter. Av protokoll från de beslut som föregick försäljningen 1894 framgick att redan då var det stor oenighet om försäljningen, just med motivering att det kunde befaras bli tråkigheter i framtiden om rättigheterna att få bygga. Alltnog, det blev bygge av, och det blev en garagelänga som visserligen understeg det maximerade måttet, men av handlingarna vid försäljningen framgick att det skulle bli en planering där med utsikt över staden. Det var grundförutsättningen till att köpet blev av från föreningens sida. Föreningen blev ständig medlem i Gotlands Hemslöjdsförening, och på förslag av Valton Johansson köptes 5 andelar i Visby Idrottsplats (50 kronor).

En av föreningens stiftare, C W Klintbom, avled och följdes till graven av många medlemmar.

En annan stiftare C P Engström fyllde 85 år och hyllades för sitt stora intresse för föreningen och flitiga mötesbesökande under 53 år.

Teaterklubben upphörde med sin verksamhet och överlämnade sina tillgångar 115,36 till föreningen för inköp av matta i klubblokalen.

Ett allmänt diskussionsmöte anordnades i anledning av de besvärliga störningsförhållanden som rådde i radions utsändningar på grund av de nya likströmsreaktorernas installation som ersatt den gamla växelströmmen. Många specialister bevistade mötet och intresset var betydande bland allmänheten. Det hela avslutades med att elverkschefen Hepke lovade att allt skulle göras för att avhjälpa de påtalade svårigheterna.

1927 omvaldes styrelsen i sin helhet.

Beslut att medlem som ej deltog i supén under klubbafnarna skulle erlägga 50 öre i ljusavgift. Ingen större verksamhet var rådande. Lågt deltagande på mötena, och några direkta frågor var inte aktuella. Styrelsen skötte det löpande arbetet.

1928 slutade vaktmästaren Einar Lundgren sin plats efter 10 års tjänstgöring och avtackades för sitt arbete. Även hans fru lämnade i och med detta sysslan som föreningens matmamma, och hon avtackades också på det varmaste.

Sångkören medverkade vid mötena under Henry Engströms ledning.

Mångåriga kassören C J Wennersten avled och följdes till graven av medlemmarna.

Till ny vaktmästare utsågs vagnmakare Herbert Pettersson med maka, den senare skulle sköta matfrågan. Fällbara stolar inmonterades i teatersalongen. Det var Visby-biografens gamla stolar som inköpts för 500 kronor.

1929 lämnade Emil Gistedt, som under många år innehållit kassörssysslan i begravningskassan, densamma och efterträddes av Th Wennersten. C P Engström, den sista av stiftarna, avled och följdes av en stor skara medlemmar under föreningsstandaret till den sista vilan. Han hade tillhört föreningen i 55 år och nedlagt mycket arbete till föreningens fromma.

Teaterklubben avhöll en recettafton till förmån för en sjuk medlem - John Hellman. En annan av föreningens gamla trogna medlemmar Emil Gistedt, som vid sista årsmötet avsåg sig kassörssysslan efter många års tjänst, avled. En stor förlust för föreningen, då Gistedt var en av de verkliga stöttepelarna i föreningens olika sektioner.

Stora fastigheten ommålades utvändigt av byggmästare Fr Hammarström för 476 kronor.

1930 omvaldes styrelsen sånär som på H Sundvall, som undanbett sig återval. Han ersattes av Julius Högvall. De populära barnfesterna avhölls varje år till en kostnad av omkring 200 kronor för föreningen. Man byggde en tegelmur åt Mikaelstrand.

1931 blev det omval av hela styrelsen. Örebro- och Stockholmsföreningarna uppvaktades vid respektive jubiléer.

Lilla salen genomgick en genomgripande reparation och föreningen sålde ett avstyckat område av tomten till grannen, amanuens Edle, och en mur uppsattes mellan tomterna.

Visby Bibliotek hade inkommit med en förfrågan om föreningen eventuellt var intresserad av att hyra ut nedre botten i stora huset till bibliotekslokaler. De var i så fall villiga att påkosta de ändringsarbeten som var behövliga, då även indragande av centralvärme.

Föreningen fann förslaget antagbart, men av någon anledning blev det inget av det hela. Värmeledningsinstallationen fick stå på framtiden.

1932 undanbad sig vice ordföranden K V Holmqvist, som en längre tid varit sjuk, fortsatt styrelseuppdrag. I hans ställe valdes folkskollärare A Sundahl. Holmqvist avtackades för ett 23-årigt ledamotskap i styrelsen och uttryckte själv sin tacksamhet för det goda samarbete som alltid varit rådande i såväl styrelse som föreningen i sin helhet. Åter ställde föreningen sig som arrangör för en diskussionsafton för allmänheten. Denna gång gällde det stadens övergång från likström till växelström med åtföljande tråkigheter av strömavbrott i många fastigheter. Många beskärnade sig över att Slite var inkopplat i saken och levererade ström till Visby som i och med detta hade frantagit sig förmånen att i framtiden få leverera ström till landsbygden. Många beklagade sig också över att de nyligen köpt radioapparater för likström och nu

Det hände på 1920-talet

I 18 får sin beteckning, senare P18. Gutavallen invigs av kronprins Gustav Adolf.

Första ishockeymatchen spelas i Uppsala.

Svenskbyborna kommer till Gotland Spanska sjukhuset härjar. Motboken införs.

Gift kvinna blir myndig. Dödsstraffet i fredstid avskaffas i Sverige

Hjalmar Branting avlider. Greta Garbo börjar filma. Sven Jerring startar Barnens brevlåda.

Borgelig begravning blir tillåtet.

Första svenska ljudfilmen, "Säg det i toner".

Särna-Hedlund och Gillis Grafström tar OS-guld. Jack Dempsey världsmästare i tungvikt, förlorar sedan mot Gene Tunney. Paavo Nurmi tar fem OS-guld i Paris.

Allsvenskan i fotboll startar, GAIS vinner. Arne Borg sätter flera världsrekord. Solvalla invigs.

Nationernas förbund bildas. Börskrasch i USA. I Storbritannien visas de första TV-bilderna.

Charles Lindbergh flyger över Atlanten.

Kabeldragning på Södertorg tidigt 1900-tal.

bara hade att kasta dem på tippen. Experterna från elverket ansåg det dock nödvändigt att införa växelström. Orsaken till att dessa tråkgigter uppstod var att de gamla kablar inte höll, utan brann upp av den nya strömmen, och det måste dras nya ledningar i framtiden.

Då inte fastighetsägarna hade några kontrakt med elverket var det oro för vem som skulle få stå för kostnaden i framtiden vid en eventuell omläggning av ledningar i fastigheten. Ett krav om sakkunnig utredning yrkades av vederbörande myndigheter och vid föreningens nästkommande möte rapporterade ordföranden att Drätselkammaren lovat vidtaga åtgärder snarast.

Amatörklubben anordnade nyårsrevy, och medlemmen Nils Friberg föreslog att schackspelet skulle tas upp i föreningen, varpå två spel inköptes på hans förslag.

1933 gjorde 10-öresfonden åter utbetalningar vid julen till två behövande medlemmar. Sångkörens medlemmar som åtnjutit fria årsavgifter fick denna förmån indragen med motivering att det ansågs dåligt ställt med körens programverksamhet. Under sommaren hölls sammanträden på lördagskvällar varvid endast kaffe med smör-

gås tillhandahölls i stället för supé.

Föreningens enda kvinnliga medlem, fru Emelie Gistedt, hade nu hunnit till 60-årsdagen och uppvaktades av föreningen. Under året firade föreningen sin 60-åriga tillvaro med en högtidsfest med pampigt program. Tal, körsång, musik och man gruppfotograferade för att få ett varaktigt minne av högtidsdagen. 150 kronor anslogs från kassan.

1934 avsade sig föreningens gamle sekreterare Gösta Storm sysslan efter 12 års tjänst, och avtackades för det utomordentligt stora arbete han nedlagt under dessa år, och med förhoppning att hans krafter även i fortsättningen skulle få tas i anspråk inom föreningen. Till hans efterträdare valdes folkskollärare Ax. Sundahl, och som ordförande omvaldes för 23:e året i följd Axel Danielson. I övrigt omval över hela linjen. Ett nytt stort kassaskåp inköptes, som tillika skulle vara föreningens arkiv.

1935 dyker en stor diskussionsfråga upp. Stadsfullmäktige hade beslutat försälja den öppna tomt som ligger öster om föreningens fastighet och som en gång avstyckats för framtida behov. Ägaren hade nu lovat Gotlands Konsum att få

Manskören, 1933

köpa tomten för att lägga samman med sin bredvidvarande fastighet och där göra utfart. Visby Arbetareförening hade tidigare anhållit om att få köpa denna tomt för att anordna parkeringsplatser, och nu inte fått någon vetskap om det planerade köpet, varför de ansåg sig förbigångna. Efter livliga diskussioner i stadsfullmäktige, för och emot, beslöts det till slut att försälja tomten till Konsum då de ansågs vara mest i behov av denna.

Frågan om att bygga om teaterbyggnaden (föreningslokalen), och eventuellt höja taket så att en läktare kunde anbringas föll på ekonomiska svårigheter. I stället gjordes en genomgripande renovering av lokalen, bland annat inlades helt nytt golv då det gamla var totalt uppruttet. Dessutom tillverkades ett sluttande lösgolv att inläggas vid teaterföreställningar och dylikt. Det hela utmynnade i en pampig invigningsfest den 24 november med ett digert program, varav kan nämnas tal av Axel Danielsson och Gustav Arvidsson, sång av manskören under Henry Engströms ledning, sång av Charles Grönberg, samt dikter av Henrik Pettersson och Eric Jacobsson.

Som synes idel gamla kända programmakare. En god supé serverades och det hela avslöts med dans till Sten Folkes sextett. Stämningen var hela aftonen den allra bästa och det var en fläkt av Arbetareföreningens gamla familjefester förr i världen, och många talade om att återuppliva de gamla lyckade Knutfesterna, som förr hölls varje Tjugonedag. Priset var 3 kronor per person.

1936 återvalde man hela styrelsen. Att föreningen fått rätt man på sekreterarposten - Axel Sundahl - förstod man av de propra, trevliga och innehållsrika protokollen. De är en glädje att läsa, en verkligt förnäm kraft som för pennan, och då föreningen dessutom hade en så utomordentligt skicklig och populär ordförande, så förstod man att de övriga styrelsemedlemmarna gjorde sitt bästa, allt till föreningens fromma. Sedvanlig barnfest avhölls och efteråt sedvanlig familjefest.

Av medlemsmatrikeln framgick att föreningen nu hade 266 medlemmar, varav 121 ständiga. 217 tillhörde begravningskassan. Styrelsen fick stå till svars för att de hyrt ut lokalen till nazisterna och låtit dem hissa hakkorsflaggan

Denna skiss är förberedande för ombyggnaden av teaterlokalen, 1935. Enligt arkitekten Curt Vibergs förslag skall taket förenklas genom "bortmålning" av de störande hakkorsarrangemangen. De återstående ringarna räcker gott som en enkel men värdig dekor.

Dekoren i fonden avser som förslag att ge en apoteos över arbetet genom avbildning av skilda yrkesmän i deras dagliga id, i förening med emblemer.

på flaggstången vid ett tillfälle. Detta fick vara första och sista gången. Centralvärme indrogs i ordförandens lägenhet och ny spis insattes i föreningslokalens kök. Det protesterades mot att en del medlemmar deltog i klubbafnarna efter mötena utan att delta i supén. Därmed undandrog de sig ekonomisk skyldighet för lyse och värme av lokalen. Därför beslöts att medlem som ej deltog i supén men ändå stannade kvar på klubbafnarna, skulle fortfarande betala 50 öre. Mötena alternerade mellan lördagar och söndagar.

1937 var det omval, och den sedvanliga utdelningen från 10-öresfonden förstärktes med en extra kollekt. Så även barnfest med åtföljande Knutfest.

Man diskuterade byggnadsprojektet "Kvarteret Nunnan". Föreningens ordförande fyllde 70 år

och uppvaktades av Arbetareföreningen och Hantverksföreningen gemensamt, som överlämnade en vacker ordförandeklubba vid en samordnad festlighet.

1938 drog man in vattentoaletter i stora fastigheten. Föreningen fyllde 65 år. Familjefest hölls och redaktören för 50-årsskriften Gösta Storm höll en kortare historik, dels från de första 50 åren, och dels för de nu gångna 15 åren. Samtidigt ställde han sin plats som ledamot i styrelsen till förfogande efter 17 år, varav 12 år som sekreterare. Han ersattes av Albert Andersson. I övrigt omval av styrelse. Det förekom ganska ofta översvämningar i källaren, varför en pump installerades där. Militären (Landstormen) hyrde lokalerna och betalade 1012 kronor.

Det var nu krigstider i Europa, och militären hyrde åter lokalerna varför föreningen avhöll

3/5 1935.

F ö r t e c k n i n g

över

Arbetareföreningar i Sverige.

Arboga Arbetareförening, Arboga	Oskarshamns Arbetareförening, Oskarshamn
Borås " Borås	Ringarums " Ringarum
Bultfabrikens " Hallstahammar	Rydals " Rydal
Eksjö " Eksjö	Råå " Raus
Falkenbergs " Falkenberg	Sjuntorps " Sjuntorp
Falu " Falun	Skällviks " Stegeborg
Gefle " Gävle	Skövde " Skövde
Grästorps " Grästorp	Strängnäs " Strängnäs
Göteborgs " Göteborg	Surahammars " Surahammar
Hamrånge " :s A/B. Hamrånge	Söderköpings " Söderköping
Hjo " Hjo	Trollhättans " Trollhättan
Härnösands " Härnösand	Tärna " Tärna
Karlskrona " Karlskrona	Tåby " Söderköping
Karlstads " Karlstad	Uddevalla " Uddevalla
Kristinehamns " Kristinehamn	Ugglebo " A/B. Ockelbo
Kvillinge " Åby	Vadstena " Vadstena
Lessebo " Lessebo	Wallby " Wallby
Linköpings " Linköping	Visby " Visby
Malmö Nya " Malmö	Vänersborgs " Vänersborg
Mariefreds " u.p.a. Mariefred	Västerås " Västerås
Mjölby " Mjölby	Åmåls " Åmål
Mogata " Mogata	Örebro " u.p.a. Örebro
Nora " Nora	Örebro Kristliga " Örebro
Nyköpings " Nyköping	Östra Husby " Östra Husby
Norrköpings " Norrköping	

Vid den här tiden fanns det inte mindre än 49 aktiva föreningar i Sverige

*Informationsblad om Landstormen,
1939.*

*Föreningen skänkte 100 kronor till
insamlingen "Gotlands neutralitets-
vakt".*

*Under kriget 1939-1945 hyrdes
lokalerna ut till militären. Kontakten
med krigsmakten var inte helt problem-
fri, och föreningen tog tillbaka beviljat
försvarslån på 1000 kr. Sedemera
skrevs kontrakt och 500 kr lämnades.*

Det hände på 1930-talet

Ala kyrka, liksom biskopsgården eldhärjas. KA3 startar sin verksamhet i Fårösund.

Flygförbindelse Stockholm - Tingstäde.

Hjördis Petterson filmdebuterar; "Kanske en diktare". Jussi Björling debuterar på Operan.

Fri fart på svenska vägar. Jetmotorn och radarn uppfins.

Patent på nylon, tandborste första produkten.

Kreugerkraschen.

Världens första ölburk säljs i USA.

Barnbidrag och folktandvård införs.

Saltsjöbadsavtalet undertecknas.

OS i Los Angeles och Berlin, brottaren Ivar Johansson tar guld i olika klasser,

i Berlin blir Jesse Owens spelens gigant.

Hitler kommer till makten i Tyskland. Polen angrips, och andra världskriget bryter ut.

Inbördeskrig i Spanien, Finska vinterkriget utkämpas.

Elvis Presley föds.

av skadan från föregående uthyrningar gjordes nu ett syneprotokoll till värderingsnämnden för eventuellt uppkomna skador och så höjdes hyran från 8 till 12 kronor per dygn.

1942. Åter ett byte i styrelsen. Denna gång var det ledamoten J Högvall som ville träda tillbaka och i hans ställe invaldes John Johansson, även mångårige revisorn Einar Lundgren avgick och i hans ställe gick Sven Engström in.

Då tydligen denna gång förhållandet med krigsmakten om hyran och reparationer blivit till belåtenhet, beslöt föreningen teckna 500 kronor på Försvarslånet. Denna gång stod beslutet fast.

Så var man då åter i egna lokaler, och vid sammanträde den 14 mars blev medlemmarna bjudna på supén, enligt styrelsens förslag, i glädjen av att åter vara tillbaka. Föreningens kassör, Sten Andersson, tilldelades föreningens märke i guld för gjorda insatser till föreningens fromma. Ordföranden Axel Danielson fyllde 75 år och alla uppvaktningar var ett översvallande bevis på vilken uppskattad och populär person man hade förmånen att ha som ordförande i denna

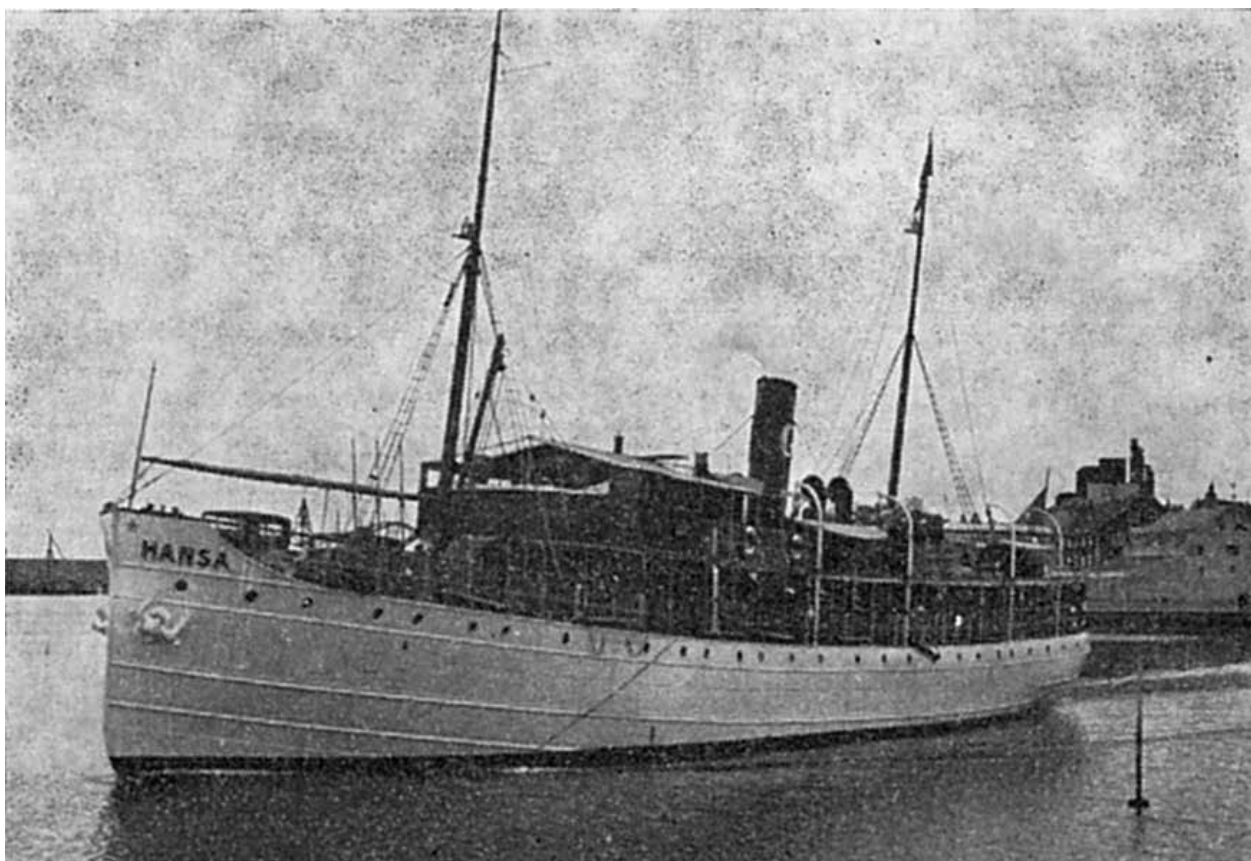
anrika förening. Det ställde sig svårt att ordna med supéerna vid klubbafnarna på grund av bristen på ransonerade varor och det var olika rätter som förekom på matsedeln: sill, kanin, fågel, höns och i vissa fall hade medlemmarna med sig smörgåsar, kaffe och socker etc. Men det hela tycktes gå friktionsfritt och fru Pettersson, vaktmästarfrun som tillhandahöll supén, fick mycket beröm för sina påhittiga godsaker.

Föreläsningsverksamheten gick dåligt. Få besökare på föreläsningarna trots förnämliga föreläsare. Föreningen skjuter till medel för att kunna upprätthålla verksamheten i stil som hittills, och ordföranden uttalade förhoppningen att föreningen skulle kunna kämpa sig igenom denna bistra tid som var rådande, och uppmanade till sammanhållning.

1943 omvaldes hela styrelsen. Barnfesten anordnades med sedvanlig bravur, men nu måste barnen ha med sig 2 brödkuponger och lite kakao och påsarna skulle bestå av 1 äpple, 1 papperskaramell och några andra gotter. Bistra tider även här.

70 års jubileet 1943

Hansa, 1944

Vaktmästare Pettersson fyllde 50 år och uppvaktades med gåvor av styrelsen. Begravningshjälpen (hjälpfonden) brukade ge en utdelning på 220 kronor.

Föreningen fyllde 70 år och firade detta med en enkel festlighet. Till denna hade Albert Andersson författat en prolog, vilken med uppskattning föredrogs vid jubileet. Det kan nämnas att ordföranden Axel Danielson innehåft posten i 40 år, vice ordföranden Gustav Arvidsson hade suttit i 27 år, samt ledamoten Th. Wennerberg i 26 år. Tydligt en styrelse med förtroende. Vidare deltog den till ålder, såväl till medlemskap, äldste medlemmen Anton Pettersson vid festen. Sedvanlig fotografering förekom och hela kalaset gick på 3,50 per person.

Föreningens gamle kassör, skorstensfejarmästare Sten Andersson, avled under året och följdes till den sista vilan av många medlemmar under föreningens florbehängda fana. Vid parentation talades om de stora insatser den avlidne gjort för föreningen. "Hans minne skall alltid leva bland oss", som ordföranden uttryckte det.

Vid föreningens styrelseval 1944 omvaldes hela

presidiet så när som på Valter Alfvegren, som nyvaldes, efter den bortgångne Sten Andersson, och han intog hans plats som kassör.

Föreläsningsverksamheten gick inte så bra varför föreningen fick lämna ekonomiskt stöd.

Riksteatern hyrde teatersalongen vid upprepade tillfällen. Åter drabbades föreningen av sorgbudet att en av föreningens äldsta medlemmar, trädgårdsdirektör I Ganström, lämnat det jordiska. Han följdes på sin sista färd av föreningsmedlemmar och en krans nedlades vid hans bår. Av årsberättelsen framgick att föreningens kapitalbehållning var 63 255 kronor och man beslutade höja brandförsäkringen till 160 000:-.

Man sände årsberättelsen till 46 broderföreningar på fastlandet.

Frågan var uppe om man eventuellt skulle söka kafé rättigheter. Detta avskrevs då det ansågs ekonomiskt för föreningen. Det fanns alltför stor konkurrens av sådana rörelser i staden.

Föreningens äldsta medlem, såväl till ålder som till medlemskap, kamrer Anton Pettersson, fyllde 90 år och uppvaktades av föreningen. De sk klubbafnarna drog tydligt ut på tiden för

man beslutade att ge vaktmästaren i uppdrag att släcka belysningen i lokalerna senast kl 02.00 f.m. och se till att det hela var slut. Under sommarmånaderna var det uppehåll med mötena. Lokalerna hyrdes ut till Baltiska flyktingar, och flyktingströmmen var stor. I föreningens lokaler var det mest intellektuella flyktingar som fick en tillfällig bostad, och det förekom doktorer, professorer, konsulter, och till och med Lettlands före detta president hörde till flyktingsskaran. Föreningen blev även på ett annat tragiskt sätt påmind om krigets härjningar. En föreningsmedlem var bland de förolyckade som gick bort vid den tragiska Hansaolyckan den 24 november 1944 då 84 människor fick sin grav i havet och endast 2 personer blev räddade.

Styrelsen omvaldes 1945, så när som på ledamoten, handlanden Herman Nilsson, som undanbett sig återval efter 21 år i styrelsen. Tydligt ingen stor omsättning på styrelseledamöter. I hans ställe invaldes målare Henry Engström. Föreningens ordförande som omvaldes för 41:a gången tackade för förtroendet att bli omvald, men uttryckte sig skämtsamt att föreningen borde ge honom en vink när han ej längre borde sitta kvar i ledningen. Han sade också att styrelsen hade blivit ett ”De gamlas råd”, och var kanske inte så handlingskraftig som skulle vara önskvärt. Men i tider som dessa var det även nyttigt med de gamlas erfarenhet och blev det så småningom tillskott av de ungas framåtanda och kraft, skulle nog föreningens framtid gå en lycklig tid till mötes. Hans tal mottogs med smattrande applåder. Det var mobiliseringstider och man hade besvär med mörkläggnings av fastigheterna.

Broderföreningen i Arboga fyllde 70 år och föreningen representerades av sin vice ordförande Gustav Arvidsson, som vid jubileet förärades dess föreningsmärke i guld. Begravningshjälpen utgick nu med 225 kronor och kassör Albert Andersson värdjade till medlemmarna att betala sina avgifter i tid. Inkasseringssystemet var mycket tungrovt då varje medlem skulle betala in två kronor vid varje dödsfall. Man skickade årsberättelsen till 47 föreningar på fastlandet, från Kristinehamn och Karlstad fick man dock försändelserna i retur eftersom de hade lagts ned.

Diskussionsämnena var många, bland annat var folkpensioneringen på tapeten vid flera möten.

Så även en eventuell folkpark i staden, men då denna fråga såg ut att bli en politisk tvistefråga avskrevs den från dagordningen.

Man anslog 200 kronor till Norges Frihetsgåva. Smärre reparationer förekom, och man investerade även i nytt; bland annat inredde man två WC i föreningslokalen, köket moderniserades, och lilla salen målades om och försågs med nya möbler. Medeltalet medlemmar på föreningsmötena var 50.

Det automatiska pianot, som föreningen innehaft under många år, var nu så nedslitet att det inte gick att reparera vidare. Tråkigt, då detta var ett verkligt kuriosum.

Nyköpings Arbetareförening önskade få ett samarbete till stånd, men föreningen ansåg det vara svårt på grund av de stora avstånden och dyra resorna, varför man tackade nej.

Körledaren fick en förfrågan varför inte manskören var verksam numera, och han förklarade att en hel del av körmedlemmarna tillhörde andra köror i staden och ägnade där sina krafter varför det ställde sig svårt att få ihop ännu en kör.

Medlem Charles Grönberg, som tillhört föreningen i 23 år och nu lämnade Gotland, avtackades för sitt mångåriga arbete i föreningen, där han genom sin sång-, musik- och teaterverksamhet spritt glädje och trevnad bland medlemmarna. Han kom att saknas i gemenskapen.

Under året intogs 25 medlemmar.

Vid verkställt styrelseval 1946 blev alla omvalda. Man ordnade den sedvanliga barnfesten, men även nu måste barnen ha med sig brödkuponger, det var ransoneringstider. Efteråt hade de vuxna dans.

Föreningens medlemmar hade nu tröttnat på att diskussioner skulle vara en ständigt återkommande punkt på mötena, och det ansågs att det kunde räcka med någon gång då och då.

Nu var det Stockholms Arbetareförening som fyllde 80 år och ordföranden representerade och lämnade rapport från jubileet. Begravningskassan hade nu höjts till 230 kronor. Trots beslutet om återhållsamhet med program, så medverkade Röda Kors-löjtnant Holmgren med att visa skioptikonbilder, han kåserade (?) om sina resor i det krigshärjade Europa, och Gustav Klintberg spelade och sjöng. Båda blev mycket uppskattade, man samlade in 70 kronor till Europahjälpen.

Krigsflyget hyrde lokalerna under sommaren. Stockholms Arbetareförening hade inkommit med förslag om bättre samarbete mellan Sveriges samtliga arbetareföreningar i form av någon slags organisation. En längre diskussion uppstod av vilken framgick att man ej ställde sig oförstående till en passande form av bättre samarbete, men att detta knappast kunde ske i form av en topporganisation eller utgivande av en arbetareföreningarnas egen tidning. Det senare perspektivet skulle med all sannolikhet bli alldeles för kostbart. Förslag om namnändring kunde man ej acceptera då "Arbetareförening" hade under årtiondens lopp så inarbetats i vår stad att någon förväxling med Arbetarkommunen ej var att befara. Man beslöt avvakta och sända en representant, om en konferens kom till stånd. (Inom parentes kan nämnas att Visby Arbetareförening för omkring 50 år sedan föreslog samma sak, men då var inte saken mogen för verkställighet bland föreningarna, som då var många fler än i dag). Parentation hölls över en gammal hedersmedlem: Th Wennerberg, hans minne lever.

Föreningens "matmamma" Emmy Pettersson fyllde 60 år och uppvaktades och hyllades av föreningen med blommor och present. Sedvanlig gässupé, denna gång med damer medbjudna.

På förslag av Henry Engström skänkte föreningen 100 kronor till Domkyrkans orgelfond. Begravningshjälpen var nu 240 kronor. Man tog in 23 nya medlemmar under året.

1947. Till ny kassör efter Valter Alfvegren, som undanbett sig återval, valdes Gustav Dahlström, efter avlidne Th. Wennerberg valdes Henry Engström, och efter Conrad Hultberg, som även undanbett sig återval, valdes Fritz Carlsson, som blev ny sekreterare. I övrigt omval.

En mycket ovanlig omsättning på styrelseledamöter, men man började väl komma till åren och kände sin begränsning. Ett särskilt tack till Sundahl och Alfvegren för mångårigt arbete på krävande styrelseposter, som sekreterare och kassör.

Valter Alfvegren föreslog försäljning av stora fastigheten om det skulle vara fördelaktigt för föreningens ekonomi då nu fastigheten började fordra stora investeringar. Torsten Malmberg yrkade på en utredning i saken, och efter en sådan beslutade föreningen att behålla sin gamla fastighet. Fred Holmgren medverkade

åter med program. Denna gång kåserade han om sina upplevelser som Röda Kors-man i Tyskland under kriget.

Föreningens ordförande Axel Danielson fyllde 80 år och uppvaktades storligen på sin högtidsdag med blommor och presenter.

På grund av ransoneringsen måste varje medlem ha med sig en tesked kaffe och brödkupong till mötena. Begravningskassans kassör meddelade att under sommaruppehållet hade inte mindre än sju medlemmar avlidit, och föreslog ett extra uppbördsmöte att kassera in avgifterna, då det denna gång kom att bli särskilt tidsödande att få in dessa. En högtidlig parentation hölls över de avlidna kamraterna.

Priserna steg, så även supéavgiften, från fyra till fem kronor.

Föreningens gamle hedersledamot, och äldste medlem, Anton Pettersson följdes på sin sista färd av ett stort uppbåd av medlemmar under föreningens florbehängda fana. Han uppnådde en ålder av 92 år och hade varit medlem sedan 1878, och under sin tid varit en mycket verksam medlem i föreningen. "Frid över den gamle hedersmannen, må han vila i frid, och må jorden vila lätt över hans stoft" var ordförandens slutord.

Vid företaget val 1948 bad föreningens ordförande att få dra sig tillbaka och ej komma i åtanke för förnyat återval på grund av ålderskrämpor. Det var med beklagande föreningen måste godkänna hans vädjan och avstå från de utomordentliga tjänster han nedlagt för föreningens bästa, men då han innehåft ordförandeposten och ledningen i en förening i över 40 år, så hade han sin fulla rätt att dra sig tillbaka. Till Danielsons efterträdare på ordförandeposten valdes vice ordföranden Gustav Arvidsson och i hans ställe övertogs vice-posten av Albert Andersson. Ny ledamot efter Danielson blev Per Björk, i övrigt omval.

Efter valet avtackades den avgående ordföranden varmt av föreningen och han utsågs enhälligt till föreningens första Hedersordförande. Danielsson å sin sida tackade för den fina utmärkelsen, vilken han ansåg vara det finaste en avgående ordförande kunde få vid sin avgång, och lovade att även i fortsättningen stödja föreningen, samt önskade lycka till och att samma goda kamratskap skulle råda i framtiden som

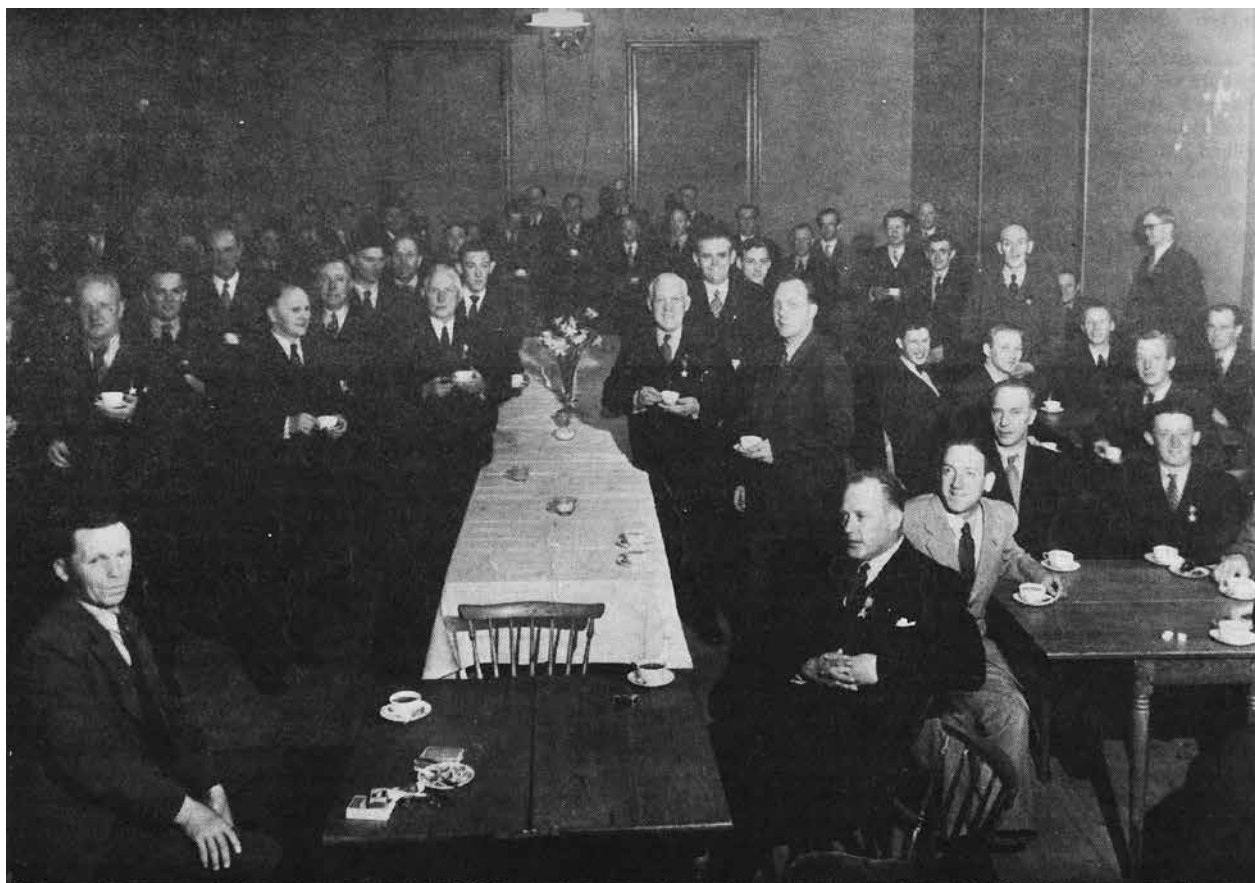
alltid varit rådande under hans tid i såväl styrelse som föreningen i sin helhet. Han hoppades att samma välvilja och förståelse skulle komma den nyvalde ordföranden till del som han fått röna. Parentation hölls över de två gamla hedersmedlemmarna, skräddaremästare J Blomberg och bagarmästare H Pettersson, som båda var gamla trojänare i föreningen sedan många långa år. Årsavgiften höjdes från fyra till fem kronor. Arbetareföreningen i Nyköping sände sin minneskrift. Antalet medlemmar på mötena rörde sig om mellan 40 till 50 och man höll i regel möten på lördagskvällar. Under en tid hölls mötena i Hantverksföreningens lokaler då de egna var upptagna av teaterverksamhet.

Föreningens enda kvinnliga medlem, fru Emeli Gistedt, fyllde 75 år och uppvaktades med blommor.

Man monterade in oljeeldning i fastigheten. Montör Gösta Nilsson och elektriker Verner Arvidsson utförde arbetet, båda medlemmar.

Då föreningen fyllde 75 år hölls majsammanträdet i form av en jubileumssammankomst. Ett 65-tal medlemmar övervarade sammankomsten.

Under kvällen erhöll Albert Andersson föreningsmärket i guld med anledning av sin nyligen timade 60-årsdag. Han tackades för sitt intresserade arbete för föreningen och då särskilt för det stora arbete han nedlade som kassör i understöds-kassan.

För 30 år sedan, 1948, såg det ut så här i gamla Arbis-lokalen när medlemmarna i Visby Arbetareförening firade föreningens 75-årsdag. Man har nått fram till kaffet och på bordet längst fram ser man att kortlekarna kommit fram: kortspelet har genom åren varit både nöje och tvistefråga inom föreningen. På bilden känner ni kanske igen några ansikten. En av dem

som står ute till vänster är Fritz Carlsson, nuvarande ordföranden i föreningen. Bredvid honom kan man se Birger Nilsson och »Mecke» Friberg och längre till höger, framme vid långbordet, syns Gustaf Arvidsson i »Östergren och Arvidsson» och Ryno Persson. Mitt emot på andra sidan bordet syns Albert Andersson, Gustaf Dahlström och »leksaksköpmannen»

Briesberg. Vid främre bordet sitter till höger skräddaren Isidor Viderström, några steg bakom honom polismannen Hilmer Akerberg och längre bak i vimlet skymtar bland andra John Palmgren och Stig Asklander. Bilden, som Villy Pettersson lånat ut från föreningens arkiv, togs från teater-scenen.

75-årsjubileum 1949.

Han var ärligt värd sitt guldmärke, uttryckte sig ordföranden. Efter sammanträdet bjöds medlemmarna på ett festprogram. Man sjöng föreningens samlingssång med text av dagens guldmedaljör Albert Andersson. En musikkvartett bestående av herrarna Aahre, Th. Håkansson,

Ture och Börje Carlsson, framförde en av Albert Andersson författad prolog, vari föreningen hyllades.

Hedersordföranden Axel Danielson höll sedan högtidstalet vari föreningens ändamål och arbete, samt föreningens historia belystes.

Visby Arbetareförenings samlingssång.

Mel.: Modersmålets sång.

Så samlas vi, kamrater här i vår trevna krets.
Vi ej med stora later ta del i tidens hets,
Men ärligt må vi sträva för folk och fosterland,
Ett brodersband vi väva kring hela Sveriges land.
Det landet skall förbliva vårt, om än vårt liv blir armt och hårt,
Vi tåga framåt hand i hand för älskat fosterland.

Och skulle livet bjuda oss bitter kamp en gång,
Så skall den ändå ljuda, vår fria svenska sång.
Ej kan oss något skilja, om eniga vi stå,
Med samlad kraft och vilja vi kunna mycket nå,
Ej räknas här med rang och börd, här gör sig varje stämman hörd,
Så ljude käckt för varje gång vår enkla samlingssång.

Vad vi i kärlek velat, vad gott vi gjort en gång,
Skall sona det vi felat, och därför må vår sång,
Få fritt och glättigt klinga i trogna bröders lag,
Då kan den också bringa oss tröst på sorgens dag.
Vår egen sång skall klinga fri, ty vår förening älska vi,
och därför låt oss för den ta ett fyrfallt HELL HURRA!

Alb. Andersson

Man gjorde sommaruppehåll och vid höstens första möte rapporterade ordföranden att oljeeldningen nu var i bruk och fungerade perfekt. Axel Hultgren kåserade om sina upplevelser vid olympiaden i London, och visade bilder från den. Därefter hölls gåssupé.

I och med årets avslutning på föreläsningstaltens säsong avgick den gamle ordföranden Axel Danielson även från denna avdelning av föreningens verksamhet och avtackades vederbörligen för sitt förtjänstfulla sätt han lett denna gren av föreningsarbetet. Han hoppades i sitt tacktal att föreningen inte skulle släppa sin gamla föreläsningförening, trots alla nya idéer som strömmade fram i denna verksamhet.

Vid sammanträdet den 5 november höll den gamle hedersordföranden ett föredrag om Gustav II Adolf, som åhördes med intresse. Han utbringade ett fyrfaldigt leve för Sverige och man sjöng till slut "Du gamla Du fria".

En dammsugare inhandlades till stora salen. En av föreningens äldsta medlemmar, byggmästare Fredrik Hammarström, hade lämnat det jordiska. Hans insatser i föreningen var betydande, då särskilt när det gällt som expert på byggnadsidan. Han följdes på sin sista färd av medlemmarna under föreningsfanan. Intagna under året, 23 nya medlemmar.

1949 omvaldes styrelsen i sin helhet. Man höjde dödsfallsbeloppet till 250 kronor och avgiften från 50 öre till en krona.

Frågan om arkivering av föreningshandlingarna upptogs till behandling. Från Stockholms Arbetsareförening hade inkommit ett förslag att alla föreningar i Sverige skulle samla sina handlingar i ett centralarkiv. Föreningen beslöt efter livlig diskussion att inte acceptera förslaget utan lämnade in föreningens handlingar till landsarkivet i Visby för att ha dem lättare till hands vid behov om en festskrift skulle göras till 100-årsminnet. Albert Andersson föreslog att ett tillägg skulle göras till paragraf 12 i stadgarna som gick ut på att öppen omröstning skulle få ske vid styrelseval där ej fler kandidater var föreslagna än vad valet gällde. Förslaget bifölls. Nytt elektriskt lyse installerades i teatersalongen.

Första olympiska spelen efter 2:a världskriget

Axel Danielson 1867 - 1950
Oljemålning donerad till Visby Arbetareförening 1999.

Under året avled hedersordföranden Axel Danielson. Hans stora kunnighet har Visby Arbetareförening mycket att tacka för. Vad han betytt och gjort för föreningen kan ej i ord beskrivas. ”Vi kommer alltid att minnas honom, han har för evinnerliga tider inristat sitt namn i föreningens historia. Vi lyser frid över hans minne”. Ett stort antal medlemmar följde den gamle hedersmannen på hans sista färd, föreningens florbekämpade fana paraderade vid hans bår, en krans nedlades med inskriften ”Din gärning lever”, som en sista hälsning.

Parentation hölls över den avlidne hedersordföranden. Föreningslokalen var smyckad med föreningens florbekämpade fana och över podiet hängde Axel Danielsons porträtt.

Herrar Sundahl och Arvidsson spelade Händels ”Largo”, och Eric Jacobsson läste John Hellmans dikt ”De Profundes”. Högtidsstunden avslöts med att man sjöng ”Stilla skuggor” och en tyst minut hölls till minnet av den avlidne kamraten. Som en hedersbevisning beslöt föreningen att utse den avlidne hedersordförandens maka, fru Hanna Danielson, till hedersmedlem i föreningen, med motivering att hon under många år stått föreningen till tjänst vid ordnande av fester och andra tillfällen då en kvinnlig hand kunde tänkas göra nytta. Fru Danielson

skulle vid möten hon besökte ha rätt att bära den avlidne makens guldmärke.

Man diskuterade startandet av en sparklubb inom föreningen, men då många medlemmar genom sina arbeten var anslutna till kollektiva sparklubbar ansågs det ej vara befogat med en sådan, varför förslaget avsågs.

Föreningen höjde sin inträdesavgift från fem till tio kronor. 32 medlemmar intogs under året.

Vid företaget styrelseval 1950 valdes Nils Möller i stället för den avlidne Axel Danielson, i övrigt omval.

Besluts att medlem som tillhört understödskassan i femtio år skulle vara befriad från avgift till denna. För tillfället var det endast Henrik Engström som uppnått denna långa medlemsperiod. Man arrangerade en familjefest som blev mycket uppskattad. Särskilt av våra damer som inte så ofta fick deltaga i föreningens göranden och låtanden.

Ture Andersson, som gjort en studieresa i Amerika som A-prensens stipendiat, skildrade sin resa på ett trevligt sätt.

Under året drabbades landet av sorg i och med att gamle kungen Gustav V avled. En stämningsfull minnesstund hölls över den bortgångne monarkens minne. Under året intogs 29 nya medlemmar.

1951 omvaldes styrelsen i sin helhet. Ordföranden Gustav Arvidsson fyllde 70 år och hyllades av föreningen med bland annat erhållandet av föreningsmärket i guld. Jubilaren bjöd hela föreningen på kaffe och tårta vid efterföljande klubb, där en trio underhöll med trevlig musik. Radiounderhållningen "Karusellen" var ett ofta återkommande programinslag på mötena. Västeråsföreningen fyllde 75 år och föreningen skickade telegram.

En magnefonupptagning gjordes vid ett möte där Torsten Malmberg belyste föreningens arbete och stora kulturverksamhet som bedrivits med teater och föreläsningsverksamhet som huvuduppgift. Vidare upptogs en reception och några glimtar av förhandlingarna samt intervjuer med en del ledamöter. Henry Engström berättade bland annat om föreningens sångkör, som på sin tid var en av Gotlands största och förnämsta manskörer. Gottfrid Pettersson och Sven Andersson talade om den trevnad och sammanhållning som alltid varit rådande inom föreningen. Tyvärr har inspelningen förkommit.

Den stora händelsen under året 1951 var den stora ombyggnaden och renoveringen av hyresfastigheten. Dels gjordes en genomgripande modernisering av befintliga lägenheter, och dels inreddes en befintlig vind till en stor femrumslägenhet, och i källaren inreddes skyddsrum. Huvudentreprenör var Gardell och Hammar-

ström. Rörarbetet utfördes av Gösta Nilsson och måleriarbetet av firma Folke och Valter Engström, samt elarbetet av Verner Arvidsson. Ekonomin ordnades med dels inteckningslån och dels andelsteckningar bland medlemmarna mot löpande ränta.

En tragisk händelse inträffade under byggets gång. Målaremästare Folke Engström, som tillika var medlem i föreningen, avled hastigt, drabbad av hjärtbesvär. Arbetet slutfördes av brodern Valter. Som kuriosas kan nämnas att alla entreprenörer var medlemmar i föreningen. 16 nya medlemmar intogs, sista medlemsnummer var 1279.

Vid företaget styrelseval 1952 invaldes Gösta Nilsson i stället för Per Björk som undanbett sig återval. Man höjde årsavgiften från 5 till 6 kronor och en extra uttaxering på ständiga medlemmar inbringade omkring 500 kronor, allt för att förbättra föreningens ekonomiska ställning, vilken var ganska hårt utsatt nu efter ombyggnaden.

Man beslutade gå i författning om att låta sätta upp en minnessten över hedersordföranden Axel Danielson och man skulle tillfråga Gotlands Allehanda, Hantverksföreningen och Föreningen Gnistan om de ville vara med om kostnaderna, som beräknades till 1 000 kronor.

I övrigt noteras att föreningens vaktmästare säger upp sin anställning men återtar densamma efter genomförd löneförhandling. Kronan hyrde lokalerna för inmönstring av värnpliktiga.

1953 undanbad sig ordföranden Gustav Arvidsson återval och i hans ställe valdes Albert Andersson till ordförande. Arvidsson kvarstod som rådgivande ledamot, även Henry Engström hade undanbett sig återval och i hans ställe valdes Ture Andersson. I övrigt återval.

Barnfesten gick av stapeln som vanligt. Trollkarlen Fred Arturo (Fred Henningsson) underhöll på ett förtjänstfullt sätt till barnens stora glädje. Mångåriga styrelseledamoten John Johansson avled och efterträddes i styrelsen av Axel Rothstein. En stämmingsfull parentation hölls över den avlidne med musik av fru Signe Ekström, Nils Fredriksson och Verner Arvidsson. Ordföranden nämnde den avlidnes stora arbetsinsatser och alltid glada och gemytliga sinnelag som spred glädje bland sina medmänniskor.

Fred Henningsson hyrde lägenhet av föreningen, hustrun Ann-Marie bor ännu kvar.

Det hände på 1940-talet

Gotlands radio har premiär. Visby airport invigs.

Passagerarfärjan "Hansa" förliser, nära 100 personer omkommer.

Flyktinginvasion till Gotland.

Stataresystemet avskaffas. Tage Erlander blir statsminister

Andra världskriget utkämpas.

Tyskland delas, med "kalla kriget" som följd.

FN, Förenta Nationerna bildas, liksom staten Israel.

Både Island, Indien och Pakistan blir självständiga stater.

Tetra Pak, mikrovågsugnen och LP-skivan uppträffas.

OS-guld i London till bl.a. fotbollslaget och Gert Fredriksson, Gunder Hägg dominerar medeldistans.

Gre-No-Li bli proffs i Milan.

Beatlarna, Pelé, Bruce Springsteen, Muhammed Ali, Kung Carl XVI Gustaf, föds.

Trådspelare, även kallad magnefon, var en föregångare till rullbandspelaren. Istället för ett magnetiserbart band hade den en hårsträtunn ståltråd som bärare av den magnetiska informationen. Principen uppträffades 1898 av Waldemar Poulsen.

I Sverige tillverkade Luxor i Motala en trådspelare som marknadsfördes under varumärket magnefon.

Det ledde till att termerna magnefon och trådspelare i vardagligt tal kan uppträffas som synonymer.

Ordet magnefon är ett teleskopord av magnetisk och fonograf.

Trådspelaren och magnefonen hade en kort blomstringstid på 1940-talet, men blev en antikvitét när bandspelartekniken slog igenom.

Källa: Wikipedia

*Axel Danielsons minnessten på Östra kyrkogården i Visby med inskriptionen
"Vänner reste stenen", 1953*

En minnessten, bestod av Visby Arbetareförening, Gotlands Allehanda och föreningen Gnistan, över den gamle hedersordföranden Axel Danielson avtäcktes under deltagande av ett stort antal medlemmar vid hans grav, en krans nedlades vid griften.

Föreningen fyllde 80 år men inga speciella arrangemang gick av stapeln.

Man beslutade att föreningsmärke alltid skulle bäras på mötena. Om ej så skedde skulle medlem böta eller också fick medlem hyra ett märke för kvällen av kassören.

Årsredogörelser översändes till Gefle, Westersås, Norrköping, Stockholm, Åmål, Örebro och Arboga. Frågan om anslutning till ett Nordens Samarbetande Arbetareföreningar avböjdes av föreningen. Föreläsningsverksamheten rapporterade att man haft en av sina bästa säsonger med ett genomsnitt av 132 besökare per tillställning.

Föreningens enda kvinnliga ledamot, fru Gistedt, fyllde 80 år och uppvaktades med blommor.

Man diskuterade åter försäljning av stora fastigheten, men utan resultat.

Vid styrelseval 1954 inträdde Martin Englund i Nils Möllers ställe. Möller hade undanbett sig återval. Nu var det ganska vanligt med programunderhållning på mötena. Vaktmästareparet Pettersson, som varit i tjänst i 25 år, uppvaktades med blomsterkorg, och ordföranden överlämnade även en subskriberad gåva och uttryckte sitt erkännande för det sätt de alltid skött sina åligganden till föreningens bästa.

Vid styrelseval 1955 avsåg sig Gustav Arvidsson sin plats i styrelsen på grund av sviktande hälsa. Han utnämndes till hedersordförande och i hans ställe inträdde Georg Leibertz. Hedersordföranden Arvidsson fick inte glädjas åt sin utnämning någon längre tid. Hans livsgärning

var ändad, och han avled strax därefter. En högtidlig parentation hölls över den avlidne hedersordföranden.

En intressant demonstration av det nya mejeriet fick medlemmar med damer vara med om under mejerist Sandbergs ledning, medlem i föreningen. Man bjöds på smörgås, ost och mjölk. Frågan om förslag att lägga om hjälpfondens verksamhet till mera försäkringstekniska linjer dryftades. Intresset var mycket livligt och man uttalade sig för att söka teckna en kollektiv försäkring för föreningen, men efter förfrågan hos Försäkringsbolaget Förenade Liv visade det sig inte vara möjligt att teckna en sådan gruppförsäkring för denna typ av förening. Frågan skulle dock utredas vidare.

1956 omvaldes styrelsen i sin helhet. Två av föreningens äldsta medlemmar avled. Det var ordföranden Albert Andersson, som varit medlem i 40 år och de senaste 30 åren som styrelseledamot, samt skraddaremästare C R Östergren som tillhört föreningen sedan 1899. Minnesstund hölls över de bortgångna.

Underhandlingarna om försäkringsfrågan hade efter segslitna förhandlingar lämnat resultat. Gruppförsäkring hade tecknats med försäkringsbolaget Folket Samarbete. Detta hade lyckats tack vare att föreningen hade haft understödsförening i så många år. Frågan hade varit uppe för beslut vid Kungl. Maj:t och blivit bifallen av orsak som nyss nämnts. En fast premie på 25 kr året skulle betalas och en ersättning på 300 kronor skulle utgå vid dödsfall, en förmånlig över-

enskommelse för föreningen.

1957 valdes Ture Andersson till ny ordförande efter Albert Andersson, och som ny i styrelsen invaldes Helmut Jacobsson, i övrigt omval.

Nya golv inlades i föreningslokalerna, varefter en lyckad familjefest avhölls. Som ny hyresgäst i stora fastighetens mellanvåning tillträdde tandläkare Bengt Sjöstrand. Han hyrde båda lägenheterna för att använda den ena till praktik.

Bland programinslag på mötena kan nämnas att Birger Persson och Inge Claesson visade hur man binder en pampig blomsterkorg. Ture Andersson och Herman Wahlberg återkom ofta och berättade historier. Allt uppskattades livligt.

Nya stolar och bord hade inköpts till föreningslokalerna. Man beslutade bygga fem garage och sopbod på fastighetens tomt.

I Martin Englunds ställe, som avrest till fastlandet, invaldes H E Hjorter 1958, i övrigt omval.

Försäkringsfrågan hade nu omarbetats så att en fast avgift betalades av medlemmarna och så utbetalades ersättningen efter avräkning varje år, allt efter åldersfördelning. För året var ersättningsbeloppet 1 010 kronor, och det hade ökat med 15 % tack vare åldersförskjutning.

1959 omvaldes styrelsen i sin helhet. Det nybyggda garaget stod färdigt och hade försäkrats till 20 000 kronor. Hyran utgjorde 32 kronor per garage, fastställt av hyresnämnden. Även stora fastighetens försäkringssumma hade höjts till 400 000 kronor.

Vaktmästareparet Sahlsten sade upp sin plats och sysslan övertogs av föreningens kassör Gus-

Det hände på 1950-talet

Tivolihuset, Arbetareföreningens första hus i Almedalen, rivs.

Första bilfärjan till Gotland, Christoffer Polhem.

Stor skogsbrand i Gothem, i Visby brinner DBW:s paviljong ner.

Total solförmörkelse på Gotland. Gotlands 92 socknar bildar 14 storkommuner.

TV-premiär på Gotland. Catalinan, svenskt spionplan skjuts ner av Sovjet.

Kreditkortet ser dagens ljus, Diners Club. Videobandspelaren börjar produceras.

Koreakriget utkämpas, Vietnamkriget börjar, revolt i Ungern.

Brasilien besegrar Sverige med 5-2 och blir världsmästare i fotbolls-VM i Sverige.

tav Dahlström, som nu skötte uthyrning och städning av lokalerna för 200 kronor per månad. Sedvanlig gåssupé avåts, till allas förnöjelse och belåtenhet.

Bland programinslagen kan nämnas intressanta föredrag av Ture Andersson, som talade om hur Europarådet arbetade, och Nils Nilsson som visade bilder och föreläste om en resa i Ryssland som han gjort, båda programmen mycket uppskattade. Under året hade fem nya medlemmar intagits och sju hade avlidit.

Man diskuterade att ha ett sammanträde i veckan, men frågan avskrevs. Bidrag lämnades till radions insamling "Morokulien".

1960. Omval av styrelsen. Man hade TV i lokalen för att medlemmarna skulle ha tillfälle att se aktuella program efter mötena, och på så sätt slippa att välja mellan föreningslivet och TV-soffan. TV i hemmet var också ganska ovanligt ännu vid den här tiden.

Liljeborgs möbler hyrde teaterscenen till möbellager. Lösgolv och gamla bänkar såldes, då det numera inte var aktuellt med någon teaterverksamhet, sedan nya föreningshuset Borgen stod färdigt.

Gruppförsäkringen var nu 1 170 kronor men bara 300 kronor för medlemmar över 75 år.

1961 omvaldes styrelsen. Ekonomin var dålig varför man måste ta en accept på 4 000 kronor för att klara utgifterna. Största orsaken var att lokalen varit dåligt uthyrd, varför försök skulle göras att aktualisera uthyrningen. Uthyrningsfrågan löstes på ett lyckligt sätt. Det på Gotland nystartade företaget LM Ericsson hyrde lokalerna för 2 500 kronor exklusive bränsle och lyse, med tillträde den 15 mars. Föreningen avhöll sitt sammanträde i Föreningshuset Borgen, som lämnat ett hyrespris på 25 kronor gången, samt sju och femtio för supé.

Inventarierna i lokalerna hade sålts till Västerhejde bygdegård för 2 500 kronor. Pianot utlånades till Borgen tills vidare, och biblioteket överlämnades till Stadsbiblioteket. Försäkringen hade nu sjunkit till 940 kronor.

Då Borgens lokaler ej ansågs som lämpliga för sammanträden, hyrdes i stället Visby Hantverksförenings lokaler på N:a Kyrkogatan för 45 kronor per kväll. Styrelsen höll sina sammanträden i Tre Svärds lokal (Håkansson) på Österväg.

Vid styrelsevalet 1962 valdes Birger Nilsson i

stället för Georg Leibertz som hade avlidit.

På TV är nu "Tiotusenkronorsfrågan" aktuell varför medlemmar som programinslag såg på detta program varje möte. Man bytte som vanligt årsredogörelser med föreningarna på fastlandet.

Föreningens enda kvinnliga medlem, fru Emeli Gistedt, som under många år varit föreningens

"Tiotusenkronorsfrågan", SVT.

matmamma och allt i allo, samt en drivande kraft under sin tid i teateramatörerna, avled. Hennes insatser och arbete för vår förening kan ej i ord beskrivas, sade ordföranden. Hon följdes till sitt sista vilorum av många medlemmar.

En annan av de allra äldsta medlemmarna, redaktör Gustav Svedman, lämnade också det jordiska. Han hade varit medlem i 54 år.

Föreningen beslutade att bjuda alla nya medlemmar på supé när de ingick i föreningen. Ny tvättmaskin inköptes till hyreshuset för 1888 kronor. Gruppförsäkringen var nu 920 kronor.

1963. Omval av styrelsen. Sv. Riksbyggen inkom med förfrågan om att få inköpa en del av föreningens fastighet; den del som föreningslokaler är belägna på. Man ställde sig intresserade för saken om det gick att ordna med styckning av tomten och man skulle i så fall begära ett pris av 175 000 kronor.

Gösta Storm, som varit föreningens sekreterare under många år, avled, medlem sedan 1912. Gösta var redaktör för den första Minnesskriften 1923. Hans stora arbetsinsatser under aktiva år påtalades av ordföranden. Frid över hans minne.

1964 omvaldes styrelsen. Man beslutade att ett arvode skulle utgå med 500 kronor till kassören. Grupp försäkringen var nu nere i 890 kronor på grund av att åldersfördelningen blev äldre och äldre. Uppmaning att söka få in yngre medlemmar. På grund av ekonomin beslutades att ej i fortsättningen bjuda nyintagna på supén.

Till ny ordförande 1965 valdes Fritz Carlsson efter Ture Andersson som undanbett sig återval. Ny i styrelsen valdes Eric Jolby, i övrigt omval. Meddelades från Sveriges Arbetareföreningarnas samarbetskommitté, som hållit sammanträde i Linköping, att varken Arboga, Karlskrona, Malmö, Mariefred, Söderköping eller Visby deltagit i mötet.

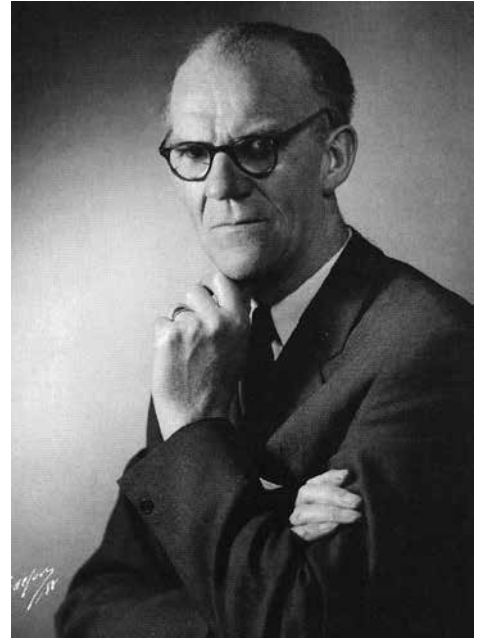
Man försökte sig på fredagsmöten på förslag av Eric Jolby, men det föll inte väl ut så man återgick till lördagskvällar. Eric Jolby tog upp frågan om att inreda flygelbyggnaden på gården till egna lokaler, eftersom man fortfarande fick hålla möten i Hantverksföreningens lokaler.

1966 blir Birger Nilsson sekreterare, i övrigt omval. Föreningens gamla matmamma Emmy Pettersson avled. Föreningen nedlade en krans vid griften.

Då nu den gamla vaktmästarebostaden blivit ledig för uthyrning antogs en ny hyresgäst, Harry Loréhn, och lägenheten genomgick en helrenovering. Den gamla föreningslokalen som blivit ledig efter LM Ericsson, uthyrdes nu till möbelhandlare Liljeborg under en period av fem år, för 5 000 kronor året. Fastigheten renoverades utvändigt. Åter dyker det upp aktuellt program i TV och medlemmarna brukade se på "Hylands Hörna" vid mötena.

1967 omvaldes styrelsen. Man höll mötena i Hantverksföreningens lokaler till att börja med. Men då dessa lokaler såldes fick man flytta över sina sammanträden till Restaurang Hansegården. Försäkringen hade nu sjunkit till 720 kronor. Man beslutade bygga om gamla flygelbyggnaden till föreningslokaler. Anbud infordrades på arbetet, och byggnadsfirma Jan Yttergren antogs som entreprenör. För värme & sanitet antogs Byggnadsproduktion, och för det elektriska Melcher Törnqvist El-byrå.

Erik Jolby efterträdde 1968 H E Hjorter på vice ordförandeposten. Hjorter hade undanbett sig

Melcher Törnqvist

Här, i Arbetareföreningens lokal på S:t Michaelsgränd i Visby startades LM Ericsson sin Gotlands-etablering. Tillverkningen var spridd på flera platser i Visby och även på landsbygden - i Gammelgarn.

återval. Som ny ledamot invaldes fanjunkare David Söderström och som ny revisor valdes Gösta Hjorter, (son till H E Hjorter).

Den 15 juni 1968 var en stor dag i föreningens historia. Man höll då möte för första gången i de nya lokalerna, vilka nu stod färdiga. Eric Jolby, som varit den drivande kraften när det gällt att få dessa lokaler till stånd, avtackades på det varmaste för sina arbetsinsatser.

Föreningens hedersordförande Ture Andersson avled under året, och följdes till graven av ett stort uppbåd medlemmar. En krans nedlades vid hans bår.

Den 16 november avhöll man den officiella invigningen av lokalerna i form av gåssupé, där även damerna var inbjudna. Ett trevligt program framfördes. Ordförandens måg och dotter Leif och Lisbeth Axelsson underhöll med sång till gitarr; flera tal hölls, efteråt dansade man och det hela avslöts med ett leve för den 95-åriga föreningen, som nu åter kunde hålla sina sammanträden i egna lokaler.

Föreläsningstansten förde en tynande tillvaro med få besökare på tillställningarna.

1969 blev styrelsen helt omvald. Försök gjordes att hålla möten redan kl 18.00, men det utföll

inte bra så man återgick till tiden 19.15. Insamling gjordes till "Röda Fjädern" för cancerforskning som inbragte 200 kronor.

Fem medlemmar hade avlidit under året, däribland vår gamle kassör, Gustav Dahlström, som innehaft sysslan i 25 år, och dessutom varit vicevärd för våra fastigheter. Även tidigare styrelseledamoten Daniel Söderström lämnade det jordiska detta år. Kransar hade nedlagts vid deras bårar.

Byggnadsarbetareförbundets Visbyavdelning skänkte 500 kronor till utsmyckning av lokalerna. För detta inköptes två tavlor av Wille Waldener. Medlemmen Erik Falk, som stått för förslaget i Byggnadsarbetareförbundet om anslaget till föreningen, tackades varmt för sitt initiativ.

En extra uttaxering gjordes på tio kronor per medlem för att stärka föreningens ekonomi. Ett inteckningslån hade tagits i DBV:s Bank på 109 000 kronor och hela summan var 243 000 kronor. Tillgångar och skulder balanserade på 319 000 kronor och egna kapitalet var 39 110 kronor. Föreningens likviditet var något ansträngd. Sju nya medlemmar hade intagits i föreningen.

Vid styrelseval 1970 invaldes Åke Edvardsson och Harry Loréhn, efter avlidna ledamöterna

Wille Waldener "Högklint"

Styrelsen sammanträder för första gången i de nya lokalerna, 1968

Det hände på 1960-talet

LM Ericsson startar i Visby i Arbetareföreningens lokaler, får sedan tomt gratis av Visby Stad.

Varuhuset Domus öppnar. Lummelundagrottorna utforskas.

Pippi Långstrump spelas in vid P18, Villa Villerkulla flyttas sedan till Kneippbyn.

"Gotländsk sommarnatt" utses till Århundredets schlager.

Palme talar från ett lastbilsflak i Almedalen, början på "Almedalsveckan".

Gagarin förste man i rymden. Laser forskas fram, liksom p-piller.

Berlinmuren byggs, Kubakrisen hotar världsfreden.

John och Bob Kennedy mördas, liksom Martin Luther King.

Högertrafik i Sverige, Vasa bärgas och Radio Nord tvingar fram Melodiradion.

Apollo, med besättning, landar på månen.

Gösta Fåglum vinner Tour de France.

Sixten Jernberg, Assar Rönnlund, Johnny Nilsson, Toini Gustafsson, Jonny Höglin tar OS-guld.

Maradona, Gretzky och Obama föds, Hammarskjöld, Churchill och Eisenhower avlider.

Gustav Dahlström och Daniel Söderström. H J Hjorter, gammal styrelseledamot, avled under året, så även föreningens äldsta medlem Sven Engström. Alla hade nedlagt ett betydande arbete inom föreningen och deras gärningar skulle länge minnas i föreningen. Även detta år hade man gåssupé, med damer, ett uppskattat inslag.

1971. Omval av styrelsen. Erik Jolby förde åter tanken om fredagsmöten på tal och denna gång blev det resultat. I fortsättningen höll föreningen sina möten den tredje fredagen i månaden kl 19.15.

Man efterlyste program på mötena och styrelsen fick i uppdrag att ordna sådana. Mötena var ganska talrikt besökta.

Willy Pettersson föreslog att man skulle försöka få försäkringsbeloppet höjt i grupplivet och resultatet blev att från 420 höjdes bidraget till 900 kronor, men även avgiften höjdes från nuvarande 15 till 30 kronor per år. Bidraget lika för alla åldrar.

Föreningen erhöll en donation på 1 000 kronor från en avlidne medlem, trädgårdsmästare Arvid Öberg, Endreväg.

Henry Engström, en av föreningens äldsta medlemmar, fyllde 80 år, och uppvaktades av föreningen. Tre medlemmar, Helmut Jacobsson, Harry Loréhn och Sture Johansson, hade nedlagt ett stort arbete då de anlagt en trevlig plantering utanför föreningslokalen, för vilket de avtackades. Föreningens sekreterare under mer än 20 år, Gösta Storm, medlem sedan 1909, avled och föreningsmedlemmarna följde honom på hans sista färd, och nedlade en krans vid hans bår.

Åke Edvardsson skänkte ett konstverk att hängas i föreningslokalen och medverkade dessutom med ett trevligt program bestående av en bandupptagning av "När-revyn". Båda sakerna livligt uppskattade.

Styrelsen omvaldes 1972 i sin helhet. Medlem Adolf Berggren överlämnade en tavla att hängas i föreningslokalen, målade av hans egen son. Även han avtackades för sin gåva.

Fritz Carlsson, som gjort en resa i England, kåserade däröver och visade bilder därifrån. Under året avled tio medlemmar och två nya intogs i föreningen. Medlemsantalet var vid årsskiftet 173, varav 52 betalande och 121 ständiga medlemmar.

1973. Styrelsen omvaldes. Etthundra år hade

nu gått sedan föreningen bildats, den 28 maj 1873, och ordföranden höll en kort resumé över föreningens 100-åriga historia. Några större festligheter kom ej till stånd, men man arrangerade en gåsmiddag med musikunderhållning av en trio, ett uppskattat inslag trots allt.

Föreningen hade två spelmän bland medlemmarna, Gillis Jonasson och Henry Engström, och de turades om att förnöja mötena med lek på pianot och med trevliga melodier, vilket uppskattades mycket.

Eric Jolby kåserade över en resa på Island och visade bilder från denna. Föreningens äldsta medlem, ännu aktive John Palmgren, hyllades vid sin 85-årsdag.

1974 omvaldes hela styrelsen. På förslag av Willy Pettersson beslöt föreningen att bjuda nyintagna medlemmar på supén vid intagningen. Samme förslagsställare framkom med förslag att man skulle leta fram föreningens alla sparade handlingar för överlämnande till Landsarkivet, men dessförinnan uppgöra en historik över föreningens 100-åriga verksamhet. Willy blev själv utsedd som bäst lämpad att utföra detta uppdrag och söka få fram så mycket dokumentärt som möjligt för arkivering. Man gjorde, på ceremonimästare A Rothstens förslag, en frivillig insamling varje möte till att användas för föreningens fromma.

Waldemar Falck, som ofta förekom med program om gamla Visby, visade åter ett uppskattat sådant med historiska data.

Willy, som höll på med föreningens gamla handlingar, omtalade att han hittat en gammal notis om ett tillbygge av föreningens fastighet, vilket skulle utgöra den köksutbyggnad som innefattades i H Loréhns befintliga lägenhet. Hela tillbyggnaden skulle ha gått på 287 kronor och utförts 1894. Säkert prisvärt vid den tiden.

1975. Kassör Birger Nilsson hade efter många års tjänst undanbett sig återval och avtackades för ett väl utfört arbete i föreningens tjänst. Till hans efterträdare valdes Willy Pettersson. I övrigt blev det omval över hela linjen.

Vid den sedvanliga julmiddagen avtackades föreningens matmamma, Aina Gottberg, och en penninggåva överlämnades som tack för det alltid lika trevliga sätt hon tillhandahöll mötesdeltagarna supéerna.

Grupplivet hade sjunkit till 710 kronor på grund

av tilltagande medelålder. Tor Nilsson skänkte ett schackspel att användas av medlemmarna vid klubbafnarna. Tor avtackades med livliga applåder för sin gåva.

Den gamla föreningslokalen, som förhyrts av Liljeborgs Möbler till magasin, hade blivit ledig då Liljeborg byggt nytt varuhus. Jehovas Vittnen inkom med förfrågan om att få hyra lokalerna för samma pris som Liljeborg, 15 000 kronor per år, och ville i så fall bygga om lokalerna till kyrka för sin verksamhet. De erbjöd sig att i så fall bekosta detta helt, med villkor om ett kontrakt på fem år till att börja med. De iklädde sig även att stå för alla kostnader för såväl uppvärmning, ström och andra kostnader. Kontraktet kunde knappast bli fördelaktigare för föreningen då man stod i bekymmer vad man skulle göra med de gamla lokalerna. Det var tal om att riva dessa, varför kontraktet givetvis skrevs omgå-

ende.

Bland gamla handlingar hittade man en gammal bankbok, som med räntornas hjälp under de många åren, kommit upp till en inestående summa av lite över 100 kronor. Boken hade hittats i ett bankfack efter en före detta kassör i föreningen, efter hans frånfälle.

Man beslutade att medlem som ej hade märke vid mötena skulle åläggas att hyra ett sådant till ett pris av en (1) krona. Då gåssupén ansågs för dyr nöjde man sig detta år med sedvanlig supé, utökad med svartsoppa.

1976 omvaldes styrelsen. De gamla lokalerna stod nu färdiga, ombyggda till kyrkolokaler, och fick anses som en av Visbys förnämsta lokaliteter. Styrelsen var inbjuden till en pampig invigning av de nya lokalerna, som såväl uthyrare som hyresgästen ansåg sig väldigt belåtna med. En av föreningens gamla spelmän, Gillis Jonasson,

Konstverk av Harald Berggren, donerad av Åke Edvardsson

som glatt bröderna under så många år med sina glada toner på pianot, hade fått sluta sina dagar och lämnade ett väldigt stort tomrum efter sig. Hans minne skall länge leva vidare.

Medlemsantalet var vid årsskiftet 157 stycken varav 109 var ständiga medlemmar, 48 betalande, nio medlemmar hade avlidit under året och tre nya hade introducerats. Grupplivet var nu 690 kronor.

Waldemar Falck visade ett uppskattat program från sina utgrävningar i det "Gamla Visby".

Willy Pettersson kåserade över gamla gatunamn i Visby och hur de förändrats under årens lopp. Mycket intressant anförande.

Ove Hagvall informerade om de nya pensionsförmånerna som trädde i kraft den 1 juli 1976. Ett trevligt, kunnigt och lättfattligt anförande som uppskattades. Man installerade ny värmepanna och automatik i fastigheten och en del andra reparationer till ett pris av omkring 40 000 kronor.

1977. Styrelsen omvaldes i sin helhet. Man beslutade om en stående annonsering om mötestider för att nedbringa kostnaderna. Vad gällde

supépriserna skulle i fortsättningen de som blivit pensionärer vid 67 år även i fortsättningen betala halva priset, men de som efter nya reglerna blev pensionärer vid 65, fick betala 2/3 av priset. Lennart Eklund imiterade kända personligheter och berättade roliga historier, en fin artist, som livligt applåderades.

Föreningens äldste medlem, John Palmgren avled. Ove Hagvall tog upp en diskussion om det var tillåtet att föreslå en kvinna till medlem i föreningen. Enligt stadgarna finns inget som talar mot detta, men detta har enligt kassören endast förekommit två gånger i föreningens historia och båda gångerna av mycket separata skäl. Efter en livlig diskussion efter dessa klarlägganden uttalade sig föreningen för att i dagens läge var det inte aktuellt med damer i föreningen, men kanske kunde det tänkas i framtiden. På fastlandet förekommer det ju damklubbar i brödraföreningarna.

Vid förrättat styrelseval 1978 invaldes målarmästare Ingemar Davidson som ny ledamot efter den avlidne sekreteraren Viktor Cederlund. Som ny sekreterare utsågs Åke Edvardsson. Till

Sekreteraren Åke Edvardsson läser upp protokoll från föregående sammanträde och ordförande Fritz Carlsson och kassör Willy Pettersson lyssnar om det kan justeras i befintligt skick.

Föreningsmöte 1978

Träff i Visby Arbetareförening anno 1978. I bakgrunden är kortspelet i full gång, i förgrunden syns några av dagens styrelseledamöter. Från vänster ordföranden Fritz Carlsson, kassör Willy Pettersson, vice kassör Helmath Jakobsson, ceremonimästare Axel Rothstein och vice sekreterare Harry Lohrén. Foto: Bengt Zettergren.

revisor efter Ivar Magnusson, vilken innehaft denna syssla under många år, valdes Jan-Eric Granvald. Magnusson avtackades för sina arbetsinsatser.

Man beslutade att i stället för att nedlägga krans vid avlidna medlemmars bår, insätta en summa på något välgörenhetskonto, i enlighet med de anhörigas önskemål.

Föreningslokalerna hade målats om och snygats upp av medlemmarna Ingemar Davidson och Willy Pettersson. Även möblerna hade klätts om, och nu hade man tidsenliga och moderna lokaliteter.

Kassören meddelade att tack vare installationen av den nya värmeanläggningen hade värmekostnaden nedbringats med tio %, trots att vintern varit så hård, och kunde vi för första gången återbetala en del av bränsletillägget åt våra hyresgäster, vilket uppskattades. Ove Hagvall tog upp frågan om föreningslöftet, om detta fortfarande var aktuellt eller eventuellt behövde formuleras om, efter mera tidsenliga former. Efter att många medlemmar yttrat sig var man överens om att den formulering som skrevs 1873

var så fin, rätt och riktig att denna målsättning var lika aktuell i dag som för 105 år sedan, men man skulle dock kontakta övriga föreningar om vad de gjort i saken.

Vid ett senare möte lämnade Willy Pettersson en rapport från en del andra brödraföreningar på fastlandet, samtidigt som han lämnade en kort historik över hur Arbetareföreningarna en gång i tiden bildades, och att det fortfarande finns rätt många kvar som är mogna för ett samarbete med vår förening. Historiken började 1840 och många intressanta fakta och bevis för vad dessa föreningar betytt för de grupper i samhället som inte genom börd och rikedom kunnat åtnjuta kultur och bildning. Han lovade återkomma i frågan längre fram.

1979. Hela styrelsen omvaldes. Kassör Willy Pettersson hade i samråd med redaktör Ola Sollerman på Gotlands Tidningar haft en tvåsidig artikel i dess julnummer behandlande Arbetareföreningens hundraåriga historia, med bilder och anteckningar från föreningens alla verksamhetsgrenar.

4 JUL-EXTRA Fredagen den 22 december 1978

VISBY ARBETAREFÖRENING

– Att låta de manuella arbetarna komma i förädlade beröring med varandra och med bildande personer ur andra samhällsklasser!
Så lød en av grundtankarna bakom det som till slut skulle bli arbetareföreningar runt om i Sverige. Det började redan vid mitten av 1840-talet då den första så kallade Bildningscirkeln började – starten för den frivilliga folkundervisningen i landet. Men det visade sig snart att den vanlige arbetaren stängdes ute – det blev vanligt att inte ta emot medlemmar som stod under hantverkarens rang.

Som en protest mot det bildades arbetareföreningarna, den första i Stockholm 1850. De blev oerhört populära och 1895 fanns 140 föreningar runt om i landet. Ett 15-tal av dem finns kvar än idag, däribland Visbyföreningen från 1873. Totalt är 3 000 medlemmar anslutna, de flesta i Norrköping, Arboga, Örebro, Vänersborg, Gävle, och Stockholm. På några håll heter föreningarna numera Forum och verksamheten är ofta väldigt omfattande med biograf, teater, sångföreningar, föreläsningar och liknande.

Kortspel både nöje och tvist

Av OLA SOLLERMAN

Nog minns ni gamla Arbis i Visby? Kanske var ni där och dansade och slog klackarna i taket någon gång. Kanske såg ni teater eller revy eller lysnade på någon av de otaliga föreläsningar som hölls där.

Arbis – det var Visby Arbetareförenings lokaler i hörnet av Mikaeligränd och Kinbergs plats. Eller rättare sagt: är. För lokalerna står där än och Arbetareföreningen lever faktiskt fortfarande och håller sina regelbundna möten.

Fast verksamheten är inte längre vad den varit. Och lokalerna, där man förr hade så mycket roligt, har byggts om till kyrksal. Eller Rikets Sal som Jehovas Vittnen kallar den.

Säkert väcker namnet Arbis glada minnen hos många gotlänningar. Både lokalen och föreningen har gamla anor. Arbis byggdes 1895, sjätte Arbetareföreningen startade redan 1873.

Men då talade man mindre om nöjen utan mera och stackars arbetare som behövde bildning och upplysning. Man talade vackert om, att starta en förening

Tidningsartikel Gotlands Tidningar julnummer 1978, Ola Sollerman.

Ett verkligt förnämligt dokumentärt referat att bevaras och arkiveras till eftervärlden. Referatet uppskattades av såväl medlemmar som Landsarkivet, som hade tillställt författarna en tacksamhetsskrivelse för deras kulturgärning. Så hade även föreningar på fastlandet, som fått sig tidning tillsänd, svarat och tackat och gratulerat såväl föreningen som Willy, för den trevliga presentationen av föreningen.

Då under senare tid så många nya medlemmar ingått i föreningen, upptogs frågan av Eric Jolby om ett tillfälligt stopp för intagningar av flera medlemmar. Det fanns risk att lokalen inte räckte till och därtill bör medlemmarna få tid att bekanta sig med varandra. Detta hade varit svårt under den senaste tiden efter dessa massintagningar. Man beslöt i enlighet med Jolbys förslag att göra ett tillfälligt stopp av intagningar. En ny publikation i Gotlandiasamlingen var under utgivning, betitlad "Stadens Sällskap", en utgåva om Gotländsk förenings- och kulturliv, och då föreningen här hade sin givna plats, var en fotograf och redaktör på plats för att samla stoff och ta bilder ur föreningsarbetet.

Kassören meddelade att de till åldern och medlemskap äldsta tre medlemmarna voro disponent E Stenbom 91 år, S Hesselsten 89 år, båda medlemmar i över 70 år, samt Henry Engström 88 år, och medlem över 50 år. På kassörens förslag lät föreningen framställa en egen Telegramblankett som skulle användas vid uppvaktningar. Föreningen lade nu ned sin gamla "Föreläsninganstalt" då denna art av verksamhet numera övertagits av andra specialorganisationer och sålunda ej längre hade någon mission att fylla. Handlingarna skulle arkiveras och de likvida medlen överföras till en särskild fond i föreningens verksamhetsberättelse, att användas till program och föredrag i föreningsarbetet.

Kassören, som tagit kontakt med flera broderföreningar på fastlandet, kunde framföra hälsningar från Norrköping, Stockholm, Örebro, Westerås och Gefle. Samtliga hade god ekonomi och livlig verksamhet, och så även damklubbar. Man gjorde i ordning gården, som grusades, bilplatserna ställdes i ordning och skyltades. Så sattes även en namnskytt upp på föreningslokalen. Gotlands Konsumtionsföreningar på Gotland fyllde 50 år, och då föreningen betydde mycket vid starten att denna organisation verkligen kom

till stånd, hade Willy Pettersson känt sig manad att författa en artikel i Gotlands Allehanda om detta jubileum, och han uppmanade medlemmarna att uppmärksamma detta referat, då mycket handlade om Arbetareföreningen.

Evert Godman från Färö, som under två år deltagit i SIDA:s stora uppbyggnadsprogram i Bai-Bang i Vietnam, visade bilder och kåserade över detta arbete. Ett livligt frågande kunde besvaras av Godman, ett uppskattat programinslag.

Waldemar Falck tog medlemmarna med på en färd i Visby hamn genom sina gamla bilder. Färden började med Visbys stormaktstid för 1000 år sedan fram till våra dagar. Man fick höra om båtar, allt från "Snäckan" fram till vår tids moderna färjor. Ett intressant program, byggt på imponerande kunskaper genom arkivarbete, antikvariskt arbete och hörsägnar. Falck avtackades med långa applåddåskor.

Kassör Willy Pettersson, som gjort ett program i Gotlands Radio över "Mina 25 år som kassör och programvärd på festplatsen Murgrönan" spelade upp en inspelning från detta tillfälle. Ett trevligt program, med njutbara gamla musikstycken, som alla trogna Murgrönebesökare mindes.

Frågan om en eventuell försäljning av fastigheterna togs upp av kassören då det administrativa arbetet var såväl dyrt som betungande, ansåg han att detta kanske vore ett lyckligt beslut. Styrelsen ansåg att det var kanske något att tänka på och då det redan fanns ett avstyckningsbeslut på fastigheten, kunde man tänka sig flera alternativ på en försäljning. Antingen hela eller del av fastigheten. Frågan bordlades för utredning, men vid senare diskussion avskrevs frågan för tillfället då det ansågs vara ekonomiskt fördelaktigt att behålla densamma för föreningen.

Då nu Jehovas Vittens kontrakt gått ut gjordes ett nytt sådant upp som gick ut på följande: under två år betalas en hyra på 22 000 kronor, 1982 blir hyran 30 000 kronor per år plus indexreglering varje år under en period av fem år, därefter återupptas kontraktsförhandlingar på nytt.

Reparationer utfördes på stora fastigheten. Bland annat målades alla fönster och allt plåt- och utvändigt, en del ytterväggar lagades, och en ny cirkulationspump installerades då den gamla var slut. Kostnad omkring 25 000 kronor.

1980. Styrelsen omvaldes. Gotlands Fastighets-

Det hände på 1970-talet

Gotlands Kommun bildas från 14 storkommuner.

Vindkraft börjar projekteras på södra Gotland.

Museijärnvägen vid Gotl. Hesselby i Dalhem invigs. "Sjögrenmordet" i Lummelunda

Bysarna svenska mästare i speedway.

Ölandsbron invigs. Länsbokstaven försvinner från bilarna.

Gustav VI Adolf avlider, och Carl XVI Gustav krönes till Sveriges kung

Vietnamkriget avslutas. U-båtsjakt i Kappelshamnsviken.

ABBA bildas, och vinner ESC i Brighton, Punkrocken föds.

Björn Borg vinner sin första Grand Slam i tennis, och Ingemar Stenmark sin första världsseger i slalom.

Anders Gärderud, Bernt Johansson, Ulrika Knape och Gunnar Larsson tar OS-guld.

Oljekris och lågkonjunktur i världen

Tiger Woods, Beckham, "Foppa" och Kronprinsessan Victoria föds,
de Gaulle, Elvis, Taube, Chaplin, Chrustjov, Mao Tse Tung avlider.

förening hade uppgått i Stockholms Fastighetsägareförening och Arbetareföreningen beslutade kvarstå även efter övergången tills vidare. Frågan om det tillfälliga stoppet av intagning av nya medlemmar togs upp på nytt och man var nu redo att slopa detsamma, men en uppmaning gavs till medlemmarna att de som föreslog en ny medlem skulle ställa upp för densamme under första tiden, så att han kom att trivas och komma in i gemenskapen.

Vår kvarvarande spelman, Henry Engström, som allt sedan 1919 varit en trogen medlem, avled. Han hade hyst en stor kärlek till föreningen och betytt väldigt mycket för medlemmarnas trivsel. Han var under många år ledare för manskören och hade under alla år med sin musikaliska begåvning låtit bröderna ta del av densamma, med underhållning på möten och andra tillställningar. Saknaden efter honom kom att bli stor, hans minne lever.

Föreningen hade under senare år fått fram en ny spelman i styrelseledamoten Ingemar Davidsson, som allt som oftast underhöll på sitt dragspel, till medlemmarnas förnöjelse.

Ingemar Davidsson.

Man tecknade servisavtal med Riksbyggen på värmeanläggningen på ett år i taget. Gruppliv hade nu ökat med tio % på grund av att många yngre medlemmar kommit in i föreningen och på detta sätt minskat medelåldern. Beloppet var nu 715 kronor. Årets förlust på verksamheten var omkring 4 000 kronor.

Styrelsen uppvaktade E Stenbom i anledning av hans 92-årsdag och S Hesselsten på 90-årsdagen. Båda medlemmarna hade varit med i föreningen i över 70 år.

Supépriset höjdes till 15 kronor. Hyreskontrakten sades upp och hyrorna höjdes enligt fastighetsägarföreningens rekommendation. Konsumtionsavgifterna hade ökat med 1 000 kronor och bränslet med 10 000 kronor, trots en besparing på tre kbm olja.

Föreningens ordförande Fritz Carlsson fyllde 75 år och vid uppvaktningen överlämnades föreningsmärket i guld som ett litet bevis på uppskattning för gjorda insatser till föreningens fromma. Den förut omtalade publikationen "Stadens Sällskap" presenterades av kassören och visade sig innehålla flera sidor om vår egen förening, med bilder och data. Boken utbjöds till försäljning till medlemmarna till nedsatt pris.

Tor Nilsson, som förut skänkt ett schackspel till föreningen, återkom nu och överlämnade ett vackert väggur att pryda föreningslokalen med. Han avtackades med varma applåder.

Styrelsen fick i uppdrag att se igenom gamla arkiv och söka få till stånd en minnesskrift till 110-årsjubiléet.

Under året hade sju av föreningens medlemmar avlidit, och tre nya hade tillförts föreningen. Vid företaget styrelseval 1981 omvaldes hela styrelsen och alla bibehöll sina uppdrag i den nya styrelsen. Föreningen hade under många år bidragit ekonomiskt då det gällt vissa förmåner för medlemmarnas trevnad. Man hade bjudit nyintagna medlemmar på supé, pensionärerna hade subventionerats för samma sak. Dessa förmåner hade numera kommit i ett helt annat förhållande på flera sätt. Skaran av pensionärer ökade för varje år och deras ekonomi hade numera blivit avsevärt bättre än när dessa bestämmelser infördes. Priset på supén hade stigit betydligt.

I anledning av dessa orsaker beslöt föreningen att i fortsättningen skulle ej nyintagna bjudas på supé och de medlemmar som uppnådde pen-

sionsåldern efter 1982 skulle ej i fortsättningen erhålla någon subvention. Däremot kvarstod förmånen för de gamla pensionärerna efter samma regler som förut.

Stockholms Forum (Arbetareförening) fyllde 125 år och inbjöd två av föreningens medlemmar med damer som gäster att övervara detta arrangemang. Föreningen beslutade att utse kassören Willy Pettersson med maka, och han rapporterade sålunda från festligheterna; mottagandet hade varit varmt och hjärtligt, programmet där Forums olika sektioner medverkade hade varit förnämligt och visat prov på föreningens många strängar på sin lyra och förmågor av yppersta klass. Deras lokaliteter på Nybrogatan 18 var av högklassig standard, utsmyckade med förnämliga konstverk, bland annat en Grünevaldtavla i jätteformat. Det hela hade varit en oförglömlig festkväll. Från vår förening överlämnades som gåva, bokverket "Stadens Sällskap", vari vår egen förening figurerar, samt föreningens medlemsmärke.

Så hade även Nordens Samarbetande Arbetareföreningar inbjudit Visby att medverka vid deras ombudsmöte i Örebro. Till att representera utsågs ordförande Fritz Carlsson och kassören Willy Pettersson. Av senare lämnad rapport från nämnda möte framgick att denna sammanslutning bestod av 15 ännu aktiva arbetareföreningar, varav tolv i Sverige och tre i Norge, och utöver dessa ytterligare fem föreningar som ej tillhör NSAF. Det är två i Sverige, två i Norge och en i Danmark. Samarbetsföreningen har till uppgift att verka för föreningarnas fortlevnad och genom sammankomster söka få till stånd ett samarbete föreningarna emellan, där även de senast nämnda, med bland andra Visbyföreningen, hälsas välkomna i gemenskapen.

Mötet hölls i Örebroföreningens lokaler Fredsgatan 13, och Örebro Arbetareförening stod som värdar för detta ombudsmöte. Efter att ha intagit en gemensam lunch vidtog årsmötesförhandlingarna med rapporter från de olika föreningarnas verksamheter. Intressant då man från att endast haft kännedom om den egna föreningen, nu fick vetskap om att det fanns så många ännu aktiva och i fullt arbete vardande föreningar i landet, och även i broderlandet Norge. Av rapporterna framgick att många av föreningarna var mycket livaktiga och hade damklubbar i sin

verksamhet, vilket givetvis bidrar till en trevlig sammanhållning i föreningsarbetet.

Festsupén som hölls i Örebro Hantverksförenings lokaler Köpmannagatan 1, och där de tillresta representanterna var hedersgäster, gick i den glada gemenskapens tecken. Samhörighetskänslan föreningarna emellan var det inget att ta miste på, och gotlandsrepresentanterna uttryckte en förhoppning att få ansluta till denna gemenskap av gamla ärorika föreningar, som betytt så mycket för sina medlemmar, och varit språkrör och föregångare för viktiga beslut i våra samhällen när seklet var ungt.

Föreningens mångåriga styrelsemedlem Helmuth Jacobssons tid var ute, han lämnade det jordiska. Han lämnade ett stort tomrum efter sig. Ordföranden erinrade i sin minnesruna om den avlidnes hängivna arbete för föreningens bästa. Hans minne lever. Helmuth följdes på sin sista färd av många föreningskamrater.

Av ekonomisk rapport för 1980 års verksamhet framgick att den lämnat ett överskott på 12 471 kronor.

Kassören fortsatte sitt forskningsarbete i gamla arkiv och kom att förelägga medlemmarna många intressanta händelser i föreningens mer än hundraåriga historia.

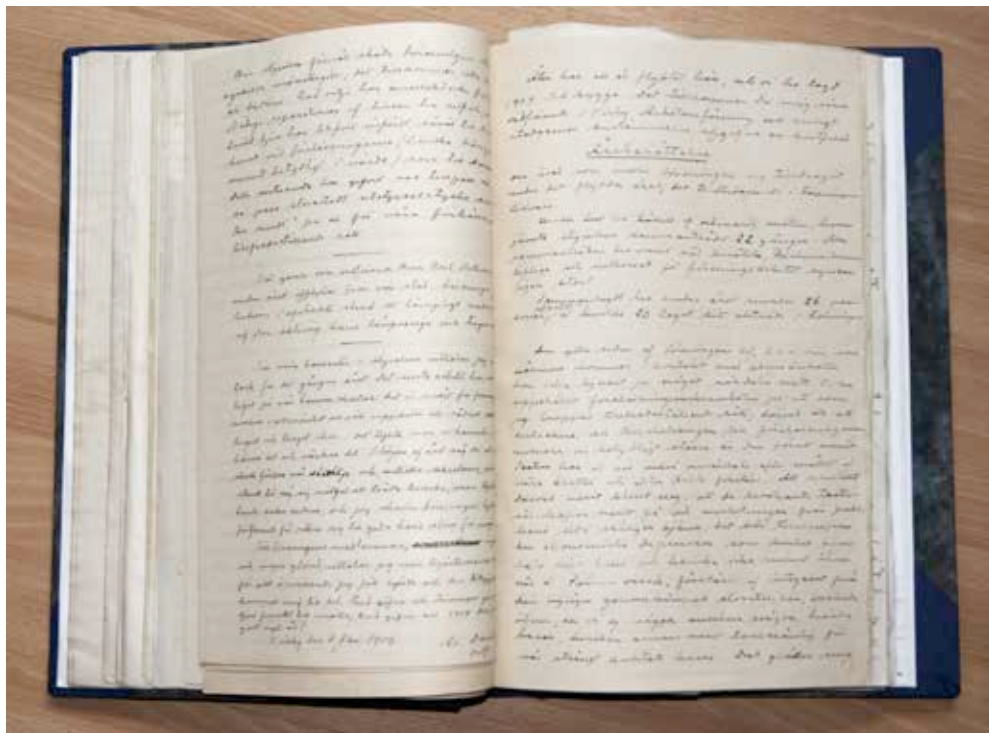
Föreningens grupplivförsäkring utgick med 710 kronor efter senaste åldersfördelningen .

En av föreningens äldsta medlemmar, Knut Andersson, uppvaktades på sin 90-årsdag. Föreningen höll sedvanligt sommaruppehåll med mötena.

Mångåriga medlemmen och styrelseledamoten, Axel Rothstein, fyllde 75 år och uppvaktades med föreningsmärket i guld för sina insatser till föreningens bästa. Han kallades även till hedersmedlem. I uppvaktningarnas skara kunde även före detta kassören och mångåriga medlemmen, Birger Nilsson, som fyllt 80 år beredas plats.

Föreningens fastighet, "Rikets Sal" som hyrdes av Jehovas Vittnen, genomgick en fullständig renovering utvändigt på bekostnad av hyresgästen. Frågan om föreningens anslutning till Nordens Samarbetande Arbetareföreningar var uppe till behandling. Trots att det ansågs betydelsefullt att tillsammans bevara dessa gamla föreningar som haft, och ännu har, så stor kulturell betydelse i samhället, beslöts att bordlägga frågan tills vidare, då föreningen behövde ytterligare tid för sitt ställningstagande.

Kassören hade lyckats sammanställa alla årsberättelser för de gångna 100 åren, och styrelsen beslöt att låta inbinda dessa.

*Årsberättelser 1873-1983,
sammanställning av Willy Pettersson och Åke Edvardsson*

Föreningsbröderna lät sig väl smaka av såväl gässupé som julbord, där styrelsemedlemmen Ingemar Davidsson flitigt underhöll på dragspelet. Till julen uppvaktades dels en del gamla och sjuka medlemmar, dels föreningens hyresgäster, samt värdparet, ordföranden med maka. Jul- och nyårshälsningar växlades med andra broderföreningar. Under året inröstades fyra nya medlemmar och tre medlemmar avled.

Vid företaget styrelseval 1982 fick de gamla ledamöterna förnyat förtroende, men då en plats stod tom efter avlidne Helmuth Jacobsson valdes Karl-Erik Pettersson att inta hans plats.

Balansräkningen för det gångna året visade på ett överskott av 24 000 kronor, men det berodde på att vissa reparationer som beslutats ej hunnit utföras under året utan får verkställas under nästkommande år.

Från en avliden medlem, Herman Wahlbergs dödsbo, hade föreningen erhållit en del gamla handlingar som med tacksamhet införlivats i föreningens arkiv.

Man diskuterade hur viktigt det var att nya medlemmar togs om hand och att den medlem som föreslog en adept under första tiden hjälpte och stödde honom så han fann intresse och samhörighetskänsla i föreningen.

Programpunkterna på mötena under året hade varit många och uppskattade och höjdpunkten var det möte till vilket en del av föreningens gamla veteraner fått en särskild inbjudan. Det blev en verklig fullträff i gammal "Arbisanda". Efter förhandlingar, där två nya medlemmar kunde introduceras, följde ett samkväm med underhållning.

En trio bestående av herrar Curt Lundgren, Stig Jacobsson och Nils Fredriksson fick bröderna att njuta i fulla drag av underbara toner och även i form av allsång och glada historier. Kassören Willy Pettersson hade sammanställt en kortare historik över föreningens 100-åriga tillvaro, vilken föredrogs och mottogs välvilligt av såväl de grånande veteranerna som föreningens yngre medlemmar. Kvällen avslöts med klubb och här-

Stig Jacobsson, Nils Fredriksson och Curt Lundgren

lig supé, vilken föreningen bjöd sina medlemmar på. En alltigenom lyckad samvaro, uppskattad av medlemmarna, avslöts med föreningens samlingsång och ett fyrfaldigt leve för gamla Årorika Arbetareföreningen.

Kassören, som under många år sysslat med och redigerat föreningens gamla handlingar, kunde nu rapportera att han var klar och lämnat in samtliga handlingar till landsarkivet i Visby för förvaring. Arkivet hade uttryckt sin glädje och uppskattning över det värdefulla materialet och framfört ett speciellt tack till kassören för hans oavlönade trägna slit med uppteckning, redigering och inte minst den intressanta sammanställningen, av det hela.

I anledning av kassörens sammanställning av föreningens handlingar, beslöt styrelsen ge kassören i uppdrag att på grundval av dessa handlingar sammanställa en festskrift till nästa års kommande 110-årsjubileum.

Örebroföreningen firade 110-årsjubileum och inbjöd till festligheter. Visbyföreningen måste tyvärr tacka nej, men sände lyckönskningstelegram och en av kassören författad prolog, vilken tydligt uppskattats, ty den föredrogs vid festligheterna och förekom även i deras programtryck som utgavs i anledning av jubileet.

Under året utfördes en del oundvikliga reparationer på fastigheten vilket åsamkade rätt stora omkostnader. Föreningens värdinna, och tillika ordförandens fru, Märta Carlsson, fyllde 70 år, och uppvaktades av föreningen på sin högtidsdag.

Grundbeloppet på gruppförsäkringen hade sjunkit till 580 kronor, och medelåldern var 63,5 år. Det var aktuellt att ta upp frågan om en eventuell ändring av avtalet med Folksam då försäkringssumman numera kunde anses som ganska blygsam.

Inträdesavgiften som under många år stått fast vid 20 kronor beslutades nu höjas till 50 kronor, vilken samtidigt skulle utgöra årsavgift för första medlemsåret. Utvecklingen i föreningen var för dagen positiv. Antalet nya medlemmar hade under det sista året ökat väsentligt och detta i sin tur verkade befrämjande på såväl gemenskap som verksamhet. Framtiden verkade ljus för Årorika Visby Arbetareförening som nu hade 152 medlemmar, den äldsta 95 år och den yngsta 22 år.

SLUTORD

till minnesskrift vid
Visby Arbetareförenings 110-årsjubileum!

Det har inte varit möjligt att nämna alla som deltagit i föreningens arbete. Icke heller kan historiken sägas vara komplett. Jag har endast snuddat vid föreningens verksamhet, men i arbetet har jag levt med föreningen, och det är med saknad jag skiljs från namn och händelser jag mött.

Jag hoppas att det som nämnts skall förmå ge en liten, om och icke fullgod, bild av Visby Arbetareförenings tillvaro under de gångna 110 åren.

Förvisso har denna förening betytt mycket för sina medlemmar, och när vi nu ser tillbaka på de flydda åren tänker vi endast på de ljusa minnena och där de eventuellt mörka sidorna skymtar, där se vi dessa genom tidens och överseendets skimmer. Men vad vi på vår förenings bemarkelsedag den 28 maj 1983 har att göra är, att skänka tacksamhetens och erkänslans tanke åt alla de nu levande, som bortgångna, som slutit upp kring föreningens fana och som i "regn som solsken" sett mindre på egen fördel än föreningens väl och bestånd.

I denna tacksamhetsgård innefatta vi då alla, ingen nämnd och ingen glömd, som fört Arbetareföreningen fram till en verkligt betydande institution. Låt detta för oss vara en drivkraft som i enighet och broderlig vänskap skall verka till befordrande av föreningens utveckling och allmänna väl.

Har denna sammanställning, som avsetts, gett dagens föreningsmedlemmar ett vidgat perspektiv på en ofta återkommande fråga "Hur uppstod Arbetareföreningen, vad ville den från början, vad hade den för syften och vad vill den i dag", kanske den uppfyllt en lucka för kännedom inom den lokala sektorn.

Till slut vill jag tro, att utan Arbetareföreningens verksamhet skulle livet här i Visby ha varit bra grått för många och det är säkert många som skulle vilja instämma i vår gamle hedersordförande Axel Danielsons ord "där har jag tillbragt de lyckligaste stunderna i mitt liv".

"Starkt liksom klippans grund" har varit temat allt från begynnelsen, må så förbli.

Willy Pettersson

Styrelsen 1976

Bakre raden: Okänd, Henry Loréhn, Erik Jolby, Åke Edvardsson

Främre raden: Axel Rothsten, Fritz Carlsson, Willy Pettersson, Birger Nilsson, Helmut Jakobsson

*Tjänstgöring på Gotland under beredskapsåren. Foto från boken *Elektricitet på Gotland**

K O N T R A K T

upprättat mellan Visby Arbetareförening och dess vaktmästare den 18 sept. 1928

-0- fr. 1 okt. 1928)

- 1) Vaktmästaren anställs till vidare med tre månaders uppsägning för båda parter
- 2) Löneförmånerna äro: fri bostad, fritt lyse (dock högst 60 kw. pr år), fri brand (dock högst 10 km. barrved pr år) samt dessutom 225:- kr. årligen kontant, att utbetalas med kr. 56:25 i kvartalet i efterskott.
- 3) Det åligger vaktmästaren:

att utan särskild ersättning hålla gata och gårdar ~~som~~ tillhörande förningen snygga och rena samt att hålla föreningens samlings-salar, soa och avklädningsrum skurade och ~~däsnade~~ - varvid skurning i allmänhet skall äga rum en gång i månaden - ävensom att under den kalla årstid på de dagar, då lokalerna användas, hålla dem väl uppvärmda. Vaktmästaren skall alltid med omsorg och noggrannhet sköta värmeledningen under iakttagande av största möjliga sparsamhet med bränslet; såpa och övriga rengöringsmedel tillhandahållas av föreningen;

att tjänstgöra som vaktmästare vid föreläsningssalen - här för torde kunna påräknas ett arvode av 75 kr. pr år;

att sköta skioptikonet mot en ersättning av 2 kr. pr gång;

att sköta garderoben vid teaterföreställningar mot 67 % av bruttoinkomsten varvid vaktmästaren skall ansvara för inlämnade effekter;

att hålla buffé vid teaterföreställningar;

att med allvar och kraft indriva års- och andra avgifter;

att göra storrengöring vår och höst med tvättning av paneler och fönster foder m.m.;

att ~~att~~ genast till styrelsen rapportera alla bristfälligheter på de båda fastigheterna samt att själv utan särskild ersättning verkställa sådana små underhållsarbeten, som lätt av icke yrkeskunnig kunna utföras;

att såga och hugga behöflig ved samt att se till att koks och kol väl förvaras;

att hålla trädgården i prydligt skick;

att hålla skyltlådorna åt gatan samt skyltar och elektrisk armatur rena och snygga;

att mot särskild ersättning ombesörja in- och uttagning av lösgolv och

VISBY

ARBETAREFÖRENING

125 ÅR DEN 28 MAJ 1998

JUBILEUMSFEST 1998 10 03

Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetsförenings 125-årsjubileum 1998

För att celebrera Visby Arbetareförenings 125-årsjubileum har denna Minnesskrift tillkommit.

Vid föreningens 50-årsjubileum 1923 utgavs en festskrift. Vid 100-årsjubileet gjordes ingen Minnesskrift, men däremot gavs en sådan ut 1983, då föreningen fyllde 110 år.

Visby Arbetareförening har gett undertecknad i uppdrag att utforma denna enkla skrift.

Eftersom skrifterna från 1923 och 1983 mera i detalj beskrivit och belyst föreningens verksamhet under de första 110 åren kommer jag i denna skrift, förutom en inledande historik, att i huvudsak ägna mig åt åren efter 1983.

Visby Arbetareförenings systemål är dock liksom det alltid har varit enligt den gamla ritualen ”Enighet och broderlig vänskap till befordrande av upplysning och samband mellan de särskilda samhällsklasserna, gemensamt verkande för allt som kan bereda medlemmarna nytta och trevnad, samt laglydig strävan efter egen förbättring och allmänt väl”.

Visby i maj 1998

Sven Westfält

Ordförande

Sven Westfält

1984 återväljs Fritz Carlsson som ordförande i föreningen, och Stig Jonasson tar posten som sekreterare. Lägenheten i mellanvåningen byter hyresgäst och en genomgripande renovering utförs. Gårdsplanen beläggs med asfalt till en kostnad av 24000 plus moms.

1985 valdes disponent Eric Jolby till föreningens ordförande, och den tidigare ordföranden, Fritz Carlsson, fyller 80 år och utses till hedersordförande. Måltidspriset höjs till 60 kr medan kostnaden för att hyra föreningsmärket sänks från fem till en krona. På förslag från Ove Hagvall startas insamling av pengar in varje möte till nödlidande i omvärlden, ett vällovligt initiativ som sedan hängt med under åren.

Jehovas Vittnen, som är hyresgäster i gårdshuset, anhåller om att få köpa detsamma, men styrelsen avböjer detta förslag, och affären avblåses. På grund av omfattande engagemang i övriga föreningslivet och stigande ålder lämnar Jolby styrelsen. Han utses till hedersordförande.

Stig Jonasson väljs till ny ordförande 1987, och Erik Lönnroth, Birger Nilsson, Acke Rothstein, Erik Levin, Willy Pettersson och Åke Edvardsson utses till hedersmedlemmar. Willy Pettersson, som ansvarat för arkivering och sammanställning av tidigare år, avlider under året.

I och med 1988 års utgång upphörde Jehovas Vittnens hyreskontrakt, och de flyttade därefter in i egna nybyggda lokaler öster om Visby.

Den 1 januari 1989 flyttade den nya hyresgästen, AB Visby Dansskola, in i lokalerna. Efter diverse inre reparationer, på hyresgästens bekostnad, blev lokalerna verkligt fina och ändamålsenliga, och de kom så åter att nyttjas i kulturens anda. Kallhyran sattes till 50000/kvartal.

Från föreningslivet kan nämnas att man kombinerade förhandlingar och TV-tittande, i och med att Sverige mötte Kanada i ishockey-VM, och för kvällen fick TV:n konkurrera med kortspelet.

Utsiktsservitutet, som har avverkat två rundor i domstol, säljs 1990 för 100000 kr. Omfattande vattenskador i en lägenhet kostar 99000 i reparationskostnader

1991 avled en av föreningens trotjänare, köpman Fritz Carlsson. Fritz var föreningens ordförande under åren 1965-84.

1992 är ekonomin så pass god att banklånen kan lösas in. Man köper både diskmaskin, samt skriv- och räknemaskin.

Det hände på 1980-talet

"Krampmacken" byggs, och seglas till Miklagård.

Första rådjursolyckan med bil på Gotland.

"Medeltidsveckan" för första gången, liksom första Lotto- och Trissdragningarna.

Färjetrafik mellan Öland och Gotland. Östnytt startar sändningarna.

Håkan Loob proffs i Calgary. IFK Göteborg vinner Europacupen i fotboll. Svan och Wassberg skidkungar.

Edberg och Wilander tenniskungar. Patrik Sjöberg och J-O Waldner på topp.

Carola vinner med "Främling", liksom Herrey med "Diggi-loo, diggi-ley".

I Sverige införs begreppet "hjärndöd" som dödsbegrepp. AIDS och HIV är nya begrepp.

U-137 på grund i Karlskronas skärgård. Refaat El-Sayeds uppgång och fall. Globen invigs.

Gorbatjov kommer till makten i Sovjetunionen och det blir avspänning.

Berlinmuren rivs.

Revolution i Rumänien. Storbritannien invaderar Falklandsöarna.

Tjernobylnkatastrofen inträffar.

John Lennon och Olof Palme mördas. Hitchcock avlider.

Den 18-19 september 1993 firade föreningen sina 120 år. Festligheterna avhölls på Toftagården med ett åttiotal närvarande. Många tal framfördes, och gåvor överlämnades från övriga broderföreningar i Sverige och Norge.

Under samma veckoslut stod föreningen som arrangör för Nordens Samarbetande Arbetsföreningars konferens. Ett arrangemang som var välordnat och som uppskattades av samtliga deltagare. Det ströddes många rosor över Visby Arbetsförening innan gästerna återvände till fastlandet.

Efter diverse förhandlingar med Kulturmiljöenheten på Länsstyrelsen i Gotlands län, beslutades, av nämnda myndighet den 20 september 1994, att fastigheten skulle byggnadsminnesförklaras med allt vad detta skulle komma att innebära för den fortsatta skötseln av fastigheten. Undantaget från byggnadsminnesförklaringen blev den lokal som är uthyrd till Visby Dansskola, samt befintlig garagebyggnad.

Under sensommaren och hösten 1995 utfördes den renovering av fastigheten som tidigare beslutats av kulturmiljöenheten vid Länsstyrelsen. Renoveringen innebar att fastighetens fasad put-

sades och färgades om i en behaglig gammaldags färgton, fönsterbågar och karmar målades om, kupor och rännor, samt även stuprör, byttes ut och ersattes med galvaniserad plåt så att hela fastigheten kom att ge ett intryck av äldre bebyggelse. Projektet var kostnadsberäknat till lite över 900 000 kronor. Föreningens del av kostnaden kom att belöpa sig till cirka 200 000 kr.

Man lät även montera en centralantenn för bättre TV-mottagning i hyreslägenheterna.

Under 1996 avled en av föreningens äldsta hyresgäster, fru Märta Carlsson, änka efter förre ordföranden Fritz Carlsson, som bott i fastigheten i 45 år. Med anledning av detta blev en lägenhet ledig för en ny hyresgäst och i samband med detta helrenoverades även en av de andra lägenheterna.

1997 blev ett dystert år för föreningen då dess ordförande, Stig Jonasson, lämnade det jordiska, efter en tids sjukdom. Stig var uppskattad som ordförande och omtyckt bland sina många vänner, inte bara i föreningen, utan även bland våra broderföreningar på andra sidan havet.

Vice ordföranden, Göte Forsman, fick därmed överta ordförandeskapet för den del av året som

återstod. Vid valen för år 1998 valdes Sven Westfält till föreningens ordförande. Under året jubilerade föreningen efter 125 verksamhetsår och det beslöts att fira denna händelse helt på lokal nivå, med brödernas damer som inbjudna gäster. Tillställningen blev lyckad med god mat, trevlig samvaro och dans kvällen lång.

Stig Jonasson

Under 1999 tvingades föreningen till omfattande reparationer i föreningslokalen med anledning av en stor vattenskada. Tvättstugan målades om och en ny torktumlare införskaffades. Samma år erhöll föreningen en donation i form av en oljemålning föreställande direktör Axel Danielson, som under sin tid var föreningens starke man och ordförande i 42 år.

År 2000 genomfördes stora renoveringar och en viss ombyggnad av den lokal som Dansskolan hyr av föreningen. Kostnaden för hela arbetet belöpte sig på 1 290 262 kronor. Föreningen fick själv stå för hela kostnaden då Länsstyrelsen inte kunde bidra till detta ändamål. Under året har även fjärrvärme installerats i hela hyresfastigheten och delvis i dansskolans lokaliteter. Medlemsavgiften höjdes från 50 till 100 kr.

Vid decembermötets val avgick på egen begäran Sven Westfält från ordförandeposten. Till ny ordförande valdes Sture Nilsson. Sture har varit medlem i föreningen sedan 1969. Göte Forsman lämnade även över som vice ordförande till Lars-Martin Martinsson.

Efter att ha varit verksamma med dansskola i 13 år, lämnade Monika Karlsson och Visby Dansskola sina aktiviteter i föreningens lokaler under 2001. Lokalen vid S:t Michaels gränd har i dagligt tal fått benämningen "dansskolan".

Till ny hyresgäst med tillträde januari 2002 utsågs Elfrida André gymnasiet (Högskolan Gotlands Kommun) med en kontraktstid på 5 år.

Under hösten tilläggsisolerades vindsutrymmet i dansskolans lokaliteter till en kostnad av 100 000 kronor. Även i stora fastigheten fick föreningen en ny hyresgäst från och med 2001. Detta gällde den fastighet som tidigare innehöll en tandläkarpraktik. I och med detta togs praktikdelen bort och två rum för vanligt boende iordningställdes. I lägenheten finns ett antal unika väggmålningar, utförda av Jonas Torsén på 1790-talet, och det krävs särskild expertis för att renovera dessa. I samband med ombyggnaden gjordes en del moderniseringar i lägenheten.

Även porten i fastigheten mot Kinbergs plats restaurerades och fjärrvärme färdiginstallerades i samtliga fastigheter.

Under år 2003 fyllde föreningen 130 år, och detta celebrerades med en festlighet i Visby för ett 75-tal deltagare varav ett 40-tal från broderföreningarna på fastlandet. Föreningen uppvaktades med många stiligaste presenter, vackra ord och välgångsönskningar av de gästande föreningarna. Högtidstalet hölls av Bo Darvelid. I samband med jubileet stod Visby som värd för Nordens Samarbetande Arbetareföreningars årsmöte. Vid detta tillfälle förevisades föreningens nya fana för första gången.

Minnesskrift

Visby Arbetareförening

140 - årsjubileum

2013

Det hände på 1990-talet

Östersjökonferens i Visby. Storbrand på Torsburgen.

"Smaklösa" får Gotlands Tidningars kulturpris. Länsteatern på Gotland bildas.

"Viggen" plan störtar utanför Gotland.

Mattias Sunneborn Sveriges förste 8-metershoppare, sedan världsrekordhållare för veteraner.

Gotlands Högskola invigs. Svenska Spel bildas. Bingolotto startar.

Stefan Edberg världsetta i tennis. Pernilla Wiberg vinner VM, och Sverige OS-mästare i ishockey och VM-brons i fotboll. Annika Sörenstam världsetta i golf. Ludmilla Enqvist vinner och försvinner. Roboten Deep Blue besegrar Kasparov i schack. Sverige världsmästare i handboll.

Estonia förliser. JAS störtar i Stockholm. Diskotekbrand i Göteborg.

Malexandermorden.

Mobiltelefonen årets julklapp, vi får både "tjuga" och femtiolapp, medan 10-öringen försvinner.

Tunnel under Engelska Kanalen och bro till Danmark.

Sovjetunionen upplöses, Jeltsin väljs till president. Tyskland återförenas. Länder i Baltikum och övriga satellitstater fria. Tjeckoslovakien delas. Sverige går med i EU. Balkankriget rasar i forna Jugoslavien, liksom Kuwaitkriget i Mellersta Östern. Clinton president i USA. Nelson Mandela frigges.

Under år 2003 avled två av de riktigt gamla Bröderna, hedersordföranden disponent Eric Jolby och hedersledamoten Åke Edvardsson. Jolby var föreningens ordförande under åren 1985-86, och han utmärkte sig som en iderik och aktiv medlem. Han var drivande kraft för att iordningställa nya föreningslokalen.

Hans Gärdeklev efterträdde Sture Nilsson på ordförandeposten men han avgick efter endast 1 år på grund av tidsbrist. Kent Pettersson valdes in i styrelsen.

Samma år flyttade Göte Forsman in som ny hyresgäst i den nu renoverade lägenheten på nedre planet, och Forsman åtog sig rollen som vaktmästare för föreningen.

En syssla som Forsman sköter med stort ordningssinne och pondus. Han har tidigare varit medlem i styrelsen och fick ta över som ordförande i slutet av 1997 då Stig Jonasson gick bort.

Göte Forsman, föreningens vaktmästare

Mötesdeltagare vid föreningens 130-års jubileum.

Föreningslokalen, som var en aning sliten efter många års användning, renoverades för 110 000 kr och för detta fick föreningen en mycket fin lokal, ommålad, nytt golv, nytt tak och ny armatur mm.

Föreningen tog beslut om att det vindsutrymme som är beläget ovanför föreningslokalen skulle inredas och under 2004 påbörjades detta arbete. Eftersom kompetens fanns inom föreningen inom alla nödvändiga områden, klarades projektet av till mycket förmånliga kostnader, och det mesta utfördes ideellt av medlemmarna. Nämnas kan att teglen till de murade valven kom från gamla A7 och alltså har över 100 år "på nacken". Ansvarig för projektet var Olav Lindahl, och murningsarbetena utfördes av Sture Nilsson och Ingvar Ahlqvist. Uno Ekedahl ansvarade för målningsarbetet, och Lars-Erik Jonasson för de elektriska installationerna.

En av föreningens större profiler, bibliotekarien Gustaf Fritz, lämnade 2004 det jordiska i en ålder av 82 år. Gustaf hade varit medlem sedan 1977 och deltog tidigare med stort nöje i kortspelet. Vid årsmötet valdes Kent Pettersson

att efterträda Gärdeklev, och efter Lars-Martin Martinsson valdes Bo Darvelid till vice ordförande. Nya i styrelsen blev Christer Jakobsson och Bo Jacobson.

Föreningens "allt i allo", Karl-Erik Pettersson hade till årsmötet 2005 av sagt sig omval i styrelsen efter att i många år ha innehaft ett flertal olika poster. Han har varit medlem sedan 1976 och han avtackades för ett uppoffrande arbete för föreningen och utsågs till hedersledamot. Bo Jacobson valdes till kassör och Anders Öjefors till vicevärd, båda uppdragen hade innehaft av Karl-Erik.

Föreningen hade tyvärr också hamnat i en rättsprocess angående ett nybygge på en angränsande tomt. Tomtägaren hade för avsikt att uppföra ett trevåningshus som delvis skulle skymma havsutsikten för hyresgästerna i föreningens fastigheter. Ärendet överklagades ända till regeringsrätten, men klagomålen avslogs. Just denna tomt hade varit källa till tvister redan 1893 då tomten såldes till Konsul Björkander med servitut om att "tomten ej får bebyggas till en höjd överstigande 6 fot". En del styrelseleda-

Karl-Erik Pettersson

möter förutspådde problem med servitutet, och farhågorna visade sig besannas. 1926 bebyggde Björkander tomten med garagelängor, saken drevs till domstol, och Arbetareföreningen förlorade målet.

1990 försåldes servitutet till dåvarande ägaren Erik Wennerdahl för 100000 kr, och gäller alltså inte längre. Trots detta gav sig föreningen 2004 in i en ny rättsprocess angående nybygge av trevåningshus på tomten, och även denna gav negativt utfall.

Tomten bebyggdes sedan 2008 med ett pampigt 3-våningshus, och en del av havsutsikten gick förlorad för hyresgästerna, men Kinbergs plats fick en fin byggnad i stället för de gamla garagelängorna. Ärendet är därmed utagerat för gott. De unika väggmålningarna från 1700-talet i en av föreningens lägenheter hade behov av restaurering, och arbetet utfördes i regi av länsstyrelsen.

Under 2005 slutfördes arbetet med inredning av vinden och ett flertal sammankomster anordnades i den trivsamma miljön. Karl-Erik Pettersson invaldes i styrelsen för Nordens Samarbetande Arbetareföreningar som förste medlem från vår förening, och tog plats i verkställande utskottet.

Golfmästerskapet för de anslutna föreningarna anordnades också för första gången i Visby, och Margareta Ekström från Örebro segrade på ut-

omordentliga 66 slag på Gumbalde GK. Efteråt bjöds deltagarna på helgrillat lamm med tillbehör i föreningslokalen. Många lovord ströddes över arrangemanget.

Föreningen fick också tillfälle att marknadsföra sig medialt genom att medverka i det populära radioprogrammet "Maris Café".

Jan-Erik Pettersson och Anders Öjefors avgick från styrelsen 2006, Bo Darvelid övertog sekreterarposten och Christer Jakobsson blev vicevärd. Bo Trennestam och Jan-Åke Hedenstein nya i styrelsen.

En av föreningens grundidéer är humanitärt bistånd till behövande, och 2007 beslöts att återuppväcka denna del av verksamheten. Bo Jacobson kontaktade olika hjälporganisationer i ärendet för att få kontakter, och man tipsades om Lettland som lämpligt objekt, varefter 10 000 kr per år avsattes till fadderverksamhet. Verksamheten skall i första hand bedrivas inom det svenska närområdet för att underlätta besök och kontakter.

Föreningens första "fadderobjekt" blev den kombinerade skolan/barnhemmet i Grostona i Lettland. Lagom till jul lämnades en sändning med vinterkängor samt en hel del annat för vidare befordran till Lettland. Tre medlemmar från föreningen, Bo Jacobson, Bengt Gardell och Sture Svensson, reste sen under våren till Grostona för att besöka barnhemmet, och man hade då bilen fullastad med skänkta gåvor. Bland annat hade Gotlands Kommun bidragit med datorer som kom väl till pass i undervisningen. Kontakterna med barnhemmets ledning blev dock inte som tänkt, och föreningen lämnar nu bidrag via Oscar Pettersson och Laila Hellgren till Lettlands behövande. Dessa två organiserar hjälpsändningar ideellt flera gånger varje år.

Vid varje föreningsmöte sker även insamling till Barncancerfonden, eller annat aktuellt insamlingsändamål.

Styrelsen öppnade även möjligheten att ansöka om stipendier för anhöriga ungdomar som studerar på annan ort.

På hemmaplan fortsatte arbetet med att renovera köket i föreningslokalen, till största delen på ideell basis, och i lägenheterna utfördes stambyten. Beslut togs även på att ersätta staketet på gården med en kalkstensmur, samt att anlägga en uteplats i anslutning till muren. Arbetet utför-

Barnhemmet i Grostona

*Sture Svensson och Bengt Gardell med barn och lärare på barnhemmet i Grostona.
Bo Jacobson höll i kameran.*

Sture Svensson, Bo Jacobson och Bengt Gardell packar bilen inför avfärden till Lettland.

Väggmålningar i lägenheterna av Johan Thorsén, 1770-talet

Rivning av granntomten inför byggandet av nytt 3-våningshus, 2006

des av Per-Åke Nilsson, gammal föreningsmedlem.

Projekt belöpte sig till en kostnad av 85000 kr, och uteplatsen är nu i verkligt toppskick.

Östen Andersson och Bo Darvelid lämnade styrelsen 2007 och ersattes av Torbjörn Holmberg och Olav Lindahl.

Torbjörn Holmberg avgick 2008 och Lars-Erik Jonasson valdes in i styrelsen. Bo Jacobson tog nu både kassör- och sekreteraruppdragen tills vidare.

2009 avled föreningens tidigare ordförande, Hans Gärdeklev, efter en kort tids sjukdom.

På fastighetssidan har en del olika projekt genomförts, bland annat har en ny sopbod byggts för att anpassa till nya bestämmelser för innerstadsfastigheter, träplanket mot Rydbergs har ersatts av en vitkalkad mur och porten mot S:t Michaels gränd har restaurerats.

Vid styrelsevalet ersatte Björn Lindkvist Olav Lindahl. Lars-Erik Jonasson fick uppdraget som vicevärd efter avgående Christer Jakobsson.

Under 2010 har omfattande målningsarbeten utförts exteriört på fastigheterna, så gott som samtliga fönster har renoverats, taket på garagelängan har bytts ut, och i en av de stora lägenheterna har kök och angränsande rum totalrenoverats i samband med att ny hyresgäst har tillträtt. Detta har medfört stora kostnader, och föreningen har fått öka belåningen på fastigheten. Övre delen av trädgården har fått en rejäl ”ansiktslyftning” med nya rabatter och plante-

Christer Jakobsson

ringar, inramat med gotländsk kalksten. Bo Jacobson har haft ansvaret för planering och utförande.

Detta år genomfördes även en medlemsresa till Åland, via Stockholm, med 22 deltagare. Ett planerat besök vid Stockholms Forum fick ställas in på grund av en vattenskada i deras lokaler. April månads föreningsmöte avhölls på Naturhistoriska Museet i Stockholm, för första gången utanför Gotland.

Från golfens värld kan uppmärksammas att Christer Jakobsson gjorde en storstilad prestation genom att, som förste gotlänning, vinna Nordiska mästerskapet för Arbetareföreningar, Kanonslaget.

Tävlingen spelades i Surahammar med Westerås Arbetareförening som arrangör.

Under 2011 fick entrén till föreningslokalen en uppfräschning i och med att nytt klinkergolv lades in, de gamla dörrarna ersattes med skjutdörrar, och toaletterna fick delvis handikappanpassning.

Föreningslokalen utnyttjas väl, inte bara av de egna medlemmarna, utan även av många studiecirkel och föreningar, samt till festarrangemang under helgerna. En av medlemmarna, som föredrog att vara anonym, skänkte både dator, ljuskanon och musikutrustning till föreningen, en mycket generös gåva. På senare år har även organisationer i politikerveckan "Al-medalen", hyrt in sig. Föreningens hemsida, som startades av Claes Sjölin, togs över av Tommy Kihlman, och har idag en betydligt större funktion. Medlemmarna har bland annat möjlighet att anmäla deltagande via hemsidan, samt att ta del av föreningsprotokollen.

Mikael Larsson valdes in i styrelsen och åtog sig uppdraget som kassör.

Under 2012 beslöts att anskaffa nytt möblemang till övervåningen, och man tog då beslut att skänka den gamla soffgruppen till Lettland via Oscar Petersson. Föreningen fick en fin donation av medlemmen och vaktmästaren Göte Forsman, som skänkte den kristallkrona som pryder "gamla delen" av baren.

Årets bidrag till hjälpverksamhet uppgick till 23757 kr. Portalen mot Kinbergs Plats är i behov av restaurering, och arbetet skall utföras i samarbete med Länsstyrelsen. Föreningslokalen hade fått en rejäl "ansiktslyftning", och omfattande målningsarbeten utfördes. Takfönstren har även ersatts med takkupor i enhetligt utförande.

Sven Westfält avled i en ålder av 92 år. Han var föreningens ordförande under åren 1998-2000, och gjorde även en biografisk sammanställning

Kristallkrona skänkt av Göte Forsman

av åren 1984 till 1997. Vid begravningen hedrades han med föreningens florbeklädda fana. Under 2013 lämnade föreningens sekreterare sin plats i styrelsen och vid fyllnadsvalet ersatte Jan Boström. Jan fick även uppdraget som sekreterare i föreningen.

Visby Arbetareförening har ständigt nya gäster på väg in som medlemmar, och fortsätter att utvecklas på ett bra sätt under devisen *”Enighet och broderlig vänskap, till befordrande av upplysning och samband mellan de särskilda samhällsklasserna, gemensamt verkande för allt som bereda medlemmarna nytta och trevnad, samt laglydig strävan efter egen förbättring och allmänt väl”*.

*Bo Jacobson
Jan Boström*

Bo Jacobson och Jan Boström arbetar med Jubileumsboken

Det hände på 2000-talet

Millennieskiftet.

Ms "Gotland" och "Gotlandia III" kolliderar.

Gotlands landshövding Marianne Samuelsson tvingas avgå.

P18, Gotlandsbrigaden, avvecklas som sista gotländska förband.

Gotlands kommun blir Region Gotland.

Wisby Ladies svenska mästare i basket. Frölander och Ljungberg OS-guld.

Anja Pärsson, Stefan Holm, Christian Olsson, Cajsa bergqvist, Carolina Klüft, Per Elofsson i världstopp.

OS-guld i segling. Usain Bolt sprinterkung.

Fugelsang i rymden. Reinfeldt statsminister.

Både SAAB och Volvo säljs till utlandet. SAAB i konkurs senare.

11:e september. World Trade Center utsätts för attentat.

USA invaderar Afghanistan och Irak, Bin Laden och Saddam avrättas.

Bankkris i USA, även Europa dras med.

Tsunamin i Asien, 300 000 döda. Vulkanutbrott på Island.

Breivik massmördare i Norge.

Kinas ekonomi växer till tredje största.

I Sverige försvinner 50-öringen som sista öresmynt. Ören har funnits sedan 1522.

Loreen vinner ESC med Euphoria.

Obama väljs till USA:s förste svarte president, Putin tar makten i Ryssland.

BP:s oljerigg läcker i Mexikanska Golfen, naturkatastrof. Ekonomisk eurokris i Sydeuropa.

Revolutioner i Nordafrika. Khadaffi i Libyen avrättas.

Anna Lindh mördas, Astrid Lindgren avlider.

Sammanfattning

Vid en återblick över de svunna 140 åren kan vi se hur Visby Arbetareförening har utvecklats från första interimsmötet 1873, till dagens aktiviteter.

En av pionjärerna, Gustaf Adolf Fredrik Rydström, kom till Visby från Norrköping, och det är troligt att han var medlem i Norrköpings Arbetareförening som startat redan 1850. Visby fick sedan god hjälp från just Norrköping med reglemente och annat.

Första interimsstyrelsen bestod av män från arbetarklassen med yrken som tändsticksarbetare, snickare, maskinist, bryggeriarbetare och stenhuggare. Det kan tyckas ha varit svårt för Rydström att ha kunnat samla dessa män till att bilda en förening, men så skedde. Troligtvis var det just inom arbetarrörelsen man hade träffats. Dock visade det sig att svårigheter med ekonomi och annan verksamhet blev större än man tänkt sig, och föreningen var illa ute efter några år.

Redaktören Anders Jeurling tog vid 1877, och hela styrelsen, förutom Rydström, fick lämna sina uppdrag. Från och med nu var det personer från tidnings- och företagarvärlden som styrde i Arbetareföreningen, och namnet till trots, är det en stor del av stadens högt uppsatta män som varit ledamöter i vår förening, och även deltagit i föreningsarbetet på viktiga poster. Ofta finner man i medlemsmatrikeln personer i föreningen som även var medlemmar i DBW och Godtemplarna. Inte mindre än 6 av föreningens ordförande under 1900-talet var organiserade nykterister. Dock beslöts, på Dr PA Säves inrådan 1879, att "ett glas punsch borde kunna serveras vid mötena för en ringa penning".

Under alla år har lokalfrågan varit ett ständigt återkommande ärende, många gånger har man velat sälja av innehavet, men som tur var har andra krafter segrat. Idag har vi därför högt värderade fastigheter i vår ägo.

Under tidiga år var hjälpverksamheten till behövande en viktig ersättning för brist på sociala stödinstanser i den tidens samhälle. Man startade ett projekt med 10-öresfond till behövande, och anordnade välgörenhetsbasarer där överskottet gick till samma behjärtansvärda ändamål. Folkbildning var även en viktig del via dels läsesalonger, dels diskussionsaftnar, och föredrag i olika ämnen var ett vanligt inslag på föreningsmötena.

Föreningens teater- och biografverksamhet spelade en stor roll i det tidiga kulturlivet i staden, och "Arbis"-teatern var ett känt begrepp. Teaterverksamheten levde kvar till slutet av 50-talet då föreningshuset Borgen byggdes och teaterverksamheten flyttades dit.

Sång och musik hade även sin givna roll i föreningens verksamhet. Manskören var livaktig och uppträdde vid

olika evenemang. Under senare delen av 1900-talet var det vanligt att olika föredragshållare underhöll mötesdeltagarna med intressanta framställningar och reseskildringar. Många egna förmågor har även stått för uppskattad musikunderhållning, ett inslag som vi kanske saknar idag.

Andra frågor som syns i protokollen är bildandet av en gemensam plattform för alla arbetareföreningar i landet, och redan på 1800-talet framlades ett sådant förslag från Visby. Övriga föreningar ansåg sig dock inte mogna för detta, och det dröjde ända till 1982 innan Visby Arbetareförening anslöt sig till Nordens Samarbetande Arbetareföreningars Förbund.

Även namnfrågan har diskuterats, med anledning av de många förväxlingar med Arbetarrörelsen som görs, men Visby har behållit namnet ändå, och i stadgarna betonas den opolitiska profilen. Ett antal föreningar på fastlandet har ändrat till "Forum" tillsammans med ortsnamnet, för att undvika förväxlingar. I de tidiga åren var dock föreningen engagerad i det politiska livet i staden, och man hade rätt att rekommendera personer till exempelvis stadsfullmäktige. Under trettiotalet ville nazisterna hyra lokalen, men där satte man stopp, och man tog även ställning till att inte marschera under den röda fanan vid första maj.

Frågan om kvinnor i föreningen har debatterats under åren. En del broderföreningar har kvinnoklubbar, men på Gotland har detta inte vunnit gehör bland medlemmarna. Vid vårens sista möte i maj har dock damerna varit välkomna. Under många år förlades majmötet till Gnisvärd, där Karl-Erik Pettersson stod för värdskapet, men på senare år, sedan baren inretts, har föreningslokalen varit samlingsplats, med grillning och inhyrd underhållning.

Forna tiders problem med tilltal bröder emellan, titel eller Ni, har efter hand ersatts av det i dag vanliga tilltalsordet du. Dock har de högtidliga formuleringarna i vår intagningsritual behållits.

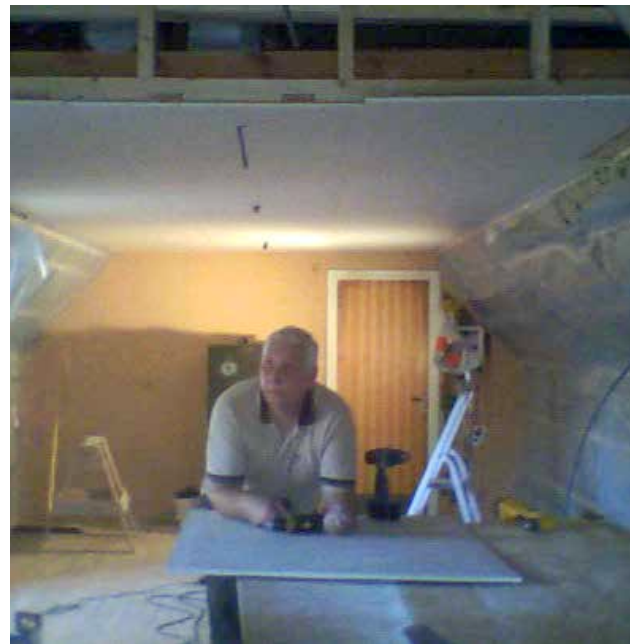
På senare år har golfspelet kommit som en gemensam sak med andra föreningar, och just nu i samband med 140-årsjubileet anordnas både NSAF årsmöte, jubileumsfest och golftävling i Visby för alla inbjudna broderföreningar. Dock räcker inte vår lokal till för detta ändamål, utan vi får hyra in oss på annat ställe. Lokalen börjar även bli i minsta laget "till vardags", eftersom medlemstillströmningen varit stor. Dock ett problem som enbart är glädjande.

Bo Jacobson
Jan Boström

Styrelsen 2013

*Lars-Erik Jonasson, Mikael Larsson, Björn Lindkvist, Jan Boström
Kjell Nordberg, Kent Pettersson (ordf), Bo Trennestam*

t.v. Murarbasarna Ingvar Ahlqvist och Sture Nilsson, 2004

t.h. Kent Pettersson begrundar arbetet med ombyggnad av vinden, 2004

Olav Lindahl i byggartagen, 2004

Målarmästare Uno Ekedahl sätter upp väv i nya lokalen, 2004

*Baren i nya lokalen, ursprungligen från Svenska Spel, 2006
Clas Johansson, Mikael Ahlberg, Christer Jakobsson, Tryggve Lindelöv*

Torbjörn Holmberg läser upp föregående protokoll, 2007

Gösta Stenfelt går runt med balloteringskulorna till Lennart Malmström (till vänster) och Ivar Pettersson.

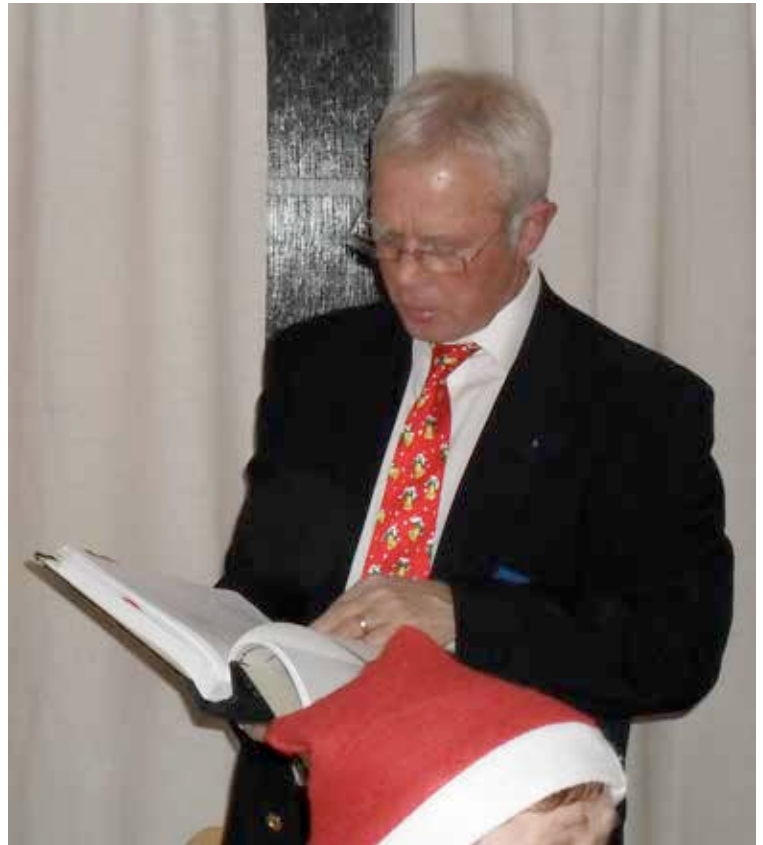
Nils-Erik Nilsson visar damen tillrätta vid sommar-mötet 2012

Fönsterrenovering, Tommy Kihlman och Lars-Erik Jonasson, 2012

Vinrankor och lavendel efter muren mot S:t Mikael's gränd

Protokolläsning vid decembermötet 2012, Bo Jacobson

Fulbordet 2012

Bilaga 1: Ordföranden inom Visby Arbetareförening

Adolf Gustav Fredrik Rydström

Yrke: Verkmästare vid tändsticksfabriken i Visby

Född: 1836 i Söderköping, Östergötland

Död: 23/7 1882 i Visby

Invald: Maj 1873

Ordförande: 1873-1876 (del)

Notering

Rydström kom till Gotland från Norrköping 1870, och han bosatte sig i Eskelhem, där han startade tändsticksfabrik. Denna brann ner(!) 1871, varvid Rydströms moder omkom i lågorna. Han flyttade då till Visby 1873, och fick där anställning som verkmästare i den nystartade Wisby Tändsticksfabrik, belägen på hamnen i huset där Almi idag finns. Denna fabrik fanns under åren 1872-82, då den gick i konkurs. Eftersom Rydström förmodligen varit medlem i Norrköping Arbetareförening, tog han initiativ till att bilda en förening i Visby. Han valdes till ordförande i interimsstyrelsen, och sedan till ordförande för Visby Arbetareförening 1873-76. Han var även kassör under 1878. Protokollen från den tiden säger inte så mycket om Rydströms insatser, men noterbart är att han 1879 föreslog att föreningen skulle anskaffa två stycken bisamhällen på gården vid Tivolihuset. (Avslogs). Rydström avled i Visby 1882 i "kronisk njursteninflammation", kanske en arbetsskada från svaivelhanteringen? Han blev endast 46 år gammal.

Olof Johan Cedergren

Yrke: Skomakare

Född: 1837-06-24 i Hamra, Gotland

Död: 1927-03-19 i Slite

Invald: 1873

Ordförande: 1876-1876 (del)

Notering

Cedergren föddes i Hamra och gick i lära som skomakargesäll. 1857 flyttade han till Visby och drev ett skomakeri i staden. Han invaldes i Arbetareföreningen 1873, och blev 1874 vald till kassör. 1876 utsågs han till ordförande, men han avgick under mandatperioden på egen begäran. Vice ordföranden, H Lindbom, tog inte över, utan GAF Rydström åtog sig att sitta ordförande resten av året. Vid nästföljande årsmöte valdes Anders Jeurling till ny ordförande. Cedergren omnämns därefter inte i protokollen, och inga notiser finns i de gotländska tidningarna, förutom dödsannonsen från 1927. Han avled i Slite i en ålder av 90 år. Han var skriven i Visby. (Finns ej i medlemsmatrikeln 1911)

Anders Elis Jeurling

Yrke: Redaktör

Född: 1851 i Kristinehamn i Värmland

Död: 1906 i Stockholm

Invald

Ordförande: 1877-1878

Notering

Jeurling, boktryckare, lämnade Kristinehamn 1875, och flyttade till Visby. Hans broder, Ossian, även han boktryckare, flyttade efter Anders några månader senare. Båda bröderna var verksamma inom tryckeribranschen, och senare som redaktörer på Gotlands Allehanda. Anders J var medlem i DBW sedan 1890. De blev båda medlemmar i Arbetareföreningen och Anders dess ordförande 1877-78. Han omnämns i verksamhetsberättelsen för 1878, (PA Hellgren), som "en synnerligen drivande kraft för föreningen", i ett skede då dess existens var hotad. Vid hans flytt till fastlandet, lämnade han ett stort tomrum efter sig. Han avled 1906, 55 år gammal. Hans jordfästning skedde i Gryts kyrka vid Stjernhof, änkan hette Louise, f. Kuylenstierna. Enligt notis i GA 28 mars 1906 "utgår extratåg för begravningsgäster från Stockholm".

Petter (Per) August Hellgren

Yrke: Gördelmakare/fabrikör/kommunalman

Född: 1845 i Madesjö, Kalmar, Småland

Död: 31/3 1899 i Roma

Invald: 1877

Ordförande: 1878-1879, 1881-1881

Notering

Hellgren föddes i Madesjö i Småland 1845, och kom som ung till Gotland. Han valdes in i Arbetareföreningen 1877, och var styrelseledamot åren 1882-87, samt föreningens ordförande 1878-79, och dessutom 1881-81. Som framgår av notiserna nedan var Hellgren en framstående man i den tidens Visby. GA ¼ 1899: "Efter några veckors sjukdom afled här i morse en af vårt samhälles mest framskjutne kommunalmän, fabriksidkaren P.A. Hellgren. Per August Hellgren var bördig från Småland men flyttade som yngling hitöfver och kom i gelbgjutarelära hos fabrikör Rosenqvist. När denne afled övertog H. 1870 hans verkstad. Han var medlem i stadsfullmäktige och länets landsting och dertill tingets vice ordförande; han var ordförande styrelserna för hantverksföreningen, borgareföreningen, tekniska skolan och telefonföreningen, ordförande i Arbetareföreningen, sällskapet DBW och sällskapet G.G. Skapade Gotlands telefontät. Framstående som kommunalman hade dock Hellgren sin största betydelse och detta icke blott för Visby utan för hela ön – såsom skapare af Gotlands telefontät. Han lämnar häri efter sig ett lifsvverk, som för våra förhållanden måste betecknas som storartet, och i vilket i fråga om prisbillighet i anläggning och underhåll är fullkomligt enastående"

Carl Hellman

Yrke: Spegelfabrikör/Tobakshandlare
Född: 28/12 1843 i Danmarks församl.
i Uppland
Död: 10/7 1923
Invald: 1875
Ordförande: 1880-1880

Notering

Hellman föddes i Danmarks församling i Uppland 1843, och flyttade till Visby 1867. I Visby fanns sedan tidigare biskop Anjou, farbror till Hellman, och det bidrog till att han flyttade hit. Han startade möbel- och spegeltillverkning på Adelsgatan, och sedan också tobakshandel. Hellman var en av stiftarna till Gotlänningens Tryckeri, och även ordförande för Allmänna Sångföreningen, samt medlem i DBW. Han valdes in i Arbetareföreningen 1875, och blev vice ordförande 1878. 1880 tog han ordförandeposten i ett år. Han återgick sedan till att vara vice under många år, och 1908 lämnade han styrelsen. Han var en aktiv ledamot under sin tid i föreningen, både inom föreläsningsskolan och sångföreningen, och inte minst i olika kommittéer vid fastighetsaffärer. Han återvände sen till Stockholm där han fortsatte sitt yrke i mindre skala. Han avled i Stockholm 1923, 79 år gammal.

Anders August Johansson

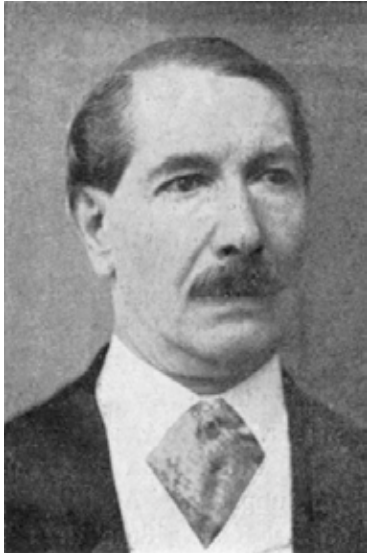
Yrke: Vinhandlare / Fabrikör / Fd skeppare
Född: 6/10 1848 i Stenkumla, Gotland
Död: 4/1 1918 i Visby
Invald
Ordförande:
1882-1883, 1885-1885, 1888-1888, 1891-1893

Notering

Johansson föddes i Stenkumla 1848, och gick i tidiga år till sjöss, där han blev skeppare. Han gick sedan iland och etablerade sig som framstående vinhandlare, med direktimport av viner från utlandet. Han var en flitig annonsör i de lokala tidningarna. Vinhandlarverksamheten uteslöt dock inte att Johansson var engagerad inom metodistkyrkan och Soldatmissionen. Han valdes in i Arbetareföreningen, och blev kassör 1880, samt ordförande under flera perioder under sena 1800-talet. Han innehade ordförandeposten under tiden då Kinbergs fastighet köptes, och en föreningslokal planerades på tomt.

(Har troligen lämnat föreningen före 1911, saknas i medlemsmatrikeln.)

Frans Teodor Broberg

Yrke: Urmakare

Född: 1827 i Stockholm

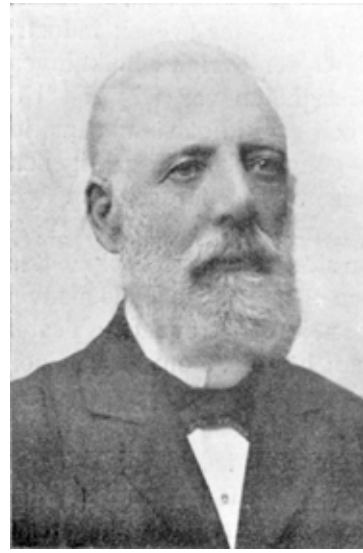
Död: 15/2 1916 i Stockholm

Invald: 1878

Ordförande: 1884-1884

Notering

Broberg föddes i Stockholm. I unga år lämnade han huvudstaden för att resa till Örebro och lära till urmakare. 1870 kom han till Visby där han öppnade en urmakeriverkstad. Han valdes in i Arbetareföreningen 1878, blev styrelseledamot 1882, ordförande 1884, och vice ordf 1886-91. Noterat från ett protokoll 1884 är att man ansåg kostnaderna för vaktmästaren var för stora, och sänkte hans lön från 80 till 50 kr, varpå denne sade upp sig. Då erbjöd man åter 80 kr, och alla var belåtna. Enligt dödsrunan i GA 1916 var Broberg "en jovialisk hedersman, nitisk och intresserad ledamot av Visby Arbetareförening, där hr B. kraftigt bidrog till att höja trefnaden och stämningen vid måltider och samkväm".

Carl August Sandberg

Yrke: Smidesmästare

Född: 1842 i Kalmar Hälleberga

Död: 26/5 1904

Invald: 1876

Ordförande: 1886-1887

Notering

Sandberg föddes i Kalmar 1842, och kom till Visby 1869. Han var verksam som smidesmästare, men hade även betydelsefulla kommunala uppdrag, och han var ledamot i stadsfullmäktige i Visby. Han valdes in i Arbetareföreningen 1876, och var dess sekreterare 1883. De två följande åren var han vice ordförande, och 1894 utsågs han till ordförande, för att sedan åter vara vice 1895-96. Sandberg föreslog 1881 en demokratisering i föreningen genom att införa tilltalsordet "Ni" istället för med titel. Förslaget vann dock inget gehör. Sandberg arbetade aktivt med att lösa lokalfrågan för föreningen. När köp av Oscarssalen var på förslag författade Sandberg sålunda: "Då nu Visby Arbetareförenings öde ligger i styrelsens makt att idag afgöra köpet av Oscarssalen för 14000 kr. vill jag underrätta om att alla afträdeshusen ligga på Liljehornska tomten". Föreningen köpte sedan 1892 Kinbergs hus. Sandberg avled vid ett besök hos dotter och måg i Chicago 1904.

Algot Sandberg

Yrke: Litteratör/redaktör

Född: 2/3 1865 i Stockholm, Hedvig Eleonora

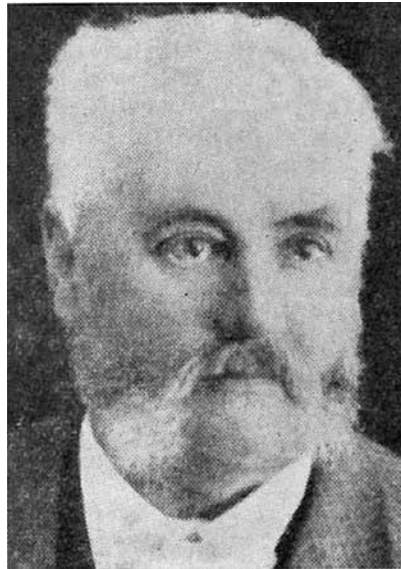
Död: 1949

Invald: 1888

Ordförande: 1889-90, 1896-96

Notering

Sandberg föddes i Stockholm i Hedvig Eleonoras församling 1865. Han kom till Gotland under 1880-talet, och verkade som illustratör inom medierna. I föreningslivet var han medlem i DBW sedan 1890. Han valdes in Arbetareföreningen 1888, och blev dess ordförande redan året därpå. Han hade sedan en period 1896 på ordförandestolen. Sandberg var stark anhängare till köpet av Oscarssalen till föreningslokal, men fick ge vika i den frågan. 1894 gjorde man istället en tillbyggnad av huset vid dåvarande Trädgårdsgatan i Almedalen. Han lämnade Gotland 1898, och avled sedermera i Klara församling i Stockholm 1949.

Adolf Carl Stenmark

Yrke: Advokat

Född: 1841 i Viby i Östergötland

Död: 9/12 1923 i Visby

Invald: 1893

Ordförande: 1894-1894

Notering

Stenmark föddes i Viby i Östergötland 1841, och kom till Gotland 1884. Han hade examina inom juridiken och verkade som advokat, (saksförare). Han var även med och grundade tidningen Gotlänningen 1884, och han var dess förste redaktör. Sedermera lämnade en bitter Stenmark tidningslivet. ”Trött på intriger och rik på erfarenheter”, skriver han till avsked. Sedermera blev han en ofta anlita och ansedd advokat i staden. Han var en hängiven Godtemplare inom IOGT-logen, styrelsemedlem i flera bolag, samt föreningen Barnkrubban. Stenmark valdes in i Arbetareföreningen 1893, och utsågs till ordförande 1894, varpå han var föreningens vice ordförande de följande två åren. Från protokollen noterar vi att han föreslog ”bildandet av en musikkår”, vilket dock inte tycks ha blivit av. Vid hans begravning tågade en storslagen procession från Ordenshuset på Södra Murgatan till kyrkan. Han gravsattes sedan på N kyrkogården, där gravstenen ännu står kvar.

Karl Axel Lyberg

Yrke: Bokhållare

Född: 13/3 1854 i Västergarn på Gotland.

Död: 19/7 1934 i Visby

Invald: 1879

Ordförande: 1895-1895, 1901-1902

Notering

Lyberg föddes i Västergarn, och han kom snart till Visby, där han verkade livet ut. Han hade anställning som bokförare vid Ax. Sjöström, och sedan som kassör och delägare i Klintbergs Stenhuggeriaktiebolag. Föreningslivet ägnade han åt Arbetareföreningen där han valdes in 1879. Han innehade här många olika poster; sekreterare 1880-82, 88-93, ordf. 1895, sek. 96-00, ordf. 01-02, kassör 03-14. Han var med och bildade sångföreningen 1897, och var drivande vid byggandet av teatern 1902. Lyberg tillhörde föreläsningens styrelse i inte mindre än 25 år, och gjorde ett upppoffrande arbete där. Han gjorde upp förnämlig statistik över teaterklubbens verksamhet, tyvärr så verkar den ha förkommit, oklart var den finns idag.

Gustaf Pettersson

Yrke: Målaremästare

Född: 17/10 1857 i Mariefred

Död: 18/1 1934 i Visby

Invald: 1883

Ordförande: 1897-1899

Notering

Pettersson föddes i Mariefred 1857, och kom sedan till Gotland för att börja som målarmästare på Strandgatan 32. Han var mycket skicklig inom yrket och utbildade i stort sett samtliga målare i Visby. Han var ordförande i Visby fabriks- och hantverkarförening i inte mindre än 20 år, och han var även ordförande i Borgareföreningen och Tekniska skolan. Han hade också ett flertal kommunala uppdrag, såsom ledamot i stadsfullmäktige, drätselkammaren och byggnadsnämnden. Han var även styrelseledamot i Norra Smålands stadshypoteksförening. Även föreningslivet harns med och han var medlem i DBW, Frimurarna, och inte minst Riddare av Vasa Orden. Han valdes in i Arbetareföreningen 1883, blev styrelseledamot 1896, och ordförande 1897. Vid föreningens 25-årsjubileum 1898 skickade ordf. Gustaf Pettersson telegram till Kung Oscar II, och fick svarstelegram samma kväll. Han startade dess föreläsningens verksamhet, som sedan kom att bli livligt uppskattad.

Axel Danielson

Yrke: Direktör
Född: 1867 i Älghult i Småland
Död: 21/6 1949 i Visby
Invald: 1892
Ordförande: 1900-1900, 1903-1911, 1916-1947

Notering

Danielson började arbeta som lärling på Gotland Allehandas tryckeri. Han blev sedan typograf och var en av sex personer som bildade Visby Typografiska Förening 1886. Han blev dock inte långlivad i det fackliga, utan redan 1887 blev han utesluten på grund av "bristande betalning av medlemsavgiften". Allt enligt Typografernas jubileumsskrift 1886-1986. 1917 hade han avancerat till befattningen som redaktionschef på GA, och enligt samma källa "var han känd som en hård förhandlare gentemot sina tidigare yrkeskamrater". Danielson blev sedermera VD för GA. Vid sidan av tidningsarbetet var Axel D vice ordförande i Stadsfullmäktige, Gotlands Hantverksdistrikt och Visby Stadsbibliotek. Han var en av initiativtagarna till att bilda "arbetarträdgårdar" där fattigt folk kunde odla själva. Han satt själv i styrelsen för den första koloniträdgården, Visby Norra. I Arbetareföreningen var Danielson ordförande under 3 perioder, i stort sett hela första delen av 1900-talet, sammanlagt 42 år. Däremellan innehade han posten som sekreterare några år. Han ägnade särskilt intresse åt Föreläsninganstalten, och folkbildning låg honom varmt om hjärtat. Vid hans bortgång beslöts att bekosta en minnessten, tillsammans med föreningen Gnistan och Gotlands Allehanda. Arbetareföreningens medlemmar bidrog genom en insamling. Graven finns på Östra Kyrkogården i Visby, och

stenen har inskriptionen "Vänner reste stenen". Som ett tacksamhetsbevis fick hans hustru överta hans hedersplats i föreningen, med rätt att bära hans föreningsmärke.

Ivar Gustavson

Yrke: Kamrer
Född: 1870 i Visby
Död: 11/12 1922
Invald: 1896
Ordförande: 1912-1915

Notering

Gustavson föddes i Visby och utbildade sig genom ekonomistudier. Hans område var bokföreläsning och han gav kurser och undervisade i detta ämne. Han hade en anställning som kamrer vid Visby Spritvaruförsäljningsaktiebolag. Han valdes in i Arbetareföreningen 1896 och blev styrelsemedlem 1900. Tre år senare utsågs han till sekreterare, en post som han innehade tills han 1912 övertog ordförandeklubban. Under hans mandattid startades en biografverksamhet inom föreningen. Ivar gick bort 1922 efter en längre tids sjukdom, endast 52 år gammal.

Gustaf Arvidsson

Yrke: Skräddarmästare/Fabrikör
Född: 1881 i Alva, Gotland
Död: 7/3 1955 i Visby
Invald: 1908
Ordförande: 1948-1953

Notering

Gustaf föddes i Alva, utbildade sig till skräddare, och startade sedan den välkända herreklipningen Östergren & Arvidsson på Adelsgatan i Visby. Han hade många uppdrag inom kommun och kyrka, och inom Logerna Tempelriddarna och Frimurarna hade han höga ämbeten. Han valdes in i Arbetareföreningen 1908, och tog plats i styrelsen 1915. Han blev vice ordförande 1928, och 1948 ordförande efter Axel Danielson. Gustaf var även med i Gnistan och deltog livligt i Arbetareföreningens sångkör, och inte minst hans nedlagda arbete i Arbetareföreningens föreläsninganstalt var mycket uppskattat. Sången låg honom varmt om hjärtat, och han var medlem i Allmänna sången, Gotlands Sångarförbund, och inte minst, Arbetareföreningens Manskör. Han var en drivande person i ombyggnaden av huvudbyggnadens vind till en sexrumslägenhet, och inrättande av skyddsrum i källaren. 1953 avböjde han återval, men kvarstod i styrelsen som adjungerad.

Albert Andersson

Yrke: Hälsovårdsinspektör
Född: 1873-04-14 i Visby
Död: 1956-07-31 i Visby
Invald: 1914
Ordförande: 1954-1956

Notering

Andersson föddes i Visby och utbildade sig inom charkuteribranschen, varefter han fick en befattning som kommunens hälsovårdsinspektör. Han innehade även andra poster inom det kommunala, såsom ledamot i taxeringsnämnden. Han var en ivrig föreningsmänniska, medlem i Arbetarkommunen och Socialdemokraternas partidistrikt, Tempelriddarna, Odd Fellow, Orden Tre Svärd. I Arbetareföreningen valdes han in redan 1914, och blev vice ordförande 1948. Han var kassör i Hjälpfonden och Arbetareföreningens ordförande under åren 1954-56. I sällskapslivet var han en uppskattad och lättsam person som ofta underhöll med egna poetiska alster; han författade Arbetareföreningens Samlingssång till 75-årsjubileet 1948.

Ture Andersson

Yrke: Mättningsman

Född: 1895-01-27 i Martebo på Gotland

Död: 1968-09-21

Invald: 1947

Ordförande: 1957-1964

Notering

Andersson var född i Martebo, men kom tidigt till Visby, där han engagerade sig i fackliga frågor inom byggnadsindustrin. Han var även verksam inom Visby Arbetarkommun, samt var byggnadsarbetarnas mättningsman. Hans kunskaper gjorde att han fick kommunala uppdrag som revisor för stadens räkenskaper. Nykterhetsrörelsen låg Ture varmt om hjärtat, och han var sedan ungdomsåren medlem i IOGT. 1947 valdes han in i Arbetareföreningen, och 1953 tog han plats i styrelsen. Två år senare utsågs han till vice ordförande, och 1957 övertog han ordförandeklubban. Under denna tid tecknades viktiga avtal med de nya hyresgästerna, LM Ericsson. Ture hade gjort många resor med anledning av det fackliga engagemanget, och han höll många intressanta föredrag om dessa vid föreningsmötena. Sonen Sven är bosatt i Karlstad och fortfarande, 2012, medlem i Visby Arbetareförening.

Fritz Carlsson

Yrke: Köpman

Född: 1905 i Åbo i Köping

Död: 4/1 1991

Invald: 1941

Ordförande: 1965-1984

Notering

Carlsson föddes i Åby, Köping, 1905. Han lärde sig skräddareyrket tidigt, och flyttade 1930 till Gotland där han fick anställning i farbroderns affär på Adelsgatan. Han övertog sedan den välkända herrekiperingsaffären Östergren & Arvidsson, där han verkade till pensionsåldern. (En av grundarna till Ö & A var Gustav Arvidsson, tidigare ordf. i Arbetareföreningen). Han var organiserad inom IOGT-rörelsen, och var en duktig bridgespelare med många DM-tecken. 1941 blev han invald i Arbetareföreningen, och 1947 fick han posten som sekreterare, vilken han innehade i inte mindre än 18 år. 1965 fick han förtroendet som föreningens ordförande, och han ledde föreningen ända till 1984, alltså en obruten styrelsetid av 37 år! Under hans mandatperiod växte föreningen, och man diskuterade ett tag intagningsstopp. Samarbetet med övriga Arbetareföreningar utvecklades också, och utbytet resulterade i många resor inom det Nordiska samarbetet.

Eric Jolby

Yrke: Disponent

Född: 1913 i Stockholm

Död: 6/3 2003 i Visby

Invald: 1952

Ordförande: 1985-1986

Notering

Jolby föddes i Stockholm och kom till Gotland redan som sexåring. Han studerade ekonomi och handel, och fick sedan anställning vid Gotlands Andelsslakteri. Han började i butiken, men arbetade sig upp ända till högsta chefsposten, disponent. Förutom ett flertal kommunala uppdrag, var han engagerad i Fornvännerna, DBW, Gnistan, Rotary, Vasa Orden, Tempelriddarna, WBK, samt IOGT. Han valdes in i Arbetareföreningen 1952, och kom med i styrelsen 1965. Tre år senare tog han uppdraget som vice ordförande, och 1985-86 var han föreningens ordförande. Jolby arbetade aktivt för att öka medlemsantalet, och man fick ha ett tillfälligt intagningsstopp på grund av platsbrist. Han var även en drivande kraft för att få nya föreningsalen till stånd. Jolby utnämndes till hedersordförande när han lämnade ordförandeklubban 1987

Stig Jonasson

Yrke: Rörmontör

Född: 1933 i Visby

Död: 1997

Invald: 1980

Ordförande: 1987-1997

Notering

Jonasson är infödd Visbybo, och han verkade inom VVS-branschen, där han hade en egen rörfirma. Under ett antal år var han även en duktig och drivande kraft som ordförande i Sällskapet Länkarna i Visby. Han blev medlem i Arbetareföreningen 1980, och valdes in i styrelsen som sekreterare 1984, där han skötte protokollskrivandet till 1986, för att året efter ta över ordförandeklubban. Förslag fanns på att bygga om gamla föreningslokalen till hyresfastigheter, vilket dock inte skedde. Stig Jonasson var en engagerad och omtyckt ordförande under åren då krafterna stod honom bi. Han drabbades sedan av sjukdom och avled 1997.

Sven Westfält

Yrke: Poliskommissarie
Född: 1920 i Härjedalen
Död: 2012
Invald: 1981
Ordförande: 1997-2000

Notering

Westfält var född i Härjedalen, och han kom till Gotland i samband med anställning på A7. Han sadlade sen om och kom in i polisyrket, där han stannade kvar och avancerade till kriminalkommissarie. Hans stora fritidsintresse var jakt, och han var en hängiven deltagare vid höstens älgjakter i hemtrakterna i Härjedalen, samt jakt på småvilt på Gotland. I föreningslivet var Sven medlem i bl.a. DBW och Frimurarna, samt som ledare i olika idrottsföreningar. Bridgen var dock det största intresset, sign. "Väst" var välkänd i tidningsreferaten. 1981 valdes han in i Arbetareföreningen, och 1987 blev han sekreterare i styrelsen. En post som han innehade till 1998, då han valdes till ordförande efter avlidne Stig Jonasson. 2001 lämnade Sven sitt uppdrag på grund av tilltagande ålder. Han sammanställde en minnesskrift över åren 1983 till 1998 i samband med föreningens 125-årsjubileum. Sven avled 2012, 92 år gammal.

Sture Nilsson

Yrke: Mättningsman
Född: 1940 i Fardhem på Gotland
Invald: 1969
Ordförande: 2001-2002

Notering

Nilsson har jobbat inom byggbranschen i alla år, och han var en eftertraktad yrkesman inom murarskrået. Han hade ett stort intresse för rättvisa arbetsvillkor för byggnadsarbetarna, och det gjorde att han engagerade sig allt mera i den fackliga rörelsen. Han är en av de i dag ännu aktiva medlemmarna som har varit medlem längst i föreningen. Han invaldes i Arbetareföreningen redan 1969, men tog inte aktiv del i styrelsearbetet förrän 2001, då han valdes till föreningens ordförande. Hans kompetens inom byggbranschen gjorde att han ägnade stor tid åt föreningens fastigheter och deras skötsel och underhåll. Hans kunskaper kom väl till pass vid ombyggnaden av vindsvåningen, och vi har idag fina, murade valv i östra delen. Efter ordförandeperioden tog Sture plats i valberedningen. På senare år har det blivit mindre tid för Arbetareföreningen i och med hans engagemang inom PRO på Gotland.

Hans Gärdeklev

Yrke: Ombudsman Hyresgästföreningen
Född: 1950 i Norrköping
Död: 25/3 2009 i Visby
Invald: 2000
Ordförande: 2003-2003

Notering

Gärdeklev hade en militär bakgrund, och kom till Gotland i det sammanhanget. 1993 blev han sedan anställd vid Gotlandshem, och 1995 blev han ombudsman i Hyresgästföreningen. Han var även verksam i gruppen "Gotland i centrum". Gärdeklev valdes in i Arbetareföreningen 2000, och vid årsmötet för 2002 ombads Hans att ställa upp som ordförande, och han ställde sig lojalt till förfogande. Det civila arbetet var dock för betungande, och han lämnade posten redan efter ett år. Han avled 2009, endast 59 år gammal.

Kent "Pecka" Pettersson

Yrke: Plåtslagare
Född: 1951 i Visby
Invald : 1991
Ordförande: 2005-

Notering

Kent Pettersson är född och uppvuxen på Klinten i Visby. Efter skolan lärde han till plåtslagare, och har idag Klintens Bygg. Fritidsintressena har legat inom idrotten, och då i första hand bowling. Han har även haft styrelseposter inom ishockey och innebandy lokalt på ön. Han valdes in i Arbetareföreningen 1991, och fick plats i styrelsen 2004. Från 2005 har han varit föreningens ordförande.

Bilaga 2: Jämförande statistik för Visby Arbetareförening genom åren i diagramform.

Underlaget är hämtat från protokoll och verksamhetsberättelser som finns arkiverat. Notabelt är, att trots att antalet registrerade medlemmar varit högt under vissa perioder, så har antalet besökare på föreningsmötena inte skiljt sig åt mycket. Under många perioder har man också fått hålla till i provisoriska lokaler på annat håll, och den nya lokalen, 1968, anpassades sedan till det rådande och förväntade besöksantalet. Vid jubileer och andra större evenemang har man fått hyra annan lokal. Beträffande totala antalet rekryterade medlemmar så steg det snabbt i början, naturligt nog, för att sedan jämnas ut under andra hälften av 1900-talet.

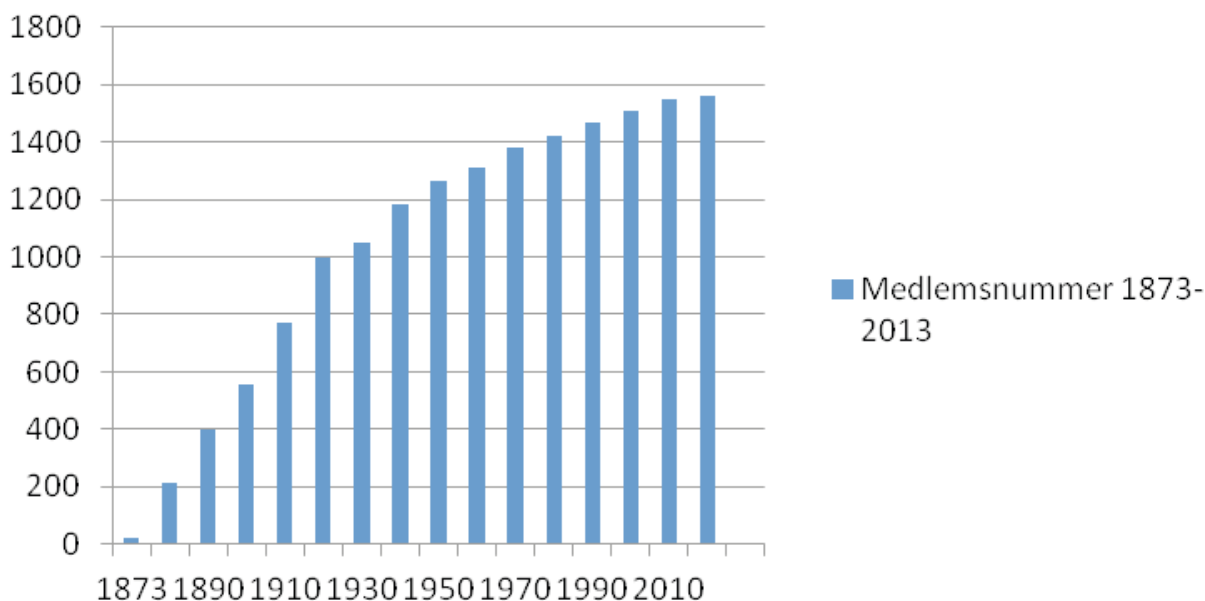
Årsavgiften, som från början sattes till 2 kronor, har sedan höjts när ekonomin så påkallat. Gör man en jämförelse via konsumentprisindex

visar det sig dock att dagens avgift, (2013), på 200 kronor, är mera ”betungande” än åren före 1990-talet.

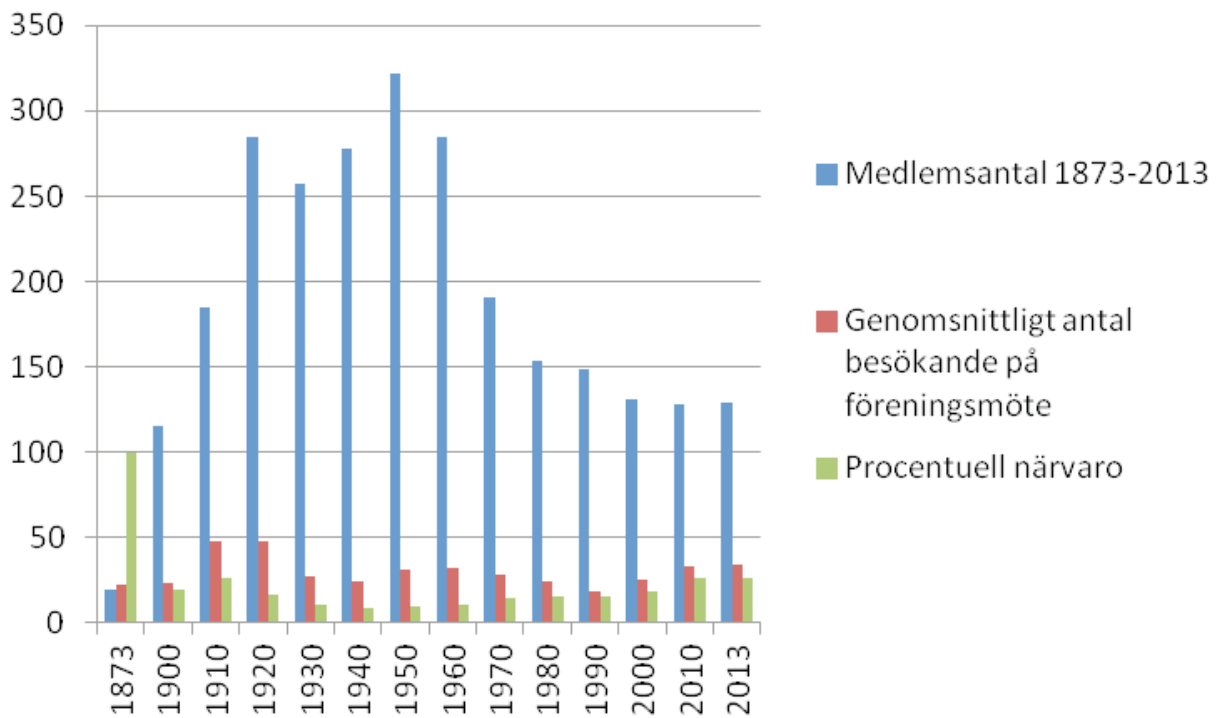
Statistik över medlemmarnas medelålder har varit svårt att få fram underlag till, eftersom födelseår inte har angetts i tidigare handlingar. Via medlemslistor och arkivcentrums databaser har det dock gått att hitta tillräckligt med uppgifter för att statistiken ska bli tillförlitlig. Som diagrammet visar var det män i yngre medelåldern som startade upp föreningen. Under många år låg sedan nivån strax under 50-årsstrecket, för att på senare år stiga till drygt 60.

Antal medlemmar, besökare på föreningsmöten och procentuell närvaro på föreningsmöten

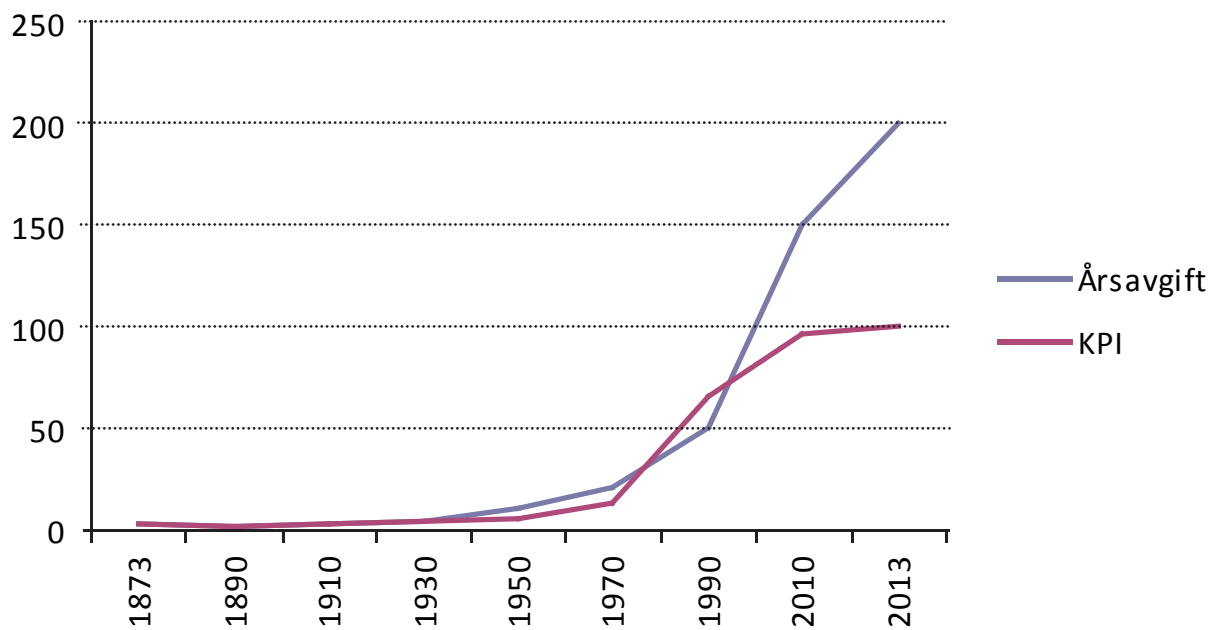
Medlemsnummer 1873-2013

Totalt antal medlemmar under åren

Årsavgiften i jämförande värde under åren

Bilaga 3: Visby Arbetareförenings styrelser

STYRELSESAMMANSÄTTNING 1873-1905

	Ordförande	V ordf.	Sekreterare	Kassör	Övriga ledamöter				
1873	AGF Rydström	AR Lindbom	A Klintbom	EP Siggelin		C Klintbom	HL Lindbom		
1874	AGF Rydström	H Lindbom	W Westström	OJ Cedergren		C Klintbom	A Lindbom	J Svensson	JW Engström
1875	AGF Rydström	H Lindbom	W Westström	OJ Cedergren		C Klintbom	A Claesson	J Svensson	LN Bäckström
1876	Cedergren/Rydstr.	H Lindbom	S Andersson	L Lyander		J Svensson	OJ Cedergren	C Lindström	
1877	A Jeurling	LN Bäckström	JP Björklund	OG Andersson		PV Olsson	Cl Sandahl	GA Sandström	JP Andersson
1878	A Jeurling	PA Helligren	JP Björklund	JP Andersson	C Hellman	LN Bäckström	JO Andersson	J May	JM Sandström
1879	PA Helligren	C Hellman	JP Björklund	NP Svanberg	M Linder	LN Bäckström	JO Andersson	J May	JM Sandström
1880	C Hellman	JP Wallin	M Linder	Aug. Johansson	KA Lyberg	NP Svanberg	ON Hallgren	J May	AF Danielsson
1881	PA Helligren	JP Wallin	KA Lyberg	HP Pettersson		C Prien	CJ Stenström	A Bäckman	AF Danielsson
1882	Aug. Johansson	AC Stenmark	KA Lyberg	NG Andersson	PA Helligren	C Prien	JP Wallin	C Hellman	F Broberg
1883	Aug. Johansson	C Hellman	CA Sandberg	NG Andersson		C Lindell	PA Helligren	JM Sandström	F Broberg
1884	F Broberg	CA Sandberg	CN Alfvengren	C Lindell		C Hellman	PA Helligren	JM Sandström	Aug. Johansson
1885	Aug. Johansson	CA Sandberg	CN Alfvengren	C Lindell		C Hellman	PA Helligren	J Österberg	F Broberg
1886	CA Sandberg	F Broberg	CN Alfvengren	C Lindell		C Hellman	PA Helligren	J Österberg	JA Lagergren
1887	CA Sandberg	F Broberg	CN Alfvengren	C Lindell		C Hellman	PA Helligren	J Österberg	EP Johansson
1888	Aug. Johansson	F Broberg	KA Lyberg	C Lindell		C Hellman	C Kihlberg	J Österberg	EP Johansson
1889	Algot Sandberg	F Broberg	KA Lyberg	C Lindell		C Hellman	C Kihlberg	J Österberg	Aug. Johansson
1890	Algot Sandberg	F Broberg	KA Lyberg	C Lindell		C Hellman	C Kihlberg	A Lindbom	Aug. Johansson
1891	Aug. Johansson	F Broberg	KA Lyberg	C Lindell	CA Sandberg	C Hellman	NL Goldensohn	A Lindbom	Aug. Johansson
1892	Aug. Johansson	CA Sandberg	KA Lyberg	C Lindell		Gust. Lundberg	NL Goldensohn	A Lindbom	Åke Pettersson
1893	Aug. Johansson	CA Sandberg	KA Lyberg	C Lindell		R Pettersson	NL Goldensohn	A Lindbom	C Hellman
1894	AC Stenmark	C Hellman	R Pettersson	C Lindell		E Gistedt	O Hemström	A Lindbom	Gust. Lundberg
1895	KA Lyberg	AC Stenmark	C Hellman	C Lindell		E Gistedt	J Österberg	A Lindbom	Gust. Lundberg
1896	Algot Sandberg	AC Stenmark	KA Lyberg	C Lindell		Gust. Pettersson	J Österberg	A Lindbom	C Hellman
1897	Gust. Pettersson	C Hellman	KA Lyberg	C Lindell		R Bergman	J Österberg	A Lindbom	M Lindström
1898	Gust. Pettersson	C Hellman	KA Lyberg	C Lindell		O Johansson	J Österberg	A Lindbom	M Lindström
1899	Gust. Pettersson	C Hellman	KA Lyberg	O Johansson		G Rydelius	O Svensson	A Lindbom	M Lindström
1900	Ax. Danielsson	C Hellman	KA Lyberg	O Johansson	Fr. Johansson	G Rydelius	O Svensson	Ivar Gustafson	M Lindström
1901	KA Lyberg	C Hellman	Ax. Danielsson	O Johansson	Fr. Johansson	G Rydelius	O Svensson	Ivar Gustafson	M Lindström
1902	KA Lyberg	G Rydelius	Ax. Danielsson	F Hammarström	Fr. Johansson	C Hellman	O Svensson	Ivar Gustafson	M Lindström
1903	Ax. Danielsson	G Rydelius	Ivar Gustafson	KA Lyberg		C Hellman	CG Kihlberg	E Gistedt	F Hammarström
1904	Ax. Danielsson	G Rydelius	Ivar Gustafson	KA Lyberg		C Hellman	CG Kihlberg	E Gistedt	F Hammarström

STYRELSESAMMANSÄTTNING 1905-1923

	Ordförande	V ordf.	Sekreterare	Kassör	Övriga ledamöter				
1905	Ax. Danielsson	G Rydellius	Ivar Gustafson	KA Lyberg		C Hellman	CG Kihlberg	E Gistedt	PJ Pettersson
1906	Ax. Danielsson	G Rydellius	Ivar Gustafson	KA Lyberg		C Hellman	CG Kihlberg	E Gistedt	PJ Pettersson
1907	Ax. Danielsson	G Rydellius	Ivar Gustafson	KA Lyberg		C Hellman	CG Kihlberg	E Gistedt	CA Carlsson
1908	Ax. Danielsson	C Hellman	Ivar Gustafson	KA Lyberg		CA Claesson	L Söderling	E Gistedt	CA Carlsson
1909	Ax. Danielsson	E Gistedt	Ivar Gustafson	KA Lyberg		CA Claesson	L Söderling	KV Holmqvist	CA Carlsson
1910	Ax. Danielsson	E Gistedt	Ivar Gustafson	KA Lyberg		CA Claesson	L Söderling	KV Holmqvist	CA Carlsson
1911	Ax. Danielsson	E Gistedt	Ivar Gustafson	KA Lyberg		CA Claesson	L Söderling	KV Holmqvist	CA Carlsson
1912	Ivar Gustafson	E Gistedt	KV Holmqvist	KA Lyberg		CA Claesson	JA Andersson	Cj Wennersten	CA Carlsson
1913	Ivar Gustafson	E Gistedt	KV Holmqvist	KA Lyberg		CA Claesson	JA Andersson	Cj Wennersten	CA Carlsson
1914	Ivar Gustafson	Cj Wennersten	KV Holmqvist	KA Lyberg		Cj Johansson	J Olsson	CP Niklasson	CA Carlsson
1915	Ivar Gustafson	KV Holmqvist	KV Holmqvist	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	J Olsson	CP Niklasson	L Söderling
1916	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	KV Holmqvist	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen	CP Niklasson	L Söderling
1917	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	Th. Wennerberg	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		L Söderling
1918	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	Th. Wennerberg	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		L Söderling
1919	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	Th. Wennerberg	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		L Söderling
1920	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	Th. Wennerberg	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		L Söderling
1921	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	Th. Wennerberg	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		L Söderling
1922	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	Th. Wennerberg	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		L Söderling
1923	Ax. Danielsson	KV Holmqvist	G Storm	Cj Wennersten	G Arvidsson	Cj Johansson	Hj Medeen		Th Wennerberg

STYRELSESAMMANSÄTTNING 1924-1955

	<u>Ordförande</u>	<u>V ordf.</u>	<u>Sekreterare</u>	<u>Kassör</u>	<u>Ceremonimästare</u>	<u>Övriga ledamöter</u>			
1924	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	CJ Wennersten	CJ Johansson	Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	H. Sundvall
1925	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	CJ Wennersten		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	H. Sundvall
1926	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	CJ Wennersten		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	H. Sundvall
1927	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	CJ Wennersten		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	H. Sundvall
1928	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	H. Sundvall
1929	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	Julius Högvall
1930	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	Julius Högvall
1931	Axel Danielsson	KV Holmqvist	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	Julius Högvall
1932	Axel Danielsson	A. Sundahl	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	Julius Högvall
1933	Axel Danielsson	A. Sundahl	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	Julius Högvall
1934	Axel Danielsson	A. Sundahl	Gösta Storm	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gustaf Arvidsson	Julius Högvall
1935	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	Julius Högvall
1936	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	Julius Högvall
1937	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	Julius Högvall
1938	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	Julius Högvall
1939	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	Julius Högvall
1940	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	Julius Högvall
1941	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	John Johansson
1942	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Sten Andersson		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Gösta Storm	John Johansson
1943	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Valter Alfengren		Herman Nilsson	Th. Wennerberg	Albert Andersson	John Johansson
1944	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Valter Alfengren		Henry Engström	Th. Wennerberg	Albert Andersson	John Johansson
1945	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Valter Alfengren		Henry Engström	Th. Wennerberg	Albert Andersson	John Johansson
1946	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Ax. Sundahl	Valter Alfengren		Henry Engström	Th. Wennerberg	Albert Andersson	John Johansson
1947	Axel Danielsson	Gustaf Arvidsson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Henry Engström	Ax. Sundahl	Albert Andersson	John Johansson
1948	Gustaf Arvidsson	Albert Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Henry Engström	Ax. Sundahl	Albert Andersson	John Johansson
1949	Gustaf Arvidsson	Albert Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Henry Engström	Per Björk	Nils Möller	John Johansson
1950	Gustaf Arvidsson	Albert Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Henry Engström	Per Björk	Nils Möller	John Johansson
1951	Gustaf Arvidsson	Albert Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Henry Engström	Per Björk	Nils Möller	John Johansson
1952	Gustaf Arvidsson	Albert Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Henry Engström	Per Björk	Nils Möller	Gösta Nilsson
1953	Gustaf Arvidsson	Albert Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Ture Andersson	Per Björk	Nils Möller	Gösta Nilsson
1954	Albert Andersson	Ture Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Axel Rothstein	Gustaf Arvidsson	Martin Englund	Gösta Nilsson
1955	Albert Andersson	Ture Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Axel Rothstein	Georg Leibertz	Martin Englund	Gösta Nilsson

STYRELSESAMMANSÄTTNING 1956-1982

	Ordförande	V ordf.	Sekreterare	Kassör	Ceremonimästare	Övriga ledamöter		
1956	Albert Andersson	Ture Andersson	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström		Axel Rothstein	Georg Leibertz	Martin Englund
1957	Ture Andersson	Martin Englund	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Georg Leibertz	
1958	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Georg Leibertz	
1959	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Georg Leibertz	
1960	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Georg Leibertz	Karl Jönsson
1961	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Birger Nilsson	Karl Jönsson
1962	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Birger Nilsson	Karl Jönsson
1963	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Birger Nilsson	Karl Jönsson
1964	Ture Andersson	HE Hjorter	Fritz Carlsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Birger Nilsson	Karl Jönsson
1965	Fritz Carlsson	HE Hjorter	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Eric Jolby	Karl Jönsson
1966	Fritz Carlsson	HE Hjorter	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Eric Jolby	Karl Jönsson
1967	Fritz Carlsson	HE Hjorter	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Eric Jolby	Karl Jönsson
1968	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	David Söderström	Karl Jönsson
1969	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	David Söderström	Karl Jönsson
1970	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1971	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1972	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1973	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1974	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Birger Nilsson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1975	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Willy Pettersson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1976	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Willy Pettersson	Gust. Dahlström	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1977	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Viktor Cederlund	Willy Pettersson	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Åke Edvardsson
1978	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Åke Edvardsson	Willy Pettersson	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Ingemar Davidsson
1979	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Åke Edvardsson	Willy Pettersson	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Ingemar Davidsson
1980	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Åke Edvardsson	Willy Pettersson	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Ingemar Davidsson
1981	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Åke Edvardsson	Willy Pettersson	Axel Rothstein	Helmuth Jakobsson	Harry Lohrén	Ingemar Davidsson
1982	Fritz Carlsson	Eric Jolby	Åke Edvardsson	Willy Pettersson	Axel Rothstein	Karl-Erik Pettersson	Harry Lohrén	Ingemar Davidsson

STYRELSESAMMANSÄTTNING 1983-2013

	<u>Ordförande</u>	<u>V ordf.</u>	<u>Sekreterare</u>	<u>Kassör</u>	<u>Ceremoniästare</u>	<u>Övriga ledamöter</u>		
1983	Fritz Carlsson	Erik Jolby	Harry Lorén	Karl-Erik Pettersson	Axel Rothstein	Willy Pettersson	Åke Edvardsson	Ingemar Davidsson
1984	Fritz Carlsson	Erik Jolby	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Axel Rothstein	Harry Lorén	Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1985	Erik Jolby	Karl-Erik Pettersson	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Axel Rothstein	Harry Lorén	Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1986	Erik Jolby	Karl-Erik Pettersson	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Axel Rothstein	Göran Redebring	Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1987	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	Axel Rothstein	Göran Redebring	Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1988	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	William Lindblad	Göran Redebring	Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1989	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	William Lindblad		Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1990	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	William Lindblad	Bengt Wisemo	Gustav Gustavsson	Ingemar Davidsson
1991	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	William Lindblad	Bengt Wisemo	Gustav Gustavsson	Ivar Pettersson
1992	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	William Lindblad	Bengt Wisemo	Gustav Gustavsson	Ivar Pettersson
1993	Stig Jonasson	Karl-Erik Pettersson	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	William Lindblad	Bengt Wisemo	Gustav Gustavsson	Ivar Pettersson
1994	Stig Jonasson	Göte Forsman	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	Lennart Malmström	Bengt Wisemo	Ivar Pettersson	
1995	Stig Jonasson	Göte Forsman	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	Lennart Malmström	Bengt Wisemo	Ivar Pettersson	
1996	Stig Jonasson	Göte Forsman	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	Lennart Malmström	Bengt Wisemo		Anders Öjefors
1997	Stig Jonasson	Göte Forsman	Sven Westfält	Karl-Erik Pettersson	Lennart Malmström	Jan-Erik Pettersson		Anders Öjefors
1998	Sven Westfält	Kjell Nordberg	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Lennart Malmström	Göte Forsman	Anders Öjefors	
1999	Sven Westfält	Kjell Nordberg	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Göte Forsman	Lennart Malmström	Anders Öjefors	
2000	Sven Westfält	Göte Forsman	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Göte Forsman	Bo Darvelid	Östen Andersson	Lars-Martin Martinsson
2001	Sture Nilsson	Lars-Martin Martinsson	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Göte Forsman	Bo Darvelid	Östen Andersson	Anders Öjefors
2002	Sture Nilsson	Lars-Martin Martinsson	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Göte Forsman	Bo Darvelid	Östen Andersson	Anders Öjefors
2003	Hans Gärdeklev	Lars-Martin Martinsson	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Östen Andersson	Bo Darvelid	Kent Pettersson	Anders Öjefors
2004	Kent Pettersson	Bo Darvelid	Jan-Erik Pettersson	Karl-Erik Pettersson	Östen Andersson	Bo Jacobson	Christer Jakobsson	Anders Öjefors
2005	Kent Pettersson	Bo Darvelid	Jan-Erik Pettersson	Bo Jacobson	Östen Andersson	Kjell Nordberg	Christer Jakobsson	Anders Öjefors
2006	Kent Pettersson	Bo Darvelid	Bo Darvelid	Bo Jacobson	Östen Andersson	Kjell Nordberg	Christer Jakobsson	Jan-Åke Hedenstein
2007	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Torbjörn Holmberg	Bo Jacobson	Bo Trennestam	Christer Jakobsson	Jan-Åke Hedenstein	Olav Lindahl
2008	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Torbjörn Holmberg	Bo Jacobson	Bo Trennestam	Christer Jakobsson	Jan-Åke Hedenstein	
2009	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Bo Jacobson	Bo Jacobson	Bo Trennestam	Christer Jakobsson	Jan-Åke Hedenstein	Lars-Erik Jonasson
2010	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Bo Jacobson	Bo Jacobson	Bo Trennestam	Björn Lindkvist	Jan-Åke Hedenstein	Lars-Erik Jonasson
2011	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Bo Jacobson	Mikael Larsson	Bo Trennestam	Björn Lindkvist	Lars-Erik Jonasson	
2012	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Bo Jacobson	Mikael Larsson	Bo Trennestam	Björn Lindkvist	Lars-Erik Jonasson	
2013	Kent Pettersson	Kjell Nordberg	Jan Boström	Mikael Larsson	Bo Trennestam	Björn Lindkvist	Lars-Erik Jonasson	

Källförteckning

Från far och farfars tid, Mats Rehnberg

Från fars och min tid, Mats Rehnberg

Wisby förr i tiden, Waldemar Falck

Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 50-årsjubileum 1923

Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 110-årsjubileum 1983

Minnesskrift utgiven vid Visby Arbetareförenings 125-årsjubileum 1998

Elektricitet på Gotland, Torgny Rosvall

Landsarkivet, Visby

Västergötlands museum

Landstormen, Tjelvar.se

Sveriges television, SVT

Gotlands Tidningar

Gotlands Allehanda

Händelser som angivits i faktarutor är hämtade från Wikipedia, Gotlands Tidningar och Gotlands Allehanda

Vid en återblick över de svunna 140 åren kan vi se hur Visby Arbetareförening har utvecklats från första interimsmötet 1873, till dagens aktiviteter.

Folkbildning var även en viktig del via dels läsesalonger, dels diskussionsaftnar, oeg föredrag i olika ämnen var ett vanligt inslag på föreningsmötena. Läsesalongen, som stod under Länsstyrelsens beskydd, hade verksamhet ända till 1979.

Föreningens teater- och biografverksamhet spelade en stor roll i det tidiga kulturlivet i staden, och "Arbis"-teatern var ett känt begrepp. Teaterverksamheten levde kvar till slutet av 50-talet då föreningshuset Borgen byggdes och teaterverksamheten flyttade dit. Vålgörenhetsbasarer anordnades till hjälp åt stadens fattiga, och bidrag lämnades också genom 10-öresfonden.

I Arbetareföreningen har, namnet till trots, en stor del av stadens högt uppsatta män varit medlemmar, och även deltagit i föreningsarbetet på viktiga poster. I gångna tiders medlemsmatriklar finner man ofta personer som även var medlemmar i DBW och Godtemplarna. Inte mindre än 6 av föreningens ordförande under 1900-talet var organiserade nykterister. Dock beslöts, på Dr P.A. Säves inrådan 1879, att *"ett glas punsch borde kunna serveras vid mötena för en ringa penning"*. Ett gott förslag från Doktor Säve, som även dagens föreningsmedlemmar kan instämma i.

